This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Slav 7807.59.5

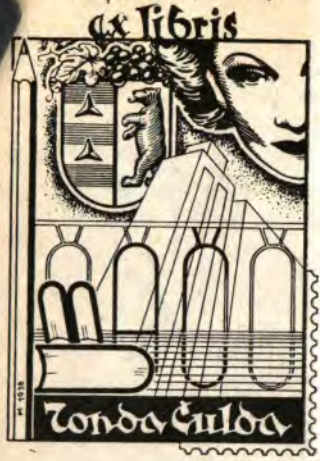

HARVARD
COLLEGE
LIBRARY

Ex libris
Ant. ČULDA, Praha VII.

VÁCSLAVA BENEŠE-TŘEBÍZSKÉHO

SPISY SEBRANÉ.

SPOŘÁDAL

JOSEF BRAUN.

DÍL ČTVRTÝ.

V ZÁŘI KALICHA.

POŘADÍ DRUHÉ.

ČTVRTÉ VYDÁNÍ.

V PRAZE.
NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC
1900.

V ZÁŘI KALICHA.

HISTORICKÉ POVÍDKY

OD

VÁCSLAVA BENEŠE-TŘEBIZSKÉHO.

POŘADÍ DRUHÉ.

ČTVRTÉ VYDÁNÍ.

V PRAZE.
NAKLADATEL F. TOPIC KNIHKUPEC.
1900.

7807.59.5 [4]

Tiskem „Unie“ v Praze.

V podvečer pětilisté růže.

(Psáno: 1882.)

Vidím ji do dneška tak živě, tu milounkou světničku se začernalým dřevěným stropem, přes příč se třemi těžkými opěracími trámy, v levo as dva kroky ode dveří staré hodiny v pouzdře někdy jasně modře natřeném, vedle hodin krb s třínožkou, v průčelí celou délkou řada obrazů... Na krbu plápolá louč, vesele si popraskuje, ve světnici několik dobrých známých na „táčkách" a já — čítával, kde byla jaká knížka, nejraději o hraběti Rožmberkovi. Také ji všichni nejraději poslouchali, ač ji už každý slyšel od začátku až do konce několikrát. Za čtení na nejedné tváři se cosi perlou kmitlo, těžká ruka přejela si čelo, jako by chtěla vzpomínku ze starých časů zadržeti. Kdo pak by také nechtěl zachytiti alespoň její stín! Komu pak by se také po té staré, české slávě ani nezastesklo! — Rožmberkové tanuli mi tenkrát před očima jako bohatýři, jimž nebylo nikde rovných, jimž se nevyrovnal ani Bruncvík se svým divotvorným mečem a životem plným překvapujících událostí. O velmožném rodě pětilisté růže do dneška si vypravují spíše než o mnohém králi, nad jehož rakví s kamenem i paměť lidu se zavřela. A postavy jejich, zvláště ty, jimiž se řada bohatýrského rodu končí a uzavírá, zůstaly v paměti mé leskem báječným ozářeny i potom,

když jsem v letech pozdějších Rožmberky spatřil v skutečnosti dějinné, i když jsem pročetl střízlivé pamětí letopisce pětilisté růže červené.

A mnohý děj, jehož se laskavý čtenář dočte v kapitolách následujících, vyklíčil už tenkrát v duši mé a utkvěl mi v paměti jako v mramoru, čekaje, až vezmu jednou do ruky péro sám a začnu psáti o květu téže růže posledním.

Díl první.

I.

o Zlatokopského mlýna na hoření Vltavě přišel krajánek Oremus.

Krajánci bývali do nedávna zvláštní druh lidí. Přišli, rozložili se jako doma, pojedli lépe než doma a pověděli, co kde nového; všude podle toho, jak jim na míse předložili, někde si i přilhali, zase tak podle okolností. Hodného pana otce potěšili, taškáře poděsili a pak davše s pánembohem táhli s vodou dál, někdy ovšem také proti vodě, ale nejčastěji po ní. Krajánci měli i své řeky i své kraje. Jedni druhým do obvyklého obvodu nešli, potulnou živnost nechtějíce si krátiti. Od vltavských pramenův až ku Praze chodilo jich několik, od Prahy až po Litoměřice zase několik, od Žatce až po ústí Oharčino v Labe nejinak. Na krajánky se ve mlýnech těšívali i chasa i mleči, při potocích zvlášť. A za dřívějších časů prý bývala veliká sucha; vysychalyť podle pamětí i řeky... Přišel-li krajánek, bývalo dobrým znamením, že se už voda hýbá. Některý byl také zlý, velmi zlý; „udělal" a nejobratnější stárek i nejzkušenější pan otec nebyli s to, aby

semleli vejražku jako čerstvě padlý sníh. Chtěj, nechtěj, musili krajánka milého zavolati, poctiti vším nejlepším a pak teprv to šlo.

„Podivno, pane otče, na štítu v listech kamenné růže hnízdo na hnízdu!“

Krajánek Oremus při těchto slovech čtverácky mlynáři pohrozil. Potkali se na dvoře.

„Divně si erbu milostivé vrchnosti vážíte! Pan vladař může jíti kolem každým dnem.“

„Kudy by tudy jel! Našimi stráněmi obtížno i chodci; natoť pak koňmo!“

„Pan vladař od jakživa nerad ušlapanými cestami!“ podotkl krajánek pořád se dívaje ke kamenné růži ve štítu, v jejichž listech opravdu v každém po hnízdu; ale byla prázdna, opuštěna.

„A což kdyby se i jeho milosti zachtělo k tobě na návštěvu?“

„Jeho milosť — ke mně na návštěvu?“

Oremus přikývnul po dvakráte hlavou a pak se zase tak úkosem ku pětilisté růži ve štítě podíval.

„Nedobře volíš svůj žert a ve vtipu se ti dnes nějak nevede! Jindy míváš všecko solené i pepřené a dnes jako bys to po německu poléval olejem!“

Pan otec býval za mladých let na zkušené v německých krajinách, kde místo sádla užívají ponejvíce oleje; odtud také jeho poznámka ..

„Jinde za falešnou minci trestají, pane otče, i na hrdle! A není lež penízem nejfalešnějším? Toť skorem abych šel o práh dál!“

„Však nebylo tak zle myšleno! Kde pak by člověk takovéhle novině mohl sluchu dáti! Nejdříve, že pan vladař pojede kolem a potom že si zajede k nám!“

„A což vím-li ještě více?“

„Toť by ti noviny musil sám rarášek přinášeti!“

„Také bych mohl povědeti, k vůli komu že se u tebe zastaví!"

„Už věru při sobě šotka máš!"

„Mám — nemám, pane otče. Ale co vím, to vím. Kolem Krumlova teče Vltava, všecko vidí, všecko slyší, všecko si pamatuje; jen že to poví málo komu. Já s ní ještě nejznámější. Však víš, že jsme už chtěli spolu kolikrát k oddavkám. Jen si k ní sednu, trochu se nahnu a poslouchám: vlnky přiskakují jedna za druhou... K vůli dcerušce, milý pane otče!"

„Pan vladař?"

„Pan Petr Vok Rožmberk, jeho milost, tvá vrchnost dědičná!"

„Tentokrát jsi, milý příteli, slyšel nedobře. Jsou pořád větry a tu někdy uši zaléhají. Člověk potom slyší prapodivné věci."

Krajánek Oremus jako by byl na zápraží přirostl.

„Rožmberkové, milý pane otče, stárnou. Na stolisté růži list za listem vadne, až všecka opadá, a což potom na pětilisté? Stárnou a ký div, že se shánějí po prostředku, jímž by mohli schnoucí kořeny osvěžiti!"

„Až večer, brachu! Zatím pojď dál!"

„Aj, vítám tě! Onehdy jsme o tobě povídali, že jsi nás minul! Už jsme se skorem mrzeli!"

Mlynářka podávala krajánkovi umoučněnou pravici.

„Ukroj si teplého! — Zrovna jsme z pece vyndali. Boží dárek se nám povedl. Jako z vejražky; na dvě dlaně vysoký."

Krajánek se pobízeti nedal.

„Však viděti okamžitě, kde dobrá hospodyně! — Vždycky tak říkám!"

„Někdy se arcit nepovede; když nám uřknou těsto — Vstoupá, roste zrovna před očima a přijde kdos, podívá se do díže, na ‚požehnej pánbůh' nevzpomene a na-

jednou jako by ufal: těsto klesá, tvrdne, a potom ať někdo z takového peče!"

„A co dceruška, panímámo?—Ani jí tu nikde nevidím!"

„I vzpomněl si tatík cos."

„Snad není na učení?"

„Tak trochu!"

Panímáma si utírala buclatou tvář zástěrou.

„Toť zase pro mne novina. — A kam že jste ji poslali?"

„Kam jinam než do Prahy?"

„Já slýchal od jakživa, že se na učení posýlají jen hoši. A vy také dcerušku — Jelenku! Lidé se mění — mění! Ale že se změníte i vy, byl bych neřekl!"

„Hleď, tatíku, já ti vždycky říkávala, že z toho jen řeči povstanou!"

A byla přece mlynářka sama toho příčinou, že dceru odvezli na zimu do Prahy, aby se tam ve všem, čeho třeba ženské, jež bude míti za věno hezkých peněz, vycvičila. Seděla na muži jako klíště, den co den mu domlouvala, až jednou poručil pan otec, aby přichystali na cestu do Prahy ten lepší vůz, aby dobře namazali nápravy a uchystali obrok na tři dni.

„Dnes jako bys k nám zrovna levou byl vstoupil!" prohodil pan otec, aby, jak se říká, nestála řeč.

„Co škodí, co škodí!"

Krajánek seděl na lavici jako na hřebících. Zdálo se, že tu již nemá stání.

„Mlynářské dcerky — hodné nevěsty; nejednu jsem znal, na nejedné svatbě jsem byl. Co škodí, co škodí! Měly také hezká věna. Byla radost na ně se podívati! Ale na cvičení nebyly nikde. Jen ta ze Soběslavi. Stala se sice velkou paní. Říkali, že prý byla až někde za Vídní."

„Ke komu že opovažuješ se mou dceru přirovnávati?"

„Pst! — Ticho, panímámo! Hezky ztichounka! Patřila k fraucimoru jeho milosti vladaře! Vaše dcera..."

„Naše dcera toho nepotřebuje!“

„Inu, víte-liž, milí lidé, řekněme si pravdu, na Krumlov či na Třeboň by se zachtělo ledakterés! Či v tom cos nekalého býti ve fraucimoru jeho milosti?“

„Takhle-li chceš nám do svědomí sahati, pak lépe uděláš...“

„I arciť že a hned, milá panímámo! Buďte tu s pánembohem! Jen si, pane otče, na ty růže ve štítě nezapomeň! Jsou zanešeny!“

„Však se o sebe sami dovedeme postarati! O tvé ‚Oremus‘ ani naše ploska nestojí!“

Krajánek byl již ve dveřích; ale na tuhle narážku se obrátil a zastavil.

„Však budete někdy sami volati: ‚Oremus!‘ ale tak zcela po česku, že vám každý bude rozumět a vysměje se vám! Posměch, kterýž padne na hlavu člověka starého, vracívá se na toho, z jehož úst vyšel, po každé — po každé, milá panímámo!“

A krajánek za několik okamžiků byl už za humny. Mlynářská chasa se těšila na dnešní večer, jako na obžinky, a on zatím odchází. Stárek s mládkem za ním vyběhli až pod jez.

„Kam pak, strýčku! Hej!“

Krajánek se opět zastavil a ohlédl se.

„Kam že tak pospícháš? Ani jsme tě řkouc neviděli! Což se ti u nás nelíbí?“

„Však se vám také jednou u vás nebude líbiti! A rádi budete, až zdejší mlýn se vám octne za zády!“

„Tak — tak, strýčku! To byste tomu dal!“

„Inu dal — nedal! Ale pamatujte si, že jsem vám to řekl tuhle pod jezem — tuhle u té olše! Kde dcery do Prahy na učení chodí, tam se pýcha rodí, a kde pýcha roste, tam všecky neřesti!“

Krajánek už zase kráčel břehem, ani mlynářským s pánembohem nedav.

„Ten to roznese, jako by na buben tloukl! K čemu ho dráždíti. Odradí všecky mleče! A co horšího může nám ztropiti! Nezavadí potom o náš mlýn leda podruh s chalupníkem! Půlstrychaři vyslídí prach i mezi koly! Nosívají si z domova na smetání křídla!“

Stárek s mládkem se za krajánkem dívali, dokud se jim ve mdlé zeleni olšové z očí neztratil. Svůj rozum mohli oba za ním nechati. Krajánci měli od nepamětí v každém větším mlýně na nocleh, grošík a dobrou stravu privilej. A musilo býti, kde se toho zřekli.

„Bude tu, milý tatíku, nepřízně a závisti! A jaké věci z toho mohou vzejíti!“

„Však už vzcházejí!“

„Vždyť jsem to tušila!“

„Neměla's ho tak odbývati!“

„Co? Já mlynářka zlatokopská? Jakých pak s tulákem okolků!“

„Inu, ženo, přec jen patří k řemeslu!“

„Pěkné řemeslo: s ranečkem na zádech choditi od stavení k stavení, mrzet lidí a krásti pánubohu čas! Ode dneška jste vy poběhlíci u nás dokrajánkovali!“

Lalůčku opět panímámě o jeden přibývalo, kulaté tváře jí rudly do tmava a žíly na svalnatých rukou nabíhaly.

„Čiň svou vůli, milá ženo! Ale nebývá nikdy k dobrému, kde před takovými dvéře zavírají!“

„Toť bych ráda věděla! Tebe by každý na nitce vedl!“

„Povídal cos o jeho milosti, o panu vladaři...“

Pan otec zabočil hovorem v jiný směr; snad také, aby se panímáma nerozdurdila. Nebývala potom k utišení.

„Že prý se k nám podívá! Věděl už i k vůli komu! Ale zamluvili jsme to!“

„Však jsem nenadarmo řekla, co budeme nepřízně míti v životě! A proč že by jeho milosť k nám nemohl. Arciť k pánům sousedům by sotva šel! Také by, kam by sedl, všude si šaty potřísnil!“

Panímáma měla pořád tak ruce podepřené v bok a pod bradou ještě dva lalůčky.

Pan otec ku každé větě spokojeně přikývl. Marnivým sice nebyl, vypínavým také ne; ale ženina řeč mu přece lichotila. Po celé Vltavě až ku Praze a od Prahy snad dále na půlnoc v žádném mlýně nemohli takovouhle spustiti, kdyby byli měli nevím kolik složení.

Panímáma stála uprostřed jizbice ještě tak s rukama v boky podepřenýma.

„A ty ode dneška musíš sebe více dbáti! Jsi pan otec ze zlatokopského mlýna! Rozumíš? Zlatokopští mlynáři prý někdy bývali svobodníci, čistá krev... Co bývalo, může býti zase!“

„A taky bude, panímámo!“

Mlynář opět hlavy kývnutím přisvědčil.

„Ovšem že, a musí býti! Ale budeš se muset také trochu rozhoupati! Doma na peci jistě nikdo nikdy ničeho nedokázal. O ty dávky tu nejde, ale o jméno! Slyšíš?“

„Teprv, panímámo, uvidíme!“

Takhle mluvíval pan otec pokaždé, když mu nepřišla na jazyk vhodnější odpověď. Pan otec vždy raději důkladněji myslíval, než aby mluvil jen tak do větru.

„Teprv, pravíš? Což už nyní toho nevidíš! Však vždycky říkám, za koho že jsem šla!“

Panímáma by byla spustila aspoň na dvě kola, kdyby do světnice nebyl vešel nový mleč, kýs sedlák bohatý, s obvyklým: Požehnej a pozdrav pánbůh!

Pan otec se za chvilku vytratil i ze mlejnice a vyšel si mezi olše, kráčel proti vodě dál a dál s hlavou nakloněnou, s rukama přeloženýma v zad. Chvilkou se vždy

zastavil, podíval se na řeku, nad níž poletovaly vlaštovičky bělounké jako nově padlý sníh, a zase tak hlavou si pokyvoval, jako kdyby svědčil ženě v šalandě. Ale nyní se mu kolem rtů kmital úsměv, tak opravdu upřímný, dobrácký, a poněkud kalné oči se jasnily; i ta tvář, na níž už jevila se tu a tam rýha, jako by mládla...

Zlatokopskému panu otci bývalo takhle nejvolněji; od těch dob, co odvezl dceru do Prahy — zvlášť. Všude se mu po ní stýskalo, kam se ohlédl, všude ji viděl, už leckdy chtěl na ni zavolati, a tu se teprve vždycky vzpamatoval. Podivno! Jinde tak jako by matce něco scházelo, odvezou-li kamsi dceru, tatík spíše zapomíná, ale v zlatokopském mlýně zrovna naopak. Mlynářka si dcery vzpomněla, jen když se chlubila, o jejím věnu-li mluvila či o ženiších, kolik jich asi bude míti a jak je bude odbývati. Za to pan otec nemohl a nemohl odvyknouti. Ještě mu tak nejvolněji bylo mezi zdejšími stráněmi pod širým nebem, ve stínu kalně zelených olšin....

Bělounká vlaštovice mu zvolna nad hlavou sněhovými křidélky zatřepetala.

„Kdybys ty, běluško, mluvit uměla, však bych ti něco pověděl, kam máš doletěti! Jsi jako šipka! Byla bys tam brzičko! Jelenku bys taky nalezla! Ta ti podobna, ty ptáčku bělounký!“

A vlaštovička opravdu jako by těmhle slovům rozuměla, až nad hlavu se mu snesla, potom vyletěla do výšky a obrátila se po vodě tam, kde Praha leží.

„Leť jen, leť! Ať je hodná, ať na otce nezapomíná, ať se mně nekazí!“

Panu otci kmital se kolem rtů zase úsměv, jako by před ním Jelenka v bujné zelené travici fialky hledala, v hezounkou kytičku splétala... Pro koho? Inu pro koho jiného, než pro tatíčka!

II.

Za tehdejších let bylo prý v Čechách jako v ráji, když Pánbůh Adamovi o družku se postaral, ale zároveň také v husté zeleni nepozorován rozvíjel se had, aby potom jediným mrsknutím octl se na stromě vědění dobrého i zlého.

Dobrý čas vyzíral i ze střech doškových v odlehlých vesnicích; dobře bylo za každým skoro prahem. Po městech kvetla řemesla, bohatství rostlo jako voda, čeští soukenníci byli daleko široko rozhlášeni, české pivo všude hledáno a nejvzácnější arciť všude české peníze. V selských statcích měly selky na šněrovačkách zlaté lemy na dobrou dlaň široké, okrasy zlatem či stříbrem krumplované, o svátcích na sobě hedbáví, že vše jen šustilo; sedláci kabátce z dobrého sukna, zvířetinky až milo vyvalchované, někde také sametky jako zrcadla, na holích kování stříbrné a v opascích i když vyšli jen jak se říká za humna, pro možnou potřebu dvě či tři kopy dobré české! A což zemanské a rytířské tvrze! Skorem ob vesnici všude rozlehlý dvůr důkladně vystavený, vším možným opatřený, všude spřežení několikeré, stodoly plninké ještě přes vánoce; k nové ourodě musili si mlatem pospíšiti. Někdy arciť také přišla ouhona, ale sedm hladových let nikdo ani nepamatoval... A kterak panské zámky? O těch mluviti netřeba. Na panských zámcích bývalo nebe od jakživa domovem.

Ale za tehdejších let v Čechách přece něco scházelo. Dobré prý bývá bez stínu málo kdy. A ten stín, leckde dosti široký a nedobrozvěstný, rozestíral se po selských statcích, po měšťanských domech, po zemanských a rytířských tvrzích a nejvíce po panských zámcích. A kde se objevil, vadly nejrozkošnější kvítky, na nichž oko

v milém domově utkvívá nejraději a jichž význam od nepaměti tento: láska k rodné zemi, vzájemná obětavosť, upřímná práce ve prospěch národa... Škoda, nezměrněkrát škoda, kde noha tyhle květy k půdě udupává či kde je trhá ruka zlá, a do větru rozhazuje, či kde zapomenou, že jim třeba ošetření...

Kdyby si tu a tam nebyli ještě vjeli do vlasů, čí víra lepší, v které religii umírati jest nejprospěšnější, kdyby tu a tam nebyly vypisovány nové berně na pronárod pohanský, kterýmž Pánbůh spravedlivý hrozně ráčí prý trestati lidskou zmatenosť i pýchu, kdyby kněží všech religií, které tenkrát v milých našich Čechách měli stoupence, nebyli s kazatelen ve svých sborech a kostelích ob čas volali lid ku pokání a nápravě, jinak že přijdou časy na vlas podobné těm, kdy se otevřelo nebe a síru a oheň začalo chrliti, byly by doby tehdejší měly ráz opojných dřímot, kdy člověk za úplného sebevědomí, nemůže a nemůže se zmoci, aby vstal a ke skutku bohatýrskému se odhodlal, kdy mu tak za těch polosnů nejblaženěji.

A snad že tyhle myšlénky usedly i na čelo muže, o němž těžko říci, zdali dny života jeho v letním úpalu či už v podletí a na prahu jeseně. Obličej jeho jevil z pozdálí ještě svěžesť skorem mladickou, teprve bystřejší pozorovatel mohl rozeznati ve tvářích cos jakoby rýhy, ale jemninké, sotva viditelné; oko jeho zářilo jasně, dosud neutuchlým plápolem, na čele ne příliš vysokém ještě ani jediné brázdy; jen ty řídké, kratince přistřižené vlasy, mezi nimiž lesklo se cos jako stříbrné nitky!... Štíhlá postava vzpřímena jako nejušlechtileji vzrostlý kmen, když kolem ani větérku. A k tomu ke všemu černý aksamítový kabátec s lemem stříbrným, s ohrdlím bělejším než kment, velice vkusně upraveným, dole na střevících přesky jako zrcadlo s hlavicemi ještěřími, u boku ozdobný kordík v uzounké pochvě na skvostném, perlami posetém pase...

Věru, pan Petr Vok, vladař domu Rožemberského, musil k sobě tolik zraků všude upoutati, kde se objevil, získati si obdivovatelů celý dav a pětilisté růži na všech stranách pěstitelů dnem i nocí až příliš bedlivých. Ale dnes přece výraz jeho tváře neprozrazoval mysl volnou, kteráž tolik kratochvílí vzácných a neobyčejných uměla vymýšleti neunaveně.

Už asi třikrát přešel zvolna komnatou vyzdobenou pověstným přepychem rožemberským až báječně. Zdálo se, že byl uchystán kamsi na cestu, že však změnil svůj úmysl. Někdy nahlédl oknem do přírody, jíž poslední dnové dubnoví rozestírali znenáhla mladou, svěží jarní krásu, ale ještě jen tak zpola, kdyby snad přišly studené přeháňky, aby jí neuškodily. Šedivá zeleň stupňovala se venku od nejjemnější až ve ztemnělou, od jasných, skorem přižloutlých lučin k ovocným zahradám, proběleným sněhovým květem, od kalných olšin až k dubinám, od tlumené barvy smrčinové až k vážně tmavým hlavám sosen; uprostřed úrodná pole, mezi poli vesničky, nad jejichž doškovými střechami vyhlédaly ze sousedství do sousedství štíhlé kostelní věže... Rožemberská růže nemohla míti nikde malebnějšího okolí než v téhle zeleni, jež vábila oko až pod modrý obzor.

„Jsi, pane strýčku, příliš starostliv! Zrovna jako bys Šalamounem mně naproti býti chtěl. A jindy přec říkáváš, že Šalamounovi podoben jsem já sám. Co ti, milý strýčku, do toho, s kým a kde já co mám! Ať učiním cokoliv, růže naše z toho škodu míti nebude. Však vím já, čím předkům svým jsem povinnován! Měl já toho preceptorování dost a dost od neméně milého pana bratra našeho! Nestačil jsem přečítati jeho rady a tím méně k nim odpovídati."

Pan Petr se zastavil u stolku, otevřel příhrádku, a list, jejž držel v ruce, složil ve dvě části a uschoval k hromádce ostatních, z nichž některé byly červenou hedbávnou stužkou zataženy.

„Tak, pane strýčku. — Na nějaký měsíc snad budu míti zas od tebe pokoj!“

List, jehož obsah tkvěl mu v hlavě, pocházel od dobrého příbuzného, v němž tento dovoloval si milého pana strýčka upozorniti na jakési řeči, jež proskakují prý u některých z českého panstva, jako by pan Petr všude a vždycky neměl na zřeteli dobro a prospěch jména po slavných předcích zděděného.

„Byste, drazí páni, dobro a prospěch tohohle našeho království měli vy spíše na zřeteli! — Větší by veškeré obci české z toho pošel užitek! — Jestli v dobách zlých druhdy bývali Rožemberkové na místě svém, jestli kdy o rozkvět rodné země jakých zásluh si dobyli, o tom s tebou, milý pane strýčku, hádati se nebudu! — Toť bych jinak chtěl Vltavu nazpět hnáti do šumavských hvozdů.“

Pan Petr se na chvilku odmlčel; ale než by se tak otčenáš pomodlil, otevřely se zlehka dvéře a starý šedivý komorník oznamoval posla pana Vlka Novohradského z Kolovrat, že prý se z koně jeho jen kouří a že je zaprášen k nepoznání.

„Povídá, že jednoho na cestě přetrhl.“

„Nechť vejde okamžitě!“

„Celý učerněn, milosti!“

„Však dosti vody ve Vltavě a dnes už hezky parný den! — Okamžitě!“

„Urozený pan Vlk Novohradský vzkazuje svou službu i pozdravení Tvé milosti.“

Posel Kolovratův se hluboce uklonil, podávaje panu vladaři lísteček pečlivě zavinutý a opatřený kolovratskou pečetí a zase k pokynutí pánovu se vzdálil, opět však za hlubokého úklonu.

Nejvyšší sudí království českého dobrého dne svému laskavému pánu, panu z Rožemberka na Pánu Bohu přeje a dává mu věděti, že slyšeti zase o nějakých Vlaších,

kteří se zovou Ursinští a o nichž po Praze prapodivné řeči obíhají, jako by se na Krumlov chystali k návštěvě, aby prý všecko to jen nebyla lesť chytře nalíčená. Ani odporučením, jež si snad přinesou ode dvora Hradčanského, nelze prý víru přikládati. Pětilistá růže ledakomus prý voní nemile. A ti Vlaši že mohou se ukázati každý den. Kdo ví, nejsou-li již z Prahy na cestě. Ostatně že on Vlk sám k panu vladařovi, jakmile jen se mu uprázdní chvíle, zavítá, aby ještě o jiném, co nelze svěřiti papíru, pohovořil si s ním soukromě.

„K vůli tomu že koně potrhal! — Bezpochyby že panu švakrovi schází nějaký! — Tak, tak, přátelé rozmilí! — Jeden přes druhého! — Toť o mne starosti, jako bych už hlavy neměl, či jako bych jednou nohou stál nad hrobem! — Ale do toho času bohdá ještě trochu daleko, i ty pane Adame, i ty pane Vlku! — Však si s Vlachy, přijdou-li, i bez vašich výstrah dovedu promluviti! — Kdo se všecko bude k Ursinům nyní hlásiti! — Pokoj vašim duším, lehké odpočinutí vašemu popeli a všecka česť vaší slovutnosti i věčná paměť vašim skutkům, předrazí předkové! Ale přece vás jen lituji, že vaše oči neměly dosti na pětilisté růži, kteráž vyrazila v české půdě, kteráž vybujela v tak bohatý květ na české půdě, kteráž jednou tak štěpnou byla, že rouby z ní brali rodové nejslavnější! — K čemu kořeny její v daleké, cizí zemi hledati! Už jste ten klam draze, příliš draze zaplatili! — A mám jej platiti ještě já?“

Pan Petr Vok byl dnes v podivném rozmaru. Od nějakého času jako by mu zádumčivosť z tváří ani nechtěla. Do vnitra jeho plížilo se den co den nedobré tušení. K družině své jako by se byl nadobro proměnil. Zdálo se, jako by svá slova chtěl zlatem vážiti. Ani hezká, dívčí tvář jako by neměla pro něho půvabu. A k pannám byl on vladař od jakživa pamětliv povinnosti rytířské a ne-

zanedbal jí ani, když manželský svazek uzavřel s pannou Kateřinou, šlechtičnou z Ludanic u přítomnosti velkého počtu panstva i rytířstva z českého království a markrabství moravského. Přátel měl všude plno, každý se mu připovídal, se všech stran mu služby nabízeny, odevšad přání nejlíbeznější přicházela, a jak vyšperkovaná a všemožnou výmluvností vylíčená; ale mezi tolika milými upřímné ruky a srdečného slova ani tolik jako lžíce vody do Vltavy pod Krumlovem vylitá! — —

Pan vladař přikročil k oknu a utkvěl dlouhým pohledem na lučinách, sadech, hájích, kdež jako by mu všecko slunečním svitem kynulo: „Pojď jen mezi nás a my ti přineseme vstříc všecku svou krásu, všechen svůj šperk; my ti podáme, co nám nejdražšího... upřímnosť, lásku a vděk tohohle lidu, kterýž tvé růži věren do nejposlednějšího výdechu.“ — A opravdu se zdálo, jako by se byla Petrova tvář vyjasnila a oko jako by zasvítilo plápolem mladistvých let, když se vyjednávalo, aby rožemberský erb byl zanešen až do staroslavného Krakova na prestol bohatýrských Piastovcův a velkodušných Jageillovců.

„A kdybys měla skutečně svadnouti se mnou, ty růže má, památky tvé nevyhladí po Čechách sebe horší bědy, sebe větší rány. — Vštípím ji s našich kamenných erbů do duší živoucích na věčnou památku!“

Páně vladařův obličej jasnil se jako obloha, když kolik dnů zatažena a když znenáhla prorážejí sluneční paprsky a milounké modro šíří se dál a dál, od obzoru na obzor. Ale netrvalo tak dlouho. Pana Petra vyrušilo z myšlének táhlé troubení hlásného, náhlý ruch nádvořím a potom dusot koňských podkov.

Na Krumlov přijeli hosté; ale nikoliv ti, o nichž tak přímo větrnou zprávu podal pan nejvyšší sudí. Na bujném černém vraníku seděla paní oblečená v tmavý, vlající šat bez jakékoliv ozdoby. Obličej měla zahalený úplně závojem.

Mladý muž, jenž byl právě seskočil taktéž se statného vraníka, pomáhal dvorně vznešené paní se sedla. I jeho kabátec jevil tmavou barvu a lemu na něm proti všemu tehdejšímu zvyku také nebylo.

Rožemberská čeleď vítala hosty co nejuctivěji.

Na hlásnici ozývalo se dosud táhlé troubení na počest šlechtičny i jejího průvodčího.

Přijeli o třech koních.

Pan vladař octl se na nádvoří jako by na křídlech.

„Aj vítám tě, Evičko! Však jsem se už dlouhý čas těšil, kdy vás uvidím! A jak jsi, brachu zmužněl, co jsem tě viděl naposled! Inu arcit: zlaté mládí!"

Mladý muž, jenž paní se sedla pomáhal, byl vlastní syn slavného bohatýra sigetského Mikuláše Zrinského s Evou, rodnou sestrou pana Petra Voka. Hanuš upomínal každinkým rysem ve tváři i chůzi na hrdinského otce svého a ze všech pokrevenců byl panu vladaři nejmilejším, zrovna jako by byl jeho krev.

Rožemberská čeleď si z hluboka oddechla, když uzřela na obličeji pana vladaře kmitati se opět úsměv a když slyšela opět jednou z jeho úst lahodnou řeč. I blahoslavila příjezd paní Evičky a mladého pána. Zase bude na Krumlově veselo a milo. Na rukou by byli paní Evičku nosili, nevím, co jí za vděk udělali, i do vody by pro ni skočili. — A což teprve pro mladého Hanuše! Už také proto, že to krev tak udatného Turkobijce, o němž ví všecken křesťanský svět. Jen tenkrát měla na vdovské stolici už zůstati a licoměrným rtům sluchu nepřikládati. Tak spokojený život mohla míti u některého ze svých pánů bratří a jen o děti se starati, aby je vychovala na čest a na slávu nebožtíku otci jejich a svému manželi.

Teprve když závoj odhalila, bylo viděti, že manželství nové o štěstí a pokoji asi ani zdání nemělo. Líce měla ubledlé, oči nějak zapadlé, zdálo se, že pláčem

zčervenalé a bohaté, lesknavé někdy vlasy, o nichž jednou i Lomnický si zašimonil, jako by už na bílo prokvétaly. I hlava sehnuta, jako by každým krokem bývalé štěstí hledala.

Pan Petr Vok se až ulekl výrazu v sestřině obličeji.

„Jsi churava, Evičko?“

„Ach milý Bože, pane bratře! Co se nalituji, že jsem tě neposlechla!“

„Už nic nepomůže, milá sestro! Mohu-li, pomohu!“

„Jen až usłyšíš!“

Paní Evička, po druhé provdána za hraběte Pavla z Gassoldu, někdy komořího císařovny Eleonory, umlkla, protože po boku jejím octl se syn, před nímž chtěla svůj postesk zamlčeti. Neměl ani zdání, v jakých nesnázích se matka octla a proč že na Krumlov si až ze Vlach zajela.

„Vytáhl's! Už mne přerůstáš! A jak v Praze při dvoře? Stejně den ode dne, viď že? A máš nějak kabátec otřelý! A tohle péro trochu schlípené! I kord, jako bys jej tasil každý den! Však tě musím jinak vypraviti! Už jsem chtěl do Prahy po svátcích. Ale — —“

Pan vladař se náhle odmlčel; chtěl propověděti o císařském dvoře cos ostrého. Před hochem se však přemohl, ač měl na jazyku slovo velmi břitké.

Syn pana Mikuláše Zrinského byl na Hradčanech u jeho císařské milosti pážetem. Dopomohli mu k tomu nebožtík pan strýc Vilém s Adamem Hradeckým. Ale hleděli si tam mladého Zrinského nějak málo. Kde pak při dvoře císařském takovýhle šat! Věru podivný vděk!

„Jsi, milá sestro, unavena! Potřeba ti odpočinku a posily! Tebe, chlapče, si však dříve vystrojím!“

Pan Petr se zatím paní hraběnce dvorně uklonil; bylo tu okamžitě plno panen, hotových její milosti ke službě a čekajících jejích rozkazů. Paní Evička tako-

výmhle způsobům již skorem odvykla; až teprve když si vzpomněla, že zase ve své kolébce, kynula čeledi, aby ji následovali.

Hanuše vedl potom pan vladař do zbrojnice, kde skvostných šavlic, ozdobných kordů, drahocenných ručnic i panditek, až leskem oči se kalily. Všecko vykládáno perlami a drahým kamením, všecko zlatem a stříbrem obkládáno, i na pochvách modraly, zelenaly a červenaly se drahokamy! A jak uměle provedeny rukojeti, tu kříže, tam divné hlavy, jinde zas jako by jazyky. Hanuš tu býval sice za dětských let; ale tenkráte si toho ještě nevšímal. Postačila mu šipka, již mu kýs zbrojnoš starý urobil. A byla mu také milejší, než nevím jak ozdobená. Ale dnes nevěděl, nač dříve se podívati a kde dříve okem utkvěti.

„Tuhle ta po nebožtíku otci! Máš ji zde uchovanou!“

Pan vladař ukazoval na zahnutou šavlici, pravou damascenku a mladý muž ke rtům studenou ocel přitiskl a tak se zdálo, jako by slza se byla v jilci křižovitém zaperlila.

„Vezmeš si ji s sebou. Ale z těchhle vyber si, co se ti zalíbí nejlépe! Ať vědí, že's z krve Rožemberkův, kteříž v zemích české koruny dosud nejmocnější rod!“

Však si už i čeleď všimla, že mladý pán nějak chudě vyhlíží a že přec od císařského dvora přijíždí. Jako by prý ani pan vladař nebyl jeho strýc! Panská čeleď mívá bystrý zrak; na hostech své vrchnosti všimne si každého záhybu v šatech, ano i každého švu. Ale mohli dorážeti na starého Zvelebila, jenž přijel s paní Evičkou, jak chtěli a mohli se ptáti sebe chytřeji, čeledín jako by česky byl zapomněl! Jen hlavou vrtěl a ramenoma krčil. Až mu v duchu bláznů přezděli, že tak jako ryby ve Vltavě! Mohou se jich stokrát ptáti, kde že v řece ten palác

křišťálový, v němž tolik vodních krásek, že prý již z jejich očí člověka závrať pojímá, mohou je lákati čím chtějí, ryby se v čisté vodě zakmitnou, hozenou lahůdku střelou popadnou a už po nich ani památky.

A když po chvíli paní Evička uviděla syna, ani jej nemohla poznati. Tmavočervený kabátec se zlatým lemem, ohrdlí jako by v křišťálové vodě bylo bíleno, u boku uzounký kordík, na hlavě klobouček až milo a za kloboučkem houpalo se z brusu nové pštrosí péro.

„I koně nového, matičko, dostanu! A z daleka prý! Čistý arabský!"

„Aby tě tak, chlapče, nebožtík otec viděl!"

Paní Eviče vstoupily do očí slzy. Ba arciť; aby tak byl viděl pan Mikuláš Zrinský svého syna ošpatnělého! Divné myšlénky by mu byly přišly ke hlavě o vděku dvorském.

A pan vladař psal ten den do svého denníku: Item přijela paní sestra Evička usoužena, že jsem se jí podivil, se synem Janem, pážetem na dvoře císařském.

Potom učinil pan vladař několik teček a připsal ještě toto: „Nebyla na Krumlově už dráhný čas, jako by zrovna byla zapomněla! Mládenec hezky dorůstá! Kéž by nám ke cti a radosti!"

III.

Asi před měsícem vydal pan Petr Vok z Rožemberka kněžstvu na všech svých statcích a panstvích nařízení zvláštní, aby jeden po druhém počínaje s děkanem Soběslavským kázání řádné před ním na zámku Krumlově učinili. Chtělť pan vladař jednak duši hříšnou slovem Božím osvěžiti, jednak také umění rhetorické patronátního duchovenstva zkusiti.

Pan Petr míval ob čas divné nápady. Někdo by je nazval čtverácky zlomyslností, někdo také přílišnou svě-

domitostí a ještě jiný by prohodil, že hlavní pohnutkou toho kratochvíl, kteréž pan vladař byl ob čas milovníkem nad jiné vytrvalým.

Takovýto mandát nevyšel ze zámecké kanceláře na Krumlově ostatně poprvé. Ale kdykoliv na farách či děkanstvích uviděli list zapečetěný velikým erbem rožemberským, vždycky už tušili, jaký as obsah v něm. Rožemberská beneficia byla od pradávna nadána bohatě. Ale bývalo také od pradávna, že na nejtučnějších největší pohodlí a na nejhubenějších lopoty až do úmoru. A pan vladař, zrovna jako by schválně nejdříve si vzpomněl na Jakuba Soběslavského, za ním na Třeboňského a po Třeboňském na Veselského Martina. A nemohlo býti opravdu naděleni trpčího, než takovýhle rozkaz. Snad by byli snesli spíše visitací generální provedenou ve všech koutech rozlehlých farských stavení od samého papežského legáta, než mandát před Jeho Milostí kázati.

Knihy, které ležely ve starých, červojedlých příhrádkách s několika vrstvami prachu na deskách, začaly se náhle hýbati, jako by samou radostí, že opět po čase přijdou do rukou člověka živoucího. Silné, dubové stojany s konkordancemi a jinými svazky upevněnými tu v dřevěné, tamo zase v zažloutlé, či prozelenalé desky vepřové, divných, přepodivných titulů, jako „Via ad coelestia regna certissima" atd., byly umístěny obyčejně na nejzazších koncích farských chodeb, kam noha lidská vstoupila málo kdy, ne snad pro strach zlodějský, ale spíš aby nepřekážely. Někde je měli také nahromaděné na půdě; tyhle se však kus po kuse ztrácely, zvláště před poutí či posvícením. Takovéto knihy bývaly ještě do nedávna ve farních archivech „železnými kravami". Vzal-li je člověk do ruky, musil ústa těsně zavříti, protože z nich čišela jako by morovinou stuchlina. Spíš hřebíky ve zdích po smrti farářově se vytahovaly, každé prkénko se

upotřebilo a naložilo, jen ty staré, latinské knihy zatažené pavučinami a čpějící plesnivinou zůstaly.

Pan vladař určil každému den sám podle pořádku v hodnosti.

Co práce jen stálo, než vyhledali vhodný text! Od výrazného textu prý všecko závisí. A velicí páni poslouchávají obyčejně jen začátek. Potom se jim hlava kloní, oči se svírají čím dál tím nápadněji, výdechy bývají hlasitější, táhlejší a táhlejší a kazatel potom mívá vyhráno. Ostatní posluchačstvo nepadá tak příliš na váhu. A potom si takový elaborát důkladný vštípiti slovo za slovem do paměti, zvláště doklady ze svatých otců! Pan vladař prý mívá s sebou písaře, kterýž umí tak rychle rukou na papíře vládnouti, jako řečník na kazatelně jazykem. A potom špatně proslovená věta, někdy ze zmatení zcela odporná pravému smyslu, koluje od úst k ústům po dlouhý čas. A ještě se i do pamětí zámeckých zapíše!

Musili také dbáti příslušných evangelií nedělních. A probrati na př. théma: „nemožno dvěma pánům sloužiti, Bohu a mamoně —" před Jeho Milostí do nejpodrobnějších odstínů, jak možno jen, aby se Soběslavský Jakub až do duše sám nemusil zardíti, že jiného v síti lakomství hledaje sám v ní jest celinký, i s posledním vlasem na hlavě ponořen. Šašek páně vladařův mohl by jej ve proudu nejohnivější výmluvnosti přerušiti posměšným vykřikem: Medice, cura te ipsum! A což by tu bylo smíchu se všech stran a jaké na místě Božím pohoršení!

Soběslavský farář Jakub nejeden den přemýšlel a hlavu si lámal vhodným provedením, až konec ke konci konkordancí hněvivě uzavřel, cos o „sekatuře" prohodil, několikrát přešel úpravným pokojíkem krokem nad míru prudkým, potom se posadil, střízl si nové krutí péro, zkusil je, vytáhl ze stolku pergamenový list a začal psáti nejponíženější omluvu, proč že nemůže tu a tu neděli po sv.

Duchu dostaviti se na Krumlov, aby podle vůle Jeho Milosti kázání slušné učinil; za jedno že by nebyl dosti při hlase, maje od nějakého času záduchu přílišnou, za druhé že člověka na stará léta už i paměť opouští a hlavu závrať pojímá, což všecko když vysoce urozený a milostivý pán ráčí v úvahu vzíti, že milostivě mu povinnosť tu jinak a velmi milou přehledne a odpustí. — S hlasem však i pamětí do opravdy tak zle nebylo! Uměl se přese všecku záduchu ještě dosti rozkřiknouti, i důrazu slovům svým dodati na kazatelně pádným pěsti udeřením; a co paměti by se týkalo, věděl na vlas, na kolik set kop se páčí jeho majetek, kde který groš; a na tolarech věděl i rok, kdy a kde raženy...

Třeboňský zase vymlouval se z těžkého neduhu jaterního, kterýmž prý sežloutl jako vosk a z něhož kdo ví pomůže-li mu sám Pánbůh; — za to však tím vroucněji že bude pamatovati pana vladaře a celého rodu rožemberského mrtvého i živoucího každodenně na modlitbách. A zdejší beneficiát nejevil přec, co jej ve Veselém znali, jiné barvy než sivé, až mu z toho podivným jménem přezdili. Staří osadníci vypravovali, že prý od závisti pochází a lidé jiné víry si řekli, závidí-li prý co komu kněz, že taková závisť nemívá konce...

Nejhůře vedlo se však faráři Veselskému. Měl kázati o slovech: „O bys poznalo i ty alespoň v tento den, co jest tobě k pokoji!" Už všude všecko prohledal, hlava samým hloubáním ho až brněla a nemohl a nemohl nijak nad obyčejnosť se povznésti! A nemocí přece vymluviti se nesměl. Byl ještě hezky při síle.

Už se stmívalo a pan farář dosud s krutím brkem mezi zuby nade knihou.

„Však bych tušil, co by as milosti tvé bylo k pokoji! — Ale zdaž to povědíti smím?"

Pan farář již do knihy na litery ani neviděl a dosud se z pokojíku nehýbal. Lidem svědomitým, dokud neodbyli

povinností, ani sousto nechutná a nejvýbornější nápoj jako by voda učiněná byl. A zdejší kněz ani pokojně dřímnouti nemohl a pak měl vykládati učeně před panem vladařem, co člověku k pokoji?

„Laudetur — — —“

Příchozí musil pozdravení opětovati, než pan farář hlavu pozdvihl a vstal.

„Páter Chrysostom z Pražské kolleje! — Smím-li prositi tvou důstojnosť o přístřeší pro dnešek? — Už jsem dále nemohl. — Jdu od Božího poledne!“

„Slyšel jsem už několikrát o tvé slovutnosti! — Poskytnu milerád, co skrovnička fara s Božím požehnáním mi naděluje! — Usedni, prosím, ctihodný otče!“

Panu faráři pořád tkvělo ještě na mysli prožluklé théma; ani nějak nemohl nalézti vhodnějších slov, aby hosta uvítal.

„Se vším se milerád spokojím! — Pohostinnosť tvá, důstojný pane, známa daleko a proto jsem také na dvéře zdejší fary zaťukal!“

„Jak pravím, co mi požehnání Boží nadělí! — Ještě ten život na zdejším beneficiu tak ujde. Rač odpustiti na chvilinku!“

Pan farář vstal a vyšel na chodbu. A bylo zcela zřejmě slyšeti jeho rozkazy vždy s odpovědí: „Pořád vám to mám povídati! — Vzácný, velevzácný host!“

„Aby člověk ke všemu dohlédl! — Inu, inu! — Když tak to hospodářstvíčko!“

Pan farář vešed zase do světnice, pohladil si levicí čelo i obě tváře.

„Vše obrazem toho hospodářství velikého, v němž ptáci nebeští zobají, aniž by seli, v němž kvítky tak nádle rozkvétají, že ani Šalamoun se vší svou vyhlášenou krásou nebyl jako jedno z nich.“

„A přece starosti, ctihodný otče!“

„Někdy si je člověk hledá sám!“

„Někdy však také cizí lidé. — Tak jako tohle! Co všecko si ten náš pan vladař navymýšlí! — Sub rosa, ctihodný otče! Patronátní klerus má před Jeho Milostí na Krumlově kázati. — Rač poshověti. Potmě tu přece seděti nemůžeme!“

Pan farář tu byl se světlem okamžitě; ale host postřehl také knihu, s archem skrz na skrz přeškrtaného papíru.

„Jako bychom neměli dost práce ve svých osadách! — Co to stojí mnohdy slov, než tvrdou hlavu oblomím, než srdce zkornatělé obměkčím!“

Host, páter Chrysostom z Pražské kolleje, usedl si poněkud stranou, aby viděl panu faráři lépe do tváře. — Páter Chrysostom byl muž tak stejného vzrůstu se svým nynějším hostitelem a oba z pozdálí si byli i poněkud podobni. Prohlédl-li by si však kdo hosta bystřeji, okamžitě musil zpozorovati ve tvářích ostřejší, určitější rysy. Jemné, těsně sevřené rty chvilkami sebou zaškubly, lícemi zakmitl se lehynký úsměv, oči se poněkud přimhouřily, ale tím prudčeji se vždy zaleskly a obličejem rozestřel se výraz, kterýž dovedl přímo okouzliti. Páter Chrysostom mohl býti i stejného stáří se zdejším farářem; ale zevnějškem ukazoval nejméně o desítku nazpět. Chvilkami zarděla se jeho tvář i ruměncem.

„Jsi ušlý, ctihodný otče! — Je ti třeba poklidu; a já tě mučím takovouhle řečí!“

„Poslouchám velmi rád! Chůzi jsem navykl jako ryba vodě. — Jen, směl-li bych tvou laskavosť obtěžovati, o trochu občerstvení prosím. Den byl ku podivu parný, slunce jen pražilo! Tuhle můj klobouk dosud teplem sálá.“

„Hned, tu chvíli! — Však i zákusek co neviděť bude hotov! — Mám staré, vyleželé třeboňské. Ještě od poslední visitace!“

Pan farář měl nohy jako by srnčí; než by se člověk ohlédl, už tu byl zpět a než se páter Chrysostom mohl podívati před sebe, už na stole číše s pěnou na celou dlaň jazyk dráždila a hrdlo lehtala.

„Výtečně, důstojný pane bratře! — Ani v Praze takového nedostane!"

„Jak jsem řekl: od poslední visitace! Rač si, ctihodný otče, učiniti po chuti své pohodlí!"

„Však jsem otužilý! Na misiích kážeme den co den, od rána do večera nemáme oddechu a kde se pak uložíme, okamžitě spaní přichází!"

„Den co den že kážete?" Farář zakýval hlavou, jako by nedůvěřivě.

„Den co den; a třeba dvakrát i třikrát, podle potřeby!"

„A kde se toho nabéřete?" Páně farářovo udivení vzrůstalo.

„Repertorium jsou arcif naše hlavy; ale neřekl-liž jednou Pán: Dabitur vobis in illa hora?"

Páter Chrysostom usedl si ještě pohodlněji, poněkud více do stínu, kolem rtů kmital se mu úsměv častěji, přimhouřené oči leskly se také prudčeji; jen v páně farářově obličeji zrcadlil se čím dále tím zřejměji úžas neobyčejný nad takovými hlavami, kteréž jsou hotové repertorium.

„A co tu u vás o panu vladaři nového?"

„Inu povídá se, že s těmi pikharty pořád jde hlouběji a hlouběji."

„Neveselé noviny! — Rožemberkové a pikharti! — Kdo by byl přišel na tohle srovnání! — Oheň a voda. — Jsou časové zlí, jichž konců si nelze domysliti."

„Jinak pán ze srdce dobrý, příznivý a štědrý!"

„Co platno všecko, když na růži štěpné planá vyrazila a vykvetla!"

„Tady u nás už jsou na mne zvyklí; už vědí takřka napřed, o čem jim budu vykládat!" Pan farář zabočil jinam.

Páter Chrysostom se zase zlehounka pousmál.

„Slovo Boží vždycky stejné před sta lety, jako dnes! — Co také na něm vykládati! — Kdo má uši k slyšení, slyš!“

Zdejší farář tohle vyznání učinil v každičkém výkladě; už prý pokyvovali k tomu i apoštolové, rozestavení na výstupcích po stěnách chrámových.

„Ale páni? — Pořád tu nebeskou pravdu chtějí míti v jiném šatě! — Jak sami jsou zvyklí módě, tak i ve slově Božím ji pořád hledají. — Ne-liž, ctihodný otče? — A pravda přece jen jedna, jen jediná.“

Pan farář si nyní i povstal a zcela proti svému zvyku se nějak rozezlil.

„A pak chtí na nás, abychom je kázáním bavili! Jářku: nic jiného, než baviti! Mají všeho, co hrdlo ráčí, nač si vzpomenou! I v tomhle kratochvílí vyhledávají!“

„A o čem žes umínil si mluviti před panem vladařem?“

„Kdybych mohl, co a jak bych chtěl! Jeho Milosť themata rozeslal sám! Psal je ten Březan, však já ruku jeho znám. Už to v jeho manýře ode dávna, že rád po straně si do duchovního řádu zadloubne!“

„I thémata?“

„Kdyby toho nebylo?“

„A jaké že tobě poslali? Odpusť, že se táži; však mluvíme-li již o tom? —“

„Na neděli X. po svatém duchu. Už jsem evangelium slovo za slovem promyslil a nemohu do toho nijakž a nijakž! Jak jsem řekl, na venku už jsou naše ovečky na nás uvyklé! Už nám rozumí, i když ústa otvíráme...“

„Látka velekrásná, důstojný otče! Můžeš panu vladaři zahřímati hezky do duše. Ó, bys poznal, pane milý, alespoň v tento den, co tobě k pokoji!“

„Přetěžko, ctihodný otče! Velikým pánům mluviti do duše jest tolik jako dávati život v plen! Ještě kdybych měl

kněze pomocného, spíše bych jej mohl poslati! Už jsem žádal několikrát, a naposled mi z Prahy ani neodpovědšli!"

„Přežel, Bože! Žeň velká a dělníků tak málo!"

„Nerozpakoval bych se ani okamžik, abych jej místo sebe poslal! Mladí lidé bývají trochu ctižádostiví! Jaký také div! My starší už jen když s každým jsme ve svatém pokoji! Takéť opravdu česť, před panem vladařem kázati!"

„Že bys se nerozmýšlel poslati svého kaplana?"

„Ani minutu, ctihodný otče! Jenom touhle starostí jsem si o dvě léta život ukrátil! Až mi hlava prošedivěla."

„A což kdybych ti nabídl služeb svých já! Jsme si konečně trochu podobni! Zná-liž tě někdo na Krumlově?"

„Živá duše ne! Ani pomysliti tak bych se neodvážil! Proslavený hlasatel slova Božího z Pražské residence, ctihodný otec Chrysostom..."

„Pro nějakou chvíli kaplan tvé důstojnosti... Ráčíš-li jen dáti svolení!"

„Já — svolení! — Já parochus vulgaris — silvanus!"

„Jediné toho mi třeba a jsi starosti zbaven úplně!"

„Vděčným ti chci býti, ctihodný otče —. Nejsem bohudíky chudák, o tu náhradu — —"

„Nejde mi o ni; chci ti pouze odlehčiti. Vidím v tobě ode dna dobrou duši!"

Pan farář si také z hluboka, jak mohl nejpohodlněji, oddechl. Spadlať z něho opravdu tíže mlýnského kamene.

Zatím přinesla pečlivá Marta večeři, pozůstávající z jediného pouze jídla; ale dostačovalo úplně. Byla to daněí kýta. Tenkráte nebylo o zvěřinu nouze, zvlášť na rožemberských panstvích. Mohli ji dostati i pod rukou a za několik grošíků celý kus.

Panu faráři už tak od dobrých tří neděl nechutnalo jako dnes. A tak spokojeným se už také po dlouhý čas necítil.

Páter Chrysostom uměl večeři i kloudným vtipem opepřiti; pan farář se vždycky rozesmál, že mu do očí vstoupily až slzy. Otcové františkáni z nedalekého kláštera sice věděli také ledacos, mnohdy i říznou průpovídku; ale všude se opakovaly, na každé faře a při každé tabuli stejně... Tohle však bylo z brusu nové a pan farář si každý žert v duchu ještě opakoval, aby se mohl na sousedově pouti něčím pochlubiti.

„Buď ubezpečen zcela! — Zavítám dva dni před!"

Páter Chrysostom druhý den z rána stiskl panu faráři pravici s obvyklým: „Slovo s to!" a když mu tento ještě chtěl i povoz nabídnouti, poděkoval, že tu všude krajina jako ráj a že by bylo hříchem neužiti jarní krásy a na voze se klátiti. A potom že ještě tu se musí stavěti, tam zajíti a že své cesty obyčejně pěšky konává.

IV.

Ubledlé líce paní Evičky jarní krásou osvěžiti se nijakž nechtěly. Skorem se zdálo, že nedobrozvěstné bělosti ještě o stupeň přibylo.

I oči měla kalnější a leckdy se jí v nich zaleskla i veliká bohatá slza.

Rožemberská čeleď si divné věci šeptala, když zahlédly zraky jejich paní, v kteréž jako by oživlou paní Perchtu viděli. A i to si pověděli, že je jí podobna na vlas, na jediný rys v obličeji. Perchtin obraz byl zavěšen ve veliké síni zdejšího hradu mezi dvěma okny v průčelí. A nikdy se ani nechtělo nikomu od té milé tváře, z níž dobrota, lidumilnosť a přízeň vyhlédaly vždy určitěji a zřejměji, čím dále se oko zahlédalo k obrazu... Co všecko rožemberská čeleď v něm uvykla čítati! Starou slávu, starou česť pěti-

listé růže; pokaždé zatanuly jim na myslích všecky ty pověsti o zašlých bohatýřích, jež přecházely nejednou až v báječnosť. Celou tou postavou Perchtinou jako by rozestřen byl průhledný závoj utrpení, kteréž proráží, byť bylo tajeno nejúzkostlivěji.

Starý hradník si dnes paní Perchtu opět tak se všech stran prohlížel, jako by se chtěl přesvědčiti, zdali opravdu tolik podobnosti tohohle obrazu s paní Evičkou. A při tom se pěstí udeřil do čela, že si toho tak dlouho nevšiml... Když byla paní hraběnka ještě pannou, leckdy jej napadlo, že oči její jako by byly oživené zraky Perchtiny, ani postavou že se neliší —. Ale potom přišli ženichové, se ženichy radovánky, na Krumlově se prý tenkrát rty a tváře stahovaly k úsměvu, když hlava pohroužena byla i v nejhlubší sny. A kdo pak by si za takových chvílí rušil veselou mysl vzpomínkami, kteréž si rožemberská čeleď jen šeptávala... Potom si paní Evičku ženich odvedl do cizí země... Na Krumlově na ni nezapomněli; byla všem učiněným andělem. Ale přišla přece jen s očí a kdyby láska prý byla nejvřelejší, když předmět z očí sejde, i z mysli scházívá.

„Ba právě! I ten tmavý šat! Divné tušení! Milá paní Evičko! Dobře býti rodu svému a krvi své strážkyní i za hrobem! Ale přec jen lépe jest, když člověk doputuje, aby si odpočinul! Nebývá věru toho pokoje a odpočinku až v hrobě! Milá, dobrá paní Evičko! Je-li pravda, co slýchám od jakživa, když duším vyprší jejich čas a najdou pokoje, že na jejich místo jiné a jiné přicházejí, dokud který rod nevymře, pak nevím, věru nevím —“

„Dobrý muži! Už se mi i tvé jméno z paměti vytratilo!“

Starému klíčníku jako by náhle byla ustydla v těle všecka krev; tak se mu zdálo, tahle slova že zaletěla

k uším jeho přímo z obrazu, na němž jako by se byly rty pootevřely.

„Což i staří služebníci mého otce se mne lekají? — Tak jsem se změnila?“

A zraky paní v tmavém rouše, jež se byla z nenadání octla za klíčníkem, tolikéž utkvěly na obličeji Perchtině a rtoma jejíma zakmitl se trpký úsměv.

„Opravdu podobna! Ani sestra sestře nemůže býti podobnější!“ Paní Evička tato slova propověděla hlasem jako by hrobovým.

„Pání drahá! — Čeho si přeješ od věrného sluhy?“

Starý klíčník se vrhl před obrazem na mramorové dlaždice s rukama sepjatýma, chvěje se po celém těle prudkým mrazením.

„Vzpamatuj se! — Vždyť jsem to já — Evička —.“

„Paní Perchta —“

„Věrný muži —“

„Čeho si žádáš ode mne!“

„Tak přece vstaň a upokoj se! Což mne nepoznáváš? — Olivče.“

Paní Evička vzpomenuvši si teprve nyní, zavolala klíčníka příjmením a ruku mu na rameno položila.

„Ty mne, paní milostivá, i po jménu znáš? Ach ty dobře hlídaš rožemberský rod! Ty dobře víš, kde věra a kde nevěra! A proč tedy netrestáš? Ty můžeš, tvá moc z hrobu, tvá síla z věčnosti! Paní Perchto! Kdybych tak jako ty mohl já! — Však bych panu vladaři pověděl. Tvé oko vidí napřed na sta let, jako by to byl dnešní den! A když už tak mluvíš s věrným služebníkem rodu svého, pověz mi, paní vznešená, jaké dni čekají pětilistou růži v čase budoucím? Škube ji každý, kdo kde může! Podkuřují jí se všech stran, tím dýmem ji barva bledne, lístečky vadnou... Ach, paní dobrá!“

Stařec ještě tak klečel na kamenné dlažbě s rukama sepjatýma a očima upřenýma ve tváře paní Perchty, jako by vší mocí chtěl vynutiti z tohohle obrazu odpověď.

„Olivče! Vždyť jsem to já, Evička, jež s tebou zde hovoří! Vstaň přece a měj rozum!“

Paní Evička položila ruku starému muži nyní na hlavu.

„V čem si mám nejprve postěžovati! Tolik mi toho vězí pod lebkou; a ne pouze od roku jednoho! Paní dobrá! Vidím všecko, tuším všecko a musím v sobě všecko jako v hrobě pochovati! Není človíčka, komu se svěřiti, komu požalovati!“

„Ani mně, Olivče, že bys nevěřil? Ať slyším o rodě svém spolehlivé noviny z věrných úst!“

Paní Evička tentokrát starcem zahýbala; svazek klíčů, jež nosil kolem boku na ocelovém řetízku, zachřestil a stařec prudce sáhnuv k pasu, jako by strachem o klíče, vstal ještě rychleji a uděšeně se kolem rozhlédl.

„Bohudíky, Olivče! Však už jsem o tebe starosť měla! Zrovna jako bys byl mluvil ze spaní. Což tu na Krumlově tak zle? Bez ostychu, Olivče! Tak že by sama paní Perchta musila pomáhati!“

„Račiž odpustiti sluze oddanému až do hrobu vaší růži, že takto osmělil si postesknouti. Jen tenhle obraz byl svědkem mých slov a ten hrobu mlčelivější! Tak se mi zdálo ,jako by byl náhle oživoval, jako bych byl slyšel divná slova... A bylas to zatím ty, paní milá!“

„A vyslechnu tě, jako by tě Perchta vyslechla, kdyby vstala ze své hrobky a zašla si do Krumlova na návštěvu.“

„Ach, paní drahá, ty bys mohla zde býti strážným andělem! Tak divně tu hospodaří; každý kdo přijde! A všichni chtějí s rodem tvým býti pokrevenci... Až prý z Porejní se hlásí k pětilisté růži.“

„A pan bratr můj? — Pan vladař?“

„Pan bratr ke všem z míry laskavý! Pro kouř lichocení a pochlebenství jizlivých obličejů nevidí. Každou chvíli tu někdo z Vlach! Račiž odpustiti smělosti mé..."

Paní Evička pokynula levicí, řkouc: „Jen upřímně, Olivče!"

„A přivádějí mu..."

Klíčník Olivec se odmlčel, jako by hledal vhodnějších slov, aby mohl se vyjádřiti pokud možno nejjemněji.

„Přivádějí Jeho Milosti tváře, jakýchž jsem neviděl jaktěživ. Tak čertovským způsobem chtějí ho do svých tenat zavléci... Pan vladař někdy nepromluví celý čas; jen chodí s hlavou svěšenou a na panstvích hospodářství o pomstu volá do nebe! A vlaští přátelé si kliky u dveří podávají. Přijdou na návštěvu jako holátka a když jdou z Krumlova, vyšlapují si jako hrabátka! Ach, paní milá! Jako by tě dobrý duch rodu našeho sem zavolal! Ty můžeš Jeho Milosti říci, čeho si nikdo proti němu ani pomysliti neodváží. Ach kdybych já tak mohl a směl!"

Paní Evička také svěsila hlavu nad těmihle novinami věrného sluhy. Slýchala sama nejednou, že na dvorech královských, chtějí-li někoho učiniti povolným, užijou k tomu svůdných očí, horoucích rtů a potom jej mohou voditi na nitce i do propastí.

„A kdo že by asi, Olivče, chtěl do svých tenat pana bratra mého zavléci?"

Paní Evička ptala se zase hlasem, jako by z hrobu vycházel

„Komu pak by se nezachtělo, milá paní, vaší slavné, štěpné růže? Ani sám císař by jí nepovrhl! Kde pak růže rožemberská!"

„Ani císař pravíš?"

„Tak se aspoň domnívám, paní drahá! Dlouho-liž tomu, co ode dvora poslali panu vladaři ještěřici, kteráž se mu už kolem hrdla ovíjí?"

„Ode dvora, Olivče?"

„Jen se rač zeptati, paní milá, toho starého muže, jenž tamhle v tom výklenku sedí nad papírem s perem v ruce a píše rožemberskou kroniku! Jen se ho rač zeptati a on také jsa sluha věrný jako skála, poví tobě věci, jimž těžko věřiti. Jeho císařské Milosti židé ji přivedli. A je tak lehká, že váží devětadvacet liber vídeňských!"

„A co to za muže, Olivče! Dosud jsem si ho nikdy nevšimla!"

„Už přece u nás hezký čas! Jak bys si ho, paní milá, mohla všimnouti! Tváře jeho celý rok a po roce zase rok a tak dále nikdo neuvidí! Jen já jediný ze služebníkův ob čas se k němu podívám!"

„A jeho jméno!"

„Václav Březan, letopisec slavného rodu rožemberského. Za mladých let se mnoho učil, v dalekých zemích byl, zkušenosti si získal až mnoho na tu hlavu svou! A nyní spisuje kroniku!"

„A proč že tak od světa odloučen?"

„Inu těžko dobře raditi. Za radu dobrou už mnoho lidí hlavy dalo!"

Chodbou rozlehly se kroky; bylo slyšeti rozmarný smích i šustot hedvábného šatu, veselé hlasy, někdy i tlumený popěvek, jejž přerušil výskavý smích, tak jako když kalich rozkoše zapomnělec až ke dnu prázdnívá...

„Co tohle, Olivče!"

„Jeho Milosti pana vladaře fraucimor! Vrací se do svých komnat z výletu. Zdá se mi, že byly na kratochvíli!"

Klíčník Olivec utkvěl znova očima na obraze Perchtině.

Náhle se rozevřely dvéře a v nich krokem prudkým objevil se pan vladař s mladičkým sestřencem.

„Však tě, paní sestro, nikde ani nalézti nemohu! Kam až sem jsi se uchýlila?"

Pan vladař všimnuv si kličníka, zlehounka se pousmál. „Ach, staré nějaké pohádky! Ani jinak by nemohlo býti! Před obrazem paní Perchty často prý se nejpohodlněji lže! Tuhle ti, paní sestro, Hanuše přivádím! Líbí prý se mu tu lépe než na dvoře císařském. Libo-li, můžeme k večeru vyjeti! Nelze si příjemnějšího dne pomysliti nade dnešek!"

Pan Petr již vzal sestru za vysoce dvorného úklonku pod paždí a odváděl ji ze sálu. Mladý muž ohlednuv se ještě k obrazu v průčelí vysokých, gotických oken a spočinuv na něm dlouhým, přítulným pohledem odkvapil za matkou i panem strýcem.

Zůstal v síni jedině kličník Olivec, jako by k mramorové, uměle vykládané dlažbě zrovna byl přimrzl.

„Tak že se to, paní Perchto, pode tvým obrazem nejpohodlněji lže! Ale až se, pane vladaři, pravda začne mluviti! Až, pane vladaři, na tu pravdu bude však pozdě, příliš pozdě. Potom? — Pane vladaři, ve vyšebrodském klášteře, ve sklípku, kde rožemberská hrobka, už místo jen pro jednoho, jen pro jediného! A kdo bude tím posledním? Jste tu už jen dva, jen ty a paní sestra tvá! Nad kým že se studený kámen dříve zavalí! Rožemberkové dva a hrob už jen jediný! Paní Perchto!"

A starý kličník si před tenhle obraz klekl a ruce sepjal, jako by na něho vyzírala tvář světice, o níž říkají, že v nebi jest nejvýmluvnější.

A z chodeb nedalekých zarážel sem ještě smích, až tuze rozmarný, a znova popěvky, ale nikoliv již tlumené, tak volně bujné, jako řehot hříběte, jež dosud neucítilo na sobě otěže a může se rozběhnouti, kam se mu zachce, i k dárci, jenž v pravici mu podává sladkou lahůdku.

Kličník zatím již vstal, vyšel ze sálu, dobře uzavřel a bral se zvolna po schodech také trochu na čerstvý vzduch,

Pan vladař tuhle otázku pronesl za nejvlídnějšího úsměvu; ale při tom oba příbuzné přeměřil od hlavy do paty.

„Jen pro chudý lid, pane strýče! K našemu hradu jaktěživa nemoc cesty nenašla!“

Signor Francesco položil pravou ruku na srdce a zlehka se uklonil.

„A tedy ve hradě vašem ještě pradědové? Je-li rodný kostel váš pojištěn proti smrti, přátelé drazí, pak se ani okamžik nebudu rozmýšleti! A nepůjdu pouze na návštěvu, která by trvala několik dní, či týdnův. A vytáhnu tam s celým dvorem svým. Věru, milí pánové, ani okamžik.“

„Pojď a viz! Dokud neuvidíš, neuvěříš!“

Don Francesco položil důvěrně ruku svou do páně vladařovy pravice.

„Rač si jen určiti čas a my všickni budeme tvými nejoddanějšími sluhy! Ursinové budou okamžik ten, kdy vjede tvá Milosť do tisícileté jejich kolébky, považovati za nejskvělejší v celém pásmu bohatýrských dějin staroslavných předků svých.“

Don Francesco při téhle pochlebnické výpovědi dovolil si páně vladařovu pravici stisknouti.

„A pobyt tvůj na hradě našem písmenami zlatými zanese letopisec v kroniku ursinskou a dni, jež promeškáš ve středu našem, v mramor karrarský dáme zarýti na věčnou památku!“

Lichotivý Vlach se uklonil nyní ještě hlouběji.

„Příliš nízko cenili byste, drazí strýčkové, bohatýrské skutky předků svých, kdyby je měla má návštěva vyvážiti! — Musíte již prominouti laskavě zdraví mému.“

„Ráčíš vypadati, pane strýčku, jako by ti teprve mládí odkvítalo!“

„A on už se chýlí ku sklonku mužný věk!“

„Neřekl by tak nikdo.“

„Ale pomyslil by si, přátelé drazí!“

„Přese třicet by ti z obličeje nikdo nevyčetl!“

„Ale chtěl-li by, v padesátce by se nezmýlil! A potom poměry veřejné toho nedovolují, abych se vzdálil za hranice.“

„Beatus ille, qui procul negotiis —“

„Někdy, signore, a jindy zase nikoliv.“

„Ve království pokoj, hluboké ticho, císař sám se tím heslem spravuje.“

„Před bouřkou, kteráž stromy staleté kácí, kteráž chrlí na zemi všecku možnou spoustu, také bývá hluboké ticho.“

„A že bys věštil, či spíše tušil, pane strýče, bouřku takovou!“

Nyní přisedl blíže i pan Virginio.

„Jedeme přímo z residence! Není snad v Praze jediného posla cizího, s nímž bychom nebyli hovořili o věcech veřejných! Ale není slyšeti ani o nejmenším znepokojení! Na obzoru světovém jasný červnový den. I Mahomedáni dřímají.“

„Poslové na císařském dvoře ponořeni v nejklidnější bezstarostnosť a zabráni jsou proudem nejzábavnějšího veselí! V císařské oboře slavnosť stíhá slavnosť, jedna druhé bujnější... V oboře ve Hvězdě milostné pletky nejrozkošnější se zapřádají.“

„Někdy arcif končívají krvavě, ale jen pro záletníka! Dáma nových a nových obdivovatelů si umí získati.“

„A přece, urození přátelé, při svém náhledu zůstávám!“

„Nemožno, pane strýče! — Místo vážných řečí mezi cizími pověřenci povídačky, kteréž rozebírají na každém, kdo jim na oči přijde, i ledví jeho! Tajnosti dvora císařského jsou veřejny. Na Hradčanech se, pane strýče, všecko baví, všecinko. A tak nikdy nebývá, když mračna táhnou,

kteráž vojnu věstí. A ze které strany že bys předvídal možné nepohody?“

Don Francesco se utvářil jak mohl nejúlisněji.

„Tam, kde nejjasněji!“

Don Virginio se zahryzl do rtů.

„Ať přijde cokoliv, na Rožemberka se jeho Milost císařská může spolehnouti.“

„A přece máš, pane strýče, nepřátely!“

„O ty nikdy nouze nebývá! A lepší nepřítel, kterýž mi hází rukavici k nohám, než přítel, jenž objímaje mne, nohy mi podráží!“

„I na dvoře císařském!“

Don Francesco mluvil hlasem tlumeným.

„Mezi duchovenstvem na Starém městě u sv. Klimenta!“

„Těch, přátelé drazí, dbám nejméně! Takovým se v rozhodné chvíli hlava rozšlapává!“

„Ale někdy, pane strýče, také při tak odvážném kroku noha klopýtá a člověk i vaz si zláme!“

„Díky nejsrdečnější za výstrahy přátelské! Spolehejte na mou vděčnost!“

Pan vladař z nádherné pohovky nyní povstal a vyhledl oknem do dvora.

„Škoda tak líbezného dne! Mohl-li bych vám nabídnouti vyjížďky, páni strýčkové? Obora naše se arcit císařské vyrovnati nemůže; ale chováme tu jeleny, o nichž staří revírníci tvrdí, že je už krmili jejich otcové! —Libo-li?“

Pan vladař poodstoupiv od okna, upřel zraky na obě knížata tázavě.

„Okamžitě budeme připraveni!“

„Za hovoru jsme si opravdu tak rozkošné pohody ani nepovšimli! Ráčíš býti příliš pozorným. Nevím, kterak se ti odsloužíme?“

„Až u vás, dříve sotva než na vašem hradě, páni strýčkové!“

Pan Petr za dvorné úklony opustil komnatu, jejíž strop a stěny pomalovány nejpodivnějšími okrasami. Některé byly podobny z pozdálí lidským obličejům, ale bedlivějšímu pozorovateli neušly rysy, jež upomínaly tu na vlčí ráz, tu opět přecházely ve tvář kočičí, jinde zas oslí hlava a ještě jinde krocan podrážděný. A mezi jednotlivými províjely se rozličné nápisy v latině, jako výklad k nestvůrám.

Páni strýčkové si cos pošeptali; don Francesco zadupl i prudce nohou. Nabídka páně vladařova jim dle všeho po chuti nebyla. Takhle s ním hovor rozpřísti ještě za žádné návštěvy dřívější se jim nepodařilo, vždy jen několik vybraných zdvořilůstek a jiného nic. Pan vladař vlašské strýčky vždycky velice štědře pohostil, měli na Krumlově, nač si pomyslili; ale sám se jim, kde mohl, vyhýbal. A dnes je přece vyhledal sám a již začali kolem něho roztahovati své sítě; všecko tak rychle nalíčili; už si myslili, že pan vladař před nimi ve zpovědnici a náhle takový obrat.

Páni strýčkové v duši celou rožemberskou oboru proklínali, ale jen myšlénkami, protože prý na Krumlově i šepot slyšeti. A stěny že prý zakryty těžkými čalouny, za nimiž všude tajné úkryty, v nichž nejvěrnější rožemberští služebníci hosty, zvláště takové, jako byli italští strýčkové, ve všem všudy sledují. Tak prý vyzpytovali nedávno jakéhos alchymistu, kteréhož na císařském dvoře obsypávali přízní nejmožnější, že to prohnaný šibal a do nejhlubší věznice krumlovské mu pomohli.

K vyjížďce do lesů chystali se jako by nemohli se již ani dočkati, až osmahlé jejich líce ovane svěží větřík ze zdejších dubin, borovin a smrkoví.

VI.

Musím tě již, pane bratře, prositi, abys mne před nimi měl omluveným. Byla bych darmo veselé mysli jejich i rozmaru překážkou! Prosím tě, pane bratře! Však víš, že jsem takovým kratochvílím nikdy srdce nepřikládala!“

„Co platno, paní sestro! Na Krumlově i hostům nepříjemným ukazovali vždycky vlídnou tvář! I opovědným nepřátelům! Nepřátelství začínalo za hranicemi rožemberských panství, ale dříve nikdy!“

„Však postačí pánům strýčkům na tvé vlídnosti a vhod jim přijdou lahodné tváře tvé družiny. Já v těchhle letech už baviti ani neumím.“

„Af Hanuš aspoň s námi vyjede!“

Pan vladař přecházel komnatou paní Evičky rozmrzen.

„Bude, pane bratře, lépe, když vlašských strýčkův ani nepozná.“

„Však také nedbám jejich okázalého přátelství; ale česť rodu našeho vyžaduje slušnosti.“

„Jen po jisté meze, pane bratře.“

„Přece bude tvůj syn i v mé společnosti! A myslíš, že na císařském dvoře bezpečnějším?“

„Jsem sice matka, matce někdy nesluší syna chváliti; ale za své dítě stojím i na dvoře císařském. — Je v něm krev Zrinského!“

„A po mém boku že bys za něho nestála?“

„Nechci, pane bratře, aby s vlašskými strýčky přišel ve styk. Lépe, vyhne-li se jim na sto kroků! Matčina hlava mívá přečasto pravdivé tušení.“

„Přemlouvati tě nebudu.“

Pan vladař utkvěl na sestře podivným pohledem; při tom se svezlo oko jeho po jejím šatě. Byl tak nějak otřelý,

jako by v něm chodila každý den a neměla jiného. Pan Petr se rychle odvrátil, oko se mu nezvykle zalesklo a ještě rychleji opustil komnatu. A teprve na chodbě si tak z hluboka oddechl. Všiml si své sestry bystře až dnes, v tuto chvíli. Takhle ovšem nemohla k vlašským strýčkům. Ženská čeleď rožemberská měla nepoměrně lepší oděv než rodná sestra páně vladařova. Panu Petrovi se oči opravdu zkalily, že ani starého Olivce neviděl, jak stál opět se svazkem klíčův u boku podle dveří do veliké, rytířské síně.

A když sedali na koně, pan vladař byl nějak zamlklý, jako by nahoře u paní Evičky řeči nechal. Vlašští strýčkové byli sice ještě veselejší a ještě hovornější; ale nevím, zdali pan Petr poslouchal. Všemožnou chválou obsypávali zdejší kraj, všude něco viděli, k čemu by pro pana vladaře mohli připojiti několik pochlebných slov, i ty doškové střechy, kudy jeli, měly dnes pro úlisné Vlachy zvláštní kouzlo. Jen tenhle lid pod nimi je prý tak divný, nedůvěřlivý, o přítulnosti nikde ani vidu, jen prý ho bázeň svírá na uzdě.

„Nedůvěřlivý, milí strýčkové, dokud koho nepozná! Ale jakmile pozná, že někdo má pro něho jen trochu soucitu, jen trochu lásky, jen trochu pravím, pak byste mohli s ním orati. Dobrý, věrný, poctivý lid!"

Vlašští strýčkové se na sebe opět podívali, jako by chtěli říci: „Však tím lidem také orati budeme, jen až se nám, milý pane vladaři, tvé dědictví do rukou dostane!"

A při tom oba pobodli bělouše, že se řehot jejich rozlehl v nedaleké lesy několikerou ozvěnou.

Dobře, že paní Evička se jejich společnosti vyhnula, a ještě lépe, že i Hanuše u pana bratra omluvila. Bývalo už od jakživa, že přijdou-li kam příbuzní, kteříž se již dědictví nemohou ani dočkati a uvidí-li pokrevence bližšího, zarazí se a v hlavách jim proti soku snad šťastnějšímu vznikají úklady, které vždycky skorem zle končívají. —

„Viděli jsme se, hochu! Já se tebou potěšila..."

„Za tak kratinký čas, matičko?"

„Věčně spolu nikdy nebudeme moci býti! Vím, žes zdrář i že v tobě otcova krev, a to mi nejlepší útěchou! Však se bohdá zase brzo uvidíme!"

„Zůstaneš zde, u strýce, matičko?"

„Zůstanu, miláčku! Co bych také si tam v té cizí zemi počala! Jeď s pánem Bohem! Bude pro tebe nejlépe!"

Mladému Zrinskému se hlava naklonila zamyšlena; svěžím, bujarou zdravostí kypícím obličejem přeletěl lehký rumělnec, i tmavě modré oko jeho, zdálo se, že se zaleskło nezvyklým svitem. — Zase mu z nenadání přiletěla k téhle hlavě hezounká dívčí tvář, tak mile dojemná, že ji nemohl a nemohl zapomenouti. Tak se stává: lidé uvidí se v životě jen jednou a potom prý pokoje nemají, dokud se zase nevyhledají a jeden druhému ze dna duše se nesvěří s nejtajnějšími myšlénkami. Měla na sobě městský šat z těžké, drahé látky. Ale tak se zdálo, jako by jí býval nepohodlný a tísnil ji na všech údech. A jak plaše kolem se rozhlížela, tak jako když mladou laňku, která byla zvyklá pouze zelené trávičce, lesnímu potůčku a ptáčkům zpěváčkům, překvapí náhle steré oči a nemohou se lesknavé srsti a štíhlým nožkám dosti vynadiviti. Viděl ji poprvé v císařské zahradě. Šla s ní tenkráte stará jakás žena, tak jako by polo služka a zase polo střežitelka. Sledoval je v patách zámeckými nádvořími za bránu a potom se mu ztratily přímo před rožemberským domem.

Na císařském dvoře bylo sice dívčic na vybranou. Na panoše se, jak se říká, přímo lepily. A jak hovořiti uměly! Samy začínaly a konce nemohly nalézti. Až se hlava ze všeho točila a panic chtěj nechtěj uvázl v tenatech. Takto zevnějškem dbaly mravu až úzkostlivě, i studem se zardívaly, ve chrámě až do samých modlitebních knížek ruměné líce sklánčly, na obě kolena poklekaly a bily se v prsa za nej-

hlubší pokory... A při tom jim lístečky na dlažbu padaly, kde by se se žádoucím svého srdce potěšením mohly nejspíše i nejbezpečněji sejíti. A co všecko slibovaly i jakých vybraných zdvořilůstek užívaly! Ale pan Hanuš si jich všiml, jako si všímá sedlák za žní čekanky modrající se v ouvoze. Jedva že nezbytnému mravu zadost učinil... A od těch dob, kdy uviděl neznámou dívčinu, teprv se fraucimoru vyhýbal, až si z toho nejeden dvořenín i úsměšek učinil, že prý zakládají někde ve Vlaších zase nový klášter pro bledé, smutné tváře s regulemi, jimiž se nemůže honositi dosud žádný řád.

Mladému Zrinskému nechtěl a nechtěl ani z očí ani z mysli obraz milounké děvušky. Provázel jej z Hradčan až daleko za Krumlov krok za krokem a na zdejším hradě ani na okamžik se mu před zrakoma neztratil.

„Jen vždycky buď rodu svého pamětliv a nezapomeň, že v tobě krev Rožemberkův a hrabat Zrinských, z nichž nejslavnějším otec tvůj!"

„Budu pamětliv, matičko, a nezapomenu!"

„Pánbůh ti, synu milý, požehnej!"

Hrabě Hanuš Zrinský odjížděl z Krumlova již druhého dne, vzav odpuštění od pana strýce, i s vlašskými příbuznými se rozloučiv.

A paní Evičce jako by kámen spadl se starostlivého srdce mateřského.

Vlašští strýčkové dívajíce se okny za odjíždějícím jinochem prohodili jeden k druhému poněkud mrzutým hlasem: „Tenhle nám může překážeti! Může nám naše záměry překřížiti úplně." Potom se odmlčeli; ale na nedlouho a oba se opět podívali na sebe, jako by jim ke hlavám byla přišla stejná myšlénka: „Však nám škoditi nebude. Dáme si dobrý pozor, ostatně za nás jiné oči budou bdíti!"

Páni Ursinové se tentokráte na Krumlově zdrželi proti svému obyčeji delší čas. Všecko si tu důkladně prohlíželi,

jako by jednotlivé předměty znaleckým okem odhadovali a potměšilý úsměv se jim s tváří neztrácel. Rožemberská dědictví mělo pro ně nepoměrně větší cenu než dědictví království Božího, jehož ostatně může dosíci i člověk nejchudší.

Nejpodezřívavějším zrakem stopoval je klíčník Olivec. Plížil se nepozorovaně skorem všude v patách za nimi.

„Prohlížíte? Prohlížíte? Naše povětří by vám, pánové milí, nijakž nesvědčilo!“ nejednou sám pro sebe prohodil utkvívaje pronikavýma očima na příbuzných páně vladařových.

Z fraucimoru se k nim měla vlídně jen instruktorka krumlovská paní Markyta. Byla sic již hezky přistárlá a velice tělnata; ale páni Ursinové se jí přec ku podivu dvořili. A dostalo se jim pokaždé nesmírně přívětivého úsměvu i nad obyčej hluboké úklony. Paní Markyta jinak hlavu vysoko nosila a i k pozdravení hostův urozených jedva že mnohdy přikývla. Tihle Vlaši však jako by zrovna školu, v kteréž umění slušnosti i mravů spořádání učí mistři z Madridu, byli prodělali. Paní Markyta se ani nemohla dost vynadiviti přímé chůzi, svižnému kroku, pohybům rukou, držení hlavy a potom hlavně měkounké jejich řeči. A Ursinové zase kde si jen mohli na dvoře pana vladaře koho získati, ničeho neopomenuli.

Klíčník Olivec si zašel vždycky večerem ke starému Březanovi. Oba byli stejného smýšlení a oba Vlachů z poctivých duší nenáviděli, ač pan písař, kde jen mohl, všude se jim vyhýbal. Když i dvorem šli a on je zočil ze své pracovny, stranou se obrátil. A Olivci svou ctí se zakládal, že Rožemberkové a Ursinové tak od prvopočátku od sebe rozdílní, jako růže od mědvěda, že u nich jediné krůpěje krve není společné.

„Kdo by to také jiný věděl jistěji než ty, kterýž v rožemberské historii znáš každinkou čárku a kterýž

všude pravdy až tuze úzkostlivě dbáš, i tu a tam zamlčuješ...

„Jen k vůli cti a dobrému jménu pětilisté růže, milý Olivče.. Černé nečiním bílým, zlého neomlouvám a nemohu-li do pamětí co vepsati, raději mlčím... Nejsi-liž, Olivče, i ty věrným sluhou rodu rožemberského? A zdaliž ty svého pána pokleskův, ať už jakýchkoliv, odhaluješ a rozšiřuješ?"

Václav Března položil kostnatou ruku klíčníkovi na rameno.

„Zdaliž bych mohl do kroniky vepsati, jak paní Evička přijela chudičce, jak slavného hrdiny křesťanského syn podobal se spíše panoši nějakému z rodu ochuzeného? Vždyť by se mi oko zkalilo a péra bych v pravici, Olivče, neudržel. Beztoho nad nejednou zprávou se zamyslím a potom ji přetrhávám! Jak také jinak, milý Olivče?"

A dva staří druhové, rodu rožemberského sluhové nejvěrnější, držíce se za ruce vespolek, hleděli si do očí, jež jim zavlhaly, až se rosa na svraskovatělé tváře vyprýštila.

VII.

Zlatokopský mlynář ode dvou dnů skorem ani nemluvil. Jen pořád přecházel z místa na místo s hlavou svěšenou, nikde stání nemaje. Ani spáti nemohl, ani pokojně jediného sousta do úst dáti. Mleči se pana otce až zdivili. Jindy samá řeč, jak u nich, co ten dělá, co onen a dnes jich jedva přivítal. Ani jim ruky nepodal a pan otec toho neopomenul ani oproti nejchudšímu. I panímámě šlo všecko po zpátku, jindy se jako na vřetýnku točila, bylo jí všude plno, kam člověk ucho naklonil či kde jen okem utkvěl a dnes také, jako

když na potočním mlýně voda vyschne do poslední krůpěje a kola suchotou popraskají.

Vozka, jenž jezdil každým týdnem z Krumlova do Prahy, přinesl jim smutnou zprávu, že prý Jelenka postonává. Zlé to sice prý není; ale tak jako by jí pražské povětří nesvědčilo.

Pan otec tuto novinu vyslechnuv neřekl své ženě ničeho, jen se na ni pronikavým okem zadíval. A panímáma tomuhle pohledu rozuměla s důstatek. Bylať toho ona příčinou, že dceru do Prahy na učení poslali. Den ode dne na muži seděla, až mu jednou i lakotu předhodila, na koho prý chce šetřiti, když nechce na vlastní, jediné dítě ničeho vynaložiti. Pan otec jí však neučinil ani slovem nejmenší výčitky a ani na sebe nepromluvili. Panímáma už chtěla kolikrát začíti, ale vždycky jako by jí slova v hrdle vázla a jako by už slyšela, že jí muž řekne: „a toho jsi vinna ty!“ A potom jí také v tom bránila pýcha, kterouž prý zdědila s věnem po matce.

Bylo k večeru, když se začal náhle pan otec chystati na cestu. Poručil čeledínovi, aby přichystal vůz, kola dobře namazal, všecko důkladně prohlédl, navázal sena a vzal obroku na pět dní, ráno před slunce východem aby vše bylo připraveno.

„Kdyby zdejší mlýn zlatou mouku mlel, co by mi bylo platno, kdyby nebylo tebe, milé drahé dítě! Kdyby se všecky tyhle vrchy v zlatou rudu proměnily, jak by mne to mohlo těšiti, kdybys zde ty nebyla. Stůně, postonává. Z nevelkých počátků bývají nejednou konce zlé. Musím za ní, musím! Že jsem jen hned večer se na cestu nevydal. Mohl jsem tam dnes již býti. Smutná nemoc, když kolem lůžka cizí tváře, těžká nemoc, když cizí ruce posluhují; neupřímné posloužení, když je placené. Máš to, Jelenko, divnou matku, ani se nezmíní, že by šla za tebou; jen se s tebou chlubiti, jen tě ukazovati a jednou snad i prodávati! Jak jinde jsou

ty matičky! Jak ta má bývala! Já také v nemoc upadl a ona se od té postele nehnula, ruka její na hlavě mé co chvíli, slza její na tváři mé každým okamžikem. Tys ji neznala tu dobrou babičku!"

Pan otec šel olšinami a vrbovím proti řece dál a dále. Tudy každičkým dnem s Jelenkou chodíval. Co jí tu všecko povídal; i po tom se ptala, co tyhle olše šelestí, co voda šumívá, co na nich chtějí ti ptáčkové, že jim tak hezounce nad hlavami zpívají...

Panímámu však již začínalo mrzeti, že pan otec jako by řeč ztratil a že se jí nevšímá, že s ní nepohovoří a že ani se s ní nesmluviv, čeledínovi poručil uchystati všecko na cestu.

Mlynářka si podepřela ruce v bok, rozčepejřila se, usmála se a propověděla: „Však mu ukážu, kdo tu poroučí! Nebýti mne, už by zdejší mlýn byla dávno voda odnesla. Na vůz ani nesáhneš, zítra půjdeš s chasou spravovat jez! Rozumíš?"

Panímáma vyšedši na zápraží, tato poslední slova jako by byla zaštěkla. Okrouhlé tváře se jí zarděly až do tmava a hnědé oči se zaleskly, že se jich čeledín zrovna ulekl.

„Zač že vystavena znovu mlejnice, než za mé tolary? Zač nová krytba na střechu, než za mé tolary? Zač stájo se stodolou, než za mé tolary? A pak že bych tu nesměla ani slova promluviti — já zlatokopská mlynářka? Podívám se na to: Ty's nerozuměl? Ani nehneš vozem!"

Panímáma znovu se z plna hrdla na čeledína rozkřikla.

„Pan otec —"

„Co pan otec! Já zde paní! On ať se stará, je-li kolo ve mlejnici namazáno, zdali kámen okřesán!"

Čeledín poslechl a vyšel si do zahrady, maje ruce založeny přes prsa.

Panímáma vedla svou ještě i ve mlejnici, jako by byla úplně zapomněla, že jediné dítě její v Praze postonává.

Pan otec se vrátil do mlýna už samým večerem. Mlynářka však jako by ho ani neviděla, jen podle kvapnější chůze a jak se jí fěrtoch házel, bylo znáti, že v ní kypí všecka krev.

„Co vzkážeš Jelence? Chci se k ní zítra podívati. Ani bych neměl pokoje!“ otázal se muž dobrák ženy, sedaje za dubový stůl.

Panímáma však jako by neslyšela; jen fěrtoch se jí házel ještě prudčeji.

Pan otec otázal se za nějakou chvilku ženy podruhé. Byl z duše mírný muž.

„Dřív čeledín musil věděti, že chceš do Prahy, než vlastní žena tvá! S pacholkem se spíše poradíš, než s manželkou. Abys byl řekl: jak to uděláme? Ale ani slova; já také schválně nic.“

„Přivezu ji domů!“ pravil mlynář, nedbaje výčitek manželčiných. „V Praze prý bývají divné nemoci a často zle končívají! Však já nechtěl, a jen tobě k vůli a pro pokoj jsem povolil. Co platno? Do Prahy musím! Jen aby koně křídla měli!“

Panímáma neodpovídala, mužova slova se její duše tkla až do kořen. Zlá nebyla; ale jak už bylo ode dávna, ženský jazyk skorem vždycky chce míti v domácnostech vrch. A potom někdy mateřská pýcha nezná hranic, k vůli chloubě vydává v plen klenoty nejdražší. Aby však Jelenka, v kteréž viděla všecko své štěstí a s kterouž zamýšlela tak vysoko, s níž měla tak dalekosáhlé záměry, náhle v Praze vzala konec svůj, protože prý, jak starý řekl, nemoce tam často končívají zle, téhle myšlénky se zhrozila víc, než kdyby letošní voda byla zlatokopský mlýn vzala se vším všudy. Ani jí ještě tak do opravdy nenapadlo, že by snad o Jelenku mohla přijíti. Když už dcera nevěstou a ženichů by bylo jako jepic za parného letního dne, nerada vidí každá matka, když holce na lících růže začínají blednouti.

„Jak uvidíš!“ prohodila potom a odběhla na dvůr, volajíc po čeledínovi, aby si ráno přivstal a byl hotov se vším po druhé s půlnoci.

„Ještě si samou pýchou z toho bohatství rozum poplete!“ zahučel čeledín, jenž dosud přecházel za humny s rukama křížem přeloženýma přes prsa. Pýchou z bohatství zbláznilo se už jen za jeho paměti několik lidí, dolský mlynář, sedlecký zeman a správce blízkého rožemberského dvorce.

A panímáma ještě tu chvíli zadělala z nejbělejší mouky, z níž pekla mazance panu faráři, vajec celou kopu natloukla, másla do těsta nalila, medem promíchala a tak hezounce pletence uvíjela, jako by ani z těsta nebyly.

Aby prý měla Jelenka zákusek. V Praze beztoho kdo ví, zdali kuchařky čehos podobného dovedou. Panská strava někdy za kozla nestojí.

Do půlnoci bylo všecko upečeno, panímáma pletence opatrně svázala, všecko ještě muži k vozu odnesla, ve voze dobře opatřila a rozloučila se s ním v očích se slzami.

Nikdo by toho ani neřek, že mohou takové povahy býti. Ale jsou opravdu; po venkově takových dost a dost. Nejdřív samý hněv a jedno dvě slova rozpráší všecku zlost jako jarní slunce březnovou mlhu.

Mohlo býti tak po druhé hodině, když ze zlatokopského mlýna koně vyjeli a zařehtali, že se to o zdejší stráně odrazilo asi desetkrát. Když Jelenku vezli do Prahy, také tak zařičeli, a děvuška, ač měla oči pláčem zčervenalé, přece se usmála, že běloušky až do Prahy uslyší, protože tahle voda, co šla na jejich mlýn, teče ještě daleko za Prahu, až prý do moře.

„Tak se šťastně ve zdraví vrať! A přivez ji!“

Panímáma tahle poslední slova nemohla nijak ze sebe ani vypraviti, jak se jí ouzkostí hrdlo sevřelo, a když už

hrkot vozu nebylo slyšeti, dala se do usedavého pláče, až se mleči zalekli, co že se jí přihodilo, protože zdejší mlynářce v očích ani slzy neviděli, neřku-li aby od ní slyšeli pláč.

VIII.

Před hospodou v Sudoměřicích zařičel náhle kůň, šenkýř vyběhl na silnici a hned čepičku v rukou vyždímuje, hluboce se ukláněl.

„Zůstanu u tebe noclehem!“

„Veliká čest, pane, tuze veliká!“

Mladinký jezdec seskočil s vraníka a hospodský pořád se tak ukláněje, chopil se uzdy ořovy, aby jej zavedl do konírny. Tuto službu obyčejně dělávali podomci; ale takovémuhle pánu opatřil šenkýř všecko sám.

Na silnici stálo plno povozů, jež se svými bílými plachtami podobaly se z pozdálí vojenským stanům. Koně byli u všech již vypřaženi a čeledín ležel opodál v příkopě hlídaje. Tenkrát byly časy nejisté. Tu za bílého dne přepadli kupce a řemeslníky z trhu jedoucí, tam se zase vlámali do zemanského dvorce a po silnicích bylo vídati lidi, s jakýmiž se za šera nikdo rád nesetkává.

„Máme tu toho dnes plno! První dny v týdnu vždycky tak bývá a zítra ještě v Benešově trh. — Ale pohodlí ti, pane, přec uchystám, seč budu moci. — Na takovéhle hosty nebývá člověk den jak den připraven.“

Hospodský si mladého pána prohlížel se všech stran. Tyhle barvy byly mu nějak neznámé. Rožemberk to nemohl býti žádný, z komonstva páně vladařova také sotva kdo, protože by měl na čabrace pětilistou růži, a ze synů ze-

manských takhle napraven by také nebyl ani jediný. Ptáti se však neodvážil; jediné že si dovolil otázku: „kam?“

„Do Prahy.“

Šenkýř si potom hosta prohlížel ještě bedlivěji.

Mladý pán vešel do šenkovny a usadil se ke stolu, za nímž podřimoval starý jakýs muž.

Hosté uviděvše vzácného pána, na několik okamžikův utichli, i karbaníci, o nichž se říká, jsou-li zabráni do hry, že by nevěděli, kdyby se nad nimi bořil strop, chvilinku ustali, ohlížejíce se po „pančisku“; ale za nedlouho šlo opět po starém, že nebylo skorem vlastního slova slyšeti. Mladého pána nevšímal si už potom nikdo.

Pouze stařík za stolem, k němuž si šlechtic usedl, hlavu pozdvihl a hodlal poposednouti o něco dál, aby nepřekážel.

„Jen zůstaň, příteli! — Však se tě neštítím!“ zahovořil panic, pokynuv starci přívětivě pravicí.

Pak se dali spolu do řeči. Šenkýř na vzácném hosti mohl oči nechati a od dubových, dlouhých stolů v jizbě kolem stěn rozestavených zaletěl každou chvilkou do tohohle kouta udivený pohled. Tenkrát nebylo ani slyšeti, aby se byl dal pán do řeči se „sprostáčkem“. K uctivému pozdravení jedva hlavou přikývl; často si nikoho ani nevšiml a ještě se mu tváře naduly. Rožemberští úřadníci se „pávili“, jako by každému z nich z pětilisté růže patřil nejméně jeden list. A tenhle s tím krajánkem jako otec se synem. Jak ho poslouchá, jak se mu diví, jak mu přikyvuje! Po chvíli to ani není žádný pán, nejspíš tak nějaký panoše. Čeští bohatýři už tenkrát věnovali na vystrojení své čeledi hezkou část příjmů z rozsáhlých statků. Někdy nebylo ani možno rozeznati pána od služebníka.

„Ty mne znáš?“

Tuto otázku pronesl panic poněkud zvučnějším hlasem a ke starému muži přisedl blíže.

„Jak bych tě, pane, neznal!“

„Odkud bys mne mohl znáti?“

Stařík se čtverácky pousmál.

„I tvou paní máti znám, a jak dobře znám! — Můj ty Bože! — Stará má hlava znala ještě ledakohos, že jí z těch známostí přišly pod lebku hrozné myšlénky — hrozné záměry, milý pane. — Jen tomu se divím, že ráčíš tak sám, bez jediného čeledína.“

„Bezpochyby že mne předejeli. Zastavili se na Třeboni a já nejel vždycky silnicí.“

„A žes si nevybral lepší hospody?“

„Líbí se mi tu!“

Stařík zakýval třikrát hlavou, mladého pána pořád důkadněji a důkladněji si prohlíželo. Páni jezdívají obyčejně s četnou družinou, v pěti, šesti koních nejméně.

„Buď, pane, opatrnější: Stará hlava má je zkušena; jsem mezi lidem dobrým i zlým ode mnoha let. Jakou by potom lítost měla paní máti pro tebe! Slyším ledacos, pozoruji velmi mnohé věci a kdo pak si mne všimne, takového potulného člověka! Jsem, pane, jen krajánek!“

Stařík se lehounce pousmál.

„Říkají mi za zády i do očí ‚Oremus‘. — Tys o mně slyšeti nemohl, protože na císařský dvůr tací lidé, jako jsem já, nesmějí.“

„I o tom víš, že sloužím na dvoře císařském?“

„Inu, milý pane, ještě jiné věci vím!“

Stařík se opět z lehka usmíval.

„A jak jsem tomu povděčen, že jsme se spolu setkali. Byl bych tě byl musil vyhledati. — Svých přátel na císařském dvoře se střez jako hadů v kamení, když slunce pálí nejžhavěji. Žes odejel z Krumlova, tvůj anděl strážce ti dal dobré vnuknutí, ten který chránil na cestě do země medské Tobiáše, který se zjevil ve snách Josefovi a řekl mu: vstaň, vezmi dítě i matku jeho a utec do Egypta...“

Stařík naklonil hlavu k mladému pánu zcela blizounko.

„Jsem na cestě do Krumlova; nyní ji mám uspořenou."

Panu Hanušovi, jejž jste již dozajista zcela dobře poznali, napadlo, že tenhle starý muž šílencem, tichým bláznem, pod jehož lebkou spřádají se nejmožnější události a skorem se ho ulekl, když cítil na svých tvářích jeho dech a na svém rameni jeho ruku.

V šenkovně opět nastalo pro okamžik ticho a zraky všech upíraly se do kouta. Bude to as divný pán, když se pustí v hovor s krajánkem a když si i šeptají, leda jestli mu stařík o nějaké „kůstce" nepovídá a jestli jejich setkání není umluveno. Zde ve vůkolí hezkých křepeliček na vybranou a příliš upejpavé také nejsou; věsí se na každého.

„Ty mi ještě nevěříš? — Milý pane: peří ptáka nedělá a šat člověka ještě méně. — Nejsou-liž na Krumlově u pana vladaře páni strýčkové až ze Vlach? — Jsou dva! — Přijíždějí z Prahy, mají na rtech med, jsou vtělená srdečnost; jen ať jim ani pan vladař nevěří!"

„A odkud všecko tohle víš?"

„Inu, milý pane! — Neřekl-liž jsem, že velmi mnohé věci pozoruji, že slyším ledacos, že se ode mnoha let potloukám mezi lidem dobrým i zlým a potulného krajánka že si téměř nikdo ani nevšimne?"

Tvář starého muže se už skorem Hanušových lící dotýkala, jak se k němu těsně nahnul.

„Ty, pane, můžeš býti jednou rožemberským dědicem! — Ty k tomu máš největší právo! — Až jednou pan vladař oči zamhouří, uvidíš, co se jich vytasí se svými nároky na starých, sežloutlých pergamenech s padělanými podpisy i pečetmi. — Ty, pane, musíš býti rožemberským dědicem! — A proto se hleď a opatrným buď jako had, tichým jako holubička a bystrozrakým jako orel."

Stařík se náhle prudce odtrhl a upřel oči ke dveřím, jimiž vstoupil do šenkovny muž jaksi ostýchavě se kolem

rozhlížeje. A uviděv v rohu krajánka, přímo proti němu zaměřil.

„Aj hle! — Pan otec ze zlatokopského mlýna!"

„Nehněváš-li se?"

„K čemu bych se hněval!"

„Ale vyhýbáš se našemu mlýnu přec!"

„Když jste mi dvéře skoro ukázali?"

Krajánek se zase usmíval.

Pan otec povšimnuv si mladého šlechtice, poněkud se zarazil, nevěda, má-li usednouti či zajíti ku protějšímu stolu, kde bylo několik židel prázdných.

„Jen bez okolků!"

Pan hrabě poznovu pokynul příchozímu pravicí; ale mlynář se přec posadil v uctivé dálce.

„Proč ne blíže, příteli? — Semhle naproti!"

Zlatokopský mlynář ani svým očím nevěřil; zdálo se, že se rozpomíná, kdy a kde tohohle pána byl viděl. Jemně zaokrouhlené rty a oči svědčily o příbuzenství s Rožemberky; ale měl by as rožemberské barvy a po těch ani pohádky. V těch časech poznali na českém jihu už z daleka i rožemberského čeledína podle obleku.

„Řeknu-li někdy někomu pravdu, třeba ostrou a nemilou pravdu, přec se proto na něho nehněvám, byť by mi za to dal i zlé slovo. Kdo pak od jakživa trpkou pravdu slýchá rád! — A jsi celý přepadlý! Snad si nejdeš hledat pomoci?"

Pan otec vypověděl krajánkovi všecko do slova. Podívati se však na vzácného společníka odvážil se jen tak se strany, jedním okem.

„Chtěl jsem dnes až do Miličína. Ale slyším, že se kolem silnic potloukají podezřelci, a proto jsme vypřáhli už zde."

Mlynář se rozhledl šenkovnou nějak nejistým okem. Bylo tu už noclehářů, že nemohl člověk skorem učiniti

ani krok. Benešovské trhy bývaly někdy mnohem hlučnější. Potom si sáhl na opasek a nahmatav celou řadu tolarův, oddechl si spokojeněji. Čeledín pokrmiv, usedl si ke stolu vedlejšímu.

„Ty že máš dceru v Praze?“ otázal se zlatokopského pana otce mladý šlechtic, jako by byl hovoru jeho s krajánkem jen zpola naslouchal.

„V adventě tomu bude rok, co jsem ji tam, pane, odvezl!“

Mlynář mluvil nějak stísněným hlasem.

„A kde?“

„Pode Hradčany, pane!“

„A proč?“

„Inu, pane!“

Mlynář nechtěl s tou pravou příčinou nějak ven; pouze ramenoma krčil a rozpačitě se kolem díval.

„Aby se prý naučila v Praze způsobům, aby venkovský ráz se sebe setřela, aby uměla promluviti i s pány. Zlatokopský mlýn na Vltavě jedním z nejbohatších; někdy v něm bývali svobodníci,“ vysvětloval panu hraběti krajánek Oremus.

Pan otec se díval kolem ještě rozpačitěji a nyní si obě ruce jeho opaskem pohrávaly.

Z protějšího rohu pozorovalo několik očí tuhle skupinu ostřeji a ostřeji. Někdy se jejich hlavy blizounko k sobě naklonily a zdálo se, že si cos našeptávají. Přišli do šenkovny asi před čtvrt hodinou, skorem stejně se zlatokopským mlynářem.. Podle zevnějšku byli to sedláci od Krumlova.

Krajánek si jich snad z celé hospody všiml jediný a potom jich už z oka ani nepustil.

Mladému hraběti přišla opět na mysl hezounká dívčí tvář a skorem ani nevěděl, že si ku stolu jejich přisedl cizinec s obličejem slunečním palem až zahnědlým, s čer-

nýma očima a nakudrnatělými vlasy v krátké tmavomodré kazajce a na krku s velikým, červeným šátkem. A sotva že si přisedl, udeřil pěstí na stůl a poroučel, aby mu šenkýř plecháč přinesl sem.

Šenkýř se podíval na Hanuše, krajánka i mlynáře a nějak se k tomu neměl, aby cizincovu rozkazu zadost učinil.

„Host jako host, místo jako místo, peníz jako peníz!"

Cizinec vstal se zařatou pěstí; ale pan Hanuš již také k boku sahal po křivé šavlici.. Avšak týmž okamžikem ucítil v pravici prudké zabodnutí.

A před samým stolem projevila se postava muže as šedesátiletého s přísným výrazem v zarostlém obličeji.

„Pane, jsi mým zajatcem!"

Šenkovnou zavládlo na několik okamžiků ticho a na rtech uvázlo všem slovo: „B u r á k". Tenhle neznámý muž byl Burákovi podoben na jediný vlas. A hostům přišly opět tak živě na paměť časy, kdy se padesát junáků vespolek zapřisáhlo, že pana Petra Voka zabijí a jak všude skorem mívali cestami na pána úklady a „stavuňky".

Pan Hanuš vrhl se však na odvážlivce se šavlicí v levici sám jediný.

Krajánek vzchopiv se, co mu hrdlo stačilo, zavolal: „Ve jménu pana vladaře! — Hr na ně! — Nebojte se, lidé! — Jsou to bídní uplacenci! — Vzhůru, co kde kdo máte!"

Obrovský muž šavlici páně Hanušovu prostou rukou zachytiti chtěje, jen zuby zaskřípal, protože měl dlaň vejpůlky, a potom divoce zařvav rozsápal se po mladém šlechtici.

„Musím tě zdrtiti, protože i v tobě jeho krev!"

Pan Hanuš se však hbitě uhnul a křivou ocelí ufal útočníku levé rameno. Kolem očí zasvítilo se mu náhle dvé dýk, ale každá se cíle chybila.

„Chráníte rožemberského dědice, chráníte syna nejslavnějšího hrdiny na světě!“

Krajánek Oremus až osípěl, jak se rozkřikl, sedě na muži, jenž tuhle hádku by vyvolal, aby mladého panice připravili o život, a jenž se pod ním svíjel jako had, když mu hlavu k zemi přidupává.

„Já Burák! — Všecky vaše statky vypálím, když budete míti ourodu doma sveženou co nejplněji!“

„Chopte se ho! — Což nevidíte, že bezmocen?“

Krajánek už ani mluviti nemohl.

„Odvažte se!“

Pan Hanuš z pravé ruky silně krváceje, ještě se pokoušel tnouti po lupiči, ale levice mu nějak slábla a zlatokopský mlynář s čeledínem chystali se povaliti k zemi Buráka sami.

„Ty? Však se mne nenaděješ, až tě navštívím!“

Podivný muž ohnal se pravou rukou a čeledín i s panem otcem div že se neoctli na zemi. Až se jim mezi očima zajiskřilo. —

Burák již byl za Sudoměřicemi, když se za ním vyhrnulo as ke třiceti lidí v rukou buď s holemi či rozpěráky a klanicemi; ale marný každý jejich krok. Burák jako by se nad ním spustil oblak, aby ho ukryl pronásledovatelům. Oba jeho soudruzi také zmizeli beze stopy; jen třetí ležel v šenkovně teprv ze mdlob se probíraje.

Když mu ruce i nohy vázali silnými provazy, bránil se vší silou; musili jej sevříti jako kleštěmi, protože se pod jejich rukama svíjel ouhořem, když ho rybák prudkým máchnutím pravice zachytí. Ale co mluvil a jak proklínal, ani slovu nerozuměli.. Byl to jakýs cizinec, dle všeho Vlach. Pod hrubou kazajkou měl i jemnější šat a košili, jak by ji vybělil.

„Dovezte jej do Třeboně! — Však ho tam vyzpovídati dovedou! Bude na něho potřeba řádného skřipce!

Jen tu jde o spolehlivé hlídače a musí se opatřiti dobrou zbraní."

Krajánek Oremus rozkazoval, jako by tomu byl uvykl od maličkosti.

Zlatokopský mlynář vážil si krajánka sice vždycky, jeho řeč prozrazovala nesmírnou zkušenost v životě, jeho výpovědi zlatým zrnům se podobaly, umělť jimi také vždy nejvhodněji proplésti hovor svůj. Ale dnes na něm mohl oči nechati. Tak mu náhle připadla ke hlavě myšlénka, to jeho krajánkování že snad jen tak záminka, zástěra... Kdo ví, nepatří-li k pětilisté růži sám!

Mladý hrabě se pokoušel, aby si zastavil krev hojně z rány se prýštící. I tu mu krajánek pomohl a jak hbitě, zase jako by in arte medicina byl dokonale vycvičen. Ani magister by nemohl ránu lépe obvázati.

„Dnešní noci bude potřeba důkladné hlídky! — Slyšíš, šenkýři! Účet všechen pan vladař zaplatí. — Ale nejvýše ostražité hlídky! — S Burákem nejsou žerty..."

„Vždyť tu nechal levého ramene!"

„Kdyby tu i hlavu byl nechal, ještě byste jisti nebyli, že s jinou nepřijde!"

Zlatokopskému mlynáři teprve touhle krajánkovou řečí rozležela se ve hlavě Burákova výhrůžka. Mlýn o samotě, sám na cestě ku Praze... Pan otec si nesměl dalších vět ani pomysliti. A potom ani téměř neviděl, ani neslyšel. Stane-li se cos zlého, všeho žena vinna bude, proč dceru chtěla v Praze míti... Nebýt nemoci Jelenčiny, nebyl by se musil vydati na cestu a nebyl by se setkal s Burákem, o němž všude domnívali se, že kdesi setlelý... Panu otci vyvstávaly na čele studené krůpěje.

V sudoměřické hospodě tu noc si nikdo ani nelehl. A zdřimnul-li kdo, jen že si tak hlavu na ruce položil.

Krajánek Oremus bděl však očima i ušima.

Zlatokopský mlynář pořád myslí dílem v Praze a dílem ve mlýně. Ani okamžiku neměl pokojného; ani neslyšel, co kolem povídají.

„Bývalo by hůře, pane hrabě, kdyby byli počkali až na noc. — Pak nevím, — nevím, milý pane, jestli bys se byl rána dočkal. — A na noc svůj černý skutek měli nalíčený. — Chránila tě bílá paní a jim rozumy ve hlavách popletla. — Bílá paní, slyšíš a věříš-li? O, já ji znám, výborně znám... Poslouchej, pane: na dnešek bylo lépe pod širým nebem než pode střechou. Hebounká trávice nejměkčí poduška a ptačí zpěv nejmilejší ukolébavka. A když k tomu ještě tichounce šumí olše s vrbinami, přicházejí na člověka dřímoty i kdyby na spánek neměl ani pomyšlení. Mně se také oči ku podivu brzy klížily a nejsem přece takto ospalec. Člověk za let mých spíše dřímoty volává a na tři kostely prý myslívá, aby mohl usnouti. A když tak dřímám, tu vidím obličej, kterýž rožemberské růži nejvýznačnějším a než jsem si oči protřel — i ve spaní cítil jsem, jak jsem si pravicí přejel tváře i zrak, už stála přede mnou, jak ji po rožemberských zámcích všude vídáváš... Bílý, až na paty splývající šat, kolem bokův uzounkou černou pásku, vlasy rozpuštěny šíjí a ramenoma.... Mně — starému krajánkovi — se oužil dech... Obličej bílé paní byl zatažen starostlivým výrazem, z každého rysu tváří jejích vyzírala úzkostlivost, pozdviženou rukou ukazovala dále k severu, potom jsem zaslechl podivný výkřik, nevím odkud, ale to vím, že jsem se probudil a že přímo vedle mne stanulo několik mužů, kteříž tu právě řeku přebrodili... A já se od nich dověděl o jejich úkladech... Nemohli se, pane, srovnati, mají-li si na tě počíhati na samotě či očekávati tě na noclehu... Mluvili poloitálsky, o zlatě, o bohaté odměně..."

Krajánek Oremus se k mladému hraběti naklonil blíže.

„Mluvili o tvých vlašských strýčcích, jako by se s nimi znali velmi dobře... I to jim nebylo nepovědomo, že nejspíš pojedeš sám a ne-li sám, tedy se dvěma či třemi sluhy, kterýmž prý sluší už lépe růženec než kord či šavlice! — O jáť bílou paní výborně znám!"

Krajánek potom na chvíli umlkl, protože na rameni Hanušově obvazkem krev začala prorážeti. Musil mu ránu pevněji a pečlivěji obvázati. Nebezpečná sice nebyla, ale mrzutá přec. A do Prahy cesta ještě dosti daleká.

„Zítra již můžeš jeti bezpečně. — Burák se za den nesebere. — Těmhle jsem tak musil říci; byli by sednouce usnuli! — Alespoň hlídají! — Je po čertech znamenán. — Podruhé však nikdy nejezdi sám a dobře toho dbej, kdo s tebou na cestě. Dá pánbůh, že se opět brzy setkáme! — A mých „varuňků" nezapomeň, ať jsi kde jsi!"

Krajánek Oremus si potom poněkud odsedl. Pan Hanuš měl zapotřebí pokoje. Šenkýř mu sice nabízel svou komůrku, ale krajánek nabídnutí odmítl, protože prý v šenkovně bezpečněji.

Ještě po půlnoci bylo v hospodě hovoru jako za dne bílého a za každým pátým slovem bylo slyšeti: Burák. Probírali tu jeho život jako nejsvědomitější biograf, jenž si hlavu láme nad nejnepatrnějším úkazem, a celé hodiny promyslí, než vezme do ruky péro a učiní několik črt... Jediné, že zde by ruka psáti nepostačila, co všecko o tomhle opovědníku rožemberské růže na sklonku století šestnáctého věděli. Jen si nemohli vysvětliti, že o sobě tak dlouho nedal ani slyšeti, jako by zrovna z Čech byl odešel, až dnes, tak proti všemu nadání.

Krajánkovi ze všech těch řečí ani jediné slovo neušlo. Někdy se z lehka pousmál, podruhé se poněkud zamračil a potřetí zase pěsti sevřel, jako by na dubový stůl chtěl uděřiti, protože si tihle lidé spletli všecko, co kdy slyšeli, a o Burákovi v mnohé hlavě vytvořil se obraz až báječný,

skorem takový, jako v letech dvacátých a třicátých o Jiříkovi Kopidlanském. Soud lidu prý nejzdravější soud; žel, že se však příliš nechává vodit na bezcestí...

Pan Hanuš za stolem podřimoval.

Přede chvilkou mu krajánek vymyl a obvázal ránu potření.

„Nepřenáhlujte se, braši! — Má-li Burák co s kým, nic nám do toho. — Ale kdo spolčuje se s uplacenci, nemá k člověku podlému daleko. — A panu vladaři by dnes byl sotva příliš uškodil, ale mateři, kteráž má jediného syna a v tomhle synu jedinou radost, byl by věrné srdce rozbodl."

Pan Hanuš náhle procitl, krajánek umlkl a hosté za stoly vstávali, protože kdes na dvoře kohout zakokrhal, že prý už svítá...

Jen zlatokopský mlynář beze slova dosud sedí s hlavou o ruce opřenou. Přišlo na něho spaní před chvilkou; ale ani za dřímot nemohl se zbaviti výhrůžného pohledu Burákova. A domů se vrátiti přece nemohl. Sám Bůh ví, jak s Jelenkou! Do Prahy musí, kdyby ho to mělo státi nevím co.

„Pojedeme spolu! — Neřekl-lis, že jedeš k nemocné dceři do Prahy?"

Pan otec si protřel oči, ale přece se mu zdálo, že v hlubokém snu, protože mladý panic, jejž byl večerem krajánek rožemberským dědicem prohlásil, stál před ním usmívaje se.

„Nebude se nám aspoň stýskati!"

„Ty, pane —"

Pan otec nemohl rychle nalézti slov, aby aspoň něco prořekl. Tak mu náhle připadla na mysl výpověď krajánkova, když byl naposled ve mlýně, že prý Rožemberkové stárnou, na jejich růži že vadne list za listem, i růže stolistá prý opadá, natoť ta, jejíchž lístků jen patero...

Krajánek vedle na lavici mlčky, jako by neslyšel slova; jen na mlynáře se strany pohlížel.

„Já mlynář a ty pana vladaře...“

„Sestřenec. — Co po tom? — Oba před sebou tutéž cestu máme a proč bychom spolu nemohli?“

Pan otec samou radostí i na Buráka zapomněl. Takovéhle cti by se byl věru nenadál, když vyjížděl ze mlýna. Co by tomu panímáma řekla? Tak snad přece nadarmo dceru do Prahy neposlali na učení. Kdo ví, jaké ji čeká štěstí! — Téhle poslední myšlénky se však lekl, protože oči jeho se setkaly se zrakem krajánkovým.

Starý muž nyní vstal a prohledl na ruce panicově obvazek. Krev přestala se prýštěti úplně; pavučiny, jimiž zásek zatáhl, vykonaly službu výbornou.

„A čím tobě se, starý, dobrý muži, odměním?“

„Budu psáti, pane, na účet, dovolíš-li?“

„Jen abych ti jej mohl brzy splatiti!“

„A já zase, aby se hodně protáhl, abych mohl počítati hezký řád. Však doufám pevně, že naše známost nebude jen do zítřka. Prozatím šťastnou cestu a tobě, pane otče, z duše přeju, abys se potěšil a nezarmoutil!“

„Na shledanou tedy, dobrý muži!“

Panic podal krajánkovi pravici a za malou chvíli vyjížděl ze sudoměřické hospody vůz se zlatokopským mlynářem a za ním několik kroků poklusával vraný, bujný koník s mladým hrabětem ze Serinu.

Krajánek „Oremus“ pustil se touže silnicí, jedině že k poledni.

„Co to za neobyčejného člověka? — Tyť se s ním, mlynáři, bezpochyby blíže znáš?“

Panic se dal do řeči s panem otcem hned za hospodou.

„Znám i neznám, tvá milosti! — Chodí do našeho mlýna už ode mnoha let. Takto je mlynářský; alespoň

našemu řemeslu výborně rozumí. Kámen dovede okřesati nejlépe a kola spraviti jako nejdovednější sekerník. Tu pobude den, tam dva dni, jinde tři, podle toho, jak se mu kde líbí, a potom zase táhne dál. Ať začne kdo o čem chce, všecko ví, všade byl, všemu rozumí..."

„A že už ho znáš ode mnoha let?"

„A pořád stejný; jak jsem ho poprvé uviděl, takovým je dnes. Ani nestárne."

„A nikde se ho: odkud, nezeptají?"

„Nedověděli by se!"

„A proč mu říkají „Oremus"?"

„Také tvé milosti nemohu povědíti. — Snad že někdy chtěl býti knězem a sešel z toho! — Ale kdož může věděti!"

„Rozumí-li řemeslu tak dobře, proč se ho nedrží?"

„Snad že nemá nikde stání. — Znal jsem lidi, kdyby jim nevím co dával, aby zůstali na jednom místě, že prý nemohou a nemohou. Kdyby je řetězy přikovali, dvou dnů nepřečkají. — Už tak v krvi, tvá milosti!"

„A proč mu to neřeknete?"

„V povltavských mlýnech se ho bojí. Neráčíš si ani pomysliti, co všecko on dovede.. — Chce-li, nehnou se kola, kdyby na ně pustil vodu nejprudším proudem. Chce-li, nesemele nikdo vejražku. — Chce-li, ať okřesáme kámen, jak umíme nejlépe, nic platno."

Ve hlavě panicově utvořil se také touhle řečí zlatokopského mlynáře o krajánkovi až báječný obraz. Ale mohl se ptáti po něčem určitém o podivném muži celou cestu až do Prahy, obraz jeho by byl pořád temnější a tajemnější. — Proti nim ujížděli silnicí dva jezdci, že vyvstávaly kotouče prachu jako smršť. Byli to služebníci rožemberští, již nemohouce se na noclehu ve Voticích mladého pána dočkati, nazpět o půlnoci vyjeli.

IX.

Druhý den po odjezdu Hanušově odjeli z Krumlova vlašští strýčkové, vyprosivše si dovolení, aby směli panu vladaři učiniti poctu svou zase co nejdříve.

Pan Petr jich ostatně ani slůvkem nezdržoval.

Paní Evička si z hluboka oddechla, když je viděla sjížděti.

„A nyní, pane bratře milý, i sestře své popřej několik okamžikův, aby se tebou mohla potěšiti. — Pánbůh dobrotivý jenom ví, jak dlouho ještě jejího života.“

Pan vladař chtěl právě mezi fraucimor, aby trudné myšlénky, jež ob čas na hlavu jeho zafukaly a na čele se mu usadily, rozmarným smíchem, nějakým žertíčkem či veselým popěvkem z dívčích rtů zapudil. Nejvynalézavější šprýmařkou byla Eliška Moskevská, kterouž poslal císař Rudolf na Krumlov „svému milému z Rožemberka“ darem. Mnoho krásy na ní sice nebylo, ale nejen oči, i jazyk její uměly čarovati. Říkali jí Moskevská proto, poněvadž ji židé koupili na tamějším trhu. Měla sice jméno křesťanské, ale zdali křesťankou opravdu, nikdo nevěděl. Poslali ji na Krumlov po radě Filipa Langa a toto dostačuje... Pana vladaře tak ledajakás tvář upoutati nedovedla; ale tahle byla učiněná ještěřice. Umělať tak přepodivně zpívati, že se až hlava dvořenínům na Hradčanech točila, když zaslechli jejích popěvkův. A jak prý tančiti dovedla! Samému císaři, jehož obličej býval zatažen mrakem i za dřímot, zakmitl se kolem svadlých rtův úsměv a oko vzplanulo jasněji... A toho nedovedl u něho ani nejkrásnější hřebec arabský, jehož srst se leskla jako by zrcadlo a jenž vyvážil nesmírnou sumu dukátů.

„Nemáš na světě, pane bratře, jediné duše jinde upřímné, přátel všude plno, kam se podíváš, na oko nejochotnějších a v duši nejjedovatějších. — Ó, kolik těch přátel naší růže nejraději vidělo by ji svadlou, opadalou?“

„Vím, dobře, — předobře, paní sestro má, a myslíš-li, že jim věřím, mýlíš se velmi. Oko mé umí prohlédnouti nejopatrněji navlečenou škrabošku. — Nevěřím, sestro má milá, ani Hradeckým, ačkoli ke mně se přísnou tváří přicházejí, hledíce mne jako magistři na svých školách praeceptorovati! — Nechť jen beze starosti o mne vstávají či lehají.“

„Věříš, pane bratře, že s tebou aspoň upřímně smýšlí sestra tvá? Prosím tě snažně: odpověz mi.“

„O tvé lásce čisté nikdy jsem nepochyboval.“

„Popřeješ mi tedy nějaké chvíle, abychom spolu si pohovořili, jak jsme si už dávno nemohli?“

„Jsem dnes mrzut... Po takové návštěvě, jakouž máme za zády, člověk rád si odpočine.“

Paní sestra byla však dnes neodbytnou.

Pan vladař musil povoliti chtěj nechtěj.

„Rozpomeň se na naše mládí, jak jsi beze mne nechtíval býti ani na okamžik, jak jsi na mé listy v Augšpurku se těšíval...“

„Ach často si, sestro milá, vzpomínám časů těch, i předobré mateře, jakou starostí o mne byla naplněna —“

„A kdyby vstala z hrobu dnes ta máti tvá i má a učinila by prosbu nějakou k tobě, synu svému milému? — Odpověděl bys jí?“

„K čemu těchto otázek?“

„Prosím tě, pane bratře, odpověděl bys jí?“

„Sotva bych mohl!“

„Nuže, na místě nebožky matky mé i tvé prosím tě já, upřímná sestra tvá: vyhostiž ze zámku zdejšího osoby, kteréž růži naší nejsou ku cti, ani jménu dobrému. Učiň

tak, pane bratře můj! — U památky nebožky mateře naší tě zapřísáhám! — A listy na růži tvé ve zlato se promění!"

Takhle upřímně ovšem s panem vladařem nikdo nikdy nepromluvil; ani Hradecký nedovolil si řeči podobné ve psaní.

„Je to temný stín na našem znaku! — Setři jej, pane bratře, a uvidíš, že se zaskvěje jasem slunečním! — Jsi p o s l e d n í Rožemberk. Pane bratře můj! — S jménem tvým řada jejich se zakončí, se světlem očí tvých rod jejich shasne. — Tys zavázán celé té řadě jejich povinností velikou! Neoslyš téhle mé prosby! — Přetneš rázem celé pásmo pomluv a úštěpků, jako by tvář ženská zmohla všecko u tebe."

Pan vladař neodpovídal, ale také se nedíval sestře očima do očí.

„Tvé manželství šťastno není, vím. Nerada se této věci dotýkám. Je-liž však, pane bratře, s prospěchem, neštěstí vlastní stavěti na odiv cizím, hadím očím a dávati na přetřes cizím, uštěpačným jazykům? — I já za let posledních vytrpěla, že stěžka bys uvěřil, kdybych ti měla všecko zvěstovati.. Slyšel-li však ode mne kdo co? Věděl-li kdo o tom co? — Považuji to za trest, že jsem svému prvnímu muži věrnou nezůstala. — Tak hleď, pane bratře, aby všickni myslili, že je tvé manželství nejšťastnější."

„Jsem-liž tím vinen já?"

„Neoslyš prvější prosby mé a pak řeknu: nikoliv."

„Přec na mně viny nalezáš?"

„Přec, pane bratře!"

Pan vladař opět se stranou zadíval.

„I před tebou je mi třeba ospravedlňovati se?"

„Mimoděk se dáváš v podezření sám! — A nepřátelé tvoji hledí tenhle tvůj stín — snad jediný na povaze tvé — učiniti nejčernějším. — Měl bys, pane bratře, slyšeti jejich

jazyky za zády. — Rozhlašují tě za člověka, kterýž jiné kratochvíle nezná, než h ř í ch.“

„Jsi dnes, paní sestro, příliš karatelkou.“

„Sestrou nejupřímnější, Petře!“

„Nebyl-liž jsem to já, kterýž manželce své list prosebný poslal druhdy do Lipníka, kamž bez vědomí mého odjela některých lidí lehkých návodem, aby prý k hospodářství svému dohlídla? Nečtla jsi, sestro, psaní mé? — Jak jsem mohl nejlaskavěji napomínal jsem ji, aby v předsevzetí svém se upamatujíc, čeho se tu proti Bohu a slibu manželskému dopustila a jakou příčinu k pomluvám a klevetám dala, navrátila se. A jaké práce mi potom zavalila, než jsme ji k tomu přivedli, aby upustila od nešťastného zápisu, a než před úřadníky menšími přiznání učinila?“

„Odpuzováním nespravíš tuhle záležitosť. — Vím, že i na mne se dívá úkosem. — Podivné mysli její já dosti zakusila. — Nicméně jí nezazlívám a uviděla-li bych, že dobré vůli mezi tebou a jí překážím, rozžehnám se s tebou i s ní té chvíle, abych nebyla v cestě štěstí manželskému, kdyby snad chtělo na Krumlov zavítati. — Nemám, Petře, nikoho, než to dítě... Syn se o matku sice ještě starati nemůže, ale lidé dobří dceři pana Jošta a choti Mikuláše Zrinského přece snad dvéře příbytků svých otevrou a přístřeší poskytnou. — A jiné radosti bych si na věk svůj, jehož, jak tuším, jest na krátko, nepřála, než abych naši růži viděla svěží, jako za mladých let...“

Paní Evička se zamlčela; čistě modré, upřímné oči její se zakalily mlhami.

„Dokud mne, Evičko, bude na živu, netřeba tobě cizích dveří hledati, netřeba cizích lidí oč prositi. — Což bys mohla pochybovati o bratrské lásce mé? — Mohla bys, Evičko, ty, kterouž bratr tvůj nemiloval, ale kterou ctil a které si vážil, i když ti na rtech pohrával smích a tvými

ústy žertovná řeč se proudívala? — Abys věděla, Evičko, že pravdu dím, podívej se!"

Pan vladař sáhl ve psacím stolku svém do příhrádky, kde jednotlivé listy už byly hezky sežloutlé; vždy několik jich ovíjela červená, zelená či žlutá stužka. Modrých a černých bylo nejméně. — Pan Petr vzal do ruky svazeček stažený bílým hedvábím a rozvázav opatrně stužku, listy prohlížel. Na některých bylo jen několik slov. Potom podal jeden Evičce.

Psalať mu panna Eva do Augšpurku ke dvoru císařskému, jak prý ve smutku s fachy chodí a dosti majíc karafilátu, přec nesmí věnců dělati a nositi a jak paní máti přísně jí hledí a nechce na žádné hody ani veselí pouštěti...

„Hleď, že na plano má řeč nebyla!"

„Však bych s touhle prosbou se byla k tobě ani neodvážila vědouc, že bys o sestře své jinak myslil," podotkla Evička lístek zpět mu podávajíc s trpkým úsměvem. — „Byly to tenkráte, přemilý bratře, pro mne i tebe nezapomenutelné časy."

„A dáť milý Pánbůh a pětilisté růže anděl strážný, že se vrátí opětně, třebať i jeseň života našeho se nachylovala."

„Kněz Matěj Cyrus, vaše milosti," oznamoval komorník.

„Dovolíš-li, paní sestro?"

Pan vladař si oddechl, protože sestřina řeč nemilosrdně zaburcovala uspalým rožemberským jeho svědomím.

„Měla bych spíše já říci, nebudu-li překážeti?"

Pan vladař pokynul mlčky rukou a do komnaty vešel nevysoký člověk v obličeji s výrazem, kterýž prvním spatřením spíše odpuzoval, než vábil. Bylo znáti, že kolem rtů tohohle muže už, asi dávno úsměv se nezakmitl. Ani jediný sval se ve tvářích jeho nepohnul, pouze že oko jeho zakmitlo prudčeji, když pronesl pozdravení: „Pokoj buď domu tomuto

a Vaší milosti požehnání Boží!“ — Při tom utkvěl zrakem i na sestře páně vladařově.

„Já mněl tebe daleko odtud — až na Moravě a ty jako bys s oblak spadl zrovna na Krumlov. — Můj dobrý přítel, paní sestro!“

„Spíš tvé milosti věrný služebník,“ odvětil příchozí k opětnému kynutí ruky páně vladařovy usedaje na židlici.

Byl dle všeho unaven; ač si na chodbě pot s tváří několikráte byl setřel pečlivě, přec nové a nové krůpěje vyrážely mu na čele a řinuly se přismědlým jeho obličejem.

„A co bylo příčinou, žes změnil kroky své, jež byly přece zaměřeny k hranicím moravským?“

Matěj Cyrus utkvěl poznovu zrakem na paní Eviče.

„Tvá milost ráčila nařídití farářům i děkanům po panstvích rožemberských, aby pořadem před tebou na Krumlově kázali... Rozkaz tvé milosti všude vykládán nejrozmanitějším způsobem, u přátel s podivením a mezi nepřátely s radostí... Přátelé moravští nechtějí ani takové novině věřiti, u dvora zase prý ruce si mnou a v klementinské koleji za tvou milost modlitby konají —“

„A to jediné že takou měrou znepokojilo mysl tvou?“

Pan vladař pronesl tuto otázku za obvyklého úsměvu.

„Proto žes nevydal se na cestu?“

„Z půli jsem se vrátil!“

„At jsou jen moravští přátelé pokojni; u dvora af si třeba ruce rozetrou a modlitby v klementinské koleji mohou-liž mi, bratře Matěji, škoditi? — Neříkáváš-li, že ani nade střechu koleje nedoletí, natož pak aby až do nebe prorazily?“

Matěj Cyrus znovu utkvěl pronikavýma očima na paní Eviče a ke hlavě jeho přišla myšlénka, kdo ví, zdali rozkazu onoho tahle paní nebyla příčinou. Věděl dobře, jazyky ženské že zvrtkají mnohdy nejmužnější záměry a že popletou i nejbystřejší rozumy a doženou k činům, kterýchž

u povah pevných nikdy bychom byli nepředpokládali. A sestra páně vladařova ne nadarmo jmenuje se po „matce všech živých“. Než nebyla na Krumlově drahně času; ani se tu skorem o ní nemluvilo, jako by k Rožemberkům hnedle nepatřila. Octla se tu tak z nenadání, snad schválně přijela, snad ji navedli... Bratr Matěj věděl, že se zdržuje někde ve Vlaších a co Vlach, to každý „bratru“ nepřítel.

„Své věrné naplňuješ obavami a nepřátelům nadějí sílu dáváš!“

„Buď beze starosti! — Mohls bezpečně poutí svou dál. — Nedomnívejž se však, že bych tvé návštěvy nerad viděl! — Pobuď si zde, jak dlouho ti libo. — Můžeš i kázání, jež ti spáti nedala, vyslechnouti. Připraví se asi všickni výborně! — Chtěl jsem je jednak trochu poškádliti a jednak vyrušiti z uvyklého pohodlí. — Na tučných beneficiích prý život k závidění.“

Pan vladař se neustále lehounce usmíval.

„S hadem, byť by nejkrásnější byl, neradno pohrávati a hřeje-li se na výsluní, nebezpečno dotknouti se ho. Jed jeho bývá nejprudší.“

„Obraz tvůj výborný, ale v tomhle případě tuze ostrý, příliš stinný, bratře Matěji!“

Pan vladař byl dnes nepřesvědčitelný. Ke každému důvodu měl vytáčku a ke každé námitce obratnou odpověď.

Bratr Matěj Cyrus však s jinou ještě přicházel, ale zdálo se, jako by s poselstvím svým nechtěl se před paní Evičkou vytasiti.

„Mám ještě pro milosť tvou nějaké vzkázání!“ pravil po nějakém okamžiku rozmyšlení.

„Však jsem věděl, že k vůli kázání rožemberských farářů bys se nevracel z cesty své, dobře tuše, jak málo jejich řečí dbáti chci!“

„Od paní manželky!“

Bratr Matěj podával panu vladaři pečlivě zavinutý list s červenou pečetí pětilisté růže.

„Zdráva-liž paní švegruše? — Přede chvilkou, než jsi vešel, na ni jsme vzpomínali."

Paní Evičce zasvitly jasně modré oči radostněji, protože jí tak z nenadání přišel ku pomoci obratný výmluvčí, jí samotné ještě neodbytnější.

Bratr Matěj však, zdálo se, že udiveněji pohlíží na sestru vladařovu a skorem nedůvěřlivěji, než když ji tu uzřel poprvé. Tuhle otázku z jejích rtů ani pochopiti nemohl. Což by opravdu paní Evičce tolik záleželo na choti vladařově? — Že by její zdraví tolik jí na srdci leželo? Nemoc spíše již, protože by se paní Kateřina potom sotva kdy na Krumlov živa vrátila.

„Co platno zdraví, paní ctná, když duše nemocna?"

„Ať jen přijde, ať se vrátí a ve mně nalezne po panu choti svém přítelkyni nejvěrnější. — Přijmeš ji, bratře, s náručí otevřenou, přivineš ji na prsa svá a časův uplynulých ani myšlénkou nevzpomeneš. A kdyby usedla neblahá vzpomínka na čelo tvé, je tu ruka sestřina, kteráž by ji dovedla setříti a zapuditi nejsnáze. Co ti vzkazuje, pane bratře, milá švegruše?"

Bratr Matěj si přejížděl rozpakem čelo, protože ode dávna slýchával: kde pod kterým krovem paní dvě, každá že chce býti vládkyní a pokoj s mírem z takového příbytku že stěhují se pokaždé...

Beztoho paní Kateřině jazykové zlí namluvili, že ochudlá sestra vladařova pana Petra tajně štve a proti choti vlastní, které přece věrnosť, lásku i snášelivosť před Pánembohem sliboval, podpichuje, aby prý sama se mohla na Krumlově uvelebiti a jednou se synem ujati se dědictví. A je-li slyšeti řeč jakou, ať člověk ucho kamkoliv chce nakloní, ký div, že potom popřeje sluchu i nemožnostem.

Vždyť i tenhle bratrský kněz podobným řečem uvěřil a býval přece zvyklý slova lidská, ať vyjdou z kterýchkoliv úst, na váhách až příliš snad úzkostlivých souditi.

„Tvá milost ústa zlolajná jedním rázem uzavře a jazyky hadí onemí!“

Bratr Matěj propověděl tato slova důrazným hlasem, chtěje využitkovati příznivé nálady, jakou podle všeho u pana vladaře způsobil manželčin list.

„Z hlubin duše mi mluvíš! — Kdo k pokoji radí a v rodinách ke smíru vybízí rozvaděnce, ctnostný on přítel!“

Paní Evička vstavši, pokročila ku knězi blíže.

„Kdybych pokoji tomu a míru měla býti překážkou já, ať jen paní švegruše je ubezpečena, že ustoupím...“

„Ty paní ctná, že bys mohla býti překážkou pokoji, kterého jsi sama věstkyní a strůjkyní? — Rač býti, paní drahá, štěstí manželského, podaří-li se mu, aby vzkvetlo z květu růže pětilisté posledního, andělem strážným na všechen příští čas!“

„Hned zítra vydám se na cestu, abych milou choť ujistil o upřímnosti své a vůli nejlepší. — Tobě, paní sestro, starosť ponechám o vhodné uvítání.“

„Veleben a blahořečen budiž Hospodin, jenž srdce lidská přetvořuje, jenž činí je povolnými jako beránky a který manželství věrnému požehnává do nejposlednějších dnův a ještě nade hroby dává zkvétati lásce neochabující!“

Paní Evička sepjala mimoděk rukou svých a v duši opětovala si už podruhé výrok bratrského kněze, jenž jako by opravdu s hůry poslán byl, aby upřímné radě a snažné prosbě její dodal důrazu.

Zprvu zevnějškem svým bratr Cyrus neučinil na ni dojmu nejpříznivějšího, už také proto, že byl apoštolem víry, o níž kdekoliv hraběnka z Gasoldu slyšela, všude mluvili nejopovrženěji, spílajíce vyznavačům jejím divných, přepodivných jmen. Dole ve Vlaších stavěli ji níže pohanství.

Bratr Matěj Cyrus neuvykl svému šatu věnovati přílišnou pozornosť. Ani si vlasů nekudrnatil; ani mu límce košile přes rukávce svrchního šatu nevyhlédaly; tím méně aby své tváře snad vodou „omlazující" natíral. Oděv jeho byl z hrubého, na dnešní den přetěžkého sukna, a pokryvka hlavy podobala se z části biretu a zpola schlípenému klobouku. — O přísném výrazu jeho obličeje už jsem prve pověděl.

Ale za poselství, jež panu vladaři přinesl, a za slova, jimiž poslání své provodil, byla by mu paní Evička odpustila, byť by byl na smrť jí ublížil.

Ten den zasedal však rektor krumlovské kolleje velice znepokojen k obědu. Byl sice půst — nějaká vigilie; ale pro chutně upravené ryby (na černo i smažené) oželel by snadnince obvyklých pokrmů. Kdosi z čeledi rožemberské mu ještě za tepla přinesl novinu, že u pana vladaře opět ten pikardita, kterýž všech různic a svárů jedinou příčinou. A touhle zvěstí přešla jej chuť nadobro, byť by z mísy zaváněl i nejlépe upravený losos.

X.

Zlatokopský mlynář dostal se a ždo Prahy bez úrazu.

Panic Hanuš se od něho oddělil ještě před Benešovem a skorem celý den cesty ho nechal za sebou. Mlynářovi koně byli sice jak by jich nadělal; ale ke běhu svou tížkou se nehodili Vraník páně Hanušův však každou chvíli octnul se předníma nohama ve výšce; byl lehounký jako mladý orel, když po třetí ze skalního hnízda vyletí.

Panu otci ani na rozum nechtělo, že by pod jednou střechou s ním byl noclehoval synovec samé jeho milosti pana vladaře a že by takový kus cesty s ním podle vozu byl poklusával. Rozleželo se mu to ve hlavě teprve, když byl sám. Až to doma zase poví! — Ale jedva že na ženu pomyslil, rázem se mu s tváří úsměv ztratil a čelo se svraštilo, protože kdo ví, zdali ji uvidí. Burák nezůstal nikdy nikomu čehosi dlužen. Kdo se odváží po panu vladaři, ten člověku obyčejnému hlavu rozšlápne, aniž by se nad svým skutkem pozastavil, tak jako když jde cestou poutník a noha jeho prudkým krokem majku zachvátí.

Zlatokopský mlynář si samým myšlením ani nevšiml, že už z pozdálí vyhlédá nad obzor svatovítská věž, chvilkami že se ukrývá a náhle zase vystupuje čistounkým modrem, jako by všem, kteříž ku kamenné matičce Praze směřují, volala v širou dáli: vítejte mi!

Čím hlouběji povoz do města zajížděl, tím všude v ulicích hlučněji a živěji. Náhle sebou koně prudce zaškubli, pan otec sedě nad zadními koly, zahrknutím vozu nachýlil se hezky v před a městský biřič podivným způsobem přivítal pana otce po dlouhém čase opět do Prahy.

Povoz se zarazil mezi křižovníky a kollejí.

Od kolleje až k mostu hlava vedle hlavy. Chvilkami sebou zástupy hnuly jako mořský příboj. A bylo tu hukotu více než když kolem zlatokopského mlýna v červnu celá hejna bludných včel do olší a topolů zasednou.

Pan otec se na voze vzpřímil.

Z jezovitské ulice vyjížděla právě první jezdecká tlupa. Byla to podle barev čeleď lobkovická s lichtenštejnskou.

Za těmito jelo několik pánů ve skvostných kabátcích se španělskými pláštíky malebně přehozenými přes levá ramena. Ohrdlí měli jako nejčistší sníh a jak silně naškrobené. Jedva že se mohli ohlédnouti, a ještě jen tak se strany. Co zlatých a stříbrných ozdob na nich jen bylo

od hlavy až do paty! Na kloboucích drahocenné chocholy, tu a tam za čapkou i bílé vlající péro, na koních čabraky z nejdražších suken barev nejmožnějších, erby v pokryvkách uměle krumplovány. Veškery zraky však cos zajímavějšího ještě čekaly; diváci vystupovali na přední prsty u nohou, opět a opět se davy vlnami hýbaly, leckde ozval se i pronikavý výkřik, někdy také hrubé zaklení; zlatokopský mlynář ze svého vozu však viděl nejlépe.

Za panstvem svrchu vylíčeným vyjeli z ulice koně bezeskvrnné bělosti s hlavami skorem až ke hrudi sehnutými, s čabrakami na zemi splývajícími, na nichž se lesklo hvězd, měsíců a sluncí, že svitem svým s denním světlem závodily. Řemení i uzdy zlatým lemem vroubeny a perlami s drahokamy jako by posety.

Na koních seděli dva muži v podivném obleku hlavy majíce obtočeny bílými, zeleně a červeně pruhovanými šátky, svrchní oděv podobal se pluviálům, jakéž v kolleji berou jen o Boží hody, za skvostnými pasy, za něž by za každý celé panství mohl koupiti, nože s rukojetí z kosti slonové posázenou diamanty, u levých boků ohnutá šavlice nejozdobnější práce, ve třmenech nohy s hedvábnými trepkami nebylo jim ani viděti... Pražané pro tuhle nádheru neměli ani času, aby se jezdcům jak se patří podívali do obličejů. Tím bystřeji všiml si jich zlatokopský mlynář. Prvním pohledem se mu zdálo, že se v Praze letos s masopustem opozdili a že dnešek masopustním úterkem, protože ti jezdci měli nějak umrlčí barvu či jako by to byly postavy zdánlivě s vycpanými kabátci. Oči měly pod tmavým řásovím nějak hluboce zapadlé, tváře samá vráska a vous podoben strništi po špatném sekáči. Po těchto následovalo as deset jiných jezdcův obličejem dvěma prvnějším na vlas podobných, lišících se od těchto pouze méně nádherným oděvem, za to však tím křiklavějším... Nesly také dvě tyče bohatě zlacené asi s dvanácti koňskými ohony.

Zlatokopský mlynář už asi po třetí podivně hlavou zakýval a rozhlížel se po nejbližších ženách i mužích, zdali by se nemohl nikoho otázati, co tohle za pronárod.

„Prosím vás, lidičky!“ začal za chvilku, ale nikdo ho ani neslyšel. Ulicí vyjížděli noví a noví jezdci a Pražan už tenkrát míval ve zvyku, aby viděl všecko až do posledního muže.

„Jářku, lidičky!“

„Co lidičky — ty, kůže tchoří! — My měšťané!“

„Tak tedy, měšťané!“

„My páni měšťané! — Jak se to opovažuješ?“

„Inu tak páni měšťané. — Jářku, co tohle za pronárod?“

„Štěbetají o tom po celých Čechách vrabci a ty se ptáš?“

„Přicházím z daleka!“

„Je vidět! — Pozoruji!“

Mužík, jenž takto hájil svou měšťanskou čest naproti venkovanu, vystoupil si na nápravu, aby mohl všecko shlednouti důkladněji. Proto se také pan otec odvážil na něho s otázkou, třeba nepřímo množným číslem.

„Machometánské poselství k jeho císařské milosti!“

Mužík vyhoupl se nyní až na řebřinu.

„Machometánské poselství!“

Zlatokopský mlynář padl při posledním slovu nápadně hlasem.

„Hm, hm! — Já vždycky myslíval, že by císař pán machometánskému sultánu ani ruky nepodal a ona zatím vzhůru celá Praha k vůli jeho poselství! — A člověk poctivý musí čekati, dokud nepřejedou.“

„Máš ty jezevčí rozum!“

„Ale jsem dobrý křesťan!“

„A není-liž dobrým křesťanem i pan Zdeněk z Lobkovic? — Což jsi ho v předu neviděl? — A není-liž dobrým křesťanem i jeho milosť císařská? — He?“

„Tak ani Krista Pána nevítali, když do Jerusalema vjížděl! — I jeho milosť císařská! — A přec poručeno zvoniti večer k modlitbám proti Turkovi!“

„Jako bys, chlape, pikardita byl!“

„Já — ty nedochůdče?“

„Pražský měšťan — rozumíš? — Hej, bičici!“

Mužík na voze rozkřikl se plným hrdlem. Steré zraky utkvěly na zlatokopském mlynáři.

„Spílá tady pražským měšťanům! — Draze ti přijde tvé nedochůdče! — Semhle, bičici!“

U vozu opravdu objevila se postava, jsoucí podle žlutočerných barev ve službách spravedlnosti i pořádku všech pražských měst. Byl to tentýž, jenž před chvílí zaškubl uzdou náručního koně, až celý vůz hřmotně zahrkal.

„Pražským měšťanům všecka čest! — Ale na tebe, ty urousanče, hodná hůl!“

Pan otec se ku podivu prudce rozkřikl. Čeledín, jenž seděl napřed na koni, poloospale tupým okem kolem se rozhlížeje, jaktěživ neslyšel pana otce takovýmhle hlasem a než se nadál, už mu mlynář vytrhl z ruky uzlovitý bič.

„Pozdrav Bůh! — Vítám tě do Prahy!“

Pan otec se tímto pozdravem vzpamatoval. Nebyti vysokého muže, jenž přistoupiv k vozu, vzal mlynáře za ruku, byl by mužík, jenž se svým měštěnínstvím tolik vypínal, zakusil svižný šleh sáhového řemínku se šesti uzlíky až do krve.

„Není tě tu třeba. — Zaručuji se svou věrou, že tohle poctivý staročech.“

Vysoký muž, jemuž pod svrchním úpravným kabátcem vyhlédala kožená zástěra, podle všeho odběhl na ulici přímo z dílny.

„Aj, mistře! Hle, jak maně přijíti může člověk do hádky! Pro nic za nic! — Skrz to pras..... poselství!“

Pan otec nyní s vozu seskočil.

Bičic s mužíkem musili odtáhnouti po svých. Mistra mečíře Klíšťáka znali předobře a věděli, že nebývá radno začíti si s ním cos.

„Nu jak? — Co Jelenka?“

Pan otec tato slova ze sebe vyhrkl, stoje jednou nohou ještě na rozpěrkách.

„Díky Pánubohu! Bylo zle; ale už nebezpečí všecko pryč. Trochu ještě mdlá, ale s pomocí Boží podá se to.“

„Zaplať Pánbůh! — Co jsem vystál ouzkosti.“

„Tím větší radosť nyní budeš míti!“

Zlatokopský mlynář už si nesedl; ale až dlažba duněla, jak kvapným krokem kráčeli s mistrem mečířem, k němuž dal dceru jako k dobrému známému ještě z tovaryšských let, kamenným mostem.

Povoz mohl za oběma jen zvolňounka, protože dosud valily se proudy lidu ze Starého města na Malou Stranu ke Hradčanům za tureckým poselstvím.

„Všecko pošlo z přílišného stesku. Také se rychle tratila! Nechtěl jsem tě znepokojovati. Myslil jsem, že to přejde. Magistři odporučují zdravé povětří. Venku prý všecko v nejplnějším květu...“

„Však ji chci beztoho domů vzíti!“

„Ani by jí tu další pobyt nesvědčil. Byl bych ti, brachu, tou radou sám.“

Oba došli již k dosti úhlednému domku nedaleko nynějších starých schodů zámeckých. Bušení kladiv a cinkot ocele ze železem prozrazovaly mečířovu dílnu, byť by nade dveřmi ani nápisu nebylo.

„Tatíčku — můj drahý tatíčku!“

A než se pan otec nadál, už mu hezounká děvuška celý obličej zlíbala, jak v dětinné přítulnosti své uměla nejvroucněji. Bylo na ní sice dobře znáti, že churavěla; nemoc odjakživa nikomu krásy nepřidala. Růže na lících

byly vybledlé, jako když za červnových dnů na ně slunce dotírá nejžhavěji; i rtíky její jako by byly ztratily miloun-kého nádechu. Jen výraz v tomhle obličeji se nezměnil; spíše byl ještě jemnější a tklivější, zvlášť když se roze-vřely obě oči dívčí, tak divně modré, že bychom podobné barvy marně kdekoliv hledali.

Zlatokopský mlynář, uviděv svého miláčka, nemohl radostí ani slova promluviti; pouze rty se mu pohnutím prudce svíraly a oči slzely. Jen když je živa a aspoň takhle zdráva! Pan otec toho ani tak nečekal.

„A vezmeš mne s sebou, tatíčku?"

„Vezmu, Jelenko. — Jak bych tě tu mohl, dítě, ne-chati!"

Pan otec, maje v náručí Jelenku, zapomněl na Burá-kovu vyhrůžku.

„Přece se tu v Praze nějaký den pozdržíš! Práce v máji a červnu venku spí! — Nezmeškáš ničeho. — Jářku, mlynáři!"

Mistr mečíř vzal pana otce za ruku.

„Už zítra tu začnou veliké slavnosti. — Něco aspoň uvidíš."

Mečířova žena také do něho mluvila, jak mohla nej-důrazněji.

„Viděl jsem toho, milí přátelé, dost již dnes. A hnedle bych se byl pro vždy Prahy nabažil."

„Ale co tyhle dni bys spatřil, celý život už ne-uvidíš!"

„Rytíři se lvy se budou potýkati, draky na niti po-vedou a budou zápasiti s tigry holýma prý rukama. Co Praha Prahou stojí, takových věcí nikdo nepamatoval a nepamatuje!"

„Povídají o tom už několik neděl napřed."

„A k čemu a proč?"

„Na počest tureckého poselství

„Můj ty Bože jediný! Snad pochvíli k vůli těm Mochametánům půjdou po Praze i s procesím. — Dnes už to beztoho tak vypadalo, jako by se k tomu chystali. — Podivno, podivno! — My na jeho vyhlazení každý den k modlitbám na kolena klesáme a v Praze Turka vítají a k vůli němu s dravci se chtějí rvát.“

„I Jelenka se těšila, co prý uvidí!“

„Pro den či dva tak zle nebude!“

„Ovšem —“

Panu otci přišel na mysl opět Burák. Že nejeli jen o vesnici dále! Poštvati si na krk takového neodbytu, kterýž bude dozajista i po smrti lidi strašiti a děsiti, vždycky povážlivo.

„Ani se neptáš, čemu se všemu dceruška v Praze naučila? — Pochlub se přece, Jelenko!“

„Měl-liž jsem času, milý brachu?“

Paní mistrová nad tímhle oslovením se poněkud pozastavila; ale jen tak letmo. A sama odběhla pro práce, za něž prý by se nemusily styděti tam dole ani dcery rožemberské, kdyby pan vladař jakých měl. A když hedvábí stolem rozložila, panu otci se zdálo, tyhle vetkané květy že zrovna živoucí. Nechtěl ani věřiti, že by to dcera jeho tak dovedla.

„A jak strojit umí! — Nač chceš, si vzpomeň a všecko ti připraví, že kdyby měl člověk jazyk dřevěný, musí dostati laskominy.“

„Naučila-li se toho tolik, zdaliž nezapomněla zase, co uměla z domova? — Zdaliž pak hodná a poslušná?“

Jelenka po boku otcově se zapýřila až po bělounké hrdélko a přitulila se k němu blíže a těsněji s otázkou, kteráž o křišťálové duši její svědčila nejlépe: „Mohl bys, tatíčku, pochybovati? — Mohl bys si cos nedobrého o své dceři jen mysliti?“

„Byla v dobrých rukou. — Mohls býti bez starosti!“ „Jako vlastní jsme ji chovali!“ dořekla k mužově poznámce mistrová.

Potom se Jelenka ptala na domov, po matce, na všecko si vzpomínala, i na laštovičí hnízda mezi trámci ve střeše, i na staré, polostrouchnivělé vrby, zdali jich ještě větry nerozlomily či ruka sekerou nepodťala. — Nezapomněla ani na starého krajánka, zdali dosud živ a zdráv a zdali ještě v jejich mlýně se zastavuje.

„Ten jí nějak ležel na mysli!“ prohodila Klíšťáková, chystajíc hostu cos na posilněnou.

Jelenka se znovu až po bílé hrdélko zarděla.

Umíval krajánek Oremus hezounké pohádky, zrovna jako by schválně pro Jelenku vymyšlené; z těchhle pohádek vytvořila si děvuška svůj vlastní svět, jehož nejpůvabnějším pozadím byly porostlé stráně, do nichž za jarních a letních časů ptačí zpěv jako by byl přímo začarován, uprostřed údolí vlny Vltaviny, jež olšemi a vrbami, shlížejícími se v nich, zvlášť k večeru přecházely až do temnozelena, jako by hedvábové záclony do tajuplných skrýší panen na dně vod. — A tenhle svět vzala s sebou v mladé duši i na cestu z domova; a když hbitou ručkou do sametu či hedvábí nejrozkošnější kvítečky vetkávala, zdálo se jí, že jsou z těch zahrad, v nichž okamžik jako celé století. — Císařská zahrada, do níž v minulé jeseni zavedla ji paní mistrová, byla proti těm pohádkovým jako stín. Lupení na stromech tenkrát žloutlo, vítr jím chodníky vystýlal, po květinách na záhonech nezbyly než vadnoucí listy, staré kmeny šuměly obvyklým chřestotem, ve hlavách tmělo se jim ptactva, jako kdes ve veském háji, umělé vodotrysky, ač jich v životě svém jen jednou ve Třeboni viděla, neměly pro ni pražádné zajímavosti a všude proudila se přec voda tlamami nejdivnějších zvířat, kolem soch, jichž tu bylo rozestaveno jako hlídačů, šla nevšímavě; žena Klíšťáková nemohla nevšíma-

vosť její ani pochopiti, sama nade vším užasnuta státi zůstala... Jelence v městském šatě, jejž tenkrát měla na sobě asi podruhé, bylo nějak příliš úzko, tak jako by ani vydechnouti nemohla a tak z nenadání pojala ji bázeň, jíž se nemohla a nemohla ubrániti. Urychlila krok a byla by už nejraději bývala na zámeckém nádvoří. A když se tak kolem plaše rozhlédla, utkvělo oko její na mladistvém panici, jenž jako by byl za nimi zrovna ze země vyrostl. Chtěla vzkřiknouti, ale hrdélko se jí těsně sevřelo, že neprodral se jím ani nejmenší zvuk. A při tom se zarděla, až i očka jí zčervenala. Průvodkyně její náhle také se dala do spěchu; všimla si as dobře mladého pána, jenž je sledoval několik krokův opodál. Jelence však se zdálo, že nožky jí službu chtějí upírati a jen tak jako by náhodou ještě jednou se ohlédla. Klíšťákova žena musila ji vzíti nyní za ruku a skorem za sebou táhnouti. Jelence přišla s podzimními větry, vanoucími od poledne, k bílému čílku pohádka, v níž byl na vlas podoben tomuhle panici královský syn, jejž poslal otec, aby si vyhledal nevěstu, a jejž cestou zaklel čaroděj, dokud mu nepřinese ptáka ohniváka a nepřivede koně okřídlence... Ani neslyšela, jak ji průvodkyně ke kvapnější chůzi pobízela, že prý tu není radno prodlévati, zvláště když slyšeti za sebou lehký, panický krok. Nechtěla ostatně své svěřenkyni ani svoliti, aby si sem vyšly, protože v císařské zahradě tenhle čas už všecko odkvetlé; ale Jelenka si nedala a nedala říci, až ji ku dnešní vycházce přiměla. Mistryně Klíšťáková měla v zámecké čeledi nejednu známou tvář, protože mečířova dílna byla přímo u schodů a tenkrát ocele potřebovali spíše než soli ku chlebu; a starý zahradník s nebožtíkem otcem jedna ruka bývali. Jinak by byla k Jelenčině prosbě nijakž nebyla svolila. Vybrali si k vycházce také nejvhodnější čas, kdy prý živé duše v rozlehlých sadech nebývá viděti... Starostlivá matrona si z hluboka oddechla teprv, když se octnuli

na zámeckém nádvoří. Uviděvši však, že mladý pán dosud krok za krokem za nimi, schválně nešla k domovu, ale pustila se s děvuškou směrem opačným. — Tenkrát nebývalo dobře, aby věděl kdos ode dvora, kde pod kterou střechou hezká tvář. Nemohli v takovém domě za noci ani pokojně ulehnouti. Špehýřové dostávali za podařený lov bohaté odměny.

Mečířova žena neuvolnila kroku, až teprve když se octla v domově. A co se jí proto načinil Klíšťák předhůzek! Svou ctí prý se starému známému zaručil, že dceru jeho jako zřítelnici vlastního oka bude střežiti.

Jelenka bývala s počátku roztržita, zamyšlena; leckdy jehlici do hedvábí zabodla a protáhnouti zapomněla a na lístky zelené k rozkošným kvítečkům brávala nitky červené. Ale k uspokojení mečířovu i radosti ženy jeho vzpamatovala se dosti brzy. A sama se konečně vžila v myšlénku, že panic onen byl pouhým přeludem.

Praha ztrácela pro ni vábivosti své každým dnem, protože skorem každým dnem slýchala příběhy, jež se v ulicích pražských udály, že se jí o nich pod rodným krovem nikdy ani ve snách nezdálo. A nebylo divu, že zatoužila tak s celou duší a celým srdcem po tiché oudolině, kde o samotě zlatokopský mlýn a kde se nemohla dočkati, až se dvéře ve mlejnici z nenadání otevrou a v nich objeví se přívětivá, usměvavá tvář krajánkova s novými pohádkami, z nichž jedna druhé bývala zajímavější a tklivější... A takovýhle stesk pro mladé srdce bývá horší nemoce, protože pro neduh znají lidé léky a pro touhu po domově není pomoci jen tehdáž, když oko utkví na omšelé střeše, na starých štěpích či hruších kolem stavení a když z pozdálí ucho zaslechne radostné záštěky, — první, upřímné přivítání. — Pražští lékaři znali tenkráte spolehlivé prostředky pro nejtěžší nemoce. Ale když začala Jelenka postonávati, vrtěli hlavami a když ulehla, krčili i ramenoma.

Děvuška přicházela k sobě teprv potom, když ji mečíř konejšil, že bude psáti pro tatíčka, že s ním domů pojede a do Prahy se už víckrát nevrátí. — A když zlatokopský mlynář přijel, byla by dceři hnedle otázka, zdali ji s sebou vezme, vyšla rtoma dříve než přivítání.

XI.

Pan otec si dal konec ke konci přece říci, že se v Praze pozdržel. Práce v ten čas odpočívala opravdu a chasa ve mlýně byla úplně spolehliva. O sv. Martině mlynář na nějaký ten groš přídavku nehleděl a stárek ve zlatokopském mlýně podělkoval už hezkých let. A mládkům s prášky se odtud také nechtívalo.

K vůli Burákovi se však na dnešek několikrát ze spaní vytrhl. Pokaždé se mu zdálo, že kdosi tluče na vrata a do oken že zaráží rudá záplava. A kde člověk poprvé spí, dobře prý na sny pozor dávati, protože se nejspíše vyplní.

Teprve když jej mistr mečíř ujistil, že s odseknutou rukou může člověk bez okamžikové pomoci lazebníkovy snadnince zajíti vykrvácením a byť by se mu dostalo ihned obvazku, že trvává dosti dlouho, než se vylíže ze všeho a může zase na lotrovství, upokojil se poněkud.

Jen mu mozkem hnětl sen o ohni, protože zdá-li se komu, že hoří, podle starodávné zkušenosti ať prý připraven na zlodějské vloupání.

„Bude čas, bychom se přichystali. Už všude lidu jako mraku!“ prohodil mečíř nahlédnuv oknem ke schodům, jimiž se hemžilo opravdu lidu, jako by zrovna měla býti korunovace.

„Ani's Jelenku ještě v nových šatech neviděl! — Zdiví se jí panímáma!“

„Bojím se, že ji ani nepozná!“

„I pas si vezmi a na hlavu klobouček!“

Pani Háta i účes vlasů se znaleckým okem urovnávala.

Pan otec však divně k tomu ke všemu hlavou kýval a v duchu by byl dal za to nevím co, že si přijel pro dceru. Pro Jelenku si žádný hrabě se čtyřmi koňmi do mlýna nezajede; měštěnín také sotva jaký a kdyby snad přijeli, musil by jim odříci. Dcera provdá se jednou na vlastní, aby zlatokopský mlýn nepřišel do cizích rukou. A mlynářce není třeba kloboučku ani pasu kolem boků, tím méně takovéhohle účesu. Ať si tak panské dcerky s Pánembohem chodí! Jen když si Jelenka zlaté své srdce zachová! Bude mu tisíckrát milejší ve plachetce, v jednoduché sukynce, v hezounkém živůtku, než kdyby měla na sobě šat ze samého brokátu — Ale dnes neříkal ničeho. Však ona to doma sama odloží, do truhly nejdoleji uloží a pro památku, že někdy v Praze bývala, uchová. — Slušel jí sice tenhle městský kroj výborně a jak malebně seděl jí na skráních tmavý kloboučeк s bílým vlajícím pérem! To že prý všecko z ústřadků panímámy, vykládala paní Háta, a pan otec zase jen obvykle hlavou pokyvoval.

Jelenka byla náhle jako vyměněna, a to z toho, že než čtyřikrát slunce vyjde, uvidí zelenavé stráně uprostřed s vodou Vltavinou, jako křišťál, čím dále kdo proti proudům jde, průhlednou a pod jednou strání v zahradách jako by ukryto rozsáhlé stavení, v němž dosud pečlivě uschována její kolébka z pevného dubového dřeva. Nebylo na ní skorem ani znáti, že churavěla. I ten hlásek její, jako když červenka zazpívá z jitra přímo pod okénkem. A což kdyby ještě plavé vlasy její rozpuštěny vlnily se šíji a skráně oviјel věnec z nejkrásnějších lučních kvítků! —

Pan otec jí pro tuhle jarou mysl odpustil na dnešní den i městský kroj, tak příliš jeho oku nezvyklý.

A když vyšli ven, bylo málo očí, jež by si nebyly všimly téhle děvušky, jíž rovné v celém davu, který se proudil zámeckými schody vzhůru, musil by věru pohledati. A nejedny oči dvakrát, třikrát se ohledly po roztomilé dceři zlatokopského mlynáře.

Mistr mečíř, jenž hostům i své ženě davy cestu razil, uhnul se potom v pravo a za malou chvilku octli se v rozlehlé oboře, jež za rudolfínských časů po celé Evropě stala se pověstnou.

Chvilkami rozlehl se oborou táhlý řev, jímž se v člověku až krev srážela.

Zástupy, jichž se tu stezkami všude vinulo nejpestřejší směsicí, se mimoděk zastavovaly a udiveně naslouchaly, jak je vítají pouště králové.

„Přede dvěma týdny přivezli ve kleci železné opět jednoho."

„A stál prý tolik jako zemanský, kolikulánový dvůr!"

„Každodenně prý dvě ovce spotřebuje!"

„Nesmí k němu nikdo!"

„A když zařve, brní potom člověka v uších celý den."

„A že ho dnes uvidíme?"

„Jen dostaneme-li se tam! — Tvrdý tolar však nám nejsnadněji cestu proklestí!"

Tihle, již takto hovořili, lišili se už prvním pohledem od oněch, jimiž se do té chvíle nádvoří zámecká jen hemžila. Byli všickni oblečeni podle nejnovějšího střihu španělského; páni v černých hedvábných kabátcích, s takovýmitéž pláštíky přehozenými nedbale ramenoma, se stejnými těsnými spodky a na střevících zlaté přasky se sponami, na nichž leckde i drahokam se zatřpytil, na hlavách pak s barety, jichž péra vlající letním vzduchem jen šelestila; paní však nádherou a šperky své chotě či otce a

bratry daleko předčily. Nezvyklé oko by leskem skvostů bezděky musilo slzeti, nejinak, než když se do plna slunce zadívá.

Na dnešní divadlo vyšla si všecka tehdejší Praha císařská i královská. Praha z Podskalí, Františka a Poříčí zůstala však na prvním zámeckém nádvoří a přede hradem. Postačiloť jí podívati se toliko na přepych i bohatství Prahy vznešené: šlechtické a patricijské. K týdennímu povídání poskytovalať tato poslední látky hojnosť i v nejodlehlejší chatě na samém Vltavině břehu, kde chudičce upravená ryba bývala posvícením a kde dětem po tvrdém, okoralém chlebě dásně krví podbíhaly. Jen tak za uherský měsíc měli tu cos lepšího, nejspíše ještě u převozníka, jemuž vtiskl zakuklenec celý zlaťák, převezl-li jej rychle ze Starého města k nynější zahradě jezovitské se ženštinou, jíž do obličeje taktéž nebylo viděti. — „Měls je oba do vody hoditi a obrátiti se zpět!" prohodil soudruh převozníkův nejednou, když mu tento vyprávěl, že zase vezl zlatem zakoupenou ctnosť. — A nejeden z těch pobřežních chudičkých pražských měšťanů si tak z duše zazpíval:

„O Praho, Praho milá, škaredé ptáky máš,
pozná to země česká, co na nich vychováš!"

Zatím ozýval se již hlahol trub a rachot bubnův, až uši zalehaly. Jen ten táhlý řev, prorazivší chvílemi do vzduchu, všecko dovedl přehlušiti. Na sedadlech, z nichž jako by každé zvláštní trůn, bylo umístěno panstvo, že člověk nezvyklý takovéhle okázalosti nevěděl, kde dříve očima spočinouti a kam se spíše podívati. Barvy tu jedna ve druhou splývaly jako na duze, pokryvky z drahého, červeného sukna s řadami vznešených erbů zlatem a stříbrem vyšitých, záclony z těžkého hedvábí, zemí a stupni rozestřeny nové perské koberce s květinami, o jakýchž ani sám Hafiz neměl zdání. Kam noha vkročila, všude při

každém kroku na tvrdý tolar vstoupala. Nad ohradou, přeměněnou takřka obratem ruky v báječné stany, vlálo praporců taktéž barev nejrůznějších. Nejvýše bělel se stříbrný lev v poli červeném, k němuž s perutěma rozepjatýma orel říšský každou chvilkou přilétal. A mezi všemi nejpodivnější a nejnezvyklejší byl ten s měsícem a hvězdami.

Mečíř Klíšťák se zlatokopským mlynářem, Jelenkou i ženou měl v ohradě dobře uchované místečko, hezky v pozadí, ale bylo odtud viděti celou prostorou nejpohodlněji.

Bubny s troubami hřmotily každým okamžikem, kdy dostavil se vzácný host.

Pravili, že prý sám císař dnes po dlouhém čase opět se ukáže veřejnosti. Neviděloť již Rudolfa oko obyčejného smrtelníka drahně let. Kouřem z alchymické dílny nebyl prý k sobě ani podoben.

Pokaždé, kdykoliv kotly zarachotily ke hlučné fanfáře, páni na sedadlech vstávali, zvědavě pohlížejíce v tu stranu, kde nad záclonami leskl se obrovský orel ve spárech s mečem i říšským jablkem. Ale těžké hedvábí se chvilkami pouze zadutím větru pohnulo; o císařské hlavě nikde ani vidu

Náhle třepetavé trubky umlkly, jako by trubačům byl došel dech, a bubny dorachotily, jako by bubeníkům ruce byly ochromly, a hlubokým tichem, jež zavládlo mezi tisíci diváků, prodral se pouze tu a tam tlumený výkřik překvapení, obdivu a úžasu.

V pevně ohrazené prostoře pečlivě bělounkým pískem posypané objevilo se zvíře podoby opravdu královské. Takového tu ještě před tím nikdy nebyli viděli. Páni se již přestávali diviti, že Jeho císařská milosť ráčil na takový exemplář vynaložiti sumu, za kterouž by mohl dobrých sto mušketýrů vydržeti proti Machometánům.

Lev, zdálo se, že si všecku tuhle nádheru prohlížel; obešel volným krokem celou prostoru, na několik okamžiků se vždycky zastaviv, potom pozdvihl hlavu a na nejednu šlechtičnu přišly mdloby strašlivým zařváním, jež bylo slyšeti dozajista až dolů do Prahy. I pánům bylo úzko za tohoto pozdravu krále pouště, jenž se jedním skokem octl, jako když se mihne blesk, na straně protější, přímo proti trůnu císařskému, v němž, zdálo se, že hedvábné záclony se byly pohnuly prudčeji.

Bubny s troubami zalomozily poznovu, ale jen na okamžik, a herold jakýs oblečen v nejfantastičtější kroj oznamoval cos jazykem, z něhož mistr mečíř, pan otec a Jelenka s paní Hátou ani slovu nerozuměli. A kdyby byli rozuměli, nevím, zdali by byli poslouchali.

Jelenka i pan otec viděli lva ve svém životě poprvé.

Jelenka slýchala sice o něm od krajánka od maličkosti, utvořila si však ve své mysli obraz zcela jiný, přísernější... Takhle asi vypadal ten, co si jej přivedl někdy do české země z dalekých cest Bruncvik, pomyslil si opět pan otec a nemohl pochopiti, jakže i býka i buvola mohl by tenhle přemoci.

Turečtí poslové seděli ve svých křeslech, jako by celé toto divadlo nemělo pro ně nejmenší zajímavosti. Spíše upíraly a točily se mdlé zraky jejich po sličných paních i pannách, jichž tu byl dnes opravdu nejpůvabnější věnec, jakéhož ještě nikdo neuvil z květů natrhaných po záhonech v císařské zahradě za červnových dnů.

Hrozným řevem lvím ani obočí se jim nepohnula. Byli as takovýmto zvukům z arabských končin uvykli.

Ani když ustoupil v ohradu, neodvracely se zraky jejich ode tváří hraběnek s nejzvučnějšími jmény a od panen, kteréž ku podivu před těmihle pohledy se nečervenaly, aniž klopily k zemi stydlivě oči své.

Záclony, nad nimiž leskl se oslňujícím svitem zlatý orel říšský, pohnuly se opětně; zdálo se, že v pozadí začervenala se útlá, nevysoká postava Rudolfova.

Člověk odvážívší se na písčiště byl tváře jako uhel; zdálo se, že chvěje se po celém těle. Měl na sobě šat těsně k tělu přiléhající a pravicí držel dýku, jedinou zbraň proti dravci, o němž si šeptem vypravovali, že prý hladov ode včíra. Člověk, podle štíhlosti a pokud se z černé jeho tváře dalo souditi, ještě hoch, rozhledl se letmo kolem sebe a potom změřil tmavýma očima svého soupeře, jenž sedě na zadních nohou a ohonem z lehka pohrávaje dosud dlel na straně protější, pořád přímo proti sedadlům císařským, nad nimiž celou šíří rozestřel se nyní bílý lev v poli červeném. Dravec, zdálo se, jako by si tohoto byl prohlížel, v něm soudruha poznával, i divil se dvojitému jeho ohonu a na stříbrobílé hlavě koruně. A zařvav poznovu děsným řevem schoulil se střelou až do samého písku, hlavu mezi přední nohy položiv a než se kdo nadál, bleskem octnul se na druhé straně; ale černý hoch uhnul se mu ještěrkou, maje v pravici neustále dýku proti němu naměřenu.

Celou ohradou rozlehl se nyní pochvalný tleskot rukama; záclony před sedadly císařskými, zdálo se, že opět se zahýbaly a jako by se byla mezi nimi na okamžik pojevila bledá, vyschlá, řídkým vousem porostlá tvář.

Lev vydal ze sebe zase hrozný ryk, zcela rozdílný od řevu dřívějšího, jako by rozuměl, že tenhle potlesk platí útlému hochu a jemu samému že k posměchu. A kdesi ještě žíla zapráskla a uzlíky dotkly se dráždivě lvího ohonu.

Zase obrovský skok, až písek do výšky se rozletěl, a černý hoch ležel na zemi povalen, dýka z pravice jeho leskla se o sáh dále a na hrudi černochově stál předními tlapami lev přímo proti císařskému stanu obrácen.

Hoch, zdálo se, že jest omráčen; ani známky života o sobě nedával. Mezi tisíci diváků ticho hluboké; i poslové mohamedánští upírají nyní mdlé oči na jeviště.

Lev si zase tak pohazuje ohonem a vydávaje ze sebe tlumené zvuky pohlíží na panstvo vznešené vítězoslavným pohledem.

Černoch, zdálo se, že sebou pohnul; ale týmže mžikem zbarvila bělounký písek červená krev. Na sedadlech vznešené paní omdlévaly; některé však zvědavěji ještě nahýbaly se ku předu, kdy do mladého těla zatnou se pazoury lví hlouběji.

Jeden z poslů tureckých nyní i vstal. Tohle divadlo začínalo býti pro něho z míry zajímavo. Zatleskal i svadlýma rukama.

Lev zařval poznovu rykem, jenž otřásl člověkem ve všech údech, jako v odpověď k pochvale machometánského posla, a zdálo se, že hochovi jednou tlapou uvolnil.

Na sterých obličejích pojevil se výraz neuspokojivý a záclony z těžkého hedvábí pohnuly se už asi po páté.

Žíla zapráskala poznovu a uzlíky dotkly se nyní lvova ohonu bolestně. Mladý hoch také nyní pode tlapou jeho plným hrdlem a úpěnlivým hlasem zakřikl. A ještě pronikavý výkřik nedozněl, když přímo přede lvem stanul s tasenou ocelí jiný mladý muž, také tak skorem ještě hoch. Byl oděn v černý aksamítový šat se stříbrnými bordurami a za baretem vlnilo se mu drahocenné pštrosí péro.

Z pozadí, kde seděla podle otce Jelenka, ani takřka nedychajíc a tulíc se k němu úzkostlivě, ozval se nyní stenavý, srdcelomný hlas.

Oko mladistvého panice zaletělo v tu stranu a obličejem jeho rozlil se nach, závodící téměř s červení rozestřeného sukna i zavěšeného hedvábí.

„Hrabě ze Serinu!“ zašeptal mistr mečíř.

„Dědic nadějný veškerého zboží rožemberského!“ podotkl pan otec protíraje si pravicí zrak, zdali se přece nemýlí.

Hlavy tureckých poslů se k sobě naklonily a čtyři oči změřily syna páně Mikulášova baziliščím pohledem.

Lev jako by byl zkameněl; i ohon do písku nějak svěšený.

Za těchto okamžiků tisícerá zraky tkvěly na sličném panici, jenž lehkomyslně vydal v nebezpečí nesmírné mladý život svůj.

Jméno hraběte ze Serinu spočinulo na tisícerých rtech a tisícerá jazyky šeptaly, že otcovy krve nezapře.

Nyní sebou lev hnul, zašvihl ohonem, jako když vítr vzduchem zafičí hvizdavě, a ustoupil maje neustále zraky na panice upřeny as o deset kroků zpět, bezpochyby, aby se mohl připraviti ke skoku smrtonosnému.

„„Chraň, pane drahý, života milého!“

Panic zase tak letmo okem zavadil o dívčí postavu v pozadí, mezi stavem nejnižším podle zlatokopského mlynáře a mečíře Klíšťáka, jejíž obličej vtiskl se mu do mladé duše, jako do roztaveného zlata na dukát hlava panovníkova.

Král pouště nakloniv opět hlavu do písku mezi přední tlapy chystal se ke skoku opravdu.

Černoch povalený na zemi sebou ani nehýbal.

„Pane drahý! — Pro vaši matičku!“

A zase než doznělo tohle prosebné volání, deroucí se tak z duše nejvřelejší, octla se po boku panicově hezounká děvuška v městském šatě bez kloboučku s vlasy vlajícími a oběma rukama zavěsila se na jeho rameno.

Zlatokopský mlynář zděšením nemohl promluviti, mistra mečíře přešel zrak i sluch, paní Háta klesla nazpět bez sebe, záclony před císařskými sedadly se nyní rozvinuly a v popředí u samého okraje stanového objevil se nevysoký,

ale štíhlý muž s nemírně bledou tváří, zahalen zpola v černý, hedvábový plášť, — císař Rudolf a za ním asi tři kroky jiné dvě tváře s chrtím vzezřením a očima, jejichž potměšilý pohled nelze s ničím porovnati.

„Pro bůh, panno! — Za mne se ukryj!“

„Před tebe, pane!“

Jelenka co řekla, učinila. Chtěl-li se dravec po panici vrhnouti, přes tělo její musil.

Lev se však dosud ani nehýbal, pořád jsa tak uchystán ke skoku. Veliké hledy jeho setkaly se s dívčíma očima.

Turečtí poslové byli nahnuti hluboko přes zábradlí. Takovéhoto zápletku se ku dnešku nenadáli. A z paní starých i mladých také ani jedna nyní neomdlévaly. Nikdo se téměř neodvážil ani hlasitěji vydechnouti.

Zlatokopský mlynář na dřevěné lavici jako by přimrazen, mistr mečíř jako by k ní připoután okovy železnými a paní Háta rty majíc křečovitě sevřeny lomila rukama nad hlavou, až se jí drahocenný čepec na šíji posunul.

Náhle se lev zdvihl, svěsil ohon k zemi a skorem bázlivým krokem jda po zpátku octl se u samých prken, z nichž sbita byla ohrada, kdež si usedl, jako by si uštván a uhoněn dalekou pouští ve svém brlohu ulehal k odpočinku.

Panic s Jelenkou se vzdálili volným krokem a černoch za nimi.

Mezi diváky dosud ticho, jako by tu živé duše nebylo; jen tváře tureckých poslů jevila přílišnou mrzutosť. Záclony před císařskými sedadly se opět zahrnuly.

Pan otec vstává se své lavice, vystupuje na prsty a uviděv opravdu na jevišti už jediné lva, jak si ohonem pohrává a hřívu na krku urovnává, oddechl si, jako ještě nikdy ve svém životě. Ale promluviti dosud nemohl, ani když k němu pan Hanuš Jelenku přivedl a zaslechl slov,

jakáž mu na mysl nepřišla ani za nejšťastnějšího sna, ale jichž se tak ulekl, že se mu z toho hlava zatočila.

Prostorami otřáslo náhle bouřlivé volání, jako by se všecko chtělo rázem sbořiti. Kolik rukou zde bylo, všecky se srážely dlaněmi k ohlušujícímu tleskotu. Ale král pouště, zdálo se, že touto pochvalou pohrdá naprosto. Ještě nevšímavěji pohlížel ke všemu, co se vůkol děje, neustále si vlnící se hřívu hladě a rovnaje.

Teprve když do bouřlivějšího a bouřlivějšího volání i prudšího a prudšího tleskotu vpadly poznovu kotle s vřeštivými trubkami, ztišilo se poněkud panstvo a heroldi opětně cos provolávali nesrozumitelným jazykem.

Turečtí poslové již seděli zase ve svých křeslech, jako by na ně přicházely dřímoty. Také se zdálo, že se jim víčka oční svírají. Až teprve nový řev, všech předešlých strašlivější, z polosnění je vytrhl.

Lev, proti němuž vypustili nyní tigra indického, prohánět se písčitým jevištěm obrovskými skoky.

Tomuto divadlu však již panstvo nevěnovalo přílišné pozornosti. Všem tkvěla na myslích a kmitala se před očima neznámá dívčina, jejíž neohroženost neznala porovnání. Co všecko za myšlénky, otázky a záhady, k nimž jim nikdo nedovedl odpověděti a jež jim nikdo tolikéž rozluštiti nedovedl, kroužilo pod jejich lebkami! Co to za dívku? Proč vrhla se tak neodvratitelné smrti vstříc? — Jakže zrovna za hraběte ze Serinu, kterýž ku ženské tváři býval učiněný led, o němž nižádná, ani ta nejvyhlášenější a nejuznanější kráska, nemohla říci, že by se byl na ni jen poněkud vřelejl pousmál. — A téhle při dvoře nikdy ani neviděli a přece se spolu znáti musili. — Ve mladých šlechtičnách vznikal pocit, jemuž lidé obyčejní závisť říkají, a přes to si všecky musily přisvědčiti, takového hrdinství že by mezi nimi schopna nebyla ani jediná.

Pan Volf Novohradský z Kolovrat zlostí do rtův až krvavě se zahryzl a panna Marie Magdalena div že do pláče se nedala. Však je dnes nenadarmo pan hrabě ze Serinu opomenul doprovoditi a také jen tak zbůhdarma se od nějakého času jejich domu nevyhýbá. Už jak tu svou sokyni viděla, zalily se jí oči slzami. S počátku strachy trnula a šly na ni mrákoty, ale uzřevši, kterak jinou k sobě panic tiskne a jak tahle své oudy za něho vydává na roztrhání, přišla k sobě, jako by si byla k nosu šáteček napuštěný nejúčinlivějším lékem přiložila a nemohla se dočkati, kdy se ten lev přece jen hne... Pan Volf by byl tu chvíli nejraději žilou zahloukl a dravce jak možno nejvíce podrážděl. Panici, v jehož pravici leskla se ocel tasená, aby hbitým hnutím zajela zvířeti do hrdla, příliš uškoditi nemohl; nejdříve by byla tlapa jeho odvážnou ochranitelku zasáhla.

Pan Volf se zanášel ode mnoha let dalekosáhlými záměry a když panna Magdalena začala odrůstati dětským střevícům, už měl pro ni ženicha, a to sestřence pana Petra Voka z Rožemberka; odtud také jeho péče i starostlivosť o dobro páně vladařovo jakožto prý svého vzácného i drahého strýce. Však jsem již byl pověděl, kterak nejvyšší sudí českého království před úlisnými přáteli vlašskými svého laskavého pána varoval, dobrého dne mu na Pánubohu žádaje... Byť by i pan Hanuš nedědil všeho zboží, hezká část, kteráž by již za přiženění stála, přece mu z dědictví připadne.

A tu náhle z čista jasna po boku panicově sličná dívčice, snad že konečně již i jeho nevěsta.

Pan Volf si ani nevšiml, jak lev s tigrem v zápas se pustili, ani snad neviděl, jak tigřím rykem a řevem lvím všecko trne kolem a jak tigr konečně podlehá. I dcera jeho majíc nakadeřavělou hlavu opřenou o ruce také s neznámou dívkou se obírala, marně přemítajíc, odkud a kdo

že by mohla býti. Otec jí musil připomenouti, žeť již konec zábavy se blíží, aby si upravila šaty, urovnala vlasy, jež se jí svinuly na čelo, a přichystala se k odchodu...

Záclony před císařským sedadlem zůstaly již úplně zastřeny. Ve stanu panovalo úplné šero; bylo slyšeti pouze kratičké otázky a odpovědi také úsečné, prozrazující však více než otrockou poníženost.

„Nikdo že jí ani nezná?"

„Nikdo jí císařská Milosti ani neviděl."

„A tvoji lidé?"

„Poslal jsem okamžitě dva za nimi, císařská Milosti!"

„Výsledek?"

„Vrátili se s nepořízenou!"

„Vyhledati ji musíš, stůj co stůj!"

„I za cenu hlavy mé, císařská Milosti!"

„Za tolik dukátů, jak těžká hlava tvá! Podivno! — Přepodivno!"

„Nepochopitelno, císařská Milosti!"

„A říkáš, že v Praze tvé oko vidí do nejukrytějších skrýší!"

„A již zítřkem zase budu říkati!"

O Jelence, kteréž podle všeho tyto otázky a odpovědi platily, o panici Hanušovi, o zlatokopském mlynáři, o mečíři Klíšťáku i paní Hátě opravdu již nikde ani vidu, jako by se byli do tmavých oblak, jež každým okamžikem stahovala se nad Prahou hrozivěji, ztratili či jako by kouzelným pláštěm byli se stali neviditelnými. A když se panstvo rozjíždělo z dnešní kratochvíle, nikdo skorem nemluvil o jiném, leč o smělé odvaze císařského panoše Jana, hraběte ze Serinu, a ještě smělejší jeho ochránkyni či spíše nevěstě. A dostaly se tyhle řeči již i mezi lid a ještě tentýž den vypravovali si po celé Praze, jak prý k vůli synovi po panu Mikuláši Zrinském mladistvá dívka neporovnatelné krásy se lvem i tigrem pustila se v lítý zápas a zvítězila

nad oběma a potom se ztratila, žádný neví kam. A nejeden rozum na bílou paní připadl, protože prý panic krev krve rožemberské. I přidali ještě, jak císař Rudolf ji všude poručil hledati, aby mohl na hrdlo její zavěsiti zlatý řetěz s vlastních prsou svých.

XII.

ři císařském dvoře Rudolfově plynuli dnové rychleji než větry, jež letěly nad hradčanským zámkem.

Císař se stával den ode dne uzavřenějším; dvořenínové však den ode dne rozvázanějšími. Císař zpytoval příští časy a dvořenínové číši rozkoše ode rtův ani neodkládali. Císař nocí dnem přemýšlel, jak zlato z rozmanitých kovů smíšeniny udělati, a dvořenínové zlato ryzí plnýma rukama buď rozhazovali či plnili si jím bezedné kapsy. Císař byl na svůj majestát až nedůtklivě úzkostliv a dvořenínové jej zašlapávali s drzým čelem do bláta. Císař ob čas vybuchl v nemírné zuření, nad jehož líčením čtenář trne do dneška, a dvořenínové ve smích, jenž svědčil o bezstarostném životě, na samých růžích ustlaném. A česká země? — Hlouběji a hlouběji zapadalo slunce její slávy za hory věčnosti, rychleji a rychleji bledla hvězda štěstí jejího! A ruka tajemná už začínala psáti od hranic ke hranicím první slovo, kteréž Daniel králi Baltazarovi takto vysvětlil: „Sčetl bůh království tvé a dokonal je!“ — Ale kolik očí as vidělo tenkráte tu hroznou, příšernou ruku tajemnou? — Lecjakés vidění poznamenal z těch dob letopisec, tu zlý duch se ukázal, tam zlosyna jakéhos zadávil, tu táhl v Praze ke kostelu Těla Božího rytířů celý sbor se svatovácslavským praporcem, až se lidé ve Spálené ulici ze spaní probouzeli a vyděšeni k oknům pospíchali, jaké

zase Boží dopuštění a co to za znamení zlé... Ale na tohle nepřišel nikdo, aby to zaznamenal; a kdyby snad někoho byla myšlenka taková napadla, za nevím co by ji byl papíru nesvěřil, protože by se písmo mohlo do veřejnosti dostati, a potom by mu ruku odsekli a na šibenici hřebíkem probili, kdežto Daniel za své proroctví byl obdarován pláštěm šarlatovým i zlatým řetězem a třetím učiněn po králi, jenž ještě té noci byl zavražděn.

I tureckým poslům čas v Praze ubíhal, nic jinak než jako by v edenu Mohamedovu byli už za živa. Na Hradčanech jim ke cti ještě jiné radovánky připravovány. — A nejeden dvořenín mravem se od nich ani o zrnko makové nelišil, leda tak ještě tím šatem a snad i lehčími způsoby.

Těžko se tu na blízku ve svatovítském kostele císaři Karlu dřímalo; chvilky zde neměl pokojné, protože čeleď dvorská slov na váhách slušnosti neměla zvyku vážiti a tlumiti své žerty taktéž za dobré neuznávala. Ku pracovnám Jeho císařské milosti nebylo by sebe lomozivější povykování prorazilo; a byť i by, práce zlatostřebců, již by byl Rudolf dovedl sledovati s neunavnou pozorností nepřetržitě nocí i dnem, oloupily Jeho císařskou milosť o všechen smysl pro cos jiného...

Druhým večerem po včerejší kratochvíli v císařské oboře platily žerty dvořanův i panošů mladému hraběti Zrinskému, jenž teprve dnes pozdě po polednách při dvoře se objevil.

Takové žerty obyčejně smutně končívaly. Z prvu všude na rtech smích, na jazyku rozmarná řeč, potom prudká hádka a cinkot křižující se ocele, na chvíli sleduje ticho a když se mysle poněkud sebraly, začíná lehký hovor poznovu. A končíval zase, jak jsem byl pověděl.

„A potom jsme říkali, že by z něho byl nejlépe kapucín!"

„A koroptvička z háječka za ním přiletěla, jako by ji byl přivolal!“

„Kdo by v tobě ženicha byl, pane Hanuši, hledal!“

„Bojí se o ni, bojí; nebylo by divu. — Ale máš oko, pane Hanuši!“

„Ta ještě nelíbána — —“

Další vtipkování veselé družiny přerušil císařský komorník, vešed rychlým krokem do klenuté, přízemní jizbice.

„Pan hrabě ze Serinu!“

Mezi šlechtici, z nichž většině skorem brada ještě ani neobrůstala, nastalo rázem ticho.

„Jeho milosť císařská ráčila se již po tobě třikráte tázati. — Okamžitě pospěš nahoru.“

Tahle zpráva překvapila všecky a každý by byl chtěl býti nyní na místě Hanušově.

Panicovi však jako by někdo náhle sáhl studenou, ledovou rukou ku mladému srdci. Také ku podivu zbledl a utkvěl na komorníku pohledem, jako by se chtěl přesvědčiti ještě jednou, zdali tohle nejvyšší vzkázání pravdivé.

„Jeho milosť císařská poroučí!“

Komorník pokynul rukou, mezi šlechtou povstal šepot, několiv hlav se naklonilo k sobě důvěrně a panic zatím byl již na schodech, vedoucích k císařským komnatám.

Císařští komorníci platívali tenkráte více než nejvyšší zemští úředníci a přízni jejich nevyrovnala se ani přízeň nejvyššího kancléře. Za tehdejších časů bylo nejplnější měrou oprávněno, co si lidé vypravují do dneška: „ten u panovníka první, kdo jej večer svléká a ráno obléká.“

Pan Hanuš byl sice při dvoře Rudolfově panošem už delší čas, ale tváří v tvář nepřišel s císařem dosud nikdy. Uvyklť si vladaře vídati pouze s pozdálí.

Císař se byl prý před několika okamžiky vrátil od svého adepta, jenž se spasením své duše zapřísáhl, do rána že se mu pokusy, které dnešní noci provede na zkoušku, musí zdařiti, všecko že zkoumání příznivo, i měsíc, jehož část v podobě latinského „D" zvědavě nahlížela v tajemnou dílnu, kde na pečlivě zakrytém ohništi vyskakovaly plaménky modré, zelené, červené i bílé...

Komorník odhrnul těžké čalouny, jež zastíraly vchod do císařovy komnaty, a opět mlčky panicovi rukou pokynul.

V komnatě panovalo podivné příšeří.

Panic zůstal hluboce se ukloniv u samých záclon.

V lenošce, zdálo se, že hnula sebou jakás postava, jejíž rysy jen neurčitě tajemným příšeřím prorážely.

„Ze Serinu?"

Tato otázka zněla slabým, také jako by přitlumeným hlasem.

Panic se podruhé hluboce uklonil.

„Byl jsem onehdy svědkem tvé neohroženosti! — Co toho příčinou, žes vydal mladý život v takové nebezpečí?"

Poslední otázka byla již pronešena důraznějším tónem. Hlas se také stal přívětivějším.

„Toho černého hocha mi bylo líto — císařská milosti!"

Panic se také již osmělil.

„Toho černého hocha tobě? — Podivná příčina!"

V komnatě zdálo se, že šera přibývá. Lenošky již nebylo možná rozeznati, tím méně postavu hovící si v ní.

„A kdo byla ona panna, jež opět za tebe chtěla se obětovati?"

„Mně zcela neznámá."

„Aj — aj! — Neznámý za cizího a za onoho opět neznámá!"

Tato slova, zdálo se, jako by se pro císařský jazyk nebyla ani hodila.

„Už se po tobě táži od předevčerejška potřetí! — Kdes měl spády své?“

Hlas jako by se byl náhle proměnil v hadí sykot.

Takhle císař Rudolf ani n e m o h l mluviti. Pan Hanuš o něm slýchal nejpodivnější řeči, jak prý za noci po chodbách s taseným kordem běhává a běda, kdo by mu v takových chvílích přišel do cesty, a při tom vydává prý ze sebe zvuky, kteréž ani nejsou člověčí...

„Byl jsem na Buštěhradě návštěvou!“

Za této výmluvy vehnala se panicovi do tváří všecka krev. Zraky tajemného tazatele však jako by prorážely i tmou a jako by byly postřehly červeň na obličeji mladého panoše, jež by se mu byla za dne dozajista rozšířila i na bílé ohrdlí.

„Tak drze že odvažuješ se lháti mně tváří v tvář? — Kolovrat se nehnul ode dvora a na Buštěhradě jen čeleď nejpotřebnější. Ptám se tě poznovu a naposled: kdo že ona dívčina a kam jsi ji zavezl?“

A ještě než výhrůžčivý hlas tato slova dopověděl, čtyři ruce chopily se panice a než se mohl vzpamatovati, octnul se ve tmavé prostoře, kdež podle všeho tentýž muž, jenž byl před okamžikem seděl v lenošce, nahnuv se mu až ku samé tváři, zašeptal do uší jeho: „Tak dlouho tu zůstaneš, dokud mi oněch otázek nezodpovíš.“ — Potom zabouchly prudce dvéře a v císařských předsíních mnuli si spokojeně ruce dva lidé, na oko sice přátelé nejlepší, ale v duších soupeři, že by se nerozpakovali jeden druhému nasypati „utrejchu“ do číší, jimiž by si navzájem na zdraví i dlouhá léta tukali. Mladší již na několik kroků prozrazoval předky své, kteříž ostrovtipnému učni neopomenuli vyložiti v talmudu ani jediné řádečky.

„Je-liž můj záměr k zaplacení?“

„Není, brachu, k ocenění!“

„Mezi dvořeninstvem rozneseme, že byl vypraven s tajným poselstvím přes kterékolivěk hranice — třeba do Polska. Do Polska cesta daleka, na cestě lidí zlých za každým mezníkem; — jak snadno může se státi, že by se nazpět nevrátil!“

„Ale co ty říkáš mému mistrovství?“

„Můžeme toho použiti častěji. Císař sám by nemohl opravdověji provésti úlohu, jižto jsi byl hrál. — Prvním okamžikem myslil jsem opravdu, že v křesle on.“

„Jen vymýšlej a já tvé záměry budu prováděti. Tak si kolem prstův i nejvyšší panstvo obtočíme. — Jak jsem pověděl: dnešní tvůj nápad není k ocenění.“

Náhle rozlehl se chodbou pronikavý klinkot zvonce.

Císař vracel se do svých pokojů teprve nyní.

Starší komorník odkvapil okamžitě.

„Ještě ne?“

„Dosud se to nepodařilo, Milosti císařská!“

Komorník se uklonil tak hluboce, jako by chtěl střevíce císařského pána svého líbati.

„K čemu vás mám?“

„Abychom i myšlénky vaší císařské Milosti vyčetli a mohli je vyplniti, než je ráčíte prosloviti.“

Komnatou rozlehl se smích, jehož nerado ucho lidské slýchává.

„A býti zde musí! — Zde při mém dvoře! Rozumíte vy?“

Rudolf proti všemu očekávání byl nejvyšší měrou podrážděn.

„Nejsem tu jist ani okamžik!“

„Kolem císařské vaší milosti čeleď nejvěrnější!“

„Tu, kteráž lvím očím beze strachu může ukázati tváře své, kteráž tlamě lví dovede nabídnouti panenské tělo své, — tu, vy otroci —“

Rudolf sáhal již po kordu; ale náhle mu ruka sklesla jako by bez vlády a zraky jeho upřely se ke stolku nejozdobnější práce řezbářské, na němž lesklo se několik uměle broušených kamenů na plochách s přepodivnými znameními a řeckými i latinskými písmenami.

Císař si potom usedl tiše na židlici a zadíval se na kovy nejmožnější smíšeniny, z nichž čtyři byly prý tak zvané kameny mudrců.

„Ani toho nemohou dokázati! — Co jsem se jen já již napřemýšlel!“

Vladař zadíval se nyní v kameny, jako by opravdu sám Bůh ví co chtěl z popsaných jejich ploch vyzpytovati.

Komorník vzdálil se po prstech, protože, zasedl-li si takhle kdy císař, nikým nesměl býti rušen a vydržel tak zadumán do svítání. Z rána jej nezřídka vytrhlo ržání hřebců z nedalekého hřebčince, jimž se asi již po pánu, který jim nosíval nejvybranější lahůdky a pamlsky, stýskalo.

„Potřetí povídám: tvůj nápad dnešní není k ocenění. Tu dívčinu prý vyhledati musíme, kdyby ji byli andělé i do nebe odnesli či ďáblové vzali s sebou do pekla,“ prohodil první komorník, setkav se opět se svým soudruhem.

„Dovednosť tvé hry mohli by ti záviděti dole žáci Klementina, jichž theatru jsme byli ondyno přítomni.“

A dvé pravic stisklo se nyní nejdůvěrnějším stisknutím.

Starší komorník odkvapil kamsi do laboratorií a soudruh jeho ušklebil se za ním, jak mohl nejškodoliběji. Za tohoto okamžiku podobal se obličej jeho, matnou září svítilny ozářen, oněm dravcům, kteří za noční doby plížívají se na hřbitovy a slídí po nebožtících.

„Těš se jen, těš! — Zapomněls, pitomče, že hra na císaře bývá nejnebezpečnějším žertem? Tak dlouho už jsi při dvoře a tohle nevíš?“

Zlehčení majestátu císařského buď posuňkem či slovem, byť i mimoděk pronešeným, bylo opravdu Rudolfovi nejtěžším přečinem. A komorník si usedl do jeho lenošky, v které si nejraději hovíval, a osmělil se napodobiti i jeho řeč!

Mladší služebník, z jehož úst jsme byli prvější, z části posměšná a z části výhrůžčivá slova zaslechli, — byl Filip Lang, za nedlouho nejhorší nestvůra, jakouž kdy na Hradčanech země nosila.

Díl druhý.

I.

Od týdne se každý, kdo jen poněkud mohl, Zlatokopskému mlýnu vyhnul z daleka.

Pobíhal prý ve vůkolí i za bílého dne černý muž; nejednou ho viděli, jak vyběhl ze mlýna, jak lezl po stromech hbitěji než veverka, a vždycky zase zmizel ve vratech, kde nade štítem pětilistá růže kamenná v posledních dnech také oživla. Usadilyť se v ní čtyři pěničky. Pan otec si toho všiml teprve druhý den, když se byl vrátil z Prahy; a bylo mu hned volněji, protože tací hosté štěstí přinášejí, kdy ve střeše či jinde se usadí. Beztoho jako by mu na hrudi cestou za každou hodinou tíže přibývalo.

Zlatokopský mlynář octnuv se opět ve stínu rodných doubravin, nad nimiž v povzdálí vystupovaly vysoké černé lesy, nějak tomu ani nechtěl skorem uvěřiti, že by byl v Praze býval. Tak se mu zdálo, jako by několik dní tvrdě byl spal a teprve včera se probudil. A je-li člověk pohroužen několikrát čtyřiadvacet hodin v hluboké sny a potom náhle procitne, pro okamžik nejznámější tvář nej-

cizejší mu přichází, protože se až příliš už vžil v báječný svět nejrůznějších nemožností.

Všecka ta nádhera z obory: císařská sedadla, vznešení páni a ještě vznešenější šlechtičny v šatech, za něž za každé by mohl koupiti celý jeho mlýn, potom ten lev, jehož viděl ve svém životě poprvé a jehož řevem mu vždycky uši na chvilenku zalehly, a z čista jasna panic, s nímž seděl v sudoměřické hospodě za jedním stolem a jenž podle vozu jeho poklusával až za Benešov... Tohle ostatně by se mohlo všecko dobře zdáti člověku, jenž by podřimoval na peci. Ale co nyní viděl, tomu vlastně nechtěl uvěřiti. Naproti lvu, jehož oči se svítily nejžhavějším uhlím a v jehož rozevřené tlamě bělala se řada tesáků nad břitvy ostřejších, — Jelenka zakrývající panenským tělem svým dědice veškerého prý zboží rožemberského.

Panu otci dosud se touhle vzpomínkou tajil v prsou dech. A vždycky si položil pravici na čelo, zdali bdí či přece pohroužen do dřímoty. Jeho Jelenka, jeho miláček — naproti lvu, jehož prý schválně hladem trýznili, aby byl zuřivějším. A chrání dědice rožemberského zboží, — toho, na jehož život měl Burák tak spolehlivě nalíčeno. Na tohoto posledního pan otec skorem úplně zapomněl. Mistr mečíř ho dovedl upokojiti, že prý s odseknutou rukou člověk lehounce může zajíti na vykrvácení... A skorem ani nevěděl, jak se zase Jelenka octla po jeho boku; jak se z císařské obory domů dostali, také neuměl povědíti. Jen to si pamatoval, že tu chvíli zapřahali, že přes vůz plachtu rozestřeli, Jelenka že měla zahalený i obličej, před nimi že pobíhal černý hoch a několik kroků za vozem že zase tentýž panic poklusával, že nejeli silnicí, ale zahýbali po vozových cestách, hezky daleko si zajíždějíce. Černý hoch se od nich nehnul takřka ani na krok, a dědic zboží rožemberského pořád za nimi, neustále se ku Praze ohlížeje. Noclehem zůstali v zapadlé vesničce, odkud neviděti leč do

nebe. Lidé se před nimi rozprchli a cos o zlém duchu, jejž prý ancikrist pustil z řetězů, uděšení vykřikovali... Museli ve starém dřevěném stavení noclehovati samotni. Panic s černým hochem ani nedřímli; jako by stáli na stráži. Pan otec si zapřel za stolem hlavu o ruce, jako ondyno v sudoměřické hospodě...

Zlatokopskému mlynáři utkvěl v paměti také ještě tenhle rozhovor. Jediné že si opět chvílemi myslil, zdali se mu to všecko přece jen nezdálo.

„Ty mi ji musíš uchovati!"

„Tobě, pane, mou dceru, — tobě, kterýž jsi veškerého zboží rožemberského dědicem? — Pro Boha tě, pane, prosím..."

„Neznám ji pouze ode dneška či od včerejška. — Už dávno mi po ní srdce toužilo. — Šťastná náhoda!"

„Šťastná, pane? — Připraví mne o všecko! — Nemožno, pane! — Ty hrabě, a dcera má proti tobě tolik co oblázek ve Vltavě proti zlatému písku Otavinu. Pro Boha tě, pane, zapřísahám: vrať se, opusť nás, naše cesty jsou tak příliš rozdílny..."

„Ty pravíš: nemožno, a já také tak! Kdo povolí?"

„Ta cesta do Prahy! Ach, ty ženo má! Však jsem předvídal, že nám to k štěstí nebude."

„Což mi, člověče tvrdohlavý, nevěříš? Já ve svém životě ještě nikoho nikdy nepřelhal. Styděl bych se do duše podvésti někoho."

„Jsi, pane, z rodu vysokého, a po sobě rovné se ohlédni. Či že bys ji chtěl jen k pouhé zábavě..."

„Nedopověz, sice bych musil zapomenouti, žes rodný otec její. Chceš, abych se ti zapřisáhl, že se jí nedotknu..."

„Nečiň mne, ji nešťastnou, vrať se..."

„Nemožno! Slyšíš? Poruč Vltavě, aby obrátila zpět proudy své, a spíš ti učiní po vůli, než já... Tenhle černý hoch mi ji bude střežiti. Viď, že ji ustřežíš?"

Černoch se vrhl svému zachraniteli k nohám a přitiskl je na své rty, se všech stran je líbaje.

„I ty sám musíš steré oči míti, protože budou po ní slíditi hledy tisíceré."

„Po mé dceři že by mohli slíditi?"

„Už snad se rozběhli po všech končinách; bohdá však, že nás nezastihnou."

„Proč po dceři mé?"

„Člověče bláhový! — Až podruhé ti všecko povím! — Však na sebe dlouho nedám čekati."

Panic jel s nimi, i když už dorazili na břehy vltavské a pan otec zase ruce sepjal i prosil ho poznovu, aby vraníka obrátil, už k vůli lidem a pro jazyky pomlouvačné jích opustil.

„Učiňte tak, pane drahý!"

„I ty mne, děvuško milá, odháníš? — A domů tě doprovodím, abych věděl, kde stojí kolébka tvá a kam si mám zajeti pro nevěstu."

Jelenka hlavu hluboce sklonila a ruměnec nezvyklý zase rozlil se jí až na bílé čílko.

Náhle zaržali koně veselým řehotem a tu stranu, kde se Vltava točila poněkud v pravo, zazelenaly se vysoké olše, opodál vyhlédly topoly a ještě dále staré hruše a štěpy jako by se byly rozšuměly na přivítanou; mezi tmavou zelení zašedaly se střechy, nad nimiž holubi vzlétali také příchozím vstříc, ze stavení ozvaly se radostné záštěky, i slepičky zakdákaly a mlýnská kola jako by se na prázdno byla roztočila. Mlýnská kola točívají se na prázdno jen za velmi řídkých případů: když přivážejí nevěstu, když syn či dcera po oddavkách z domova odjíždějí do ciziny, aneb když ze mlýna s pohřbem vycházejí...

Panic se bleskem k Jelence naklonil, na čelo, na němž ještě lehnký ruměnec se rděl, ji políbil, cosi jí pošeptal, potom vraníka pobodl a než panímáma, která vyšla dceři

naproti až za humna, mohla dobře prohlédnouti, zmizel již za stráněmi... Ale mlýnská čeleď si ho přece povšimla.

Panímáma Jelenku, jak mohla nejvřeleji, přivítala.

„A kveteš jako růžička. — Polekala jsi nás!"

Panímáma se s plnou pýchou mateřskou po čeledi rozhlédla.

„Pánbůh požehnej! — Jak vyrostla!"

„Jak jí to hezounce sluší?"

„Jako by v městě byla odjakživa!"

Ale ještě se ani diviti nepřestali, když se všickni křížem poznamenali a zachvěli, jako by se byl letní větřík proměnil v bodavý lednovec.

„Pane Ježíši Kriste na nebi! — Co to?"

Panímáma tato slova vyhrkla ze sebe jen stěží a čeleď všecka rozprchla se zahradou.

„Skoro nevím, milá brachu, sám, co to! — Jen až budeme pod střechou!"

„Opuštěnec, matičko! — Až z dalekých zemí, odkud jeden ze svatých tří králů pocházel. — Nemá ani otce, ani matky a v Praze ho dravé zvěři hodili k roztrhání!"

Černý hoch jako by byl slovům téhle děvušky porozuměl, protože hlavu sklopil a lesklé oči jeho, zdálo se, že se kalily a tmavou tváří jako by se mu rosa usazovala.

„A kde vy jste se s ním sešli? — Kde ty, Jelenko?"

„Všecko ti povím, matičko, — všecinko; jen až budeme ve světnici."

Panímáma se však poznovu křížem znamenala a nějak nejistě na divného hosta hleděla. Že by lidé měli obličeje jako uhel, často sice slýchávala; ale na rozum jí to nešlo nikdy. Vždycky si myslívala, že černější už nikdo nemůže býti než jsou cikáni.

Pan otec pořád jako by u vidění. Ke třetí otázce ženině už neodpověděl. Ptala se ho, kde se tu s nimi vzal

tenhle mouřenín. Nemohla se ani dočkati, až přijdou do světnice, kdež jí potom dceruška všecko poví.

„A jaké víry?“

„Bůh ví!“

Pan otec prohodil tato dvě slova jen jako po paměti.

„Bůh ví a ty ne? — Však jsem si pořád vyčítala, proč jsem sama do Prahy nejela. — Já tušila, že něco provedeš. — Po chvíli to pohan jakýs, který v jednoho Pánaboha nevěří. — A ty ho vodíš pod náš krov a ještě k tomu s jediným dítětem! — Máš ty rozum na ‚v a n t r o k á c h‘.“

Pan otec ani nehlesl; bezpochyby, že těchhle výčitek manželčiných úplně přeslechl.

Panímáma se nyní zase tak podívala na černého hocha, jenž, zdálo se, že sleduje očima svýma každinký pohyb Jelenčin, a opět si na čele znamení kříže učinila. Vyhlížeť opravdu jako duch zlý, jejž ve Vyšším Brodě na obrovském obrazu světec jakýs šlehá šestiřemínkovým bičíkem. Byl sice menší, štíhlejší, růžků na hlavě také dosud neměl; ale sesílí a růžky mu mohou narůsti. Bude bezpochyby ještě mladý a cestou se někde starému utrhl.

„Nech ho s námi, matičko!“

Jelenka hochovi pokynula, aby šel jen dále.

„Nešťastné dítě! Snad jsi se mu už nezapsala?“

„Všecko ti, matičko, vypovím; nezamlčím ani jediného slova...“

Černý hoch šel o několik kroků v pozdálí pořád tak orlíma očima sleduje každičké hnutí Jelenčino; až se octl už i ve dvoře na zápraží vedoucím ke mlejnici.

„Ale pode střechu mi nesmí! — Ne a ne! — Mládku, stárku, — slyšíte-liž? — Tohohle pohana odežeňte!“

Panímáma se rozkřikla plným hrdlem.

„Dlužna vám za to nezůstanu! — Slyšíte-liž? — A dělejte! — Přes práh mi nesmí!“

Mládek se stárkem zprvu váhali, ale když si mouřenínka se strany důkladně prohlédli, chystali se vyplniti rozkaz mlynářčin.

Černý hoch zpozoroval však okamžitě jejich úmysl; vyraziv ze sebe nesrozumitelné jakési zvuky, ukázal dvě řady bílých zubů, zaťal pěsti a hotovil se k obraně.

„Přece nebudete před ním utíkati! — Toť by byla pěkná chasa ve zlatokopském mlýně!“

Týmže okamžikem vrhli se mládek se stárkem na vetřelce. Zmohli ho sice za chvilinku; ale černý hoch chytil se stárkova hrdla oběma rukama jako kliště a živou mocí se ho nechtěl pustiti, divější a divější zvuky ze sebe vyrážeje.

Chasa mlýnská trnula, panímáma se křižovala; pan otec však neustále, jako by v Praze duši byl nechal.

„Pro umučení Boží! — Pro rány Kristovy! — Kde kdo lidičky jste, pomozte!“

A nebýti Jelenky, dozajista by byl stárek duši vypustil zardoušením.

Sotva že se však octla dívka u obou zápasníků, k černému hochu se sehnula a dotkla se bílou ručkou hlavy jeho, pustil oběť svou rázem, vyskočil na sáh vysoko a potom se schoulil k nohám Jelenčiným jako nejvěrnější pes.

„Co platno, když tě tu nikdo nechce trpěti?“

„Ani přes práh! — Tohle by nám ještě scházelo!“

Panímáma měla již zase po svém zvyku ruce zapřeny v bok.

„Abychom o dobré jméno přišli! — Táhneš-li, obludo?“

Panímáma si nyní i nožkou dupla.

„Co platno — chudáčku!“

Jelenka na jeho hlavě dosud držela pravici.

„A ty se styď! — Proto že jsme tě do Prahy poslali? — Táhneš-li, ošklivče?“

Mlynářka se odvážila nyní blíže, vidouc, že černoch učiněný beránek.

„Poslechni!“

A hoch jako by opět tomuhle slovu byl rozuměl; znovu vydal ze sebe nenapodobitelný zvuk, tak jako srdcelomné zaúpění, potom hlavu svěsil a loudavým krokem opustil dvůr. Ale daleko se ode mlýna nepustil. Asi tak co by kamenem dohodil, vylezl veverkou na starou hruši a odtud se nehnul.

Jelenka potom neměla ani času, aby si oddechla. Musila začíti s vypravováním, hned jak přišla do Prahy, a každým okamžikem se rděla temněji a temněji; i hlásek jí slábl, že panímáma dcerušce někdy nerozuměla a po tom či onom ptala se jí podruhé.

Když se dostala až tam, jak přišla do císařské zahrady, zajikla se a zdálo se, jako by už ani slovem nemohla dál.

„Před matkou se přece styděti a červenati nemusíš?“

Panímáma se potom usmívala spokojeněji a blaženěji. Jelenka již jen šeptala.

Matka chvílemi ruce sepjala, v plném obličeji pojevil se jí výraz zděšení a tu teprve vždycky dcera na chvilku přestala...

„A on že tě vyprovodil až sem?“

„Až sem, matičko!“

„Bůh sám ví, dítě, jaké štěstí tě očekává. — A toho všeho že příčinou ten mouřenín?“

„Z toho, že jsem na všecko zapomněla, že vedle mne tatíček, že tam panstva vznešeného všude hlava na hlavě, i císař pán sám... Cos mi přišlo do hlavy tak náhle, jako když ze zdola veliká voda přikvačí a všecko s sebou proudem vírným strhuje. Nic jiného jsem vůkol neviděla, než...“

Jelenka se znovu zajikla a ruměná červeň se jí zase až do oček rozlila.

Nevidělať opravdu vůkol nic jiného, než onoho panice, jejž uzřela tenkráte poprvé v císařské zahradě, jak stojí nyní s blýskavou ocelí v pravici naproti lvu, kterýž pohrdnuv sokem dřívějším chystal se nyní na soupeře vzácnějšího... Tak se jí zdálo, že to zakletec z pohádek, kteréž od dětinství slýchávala, jejž může vysvoboditi jen nevinná, čistá dívčí krev. A když jí nyní přišlo všecko do paměti, sama si nemohla odpovědíti, jak že se tak mohla odhodlati a jak octnouti uprostřed ohrady, do níž upřeny oči tisícerého... Krále pouště neviděla jakživa a nyní stála proti němu tváří v tvář, zraky neodvratně upírajíc na dravce, jemuž tímhle dívčím pohledem jako by divokosť, sálající jeho hledy, kvapem se byla ztrácela... A jak se z ohrady dostali, oborou zpět do města a městem za brány, nemohla a nemohla se upamatovati; až teprve když mladistvý jezdec se k ní nachýlil a pošeptal jí, co živ bude že na ni nezapomene...

A když se druhý den Jelenka probudila z tvrdého spánku, ovanul jí líce milounký, ranní větérek polootevřeným okénkem do ložnice vnikaje, zazpívali jí slavíčkové, přivítaly ji červenky, jiřičky s pěničkami také jako by okénkem do vnitra nahlédaly, v dáli závodil kosík s drozdem a ještě dále žluva se ozývala...

Jelenka rozhlížela se kolem po ložnici, teprv nyní si všímajíc, že tu tak všecko na vlas, jak když z domova odcházela, i ty svěcené kočičky modrou, hedvábnou stužkou ovinuté za obrázkem Bohorodičky přímo nad jejím lůžkem. Jediné že na protější posteli tři vrstvy napraných, jako sníh bělounkých peřin přibyly...

Na nejbližší jabloni, jejíž větvice téměř do okna sáhaly, seděl černý hoch ani se nehýbaje a neustále se dívaje do vnitra, jako ty pěničky s jiřičkami. Uviděv pozdě večer z hruše, na níž se byl včera uvelebil, světélko kmitati se v téhle části rozlehlého stavení, seskočil rychleji než veverka

a okamžitě zase octl se ve větvích starého štěpu, jenž jako by korunou svou chránil Jelenčinu ložnici. A odtud se nehnul a také nedříml. Ani pes nemůže svého svěřence střežiti věrněji.

Kdosi z mlýnské čeledi jej však uviděl, všecko zase pobouřil a potom se sypal za ubožákem déšť kamení. Nejedna rána asi ho zasáhla, protože dvakrát či třikrát rozlehlo se oudolinou několikerou ozvěnou totéž zaúpění, jako když včera loudavým krokem odcházel ze mlýna, když mu to poručila Jelenka.

Dívka uslyševši nářek, octla se střelou mezi chasou.

„Čím vám ublížil, že ho kamenujete? — Je chuďas opuštěnec, rodiště jeho odtud za mořem, kam prý vlaštovičky na podzim odlétají. Což trochu citu nemáte?“

„Je to zlý duch a ne-li on sám, tedy pohan zlým duchem posedlý!“

„Člověk jako vy!“

„S duší nesmrtelnou?“

„Stvořenou k obrazu Božímu?“

„Tak jako vy! — Slíbíte-liž mi, že mu nikdo neublíží! — Je to první, oč vás prosím zase ve svém domově!“

„Jak chceš, panno! — Co se mne týče...“

„Jen aby vám tu nezkazil Božího požehnání!“

„Buďte beze starosti. — Však mu přivyknete!“

Za nějakou chvíli už byl mouřenínek ve dvoře a vida, že mu živá duše neubližuje, „ostřílel“ se brzičko.

„Budeme mu říkati ‚černoušek‘. — Uvidíte, až vám jen trochu porozumí, co se všechno od něho dovíte!“

Černoušek za tahle slova zlíbal Jelence nohy, jak mohl nejvroucněji. A přivykali mu opravdu. Nejdřív se dorozumívali posuňky, potom jednotlivými slovy a už to jakž takž šlo. Černoušek byl chápavý a způsobil čeledi mnohou kratochvíli. Směl i do mlejnice a panímáma ho již neodháněla. Přenocoval na stromech, nejraději na tom,

jehož větve sáhaly až k Jelenčině ložnici. Na topoly lezl až do závratné výše a veverky uměl chytat oky z provázků, jež na ocásku či nožce vždy v pravý okamžik zadrhl.

Pan otec se také po cestě již vzpamatoval. Když mu ke hlavě přišla vzpomínka na výjevy v císařské oboře, vždycky ji dovedl utlumiti; o panici, jenž je byl ke mlýnu doprovodil, nikde ani slechu... Černoušek tu domácněl, jako by ve mlýně býval od jakživa. Už uměl mnoho a mnoho po česku žvatlati; jediné že si někdy jednotlivé výrazy spletl. —

Jelenka ho naučila i kříž dělati, „otčenáš" se modliti a tohle teprve všecku čeleď ve mlýně usmířilo, i stárka, na jehož hrdle se dosud ob čas zamodraly vytlačené prsty mouřenínkovy.

II.

Nikde ani vidu o hraběti ze Serinu, jako by ho země byla pohltila.

po něm pozeptal, že jel a žněkam do polské Císařští komorníci říkali každému, kdo se po něm pozeptal, že jel až někam do polské země s předůležitým poselstvím.

Jezdci rozeslaní za zmizelou dívkou vrátili se všickni s nepořízenou. Přijeli na ochromlých koních a někteří i pěšky, protože koně pekelnou jízdou schvátili.

Lang zuřil, Jeronym z Makové chodil všecek schlípen a císař byl z míry rozmrzen.

Pan Hanuš se již veškery naděje, že by mohl býti vysvobozen, vzdal. Než by zradil Jelenku, ať sám raději nežije. A byť by jim o ní i pověděl, kdo ví, zdali by ho přece byli pustili. Dostal se do pasti, z kteréž jako z hrobu

není pomoci. A samými myšlénkami hnedle až otupěl. Tu viděl paní Evičku uplakanou, tu zase Jelenku, jak na břehu Vltavině sedí a vody se ptá, kdy že se přijde na ni podívat, a sotva že zdřiml, kmitala se mu před očima bílá postava s černým pasem kolem bokův, obličej majíc také zastřený černým závojem, jako by ze smutku... Někdy vzkřikl, co měl hrdla; ale vždy se mu zdálo, že hlas dere se zpět, co by měl proraziti tlustými stěnami. Hmataje kolem sebe, ucítil, že tu jakés kovy nahromaděny, protož, jako by ledu se byl dotkl, ruky odtáhl.

Třikrát už tu byl u něho tentýž vyzvědač, vždy tytéž otázky mu činil a třikrát za ním dvéře železné zapadly na kolikery západy.

„Už tě, matičko drahá, víckrát neuhlídám! — A s tebou, ty milá drahá duše, se také nikdy více neshledám! — Zdaž uslyšíte kdy o mně, jak zašel život můj?"

Pan Hanuš oběma rukama se zachytil za hlavu, do níž mu táhly myšlénky přísérné, jedna druhé děsivější... Snad ho tu hladem umoří! A neslyšel ani, že se zase dvéře otevřely, ale tentokrát zvolna a že do vnitra vstoupila postava zahalená v dlouhý tmavý šat, v pravici nesouc svíčku ve stříbrném svícnu.

„Kdo tu?"

Pan Hanuš schoulen v rohu tmavé jizbice ani nehlesl.

„Pravím: kdo tu?"

Příchozí zůstal na prahu a pouze světlem hnul, aby viděl prostorou jasněji.

„Kdo se toho odvážil překročiti práh téhle komnaty?"

Pan Hanuš se náhle vzpřímil. Tvář příchozího byla ozářena plným světlem voskovice.

Panic se na okamžik zarazil; zdálo se, že příchozího poznal. Ale tu chvíli se vzpamatoval.

„Věrný sluha tvé císařské milosti!"

„A jak sem přicházíš?"

„Z vůle a rozkazu tvé císařské milosti!“

„Z mé vůle a z mého že rozkazu?“

Postava na prahu se ani nehýbala. Byl to sám císař Rudolf.

„Kdo se odvážil zneužiti mého slova?“

Císař se nyní zcela proti svému zvyku rozkřikl.

„Proč tě sem kdo uvrhl? — Tvé jméno?“

„Vylákali mne, že prý tvá milosť poroučí, abych okamžitě se odebral před tebe, zavedli mne do komnaty, kterou tvá milosť ráčí obývati, z pohovky, v kteréž ráčíváš, jasný pane, sedati, oslovil mne muž, jehož hlas byl na vlas podoben hlasu tvé císařské milosti...“

Světlo v pravici Rudolfově vzplanulo prudčeji a zdálo se, že celá postava jeho se zachvěla.

„Kde jest odvážlivec, jenž by se osmělil napodobiti hlasu mého? Kde jest člověk, jehož hlas by byl podoben hlasu mému?“

Voskovice se náhle skalila a světlo hrozilo pro okamžik shasnouti.

„Tvé jméno? — Nějak se nepamatuji.“

„Jan, hrabě ze Serinu, tvé císařské milosti až do hrdla svého věrný panoše!“

„Pojď, hochu, ven! — Už vím! — Ty's se nebál ani tlamy lví! — Všecko vyšetřím a běda smělcům, kteříž se opovážili zneužívati císařského majestátu!“

Pan Hanuš ani nevěděl, že se ruka jeho octla v ruce císařské a že už dlí v téže komnatě, z kteréž byl do tohohle úkrytu odvlečen, před touže pohovkou, odkudž, zdálo se, že mu otázky klade sám panovník.

„A příčinu? — Bez ostychu! — Ať mohu trestati spravedlivě!“

„Přede lvími tesáky ochránila mne tělem svým dívka...“

„Vím; — pamatuji se dobře.“

Císař pronesl tato slova neobyčejně rychle.

„A potom zmizela beze stopy."

„A ty že's jí neznal?"

„Neznal, císařská milosti!"

„Vypravuj dále!"

„Chtěli na mně věděti, odkud a čí že jest... A nebýti dnešní náhody, že tvá milosť ráčila si vzpomenouti na tajemný úkryt, byl bych tam snad došel svého konce!"

„A proč jsi vydával svůj život v nebezpečenství smrti?"

„Zželelo se mi černého hocha, jenž vyrván svým rodičům a do cizí země odvlečen, měl připraviti pochoutku divákům, když by lev kus za kusem rval maso z těla jeho... Zželelo se mi ho, protože vím, jak matka miluje syna svého, a mohu si představiti, jak si naříká, když jí ho uloupí, aby se s ním už nikdy neshledala... A druzi moji nejednou s úsměškem jízlivým prohodili, že by ve mně sotva kdo poznal otcovu krev! — Přesvědčil jsem je!"

Rudolf si přejel dvakráte zvráskovatělé čelo pravicí a hlavu nahnul poněkud více do stínu.

„A což by tvá matka byla říkala, kdyby se bylo lvu přece jen tvé krve zachtělo?"

„Byla by si také naříkala, ale zároveň také těšila se tím, že syn její si dobře pamatoval, co mu říkávala: kde budeš moci, jen ubohým pomáhej!"

„Zde za tvůj čin! A tuhle mysl šlechetnou si na věky zachovej!"

Rudolf potom ovinul hrdlo mladého muže zlatým řetězem, jenž se leskl na stole a jejž nosíval na prsou časem sám. A vzav do ruky zvonec, prudce jím zazvonil.

Okamžikem objevila se na prahu komnaty hlava komorníka Jeronyma z Makové.

Císař nyní z pohovky vstal a útlá jeho postava, zdálo se, že náhle zmohutněla.

Dvořenín pochopil všecko rázem, ale nedal na sobě znáti toho nejmenšího.

„Kdo se odvážil zahrávati s majestátem mým?"

„Ani myšlénkou si toho nikdo v celém českém království nedovolí!"

„Ptám se poznovu: kdo z vás tohoto panoše, hraběte Jana ze Serinu, mým prý rozkazem dal zavolati a mou prý vůlí věznití?"

„Zavolal jej Lang!"

„Lang — Filip?"

Rudolf postoupil o dva kroky dále a bledá tvář jeho hněvem zčervenala.

„Ráčí poroučeti milosť císařská?"

Úlisník připlazil se hadím způsobem.

„Ty že's přítomného panoše zavolal jménem mým?"

„Jak mi Jeronym sdělil: z vůle samé milosti císařské! A já u Boha otců mých nevěděl, že o n t o v křesle, v kterém ráčí zpytovati věci pozemské i nadpozemské nejjasnější náš pán..."

„Kdo o n?"

Císař Rudolf nyní sesinal.

„Kdož jiný, pane nejjasnější, než Jeronym z Makové?"

„Z jeho návodu, milosti císařská, z jeho rady..."

Rudolf však již neposlouchal, zvonil zvoncem, div že kovové srdce tlouci postačilo, a obličej jeho zastíral se divnějším a divnějším výrazem, kteréhož mimo dva tři služebníky ze smrtelníků nikdo nikdy u něho neviděl.

„Stráž! — Rychle hradovou stráž! — Tohoto smělce drzého mi dobře uzavřetež! — Rozumíš, Filipe?"

Lang se uklonil, div že si nerozlomil hřbet, a za několik okamžiků odváděli komorníka Jeronyma z Makové do zámeckého vězení.

„Tak každého budu trestati, kdo se osmělí, byť i posuňkem, napodobiti císařský majestát! — A ty buď mé přízně jist!"

S těmito slovy vladař mladého panoše, Jana hraběte ze Serinu, ráčil laskavě propustiti a zůstal pouze komorník Filip Lang, maje na jazyku předůležité noviny. — Za odcházejícím panicem mrskl však okem jak mohl nejjedovatějším. Tak brzy se svého soka přece ještě nechtěl zbaviti, už proto, že měl tento mnoho známých mezi panstvem v celém království, že vyznal se i v nejtajnějších zápletkách a že ho mohl předobře nejednou upotřebiti co nástroje pro nejvlastnější zájem svůj.

„Vaše milosť císařská ráčila býti příliš štědrou a ku svému panoši velice shovívavou!"

Komorník Lang hovořil tato slova vysoce tajemným hlasem.

„Víš-li co?"

„Věrný sluha vaší císařské milosti musí míti oči, aby přehledly všecky země, nad nimiž ráčíte, nejjasnější pane, slavně a přemoudře vládnouti, musí míti uši, aby všecko všudy slyšely, musí míti ruce, aby daleko — od hranic ke hranicím — sáhaly, musí míti nohy sedmimílové..."

„A takové vlastnosti ty že máš?"

Výraz Rudolfova obličeje jevil neustále tutéž zsinalosť, rty se mu prudce pohybovaly, hluboko zapadlé oči svítily jako by chtěly shasnouti, na žlutém čele rozevíraly se brázdy s rýhami šíř a šíře...

„Mám, milosti císařská!"

Úlisník prohodil tato slova pevným, zvýšeným hlasem.

Rudolf se zachvěl po celém těle, jako by se na něho plížila zimnice.

„A co tedy víš?"

Vladař zrovna zasyčel a ve tmavý plášť se zahalil těsněji. Usednuv do křesla, hlavu položil zpět, přimhouřil oči a utkvěl jimi na komorníku.

„Že vaše milosť císařská nikomu nesmí věřiti!"

Oči Rudolfovy ještě více se přimhouřily.

„Dál!“

„Před nejvěrnějšími svými že musí vaše milost císařská uzavříti vznešené a přelaskavé srdce své na zámky patery!“

Ošemetník mluvil pořád pevnějším a zvučnějším hlasem.

Vladař, zdálo se, že dívá se již očima do stropu, na němž dovednou rukou malířskou byl proveden Olymp se všemi svými bůžky.

„Zlatým klíčem dovedu otevříti nejmlčelivější jazyky. — Na Krumlově podezřelé věci se dějí.“

Rudolf sebou ve křesle pohnul, jako by se chtěl vzpřímiti; ale komorník mu nedal času.

„Pan Petr zle myslí o vaší císařské milosti — už od oné uherské výpravy. A je ve zlých záměrech ještě podněcován...“

„Kým — kým? Musíš povědět!“

„Račiž odpustiti sluhovi nejponíženějšímu tuhle odpověď, převzácný pane můj! — Račiž odpustiti.“

„Všecko — všecko!“

Lang se nyní zalekl vladaře sám. Takhle ho neviděl ještě nikdy. A tak také asi vypadal, když za noci mdle osvětlenými chodbami hradovými bloudíval, vyráže ze sebe nevypověditelné zvuky. Běda každému, kdo by se mu byl za takových okamžiků v cestu připletl. Skorem vždycky míval v pravici obnažený kord a na všecky strany se oháněl proti domnělému pronásledovateli.

„Ani slova nesmíš přede mnou zatajiti.“

Rudolf stál již uprostřed komnaty.

„Račiž prominouti, nejjasnější pane...“

„Rozuměl's? — Od koho že ve zlých záměrech Rožemberk podněcován!“

Vladař se nyní dotkl pravicí ramene komorníkova.

„Ty, pane, poroučíš a služebník musí mluviti. — Na Krumlově podtají vídati lze zakuklence, kteří jsou posláni od jeho císařské Výsosti...“

„Od mého bratra? — Však jsem to dávno předvídal! — Od mého věrného i upřímného bratra!“

Nyní se dal vladař do smíchu, o němž se říkává, žeť věštcem přehrozné nemoci duševní.

„Od mého vlastního bratra! — Zlatem ti každé tvé slovo zaplatím!“

Komorník byl zase k zemi sehnut, jako by hřbet si chtěl živou mocí rozlomiti... Však se mu dnešní den hromady ryzého zlata vyplatí. Ještě když soudruha jeho zámecká stráž odváděla, ozvalo se v něm cos jako výčitka, že se snad přec jen přepočítal, že Jeronym z Makové odchází podle jeho záměrů příliš brzy; ale již nyní okem jestřábím postřehl, že odešel zrovna v nejpříležitější čas.

„Pan Petr propouští fraucimór.“

Panovník z překvapení a úžasu ani nevycházel.

„Bude prý se postiti, do krve šlehati, začne život nový —“

„Dost — dost, věrný můj, pro dnešek příliš mnoho... Až zítra! A zde po celou noc od prahu se ani nehneš!“

„Jako pes nejvěrnější budu pána svého střici.“

Potom se dvéře zavřely; potměšilci zaleskly se oči, jako když tigr od rána čeká v houští kořisti a v pozdálí uvidí blížiti se stádo buvolů.

„Jen toho chlapce jsi měl, pane můj, podržeti v temnici ještě nějaký čas! — Však by byl nezašel; leda že by se mu bujná krev byla trochu ochladila. Byla to trochu nešťastná myšlénka zavříti jej tam, kde nepodařené zlato a stříbro císařské. Však si pozor, ptáčku, dám, abys mi neuletěl a zaletíš-li si kam, také se postarám, abych věděl, kde máš hnízdečko! — Lang bude míti opravdu oči, které přehlednou všecky země, nad nimiž jeho pán vladařem, bude míti opravdu uši, které všecko všude zaslechnou, bude míti ruce, že dosáhnou od hranic ke hranicím, a nohy sedmimílové —“

A ještě ten den věděli po celé Praze, že do dneška všemohoucí komorník pan Jeronym z Makové z nejjasnějšího výsluní poledního octnul se ve tmě půlnoční a že v Bílé věži mu tak z milosrdenství popřáno přístřeší. Jedni říkali, že prý toho příčinou spálená pečeně, předložená na císařský stůl, a druzí si vypravovali, kterak prý přišlo z Říma tajné psaní, jehož pečeť měl jediné sám císař rozlomiti, a že všetečný dvořenín se toho sám odvážil, byv prý podplacen panem Václavem Vchynským, a ještě jiní jeden druhému vyprávěli, kterak na císařském stole ležela kniha pod sedmerou pečetí, z kteréž lze se časem kratičkým naučiti všemu, co lidský důmysl vyzkoumal: o hvězdopravectví, o zlatodějství, o umění, kterak se přivolává a posýlá duch zlý... A tuhle knihu, kteréž se nevyrovná cena celého království, nalezli v bytě komorníkově s celou řadou výpisků!

III.

V krumlovské residencí sedali dnes otcové k obědu rozmrzeni a bez chuti. Rektor se jídla téměř ani nedotekl, vínem rty ani neomočil a k otázkám svého souseda jedva odpověděl. I obvyklé čtení mezi obědem bylo opomenuto. Ostatně by rektora nebyl snad nikdo poslouchal.

Takhle bylo ve zdejší residencí, když zavřel oči pan Vilém v domě svém na hradě pražském a padl s ním platný sloup království českému, anobrž vší svaté říši; i nebylo ve tvářích zdejších otců viděti ani úsměvu a z úst jejich slyšeti slova rozmarného, dokud nebyl pochován v kůru kostela krumlovského podle kněžny Anny Marie, markrabiny z Baden, předešlé manželky své. A potom

si tu ještě pana Viléma s hlubokými povzdechy vzpomínali, vědouce předobře, koho v něm ztratili.

A přece nyní na pětilisté růži nevadl ani jediný lupének; ale byla spíše ku podivu svěží a vůní svou omamovala i na Hradčanech, ač odtud do Krumlova cesty kolik dní.

Příčinu k rozmrzelosti ve zdejší residencí zavdal návrat choti páně vladařovy, paní Kateřiny z Ludanic, na Krumlov. Slyšeli o tom už sice před nějakým časem, že mezi oběma manžely připravuje se smír; ale nechtěli tomu dáti víru. Vždyť ještě nedávno počet krasavic na Krumlově o jednu rozmnožen. A ta prý kolem pana vladaře ještě úskočněji dovedla rozestříti svá tenata než Soběslavská Zuzanka.

A nedobře i o paní Evičce mluvili; ta prý všecko tohle smíření sestrojila.

„Zlá léta ani o vlas jí lepší neučinila. Sestra bratra nijakž nezapře. Kdo ví, zdali by sama konečně, vědouc jen jak, za muž nešla!“ podotkl bratr Cyprian nevrle odhazuje kosť, na které by jindy byl hryzl čtvrť hodiny.

„Conscientia eorum, fratres carissimi, totaliter obdormita. Deus ipse adveniat in auxilium. Rosa quinquefolia in radice putredo ipsa est!“

Obličej muže, jenž tato slova promlouval, zvážněl, jako když kantoři dokončí zpěvy své a on v pluvialu černém, stříbrem tkaném, stojí u nohou rakve a začíná hlubokým hlasem „de profundis“.

„Teprv nahnívá, arciť že povážlivě; a proto třeba vziti jí červa, trochu keř oklestiti a míti den co den na ni pozor bedlivý!“ prvější prohodil, ale již také hlasem přísnějším.

„Příliš ohledů se všech stran! — Za takových okolností přečasto nemocný lékařům pod rukama umírá!“

„Chraniž Bůh, aby toho nebylo na Krumlově!“

„Ale může býti! — A pak spoluvinníky budeme i my, kteříž jsme všecko na vlastní oči viděli a na vlastní uši slyšeli!“

„Co platno! — Nepsal-liž jsem do Prahy už několikráte relací, pokaždé ostřejší a nalehavější? — A nezněla-liž odpověď z Prahy pokaždé na základě slov: Protož buďte opatrní jako hadové a sprostní jako holubice! — Co nám pomůže hadí opatrnosť a sprostnosť holubičí?“

V refektáři nastalo na několik okamžiků hrobové ticho; ani lžíce nezačinkla, ani nůž nezazvonil a poháry stály na stole netknuty.

Pater rektor promluvil pravdovitou pravdu. Také se mu čelo hrozivě svraštilo a té chvíle by byl třetí radu evangelickou, kteráž zahrnuje v sobě neobmezenou poslušnosť svého vrchního představeného, poslal nejraději ke všem ďasům.

„Aj, tu z Prahy poselství!“ zavolal náhle bratr Cyprian pohlížeje oknem do dvora, kamž právě byl vešel muž prostřední postavy, jehož roucha barvu pro vrstvy prachu nebylo lze ani rozeznati.

„Kdož by to býti mohl? — V pražské kolleji do svých kolejí chtějí přivésti celý svět a království české se jim vymyká zřejměji a zřejměji. Na církev přišly časy vždycky nejhorší, když Pánbůh ranil její vůdce slepotou. Jářku: kdy povstal Arian, kdy Nestor, kdy Pelagius? — Kdy objevilo se na duších lidských hrozné ono malomocenství, kterému v knihách říkají: bludařství Albigenských a Valdenských? — Kdy v Čechách rozséval ďábel semeno pekelské? — Když spali, ruce majíce složeny v klín a z bohatých obročí tyjíce! Od jakživa bývá: když hospodář usne, přichází člověk zlý a rozsévá koukole. — A běda, že koukole nikdo ani potom dříve nevidí, až když se červená mezi pšenicí...“

„Laudetur! — Laudetur!“

Pana rektora přerušilo teprve toto pozdravení, pronešené hlasem zvučnějším, než když ve zdejší residencí zvonec slavně zahlaholí.

„Laudetur — laudetur et pax huic domui!“

„In saecula — in saecula et omnibus habitantibus in ea!“

„Proč tak smutni, páni bratří! — Což ty mraky na čelech vašich!“

„Až jen dva tři dny budeš do sebe dýchati krumlovský vzduch, nevím, zdali i na tvé čelo neusednou. — Skorem bych tě byl i přivítat zapomněl.“

„Pax tecum!“

Pan rektor s příchozím bratrem si dávali políbení pokoje lehounce jeden druhého tváří se dotýkajíce.

„Tak se dnes slunéčko usmívá, že v člověku srdce plesá radostí.“

„A pěšky?“

„Tak nejraději chodím!“

„A nejsi-liž nikde kamenem úrazu?“

„Vyběhnou za mnou, dívají se, dokud nezajdu, hovoří a rukama rozhazují; k uchu mi leckdy doletí potupné slovo, kterémuž se z plné duše zasměju. A dále si toho nevšímám!“

„A přece si již sedni! — Neseš-li odpověď?“

„Odpověď, pane rektore?“

„Na relací, kterouž jsem do Prahy poslal před třemi nedělemi.“

„Přežel, reverendissime, že nemohu přisvědčiti.“

„Však jsem pravil před okamžikem: když lidé usnuli, přišel člověk zlý a nasel koukole mezi pšenici.“

„A hospodář řekl: Nechtež, ať obé roste spolu až do žní. V čas žní řeknu pak žencům: Sebeřte nejprv koukol a svažte jej ve snopky k spálení!“

„Slýchám, pane bratře, o tvé výmluvnosti velmi mnoho a daru Ducha svatého ti přeji z nejvřelejší duše. Ale žerty

věru tvým rtům nesluší. Táhnou časy příliš vážné, — příliš, pane bratře, vyvstávají mraky, proti nimž sluší se obrniti pancířem nezdolné víry, hlavu pokryti přilbicí důvěry, do levice vzíti štít naděje a v pravici mávati mečem horlivosti!"

Pater Chrysostom, na něhož se laskavý čtenář zajisté dobře bude pamatovati z fary veselské, zlehka hlavou přikyvoval, neustále se usmívaje.

„Ale co by pomohlo, nejdražší pane rektore, kdybychom proti těm časům vážným, kteréž podle tvých slov táhnou proti nám, vyšli s rukama v pěsti zaťatýma, kdybychom proti těm mrakům, kteréž vyvstávati vidíš, vyšli vstříc s kotly, cimbály, troubami i flétnami? — Nezřel-lis již častokráte, kterak ze chmur nejčernějších ani nesprchlo?"

„Arcit; ba právě! Ale viděl jsem na tyhle oči své, kterak kroupové hrady nad střechami obydlí lidských se valily, kterak všecku ourodu zničily, kterak opozdilce do smrti ubily..."

„Hleď a potom ubožák měl z toho pohřeb! My však chceme kořistiti. Nevíš-li, že říkají ode dávna, po bouřce že v kalných vodách je lov nejbohatší? A přece bys takřka z oken mohl kapry chytati! — Však takovéto řeči nechmež těm, kteříž v kollejích o vavřín vítězový zápasí jazyky ostřenými po kolik let. My v životě, v nejprudším jeho víru a zde buší kladivem k uším otázka: Umíš, brachu, p l o v a t i? — Neumíš-li, jsi ztracen. Co platno, kdybys uměl artem historicam, artem philosophicam, artem mathematicam, si habuisses totius mundi perfectam scientiam! Nedovedeš-li zápoliti veslem, nedovedeš-li lodičku říditi, veta po tvém životě! — P l o v a t i, — ano p l o v a t i ve víru nejrozčeřenějším musíme uměti a neumíme-li, musíme se učiti: In hoc signo vincemus! — In hoc signo patres nostri et societatis totius lumina clarissima vincerunt!"

Páter Cyprian upřel na bratra Chrysostoma své zraky všecek vyjeven. Pan rektor měl hlavu svěšenu, oči jeho

tkvěly na mramorové dlažbě, jako by z bělounkých žilek ve dlaždicích sbíhajících se a protínajících se po způsobu věštkyně, jež z dlaně na vlas umí vyčísti budoucnost, chtěl vyzpytovati příštích časů běh, a vrásky na čele se mu prudce rozevíraly a ještě prudčeji svíraly.

„Ale s něčím, pane rektore, přicházím přec!"

„Tedy nikoliv jen tak náhodou?"

„Jaktěživ nezašel jsem nikam náhodou. — Mívám zvyk promysliti každý svůj krok!"

Bratr Cyprian si přeložil ruce křížem přes prsa a napjal všecky smysly své, aby mu z řeči pátera Chrysostoma ani jediné slovo neušlo.

„Abys mi pro nějaký čas ve zdejší residencí vykázal světničku, kde bych se mohl nerušeně oddati svým studiím."

Pan rektor pro okamžik neodpověděl. Takovéhle žádosti se věru nenadál.

„Spokojím se čtyřmi stěnami, stolkem a židlicí. Nepřipravím vám tu, páni bratří, za mák obtíží."

„Žel, že naše bibliotéka ještě skromnička! — Na zámku arcif bohata; ale snad bys nechtěl — —?"

„Chraň bůh, pane rektore; mohu bibliotéky postrádati úplně. Vše, čeho potřebuji, s sebou nosím."

V panu rektorovi vzniklo náhle hrozné podezření proti páteru Chrysostomu. Podezření vznikavá i vzrůstá pod hrudí samoděk. Člověk je chce utlumiti, ale čím dále se snaží je ukonejšiti, myšlénka nedobrá zalezá do všech útrob duše znepokojené, až konečně jí dává za pravdu. Páter Chrysostom by mohl tak z úkrytu velmi snadnince pozorovati nejen skutky, ale i řeči členů zdejší residence. Pochvíli ještě hříchy pana Petra budou klásti na jeho vrub. Za mladých let sám kdysi konával služby podobné. Poslali ho na příklad do Jindřichova Hradce, aby poslouchal slovutného mistra in philologia a vzdělal se důkladně k učitel-

skému úřadu v samém Klementinu. Mladý bratr posýlal do pražské kolleje sešitek za šešitkem a než došel do Prahy poslední, už se rozhlášený magistr philologiae z hradecké kolleje stěhoval. A ještě jinde dal se takto upotřebiti. Ale co nám do stínů v povaze páně rektorově. Jediné se musím ještě zmíniti, že kdysi pan rektor nebyl dosti opatrný a ve své horlivosti zašel poněkud příliš v levo a od těch dob že jeho relace nějak kvapem pozbývaly důležitosti. Lidé říkávají, i ten nejmilejší kabát že se opotřebuje, a na pana rektora se tato slova hodila převýborně.

„A vy že tady nevíte ničeho?"

Páter Chrysostom zdivil se nyní opravdu.

Pan rektor však ani neslyšel. Právě mu vězelo ve hlavě, před takovým že není jist ani jediným krokem, ani jediným slovem... Jak bude musit býti bedliv svých kázaní; jak si bude musit ku křesťanským cvičením každé slovo rozvážiti.

„Toť věru novina! — Jářku, pane rektore!"

Bratr Cyprian svému představenému položil pravici na rameno.

„Ztratil se starostlivé matce synáček! — Ejhle, ovoce již začíná žloutnouti! — Ecce! — Ecce!"

„Jen aby ho cizí ruka neotrhala!"

Pan rektor prohodil tato slova jen tak jako by na zdař bůh, ale byl to článek z myšlénkového řetězu, jenž se úžeji a úžeji kolem hlavy jeho ovíjel.

„Pan Hanuš si už v Praze nevěstu namluvil, pro ni s lítou šelmou se pustil v boj a není po něm při dvoře ani památky! — Ecce! — Ecce! Od otce daleko se odkutálel a při matce zůstal prablizounko!"

Bratr Cyprian si palcem i ukazováčkem u své pravice zaluskl. Tvářemi jeho, jevícími prazvláštní sivostí barvu nezdravou, rozestřel se výraz, jejž zoveme škodolibostí, která by tonoucímu ruky za všecken svět nepodala.

„Od nějakého času nedivím se pražádné novině. Za dnů, které táhnou nad našimi hlavami, možným, co dříve zdálo se, že nejnemožnější. — Ničemu se nedivím!“

I tahle slova, jež pan rektor propověděl, byla pouze hlasitým pokračováním myšlének, rojících se pod lebkou jeho, jako když za jarního dne včely z několika oulů vyletí.

„Takovýto stupeň, ku kterémuž se povaha životem dopracuje, už dokonalostí zoveme! — Minulá léta tvá arciť cos podobného mohou předpokládati. — Já pak přečasto se divívám, kterak se může státi z člověka netopýr, had či také tvor z Balaamova proroctví. — Nad během věcí lidských přečasto hlavu skláním a mnoho a mnoho přemýšlím!“

„A kdybys si hlavu rozmyslil a obětoval k tomu všecken rozum svůj, — pomůžeš-li si a napraviš-li co? — Skutky, rychlé, bezodkladné!“

Pan rektor upřel nyní pronikavě zraky své ve tvář bratra Chrysostoma; chtělť ho vyzpytovati až do dna duše náhlým pohledem. Znali se sice již spolu dosti dlouho, ale důvěry přílišné jeden k druhému nikdy neměl.

„Však budeme, pane rektore, dosti času míti, abychom si vypověděli své náhledy. Jsem poněkud cestou unaven. I orel, letí-li v nedohledné výši, rád si ob čas usedne na skálu, byť i se jen krajem rozhlédnouti chtěl. — Budu již tedy obtěžovati tvou laskavosť, abys mi třebas komůrku nějakou vykázal!“

Za malou chvilku byl již páter Chrysostom ve světničce, na jejíž stěně, kam se nejvíce světla soustřeďovalo, byl zavěšen obraz pana Viléma z Rožemberka, téhle residence zvěčnělého zakladatele, po stranách se dvěma předky, o nichž do dneška po Čechách dva zcela rozdílné úsudky.

Zdálo se, že pan rektor tuto jizbu svému hosti jen tak zbůhdarma nevykázal.

„Vím a věřím, že musíme tvou růži, pane Viléme, získati stůj co stůj, ne-li v panu bratru tvém, tedy v paní sestře, v jejím synu. Musíme! Ale jak ty bys tomu, pane rektore, rozuměl, tak bys se se vším všudy z Krumlova mohl stěhovati. Pan vladař se nutit nedá! — On přijde sám; jen dobře rozestříti sítě —"

Pan rektor zase nikde ani stání neměl; všude, ať pokročil kamkoliv, se mu zdálo, že dvé očí krahujčích po něm slídí, dvé uší zaječích že napíná sluch a ruka ošemetná že jezdí papírem, až péro skřípe, jak píše relací o úřadování jeho do Prahy.

A když se sešli k matutinum, dvakrát zapomněl, že má zazpívat antifonu.

„Ztratil jsem víru, za všecky mé služby, za všecku poctivou práci!"

Pan rektor se zachvěl, protože poslední dvě slova sama se mu ještě jednou ozvala a připadalo mu, že s nesmírně jízlivým posměškem.

„Za všecku poctivou práci!"

„Teprv, pane rektore, začneme! Po mém zdání bude výhodnější, když staré spojení se zámkem obnovíme a učiníme trvalým!"

Páter Chrysostom dle všeho významu slov, jež byl zaslechl, nerozuměl.

„Byl-liž jsi, drahý pane bratře, paní Kateřině učinit už svou poklonu?"

„Mohl bys snad ty, jsa dvornosti zvyklejším?"

„Míním tak, pane rektore, do opravdy a ani se mi nezdá, abych si žerty dovolil s důstojností tvou! — Musíš, pane rektore! — Já jsem tu pouze hostem a chci zůstati nepoznán, rozumíš mi?"

I o tom již tedy věděl, že se paní Kateřina vrátila. Co jiného činiti, než se radě jeho, kteráž může ostatně

býti rozkazem provinciála samého, podvoliti, pokud co rada vyslovena jest.

„O krok můj zde nejde; o slovo taktéž ne. Jen budu-li v zájmu věci naší jednati!“

„Buď již předkem, pane rektore, ujištěn schválení úplného!“

„A že bys ty se mnou nemohl, jsa proslulý kazatel, jejž bych panu vladaři mohl představiti?“

„Panu vladaři, dá Bůh, že představím se sám!“

Pan rektor byl nyní nadobro popleten. Jen stěží potlačil po výroku posledním své podivení i rozmrzelosť nad řečí páně Chrysostomovou.

„Půjdu! ale ty viz!“

Páter Chrysostom zůstal pak samoten.

„Bojí se mne, nedůvěřuje mi! — Buď beze starosti. Zbraní tvých já nikdy neužiju. Jsou příliš opotřebovány. Nástupcem tvým také nechci býti. Mně kyne jiná bodoucnosť, než abych v tomhle zákoutí pozoroval, zdali růže pětilistá svěžejší či zdali uvadá. Ačkoliv i k tomu již tvé oko nepostačuje.“

V residenci zabouchly prudce dvéře, páter Chrysostom vyhlédl oknem a spatřil rektora, kterak se ubírá do zámku přivítat paní Kateřinu, projevit z toho radosť upřímnou celé residence, jakož i veškerého řádu, i poprosit ji o náklonnosť a přízeň na časy budoucí.

Páter Chrysostom se spokojeně usmíval, že nad starým lišákem zvítězil, a pan rektor opět prohodil tak dvě tři věty, z nichž bylo možno také uhodnouti obsah jeho myšlének. Jedna ku příkladu takto zněla:

„Přece nejsem dosud tak stár, abych ledakomus nedovedl nohy podraziti.“

IV.

apadlinou projelo několik jezdců letem.

Lidé, uslyševše koňský dupot, vyběhli ze stavení a než se dobře porozhlédli, o koňské noze už nikde ani pohádky.

„Byla to čeleď rožemberská! — Jen jsem jich zahledl. Kmitli se mi před očima!“

„Co by ti tady dělali?“

„Stane se ledacos. Však o tom uslyšíme.“

Lidé potom ještě nějakou chvilku před chalupami postáli, zdali se snad jezdci nevrátí a když se nikde neobjevil ani pták, rozešli se zase domů.

Rožemberská vesnička Zapadlina nemohla míti případnějšího názvu. Člověk ji neviděl, až se octl takřka nad samými střechami a nestavil-li se tu, za několik okamžiků mu zase s očí zmizela. Cizince tu vídávali málokdy a podle toho i čas počítali, na př.: když zde byl tenkrát ten s tím tmavým vousem a vlasy až na ramena. Jezdci projeli zdejší dědinou, jen když bývaly veliké hony a zvěř uštvaná až sem zabloudila.

Živili se tu sedlačinou; ale jen tak že zrovna bídy a nouze netrpěli. Na českém jihu však do dneška dost takových vesniček, byť i se nejmenovaly Zapadlina. Lidé pracují do úmoru a výsledek rok od roku tentýž.

Jezdci Zapadliňákům dnes ale z hlav nechtěli. Honby nebyly a proto asi jen někoho chytali. Tenkrát se zmáhalo zlodějství všude měrou nebývalou a ode vsi ke vsi větrem letěly o lupičích až neuvěřitelné noviny.

„Požehnej Pánbůh, lidé dobří!“

S tímto pozdravením na rtech vešel do první chalupy, která se však svou rozlehlostí i statkem mohla nazývati, člověk už hezky přistárlý a v obličeji skorem úplně zarostlý,

levou ruku maje uschovanou nějak úzkostlivě na hrudi pod šerkovou halenou.

„Dejž toho, dejž! — Až na věky! — Jak jsi až sem, člověče, zabloudil?“

„Jdu z daleka.“

Příchozí si pravicí utřel s čela pot.

„Sotva už na nohou stojím. — To z toho člověk má!“

Cizinec si nyní bez rozpaků usedl na zápraží a z hluboka si oddechl. Levici však ukryl ještě úzkostlivěji pod halenu.

„Z daleka že?“

„Až z Turecka.“

Příchozí mrskl po tazateli a ostatních potměšile okem.

„Přines, matko, chleba a mléko, máš-li!“

„Kyselého, mohu-li vás, dobří lidé, prositi!“

„Až z Turecka!“ opakoval si sedlák hlavou pokyvuje a divě se.

Nyní si prohlížely muže, jenž přichází až z Turecka, i děti s panímámou a děvečkami.

„A pěšky?“

„Podívej se!“

Cizinec ukázal sedlákovi rozedřenou obuv.

„Pochvíli z vojny?“

„Arciže!“

Příchozí opět změřil sedláka potměšilým okem.

„A ještě máš k domovu daleko?“

„Nemám žádného.“

Panímámě vstoupily do očí slzy. Bylo jí náhle nějak líto člověka, jenž přicházel tak z daleka a neměl žádného domova.

„Jak byly ty mory, umřeli mi rodiče — ty velké tenkrát, víte; našli prý mne v širém poli. Nepamatuji se sám na nic!“

Dobračka panímáma by byla tuhletomu člověku nevím co samou útrpností udělala.

„A kde tě vzali na vojnu?“

„Dal jsem se sám! Že jsem tam raději nezůstal! Co s takovýmhle životem? Jsem mrzákem do smrti. — Jakýs paša mi levou ruku na kolika místech nasekl! Nešťastná, ubohá ruka má!“

„Víš-li co: budou brzy žně. Zatím se trochu sebereš. Nemáš-li domova, můžeš nám pomoci.“

„Budete-li tak dobří a chcete-li mně několik dní dáti to sousto nějaké zadarmo, — zaplať Pánbůh.“

Sedlák se už nemohl ani dočkati, aby se ho zeptal, jak a co tam dole?

„Co slyšeti o Turku nového?“

„Až tě hlava bude ze všeho brněti, co ti toho napovím!“

„Jdi někam, nedočkavče! — Vždyť ještě se tu ani neohlédl a nech ho, ať se aspoň nasytí s pokojem!“

„Jsem opravdu ušlý, jedva nohama vládnu... S noclehem se spokojím třeba na hambalkách!“

„Kde pak na loubí! — Usteleš mu ve světnici! Peřin dost. Letos jsme se nemohli peří ani dodrati.“

„Zaplať Pánbůh! — Už jsem tak zvykl! Kdy já si už, Bože dobrý, neodpočinul v měkounkých peřinách a ve světnici! — Ani bych snad nemohl usnouti! Opravdu ne! Člověk jde cestou, hlava se sama kloní níž a níže a ani se nenaděje, už se octl ve trávě a teprv rosa k ránu ho probudí. — Zdá se mi, že tudy jeli přede chvílí nějací páni?“

Příchozí kyselé mléko nyní takřka hltal a poslední otázku pronesl nejlhostejnějším hlasem.

„Jen tudy proletěli! Ani jsme jich říkajíc nezhlídli. Ale tamhle starý Svoboda prý je poznal.“

„Poznal? — Poznal?“

Příchozí dřevěnou lžicí nyní poslední kousek chleba z mléka vylovil. —

„Byli to prý rožemberští! Jen kde se tu vzali? Celý Boží rok jsme ani stopu milostivé vrchnosti neviděli!“

„Hm, hm! — Rožemberští! — A jak tomu dlouho?“

„Tak dvě hodiny! — Kde pak se staví za dvě hodiny?“

„Zdá se mi, že jsem je také viděl. Ale letěli jako krahulíci. Ach Bože dobrý, kdy takhle já jezdíval. Pták mi nepostačil. Vy se divíte! — Jářku: pták. Tu jsem byl, tam jsem byl; všude a nikde... Sotva že o mně zaslechli, už jsem jim v patách byl, a sotva že jsem jim hlavy porubal, už nebylo po mně nikde ani pohádky.“

„Tak zrovna jako Burák někdy! — Ten na vlas tak!“

„Burák? — Burák? — Nevím! Jaktěživ jsem tohohle jména neslyšel.“

„Inu — —“

Sedlák se poškraboval za ušima a usmíval se.

„Je ho skoro škoda! Uměl těm pánům na kobylku sahati!“

„Hle — hle! — A snad ne Rožemberkům?“

„Zrovna těm! — Jednou se po dva dny — — potuloval po našem okolí!“

„Jen to řekni a neboj se! — Jednou se tu po dva dny skrýval.“

„Ale v Zapadlině proradné duše nebylo!“

Sedlák svěsil za téhle výpovědi své hlavu.

„Však by se nám to přec jen zle bylo vyplatilo. Měli jsme z toho i potahování. Já sám musil několikrát do města.“

„Tak — tak! — A není už na živu?“

„Nebude — nebude! Od několika let jako by do vody padl. Někde asi zahynul. Vedl nepořádné živobytí — —“

Kolem rtů vojínových zakmitl se úšklebek.

„Toulavý život málokdy se dočká velkého věku!“

Úšklebek se nyní rozšířil celým obličejem cizincovým.

„A nyní mi ukaž, kudy nahoru! — Rád bych si trochu podřimnul!“

Vojín z tureckých vojen vstal a zaměřil k pavlači, kde trčel řebřík, po kterémž lezli na loub pro slámu či píci, jako by tu znal každý kout. Ale ani ho nenapadlo, aby si ulehl do otavy a podřímnul. Prohrabal se rozházenou slamou až k vikýři, v němž černaly se už z daleka dva otvory „na způsob srdíček“, a zadíval se upřeně na cestu, pokud se mezi svahy neztratila. Nikde však ani živé duše nebylo viděti. Potom usednuv na několik otepí slámy dal se opatrně do prohlížení své levice; byla ufata skorem pod samým ramenem a rukáv u haleny vyplněn travou. Nechtěl se dle všeho pochlubiti, že je bezruký. Část provázku drže mezi zuby spokojeně hlavou přikyvoval. Rána se hojila ku podivu rychle. A nebyl ani u lazebníka. Věděl o bylince, jež roste na lukách a při potocích a kterou, když ji čerstvě utrhne a rychle na jakoukolivěk ránu přiloží, každá posekanina nejjistěji se zahojí...

Sedlák se ani nemohl dočkati, až se nový čeledín trochu prospí a začne o té turecké vojně. Pořád vycházel na zápra k pavlači pokukuje. Odpoledne vylezl na pavlač a postaviv se asi na třetí šprysel nahlížel pod snopky, zdali příchozí ještě ponořen ve spánek.

Z te strany, kde vnikalo světlo pod střechu vikýřem, ozýval se hluboký, odměřený chrapot.

„Jak pak taky po takové chůzi? — Není divu! — Jaký jsi ty nedočkavec! — Nech ho!“

Panímáma plísnila tatíka a chystala k večeři kaši, aby si prý ubožec spravil trochu žaludek. Beztoho se musil mnohdy celý den spokojiti s kouskem okorálého chleba.

„Nevídáno! — Už se mohl prospati dost a dost.“

Voják z turecké vojny však k večeru vyrážel ze sebe ještě chropotnější zvuky, než když se na něho přišel hospo-

dář podívat poprvé. Když se již setmělo a podivný čeledín se ani nehýbal, šel jej sedlák zbudit; ale nic platno. Mohl jím jak chtěl klátit a z plných plic mu do uší křičeti, všecko marno.

„Bůh ví, takového spaní jsem neviděl."

„Bude to pobuda jakýs! — Ty bys toho nabral plnou chalupu. — Však bychom si tu ourodičku taky skliditi dovedli! — A to jen pro ty daremné řeči! Co ti kdo navrdlouhá, věříš každému."

Hospodyně by se byla s tatíkem hnedle pohádala.

„K vůli ledajakémus tuláku!" prohodila panímáma, rozdurděna odcházejíc do komory.

Po nějaké chvíli chropot na loubi pod vikýřem utichl.

V chalupě už také všecko ulehlo. I starý, bezzubý Strakáček si hlavu mezi přední nohy položil a podřimoval. V Zapadlině byli před zlými lidmi jisti. Co pak by si na zdejších usedlících kdo vzal? — A takto před nikým ani vody nezkalili. Strakáček na tomhle dvoře hlídačem už skorem ku dvacítce a neztratilo se tu nikdy ani polínko.

Náhle se ozval na nedaleké stráni táhlý hvizd, nejdříve tlumeně a potom silněji a silněji.

„Už tu zase ten...!"

Starý Svoboda se nevrle obrátil na posteli ke zdi. Neměl ode dvou let žádného spaní a v noci slyšel každý šust. Nejmrzutějším rušitelem nočního klidu bývala od nějakého času celá čeleď kuliší. Nejspíš se sem odkudsi přistěhovali. Za dřívějších časů neznali jich tu ani po houkání. Jednou sem takový sýc zabloudil a druhý den toho bylo všude plno, že tu kolem vsi pobíhá divý muž.

Svoboda na ně za dne líčíval nejumělejšími oky; ale nelapil ani jediného.

Nezvyklý hvizd proletěl zdejší tišinou podruhé.

Svoboda nyní vstal a napjal sluch. Tohle nemohl býti kuliší skřek. Tak se mu zdálo, jako by někde kuna či

tchoř se byli do kurníků dostali. Ale mohl státi u okna do rána, nebyl by ničeho zpozoroval.

Od chalupy však, kde najmuli čeledína na žně, plížila se opravdu tchořím chodem jakási postava ke stráni. Nebylo však možno ničeho více rozeznati. Asi sto kroků za vsí se zastavila, opatrně se kolem rozhlížejíc.

„Ursini!"

„Růže!"

Týmž okamžikem čtyři mužové tiskli si pravice. A potom se dali do hovoru tak tichounce, že nebylo slyšeti ani jediného slova. Pouze, když se rozcházeli, řekl ten, jenž zaměřil zase ku vsi zpět: „Zůstanu tu přese žně. Nikomu ani nenapadne, aby mne zde hledali. A vy — pozor! Oči jeho vidí daleko a uši slyší ještě dále. Beze zprávy mne dlouho nenechávejte!"

Druhý den, sotva že kohout zakokrhal, byl už hospodář zase na loubí, co že přece dělá nocležník. Celou noc neměl pokoje, protože prý se už často stalo, když člověk jde dalekou cestou, ujde se, utrmácen ulehne a víckrát nevstane. Potom by z toho mohli míti ještě opletání.

„Jářku, brachu! — Totě spaní!"

Sedlák nyní zahýbal nocležníkem, jehož otevřenými ústy prorážel pořád tak podivný chrapot, vší silou.

„Už se rozednívá! — Ani jsme se tě včera večer dovolati nemohli!"

Nocležník hnul nyní prudce pravou rukou.

„Vzhůru, braši — Turek! — Šavli sem! — Na koně!"

Vojín, jemuž tato slova jedním dechem z hrdla vyrazila, vzchopil se rázem a pravicí začal kolem sebe mávati, že hospodář uznal za dobré ustoupiti o hezkých několik kroků nazpátek.

„Paša Mochamet..."

„Vzpamatuj se, příteli! — Kdo ví, kde konec Mochameta!"

„Šlakovitý sen! — Nic jinak, než jako bych v uherské zemi ještě byl ležel pod plachtami. — Co všecko nepřijde člověku do hlavy!“

„Ký div! — Když jsi v tom pořád byl!“

„Už vím, dobře, pantáto! Že jste mne tak dlouho jen nechali!“

„Čtyřikrát jsem tu včera byl a ne a ne tě probuditi!“

„Z takových snů by člověk nemoc mohl míti! — Pomysli si: Turků kolem mne jako makovic a nemoci šavle nalézti, na koně se dostati a kamarádů se dovolati.“

„Kde se jich jen tolik bere?“

„Utni hlavu jednomu a hned devět jiných mu naroste!“

„V kolika bitvách jsi proti nim stál?“

„Kolik mám vlasů na hlavě a snad by bylo ještě málo.“

„Div divoucí, žes jen takhle z toho vyvázl!“

„Říkávají, kopřivu že mráz nespálí a také já tak trochu štípám jako kopřiva. — Až k samému sultánu jsem se dostal —“

„Tak u nás psům říkáme.“

„A tam zase tak císaři. Všecko padalo kolem mne jako přezralé hrušky, když jimi zatřeseš. A tu se sultán ptá: co že to za člověka... Musil bych ti vypravovat dlouhatánskou historii.“

„Celý den bych takové věci poslouchat vydržel! Ani se nehnu; ani na jídlo si nevzpomenu.“

„Kde pak přece vězíš? — Je to pořízení s tebou!“

„Dej Pánbůh dobré jitro, panímámo!“

„Budeš to s ním míti obtíž. — Chce všecko věděti z gruntu!“

„A já zase z gruntu všecko rád povídám. Proto se chce sejdeme!“

kuliší „Však si taky uši nezacpáváš, povídají-li, kolik vajec slepice pod loktem z vejce vyklobaná za den snese!“

„Hm! — Pralehounký počet, sedláče!“

„Že tohle opravdu víš?“

„Bodejť bych nevěděl. Tak daleko jsem byl, mnohou věc jsem se dověděl a všecko si za uši zapsal, protože člověk nikdy neví napřed, co k čemu dobrého! I v nemocech se znám a pomáhat umím!“

Nyní by se byla nehnula opět panímáma, kdyby jí všecko mléko z hrnců na plotně bylo uteklo. Takovéhleho člověka, který byl tak daleko, tolik ví a tolik umí, zrovna ve zdejší chalupě potřebovali. Pomůže kravičkám, telátka jako z vody porostou, slepičky denně ponesou, z husích vajec každé se povede, slaměná hnízda jim opraví a naříká na ně, dětem nátku zažene, katí oko ji dělat naučí, vodu na ouřk připravit, kravičkám nadmutí zažehnat, vepříky zbavit cizopásníků... Panímámě tu chvíli všecko toto přišlo do hlavy. Věru, takového člověka nelze zaplatiti.

Voják z tureckých vojen se měl ode dneška ve zdejší chalupě, jako by na posvícení byl přišel. Po kaši a vajíčkách mu ústa téměř ani neosýchala. Pantáta mnohdy lžíci ku rtům přiložiti zapomněl a panímáma nepostačila se vyptávati. Kdysi se o můří noze rozpovídal a na plotně se všecky vdolky popálily.

A noclehoval pořád tak u vikýře a nejednou bylo jeho chrapot po celém domě slyšeti, až Strakáček mrzutě zavrčel a bezzubé čelisti vycenil. —

Starý Svoboda líčil však tím vytrvaleji na tchoře a kuny, protože hvizdot, jejž byl onehdy zaslechl, opakoval se každou třetí či čtvrtou noc. Pouze to ho poněkud mýlilo, že si na škodnou nenaříkali.

V.

Spokojený a šťastný život, jenž, zdálo se, že návratem paní choti vladařovy do krumlovských kobek zavítá, byl novinami, jež denně větry přivály pod zdejší střechy, za hory a lesy zaplašen.

Paní Evičce starostlivé oči až zčervenaly.

Klíčník Olivec se od obrazu Perchtina ani nehýbal, sleduje úzkostlivými zraky v obličeji tohoto strážného ducha pětilisté růže každinký rys dovedného štětce malířského.

„Mračí se. — Oči zakaleny! — Rty pootevřeny! — Předrazí moji páni!“

Nebylo s ním ani řeči; každému skorem, jenž se ho po čemsi otázal, toto odpověděl.

„Ba vím a tuším, ty anděle, co pověděti chceš! — Tvá věštba ocelí mi k duši sahá. — Můžeš-li — a čeho pak ty bysi nemohla — pomoz jim; vždyť je to tvá — tvá vlastní krev! — Paní dobrá, paní drahá, paní mocná!“

A letopisci Březanovi, jenž ze starých pergamenů skládal rožemberskou historii, chvěla se ruka, že nemohl ani jediné písmenky pevným tahem napsati, skřípalo péro, ať je jak chtěl zřízl, a nejednou se rozletěl papírem celý roj černých, inkoustových skvrn. Někdy nemohl a nemohl nalézti potřebného dáta; všecky fascikule prohledal, každý dvakrát třikrát obrátil, nejeden dvakrát prošel a zrovna jako by ruka tajemná dotyčné řádky před očima mu byla smazala.

I paní Kateřina byla zamlklá, jako by veselou mysl kdesi za hranicemi byla nechala.

Z fraucimoru zůstaly na Krumlově jen ty, které zde pan vladař ponechal co družinu paní manželky své.

Stráže ve branách stály s rukama založenýma křížem přes prsa, s očima upřenýma v neurčito, se rtoma těsně

sevřenýma, jako by žert a šprým nikdy jimi byly ani nepřešly.

Panna Markyta Tejnská, kudy chodila, všude hučela, čelo majíc svraštělé, oduřelou tvář zamračenou a rty otevřené, jimiž prodíralo se chvilkami prudké odfukování, jako by tenhle nový řád chtěla svým dechem obrátiti.

„Divné tu hospodářství začíná! — Všem způsobům a moribus nobilium takhle odvyknou! — Prapodivné! — Nevím, zdali tu takhle vydržím? — A na stará léta se stěhovati tolik, jako hrob si hrabati vlastníma rukama."

A při tom prudce zabouchla dveřmi ve své komnatě, odkudž vyrazil zápach nejmožnějších mastiček na pleť, vlasy a všelikou hříšného těla ozdobu.

„Ještě tebe na výměnek měl pan vladař poslati, huso nadýmavá!" prohodil Olivec, zočiv starou instruktorku, jak se chodbou kachním krokem kolíbala.

Bratr Matěj Cyrus ani stání také nikde neměl. V Praze prý zase chystají nové a ostřejší mandáty, kterýmiž druži českobratrské chtějí sáhnouti k samému srdci a tepnu jí přetíti.

Nejteskněji bylo však paní Evičce.

O pražských událostech z císařské zahrady zvěděli třetí den a sotva že se ustaralá máti poněkud vzpamatovala, už zase posel jinou novinu oznamoval, že prý se pan Hanuš ztratil ode dvora, že nikdo neví kam, a sotva že tuhle svou zvěst dopověděl, jiný přicválal na oři upěněném, že prý panice poslali s veledůležitými zprávami někam až do Polska. A sotva že si kůň jeho v konírně ulehl, třetí posel přicválal, jak prý mladého pána všude hledají, na všecky strany že se za ním rozjeli...

„Chraniž, Bože, aby na růži vaši nepřišly časy Jobovy! K tomuhle trpiteli starověkému také tak posel za poslem přicházeli, až připlížilo se neštěstí nejhorší na něho

samého... Takovou návštěvou by uvadla do nejútlejšího kořínku!"

Bratr Cyrus otevřel ve své komnatě žaltář a začal se modliti za odvrácení všeho zlého.

Včera přišlo na Krumlov psaní od hrdelního práva z Třeboně, kterak lupiči zákeřničtí, jež před nějakým týdnem přivezli ze Sudoměřic svázané, uprchli z vězení tu noc po prvním výslechu.

„Podle všeho jsou to najatci člověkem zlým, jenž by růži vaší milosti nejraději už nyní do posledního lístečku oškubal; z cizí země pocházejí, v císařském vojště sloužili a jeden z nich má pod levou lopatkou vycejchovanou šibenici..."

Relace od hrdelního práva třeboňského paní Evičce sedmerým mečem vnikla do srdce. Nemohl a nemohl ji pan vladař upokojiti.

„Nešťastné dítě! — Jen tu jedinou radosť ve světě mám a i o tu mne snad připraví. Kéž bych sama raději do hrobu vstoupila!"

Jak lehounce mohl mladý, v životě ještě málo zkušený hoch vzíti škodu všemožnou. Mělť na císařském dvoře arcť strýčky a pokrevence nejednoho; ale právě tací bývají často nejnespolehlivějšími. Možný dědic rožemberského zboží i slávy mnohému byl v žaludku oblázkovým kamenem a v oku ostnem bodavým. Úklady v sudoměřické hospodě také nebyly asi jen tak nahodilé. Vždyť nemohl panic míti nikde ani nepřátel, v těchhle končinách zvlášť...

Novina, že prý panu Hanušovi sám císař za rekovnosť vzácnou zlatý řetěz svůj kolem hrdla zavěsil, nijakž usouženou matičku neukonejšila. S touhle zprávou pospíšil si pan Volf Novohradský z Kolovrat, neopomenuv však přidati, aby při medovině bylo i pelyňku, že o mladém pánu proskakují pověsti, které rožemberské cti a nebožtíka hraběte Mikuláše mohou býti nemálo na ujmu, jako by ona

děvice, která svým tělem pana Hanuše zakryla, ani z poctivého rodu nebyla. Pan Volf Novohradský se zmínil taktéž, jaký poplach po celé Praze do té chvíle panuje z toho, že J. M. C. ráčila zbaviti úřadu starého, ve službě sešedivělého komorníka a klíče že odevzdány jsou člověku, o němž se mluví veřejně, jako by nebyl ani religie křesťanské, ale učiněný žid; a tak že všecko půjde na opak. Ku konci zase, jako obyčejně, připojil prosbu uctivou, aby J. M. pan vladař tenhle lístek ihned pro jakoukoliv možnou příhodu ráčil strhati...

Mohlo-liž se takhle štěstí na Krumlově rozložiti oběma svými zlatými peruťmi?

Páter rektor, jenž přišel paní choť jeho milosti uvítat a jak mohl, nejvlídněji se tvářil, byl odbyt několika pouhými slovy a ku slibu, že patres v residenci zdejší, kdykoliv k modlitbám ohýbají kolena svá, v popředí že mají na paměti všecko blaho časné i věčné milostivé a vysoce dobrotivé vrchnosti, dostalo se mu odpovědi, že nejdříve snad vzpomínají svého spasení a potom teprve dobra rožemberského.

„Ještě tys tu scházel ke všemu!" pravil Březan stoje u okna a už asi po desáté dnes si péro opravoval. „Šla ti asi tvá řeč z duše! Což bys raději jiného viděl, než na Krumlově manželské štěstí, pokoj a mír? — Což raději ty dobrý, věrný pětilisté růže pěstiteli? — Takoví ve všem jste! Jen kde se zahřejete, pomoziž vrchnosti Bůh!"

Obstárlý archivář si brk pokazil na dobro; musil sáhnouti po novém. Ale zase mu nožík zajížděl příliš daleko a na křivo. Takhle-li se kdo ku psaní chystává, říkávají, aby si na židlici ani nesedal, protože když ruka se třese, jak by mohla hlava soudně mysliti.

Březan také nevrle péro nedořízuté odložil a zadíval se oknem do dvora, kde sedala na kůň paní letitá v černém šatě se závojem přes obličej spuštěným: paní Evička.

Pan vladař ji držel za ruku a zdálo se, že do ní mluví důtklivěji a důtklivěji. Paní sestra však jen hlavou záporně kývala. Dva z čeledi, již jí byli bezpochyby ku službě přiděleni, seděli již také na koních.

„Ještě ty se nám odtud stěhuj, milá paní!“

Letopiscův hlas nějak ku podivu změkl a náhle se mu zdálo, že zaokrouhlené tabulky v okně se silně zapotily, protože dolů na nádvoří neviděl, jak paní Evička odjíždí a pan vladař jak se za ní dívá zamyšlen. —

„Jde syna hledat, příteli Václave! — Pánbůh ji záštitou svou provázej!“

Klíčník Olivec si zašel do archivářovy pracovny a zazaslechl jeho slova, právě když dvéře otevřel.

„Ona sama, Olivče? — Což nemohl pan vladař vyslati hejtmana některého s polovicí rožemberské čeledi?“

„Už na koni seděla a ještě jí to jak mohl rozmlouval! Ale vymluv něco hlavě, když se do toho zabere? — Matčino oko proniká i černou tmou, matčino ucho slyší do dálky nezměrné, matčin krok, když dítě hledá, prý okřídlen a matčino tušení stopu miláčka svého pozná v bující trávě, v horkém písku i v půdě utvrdlé. — Kdy to však bylo v rodě rožemberském, aby matky své děti musily hledati? — Kdy? Kdy? — Pověz mi, ty Březane, kterýž s historií pětilisté růže vstáváš, uleháš, ji píšeš na paměť pro všecky časy příští?“

„Bývaly, — milý Olivče —, bývaly doby takové!“

Letopisec nyní svěsil hlavu, jako by mu časy zapadlé na padesáti a několikaletou lebku veškerou svou tíží byly dopadly.

„Že bývaly? — Nemůže býti, Březane! — Nikdy!“

„A když přece jsem, Olivče, pravdu děl? — Poslechni, brachu můj: Rožemberky hledávala matka, kteréž za starodávných časů dali jméno p a t r i a. Volávala po nich z plna hrdla, prosívala z útrob duše, zařikala pro všecko na světě,

na kolena před nimi padávala, když jich dostihla... A srdce Rožemberků byla kamenná a duše odcizeny... Ta matka lomila až zoufale rukama nad hlavou, aby své syny přivedla k poznání, aby s ní měli slitování... A víš-li, co jí za to učinili? Přivedli na ni cizí žoldnéře, spolčili se s nimi..."

„Dost, dosti, ty hrozný letopisče! — Nemůže ani pravdou býti, co povídáš!"

„Pravda ryzí jako zlato, čistá jako křišťál a hrozná jako ortel, kterým delikvent hrdla odsouzen."

„Když už o tomhle, Olivče, mluvíme, poslechni dále. Beru ty staré pergamény jeden po druhém do rukou, pročítám je od první písmeny až do poslední, vidím před sebou pětilistou růži, jak ji sadili, jak roste, jak kvete, vidím, jak znovu vyráží, jak nejplnějším květem stolistým vybujila, jak vůně její přelíbeznou i hlavám, které uvykly na kolikery koruny, jak její půvaby obletány a obdivovány licoměrnými pochlebníky, jak tu růži pětilistou chtějí povýšiti i na královský trůn velikého slovanského národa... A není noci jediné, kdy bych nesnil o růži rožemberské. Ale i toto vidím: V Čechách se zdvíhá proti cizotě všecka zdravá paže, jen Rožemberkové mají ruce založeny; v Čechách se ozývá dunění hromu, který burcuje k práci každou duši věrnou, a Rožemberkové rozvinují také svůj praporec, pole sbírají, stejnorodce k sobě zvou, druží se v hotovost vojenskou... A víš, Olivče, proti komu? — Proti tomu lidu, jejž vede bratr Jan, jemuž velí Hvězda a Prokopové... A nedělali si pražádného svědomí ani z kalužin zčernalé krve na lipanských rovinách a záští jejich dostoupilo vrcholu proti někdejšímu spojenci, jenž mezi českými králi byl jedním z nejšlechetnějších..."

Rožemberský archivář mluvil prudším a prudším i ohnivějším hlasem, bledá tvář jeho zardívala se tmavěji a tmavěji, bystré zraky šlehaly nezvyklejším a nezvyklejším

plápolem a klíčníku Olivci se zdálo, že o celou hlavu náhle vzrostla postava Březanova. Ústy tohoto letopisce pronášely staré, staré pergamény, nemohouce samy mluviti, nad růží pětilistou nejspravedlivější soud.

Pan vladař vraceje se z nádvoří do svých komnat a zaslechnuv nad obyčej hlasitý hovor, skorem jako když kněži kážou, zastavil se mimoděk a přišel právě k nejlepšímu.

Už dvakrát se hnula jeho pravice, aby sáhla po klice ve dveřích, ale vždy zase klesla jako by bez vlády.

Pan vladař poznal zcela určitě svého archiváře. K těmhle myšlénkám, jež Václav Březan s takovým důrazem komusi vypravoval, přišel již kolikráte sám, přemítaje o skvělé minulosti rodu svého; poprvé se jich sice ulekl, ale potom jim začal znenáhla uvykati, jako si nemocný léku navykne, proti němuž se první dávkou vzpíral všemi silami. Že by však na samém Krumlově bylo člověka, jenž by se odvážil tak nejen mysliti, ale zřejmě a s takou smělostí pronášeti vůči třetímu, tohoť se pan Petr nenadál. A kronikáři, který má přístup ku všem tajným listinám, kterýž do sítí, jimiž byly propleteny časy minulé, dovede okem nepředpojatým nahlédnouti, s tak mnohých událostí strhnouti škrabošku a nejedněch osob, nad jejichž kamenem hrobovým dým mámivého kadidla ještě mohutnějšími oblaky vznášel se do výše, pravou tvářnosť objeviti, — každý okamžitě uvěří. Václav Březan znal psaní nejtajnější, čísloval je, v katalog zanášel, ku své historii z nich co chtěl vybíral, dle svého rozumu upravoval, panu vladaři k dobrozdání předkládal a potom znovu přepisoval. Jakž jinak mohlo býti, než že všecko měl ve své paměti jako do mramoru vryté a že byl sám živou knihou rožemberské historie.

„Hle, — hle! Aby takhle i v mém letopisci proti nám povstal žalobce veřejný? — Zapomínáš, milý Březane, koho chleb jíš!“

Pan vladař se náhle odmlčel.

Z komnaty, v níž letopisec od rána do večera a potom dlouho do noci pracoval, prorazil na chodbu jiný hlas, taktéž předobře známý panu vladaři.

„A z hrobů vstávají proto mstitelé, jimž ještě nikdo nikdy neodolal! Proto paní Perchta zasmušile se dívá, proto se mi zdá, jako by se jí na obraze oči milé slzami bohatými zalévaly... proto plíží se její duch den co den krumlovskými chodbami, proto nemají pokoje na zámku Hradeckém, na Třeboni, všude, kde nade vraty či branami pětilisté růže znak... Což jsi tu paní šlechetnou, tu paní mocnou, tu strážkyni rodu našeho ještě nikdy neviděl? Tak často přes půlnoc ve tvé pracovně světlo vídávám..."

„Nech paní Perchtu v pokoji a z dřímot věčných jí neburcuj!

„Nemůže sama spáti; proto vstává, varuje; žel že jí nikdo nechce slyšeti!"

„Je to báje vymyšlená hlavami, které velmi rády zaměňují sny skutečností. Pohádka pouhá, milý Olivče, jakých po našich Čechách v každé dědince, pod každou střechou doškovou... Paní Perchta Rožemberkům tolik, co lidu českému rytíři Blaničtí. Jdi a vyvracuj někomu, že v té hoře neleží české síly poslední opora, a uvidíš, kde víru nalezneš."

„Paní Perchto, ty žes pohádkou? — Já že tě marně ku pomoci volávám? — Ne, nemůže býti, Březane Václave! — Já ji viděl na tyhle oči své, já před ní klečel na těchhle svých kolenou, já jí všecko žaloval. — Nemožno, Březane Václave. — Takhle-li píšeš rožemberskou historii, potom raději odhoď to péro a co jsi napsal, spal; byla by to divná, přepodivná historie! — Už tedy ani s tebou si nemohu důvěrně pohovořiti, ani s přítelem někdy nejvěrnějším!"

Pan vladař již dále neposlouchal a mrzel se nyní sám nad sebou, že se tu zastavil.

Pevná víra starého sluhy v dobrého ducha pětilisté růže zachvěla duší jeho až na dně. Jindy se takovýmhle řečem pousmál a prohodil i úštipek; však jsme již sami slyšeli z jeho úst, kterak prý se před obrazem paní Perchty nejpohodlněji lže.

„Skorem by lépe bylo, abych milého kronikáře na Rožemberku vrátným učinil. Opravdu divně by ta jeho historie mohla vypadati! — Spíš by se žalobám podobala. A ještě aby napsal z počátku: z vůle a rozkazu páně vladařova!"

Pan Petr se nutil ke smíchu; ale celý výraz obličeje jeho prozrazoval nezvyklou u něho rozruchu; i ten kvapný krok a podivný řeči tón svědčily, že pan vladař náhle jako by vyměněn.

Václav Březan ještě ten večer srovnával všecky své archy zběžně je ještě prohlížeje, tu slovíčko vyškrtl, jinde zase nějaké připsal, někde zkráceninu vyplnil; ale věty nepřetrhl ani jediné. Pan vladař prý se chce přesvědčiti, jak daleko asi v rožemberské historii pokročil... Zítra ráno chtěl míti všecko v rukou.

Tenhle páně vladařův rozkaz přinesl Březanovi tajemník jeho milosti, Theobald Hock, s nesmírně jízlivým úšklebkem; vrátil se teprve před několika dny z německých zemí, kde v zájmech domu rožemberského prodlel dobrý čtvrť roku. Tomuhle člověku se náš kronikář vyhýbal, jako by z něho čišelo malomocenství! Umělť se v přízeň páně vladařovu vetříti jako had, jenž neopatrnci dovede se vplížiti až za ňadra. A jakých odporučení dostalo se mu od vznešených osob se všech stran!

Březan se k rozkazu jeho milosti pouze uklonil, na tajemníka ani nepohleděv.

Byl skorem páně vladařově vůli povděčen; beztoho se mu práce od nějakých dvou týdnů nedařila, ať si vzal píli jakoukoliv.

A když se dvéře v jeho pracovně za Němčíkem zavřely, přeletěl mu tváří trpký úsměv a při tom si třikrát hlavou zakývl. Potom péro odložil, rozložené listiny uschoval do příhrádek ve veliké skříni zaujímající skorem šíři celé jedné stěny, ruce si založil křížem přes prsa a znovu se kmital bledým obličejem jeho úsměv, jenž bývá mnohdy význačnější než chmury nevole.

„Vede tě, Olivče, tvá starosť o pětilistou růži trochu daleko! A kdybys tím ještě cos zvítězil! — Tedy zde již nemůže člověk věřiti, než těm knihám, než vám, vy staré pergamény, a všecko v sobě tlumiti jako ve hrobě. Ani s přítelem, jejž jsem přece považoval za nejvěrnějšího. I v tobě jsem se tedy zmýlil, Olivče, i v té tvé šedivé hlavě, ve tvém, jak se zdálo, upřímném srdci! Nu, co škodí, Březane, co škodí! Vyber si přátele z dob minulých a budou ti nejspolehlivějšími. Máš jich ve knihovně na vybranou. Můžeš mezi ně jako ženich na námluvy. A věř, že podveden nebudeš."

Starý letopisec si potom položil hlavu do obou rukou, jako by ji těmihle myšlénkami, jež se v ní nezbytněji a nezbytněji usazovaly, ani unésti nemohl.

Za těch časů přemnozí myslitelé cítili ve svých hlavách nezvyklou tíži, jedva že je na ramenou nosili; a jakás ústa pronesla větu, která potom na zámcích s jazyku na jazyk kolovala: že prý nezbude nic jiného, než aby takovým přemyslům polehčil meč popravcův. — Za dnů našich by tenhle výrok nazvali „slovem okřídleným".

Václav Březan nešel dnes spat přes půlnoc; ale ani pérem již nehnul. —

Klíčník Olivec neměl na dřímoty také ani pomyšlení. A všiml si velmi dobře, kterak v archivářově jizbici kmitá

se tlustým sklem světélko. Sotva tušil však věrný, prostodušný sluha rožemberský, že Březan jej z klepů podezřívá, jako by dnešní jejich rozhovor ze samé starostlivosti o česť a dobré jméno pětilisté růže panu vladaři byl prozradil. Na mysli mu pořád tkvěl zachmuřený obličej paní Perchty, oči jako by vlhnoucí slzami, rty, jež se zdálo, že neustále chtějí něco pověděti a nemohou, — nemohou.

VI.

Asi čtvrť hodiny před Zapadlinou seděl na vysoké mezi letitý již muž, bystrým okem na všecky strany se rozhlédaje. Vždy na chvilku vyzdvihl hlavu, položil si na oči ruku, aby mu do nich nesvítilo tak slunce, a zdálo se, jako by tu někoho očekával. Někdy i vstal a upřel zraky své ke kotlině, v níž se rozkládá vesnička.

Nikde nebylo však ani živé duše viděti. Na polích sice už obilí prožlutávalo; ale na žně nebylo přece před sv. MařÍ Magdalenou ani pomyšlení.

Ve statcích i chalupách práce odpočívala, leda že tak po dvorech ledacos šukali. Spravovali na př. vozy, upravovali řebřiny, zasazovali nové přislíky, čistili oplotně, prohlíželi hrabice, tak že přece nezaháleli. Letos Pánbůh tu ourodičku hezky požehnal; mohli se těšiti na vydatnou žatvu. A tu bývá i nejzamračenější hospodář, který slova jako zlato váží, samý vtip a žert.

Starý muž na vysoké mezi přede vsí se nyní ani nehnul. Zraky jeho byly opřeny do bujné trávy, v níž se bělelo řebříčkového květu, modralo mateřídoušky, žloutlo pazourkův a červenalo slziček, jako by tuhle tmavou zeleň kdosi těmito pestrými kvítky byl posypal.

Sluneční pal poněkud ulevil a od lesů vanul chladivý větérek.

Starý muž si za chvíli vyňal z kapsy skyvu chleba, trochu již okoralého a — svačil. Ale při tom si velmi dobře povšiml, že se mezí blíží k němu chasník jakýs s kosou na zádech. Kosa se slunečním svitem leskla, že nebylo možno na ostří se ani podívati.

„Tvrdá svačina, — tvrdá, starý brachu!“

„Ještě že tak někdy slzy na ni ukápnou a ji ovlaží!“

Starý muž ani očí nepozdvihl, jako by nechtěl hovor dále rozpřádati.

„Kam, šedivý brachu — kam?“

Starý muž se podíval k modrounké obloze, pod níž letěli čápové.

„Kam tihle ptáci letí? — Zeptej se jich! — A budeš míti odpověď i ode mne!“

„Mrzutostí ještě si život ztrpčuješ!“

„Sladkost se mi od jakživa protivila!“

„Podivný člověče!“

„Však nemáš ty také perníkových koláčů, když by se ti jich zachtělo. Sice bys do polí s kosou na rameni nechodil...“

„Už se šeří; jsi tak jako ti pohádkáři, mohl bys k nám na nocleh. Aspoň trošku mléka by se ti dostalo.“

„Jsi člověk dobrý! — Pánbůh ti tvou laskavost odplatiž. — Jak pak se tahle vesnice jmenuje? — Už jsem nebyl v tuhle stranu dávno!“

„Můžeš jedním pohledem uhodnouti. Leží tu jako by zapadlá!“

„Už vím: Zapadlina. — A jakž se vám tu vede?“

„Když Pánbůh zdraví dá...“

Muž si nyní kosu sejmul s ramene a o držadlo opřel se oběma rukama. —

„Co všecko platno, nemá-li člověk zdravých oudů! Tak jako ten, co u nás podělkuje. — Má za to arcif jazyk jako břitvu; ale když se přece jen chleba rukama vydělává... Umí vyprávěti o celém světě, sám Pánbůh ví, kde všude byl... Člověk z toho ani pokojně spáti nemůže. Turecké vojny rozum by jednomu popletly!"

„A že není zdravých oudů?"

Letitec utkvěl nyní na hospodáři pronikavým zrakem.

„Levá ruka mu skoro od ramene schází!"

„Levá ruka? — A dlouho-liž pod tvou střechou?"

„Tak nějakých čtrnácte dní, ani snad ne! — Bylo mi ho líto, jak z těch Turek přišel zbědovaný. — A na ty žně beztoho budeme potřebovati vrstevníka!"

„A kolik že mu asi let?"

„Už hezky přistárlý! — Trochu však podivín. Může v noci blýskati se a hřměti, až se všecko třese, nejraději spí na půdě v seně. — Jak jsem řekl: chceš-li, u nás nocleh dostaneš. Musím jíti. Tamhle naši jdou na jetel. Chtěl-li bys s ním mluviti, je při koních; podívej se!"

Starý muž mrskl okem po povozu, jenž vyjížděl z hlubokého ouvozu a potom se zatáčel v pravo.

Hospodář pustil se rychle po mezi za čeledínem.

Starý muž, zdálo se, že sjel na trávníku o tři kroky dolů k čočce.

„Tedy jsem přece dobře slyšel! — Ó, — mé uši! — A vyslídil jsem tě, prohnaný lišáku, dříve než jsem se toho nadál. — Jsem ti na stopě nejčerstvější; už se mi neztratíš!"

Když povoz zajel stranou, stařec se zdvihl a ku podivu rychlým krokem dal se zpáteční cestou.

Slunce už také kvapným krokem spěchalo do záhoří. Na nebi vyskakovaly bělounký obláček za obláčkem jako ovečky, až jich bylo celičké stádo. Pranostykáři říkávají,

že prý je s nebe vypustili k nápoji a že zcela jistě druhý či třetí den pršívá.

Letitý muž ušed již dobrou hodinu, nikde nikoho nepotkal. Jen hluboko v oudolině kosili otavu. Byla také letos na půl sáhu a saminký pestrobarevný květ.

Náhle se ozval přímo za ním koňský dupot.

Starý muž se ohledl a uhnul z cesty a než mohl hlavu obnažiti, už mu přímo před nohama do trávy stříbrný grošík dopadl.

Cesta se vinula do hezkého svahu a jezdci nyní jeli jen krok za krokem. Uzdy koňům popustili úplně.

Na pěkně rostlém vraníku seděla paní jakás ve tmavém rouše i obličej majíc zahalený poloprůhledným závojem. Nikdo nemluvil ani slova. Tak se zdálo, že jedou z pohřbu či ku pohřbu.

Starý muž jim oklikou nadešel a potom se zastavil, jako by byl unaven. —

„Potěš tě Pánbůh, paní ctná!“ prohodil polohlasitě, když kolem něho zase jeli.

Jezdkyně se mimoděk na starého muže podívala. Tahle slova jeho zněla tak dobrácky a upřímně.

„A tvé kroky provázejž anděl Rafael! — Když máti syna hledá, nikdy k dobru nebývá.“

Tuto poslední větu pronesl starý muž opět jen jako pro sebe. Nyní se však paní zastavila.

„Víš-li, že syna hledám?“

„Jak bych nevěděl, paní ctná?“

„Odkud bys to mohl věděti?“

„Jdu světem od rána do večera, den ode dne, týden od týdne, měsíc od měsíce, a rok od roku. Rač sama nyní posouditi, mohu-liž co věděti!“

„A znáš ty mne?“

„Paní šlechetná! — Kdož tebe by neznal?“

„Nuže, — kdo jsem?“

„Jsi paní Perchty krev! — Jsi Rožemberkovna — poslední v řadě paní růže pětilisté!“

Tenhle starý muž připadal náhle paní Evičce jako věstec, jejž snad jí opravdu dobrý duch rodu jejich poslal pro útěchu a k pomoci. I závoj s bledých, usoužených lící si odhalila, aby si mohla tohohle člověka bystřeji prohlednouti.

„A věděl-li bys ty o synu mém?“

„Neví-li o něm oko mateřské, které přece prohlédá nejčernější tmou, jak by ho mohlo viděti oko cizí, jež se nezřídka už mrákotami zakaluje! — Jen tomu se divím, jasná paní, žes ráčila svoliti, aby tvé jediné dítě bylo vychováno a ve všem vycvičeno na dvoře císařském.“

Paní Evička pokynula oběma sluhům, aby zvolna jeli ku předu.

„Na císařském dvoře, jasná paní, se děti rodičům nejsnáze a nejdříve odcizují. Jedny oslepí zlato, že potom co živi otce nepoznají, jiné omámí rozkoš, že na dobrou matičku ani ve snách nevzpomenou, jedněm utlumí paměť v hlavách opojné víno, jiné zaplete do svých tenat hladká tvář... Paní Evičko, na císařském dvoře dětská láska vadne a usýchá nejdříve!“

„Pan bratr chtěl, aby navykl mravům i způsobu dvornému.“

„A neměl-liž místa dosti na svém Krumlově? — Arcif — arcif; na císařském dvoře naučí se moresům nejsnadněji; všecko tak hladké, všude samý úsměv, na jazyku slova, že by na ně neznalec duši dal, všude vlídnosť, všude oddanosť na pohled bezmezná; — ale ta srdce, paní Evičko! — U jedněch prohnilá, u druhých jidášská, u jedněch vrtkavá, u druhých úskočná, u jedněch škodolibá, u druhých jako pírko lehounká. — Jen bystré oči! Ale kdo pak jest očí bystrých? — Tvůj syn, paní Evičko, příliš nezkušený; ale štěstí věčné pro tebe i pro něho, že

ještě nezkažený, ještě tím vzduchem neotrávený. I vzduch, paní Evičko, jiný, zcela od tohohle, jejž zde dýcháme, rozdílný... Samá vůně; ký potom div, že o hlavy nezvyklé závrať se pokoušívá — —"

„Svatou pravdu díš... Však i já tak často myslívám!"

„Svatou pravdu že? — I ty, paní ctná, že tak soudíváš? — Hleď: a přece jsi tam poslala syna svého jediného! — Jak lehounce jsi mohla o něho přijíti. Již byl takřka na pokraji své záhuby... Srdce mateřské nejlepší; ale jak často ve svých tužbách rozum umlčuje..."

„A kdo jsi ty, že všecko tohle tak víš, jako bys četl z knihy otevřené? — Kdo jsi ty, jehož tahle šedivá halena zakrývá a činí nepoznatelným?"

„Krajánek — prostý krajánek, paní Evičko, jemuž na celé Vltavě až po Prahu „O r e m u s" přezdívají."

„Nemůže býti, abys byl pouhý krajánek! — Kde by se také vzaly ve tvé hlavě tyhle nápady?"

„Jak jsem pověděl, paní má: prostý krajánek, — jen Oremus!"

„A kde jsi k tomuhle jménu přišel?"

„Bylo by, šlechetná paní, dlouhé povídání!"

Krajánek se nyní podíval k lesům, do nichž se před několika okamžiky slunce ponořilo.

„Už podvečer. — Abys na nocleh pomýšlela! — Hospody dobré i slušné tu není na dvě hodiny. — Ale nedaleko odtud mlýn, někdy býval svobodnický, pan otec zámožný, i stavení úhledné; chtěla-li bys, ukážu ti cestu!"

„A kde ty zůstaneš?"

„Pro mé kosti leckde dobrý kout! — Jen jim ve mlýně pověz, že ti tam ukázal cestu krajánek Oremus!"

Za nějakých deset minut dojeli na výšinu, odkud rozevřela se oku vyhlídka, jakou si jen možno pomysliti. Uprostřed lučin, na nichž černaly se hustě vedle sebe kopky posečené otavy, rděla se červánkovou září Vltava,

jako by víly v křišťálových palácích na jejím dně rozsvěcovaly celé řady světel k nočnímu plesu svému. Temná zeleň dubin, zahrad a černá temena borovin, jimiž byly porostlé svahy, vroubící zdejší řečiště Vltavino, poskytovaly oku, jež se ruměnou barvou unavilo, lahodivého odpočinku. Zpěv slavíků z křovin podél Vltavy, laškovité popěvky kosů s drozdíky v lesích a pronikavé zvuky žluví, zdálo se, jako by ku plesu rusalek začínaly nejdovádivější předehru.

„Střechu zlatokopského mlýna už vidět! — Tak malá půlhodinka! — Ale smím-li ti, jasná paní, ještě něco říci, tohle by bylo! Buď cestou pozorna i bedliva... Bylo by překoda pro růži pětilistou zraků tvých, kdyby měly shasnouti!"

„Zatím ti, dobrý člověče, ze srdce mateřského děkuji. Bohdá se nevidíme naposled!"

Paní Evička podávala starému muži tolar stříbrný.

„Neokrádám o almužnu nuzného! — Nouze netrpím a stříbro by mi darmo cestami přitížilo a lidi zlé za mnou lákalo!"

Paní Evička se tomuhle muži nemohla ani vynadiviti a tak se jí zdálo, co s ním mluvila, jako by kámen za kamenem jí s prsou spadávaly, i že oddychuje volněji.

Krajánek si usedl pod rozložitou hruší na vyčnívající pahejly a díval se za sestrou páně vladařovou, dokud nezajela. A čím déle se za ní díval, tím určitěji viděl její obličej, ale mladší, o dobrých třicet let, když byla ještě svobodnou. Zřel před sebou vše jasněji a jasněji, ač měl oči plny nezvyklých mlh.

„Kdo by si byl pomyslil, paní Evičko, že se mne jednou budeš ptáti, zdali jsem tvého syna někde neviděl! — Zdaž jsis to kdy pomyslila, že mohou přijíti časy, kdy syna hledat půjdeš? — Abys věděla, kdo ti ho ondyno před zákeřníky uchoval? — Abys věděla! — Zdali bys věřila?"

Krajánek Oremus se náhle odmlčel; i hlas mu nějak změkl a seslábl.

Na mysli zatanula mu někdejší léta, jež se podobala k tomuhle kraji, jejž Lada, kam jen oko mohlo dohlédnouti, obestřela svými plnými vnadami. Jeví-li se jaro jako děvice v prvním svém rozkvětu, jest krajina za dnů červencových podobna ženě v nejplnějším vývoji. Starý muž šel v paměti své dál a dále zpět... Ale také se jeho obličej chmuřil mračněji, jako když nad šumavskými hvozdy tmavé hrady vystupují a výše i šíře se rozlévají obzorem.

Krajánek se náhle zachvěl celým tělem; zdálo se, jako by mu byly kosti i v páteři zachrupaly. Klidný, tichý pohled jeho přešel téměř v ráz šílený. Ruce sevřely se mu v pěsti a na čele jeho začervenaly se šmouhy, jakýchž nepostřehlo na něm dříve ani nejbystřejší oko.

Nedaleko krajánka pobíhal tvor černý až po paty; jen řada zubů se mu tmavou pletí bělela.

Starý muž vrhl se nyní na kolena, uděšené zraky upřel k nebesům, oběma rukama zalomil nad hlavou, až mu v nich zase všecky klouby zapraskaly a ssinajícími jeho rty prodral se výkřik, že tu takového nikdy nikdo neslyšel.

„O r e m u s! — O r e m u s! — O r e m u s!“

Kolikrát asi rozlehla se tato slova oudolinou a kam asi až doletěla? V zlatokopském mlýně tenhle výkřik i přes lomození mlýnských kol slyšeli. A prvním okamžikem se panu otci zdálo, že nešťastník nějaký pod kola se dostal; proto také poručil zaraziti. Důkladně ve mlejnici všecko prohledali; z čeledi však nescházel nikdo leda č e r n o u š e k. Toho prý viděli před chvílí na stráních za mlýnem, jak chytal kolčavice.

„Oremus! — Oremus! — Oremus!“

Opět ten výkřik, ale pořád hroznějším a příšernějším zvukem.

V zlatokopském mlýně tajil se všem pod hrudí dech. Nikdo se neodvážil ani podívati v tu stranu, odkud tohle úpění do zdejší oudoliny zalétalo.

Krajánek pod hruší dosud klečí, ještě tak rukama lomí nad hlavou a dosud má zraky k nebi upřené, chvílemi se mu zase rty rozevírají, hruď se mu zdvihá vší silou, klouby v rukou zase tak chřestí, na čele divné znamení červenější a červenější; ale hlas mu již v hrdle selhává a na rty bílá pěna vystupuje.

Znenáhla ho opouštějí síly, klesá k zemi, šedivá hlava na ostrý kámen naráží a opodál stojí černý hoch s vytřeštěnýma zrakoma pozoruje počínání starcovo.

A když krajánek klesl do trávy, připlížil se k němu, nahnul se až nad jeho tváře, hlavu mu položil na pahejl mechem porostlý, halenu mu přitáhl k tělu těsněji a usedl si k němu na starý, strouchnivělý kořen. —

VII.

Ve mlýně se však skorem ani ještě nevzpamatovali, a už opět nové překvapení.

Do dvora, nad jehož vraty v kamenné pětilisté růži ukolébávaly pěničky svá mlaďátka, vjela paní se dvěma jezdci, všecko si kolem důkladně prohlížejíc.

„Slyšíš, tatíku? — Tak se přece hni!“

Panímáma se zatím rychle do svátečního živůtku oblékala, hedvábnou pasinku přivazovala a hlavu brokátovým čepcem ozdobila.

Pan otec kloně se na zápraží a čapku v ruce drmole, nemohl vhodného slova nalézti, jak by se zeptal po přání nenadálých a dle všeho vznešených hostí.

„Požehnejž Pánbůh!“

„Dejž to — až na věky!“

Pan otec se neustále na zápraží ukláněl a panímámě už dvakrát přišla na jazyk ostrá výčitka, že ten její muž tak neohrabanec. Ale vždy se přece ještě dovedla přemoci.

„Můžete-liž mi tu noclehu poskytnouti?“

„Bude nám to ku veliké cti, vzácná paní,“ odpovídala za muže panímáma, ještě si kokrhel na hlavě urovnávajíc.

„Jsem-liž dobře v zlatokopském mlýně?“

„Dobře, tvá milosti... Pod střechou poctivou ráčíš sestoupiti!“

Panímáma se zdivila, kde se tahle slova vzala na jazyku panu otci, tak jako by s pány od jakživa mluvíval. Ani se nezajikl a jak zvučným hlasem zahovořil!

Mlynářka jen hořela nedočkavostí, aby se zeptala po straně obou průvodčí paninych, co to za vrchnosť. Přišlo jí do hlavy najednou tolik myšlének, jako když jí větry do uší nahučí a potom se jí zdá, jako by celé roje včel kolem ní bzučely.

„Však jsem nejednou o zdejším mlýně slýchala, že tu starý, ryzý český mrav!“

Panímáma se poněkud zapejřila a pan otec hlavou přikývl. Nemohli mu sice vyčítati zvědavosť; ale kdož může za sebe! Nyní si i oba průvodčí prohlížel, jako by barvy jejich chtěl vyzpytovati. Nepoznal však ničeho; oba byli oděni od baretů na hlavách až do jezdeckých bot tmavými šaty, jako by doprovázeli svou paní opravdu ku pohřbu či jakési smuteční slavnosti.

Paní se potom lehounce vyhoupla se sedla a oba jezdci taktéž seskočili.

„Naše vyveď pod kolnu! — Nevím, jak v takovéhle stáji přivyknou! — Třeboňské konírny učiněné světnice, podlaha z dubových „fošen“ hlazených.“

Pan otec sám čeledínu pomáhal, aby koně tak vzácné paní byli pohodlně umístěni.

Panímáma šlechtičnu zatím uváděla do mlýna.

Stárek s mládkem, práškové i ženská čeleď, — všecko se seběhlo a dívali se z pozdálí cele udiveni, co to za vznešenou návštěvu.

„A žádných dítek tu nemáte?“

„I máme, drahá paní, — jedinkou. — Jelenko — Jelenko!“

„Jen jedinkou!“

Paní Evička si tato dvě slova mimoděk opakovala, povzdechnouc si.

„Aby nám ji Pánbůh zachoval.“

A než se paní světnicí, do níž ji mlynářka až ke stolu dovedla, mohla rozhlédnouti, už na ruce ucítila dívčiny rty, vtiskující políbení.

Do jizbice vnikaly s protějších strání poslední pruhy zlatých červánek a tak se zdálo, jako by se byly soustředily na lících Jelenčiných okouzlujícím svitem.

Paní Evička se také ve sličný obličej dívčin dlouhým pohledem zadívala a potom se nahnuvši, na bílém čele ji pocelovala.

Panímámě se samou radostí srdce div nerozskočilo.

„Měli jsme ji v Praze; ale nějak jí tam nesvědčilo!“

„Komu pak v Praze svědčí?“

„Chtěla jsem, aby se přec něčemu naučila. — Nějaké to věno již máme ustřádané...“

Mlynářka se nyní podívala na dvě dubové, až k nebesům bílými peřinami vystlané postele, naproti nimž byl umístěn důkladný prádelník o pěti příhrádkách s mosaznými, čistě vyleštěnými kruhy a báječnými hlavami. Ve příhrádkách bylo plátna od nejjemnějšího až k nejhrubšímu, košile jako nejčistší sníh, ubrusy a ručníky, nač by si jen ženich u své nevěsty pomyslil.

„A dlouho-li?“

„Hnedlinko rok tam pobyla.“

„A jak se ti, Jelenko, v Praze líbilo?"

„V domově, milostivá paní, stokrát lépe!"

Děvuščiny tváře hořely tmavým ruměncem. Tak se jí zdálo, že zraky téhle paní pronikají až ke dnu mladistvé duše její a že tam zří květ, jejž tak úzkostlivě před každičkým do této chvíle ukrývala.

„Věřím ti, milé dítě! — Není nad domov!"

Paní Evička nemohla od tohoto milounkého obličeje dívčího ani oči odvrátiti, jak se jí zalíbil. Skorem bezděky spočinula ruka její na hebounkých vlasech, jež se Jelence vinuly ve dvou pletencích šijí zakrytou jasně modrým živůtkem.

Na dvoře zaržal náhle kůň, ozvaly se asi tři hlasy, paní Evička octla se dvěma prudkými kroky u okna a okamžikem na zápraží.

„Hanuši můj!"

„Kde se tu béřeš, matičko?"

A než jeden druhému mohl cos pověděti, spočívali si v náručích.

„Ani chvilku jsem na Krumlově stání neměla, nikde ani stání a proto jsem se na cestu vydala, abych si tě vyhledala, synáčku můj!"

„A jak do zdejšího mlýna přicházíš?"

„Jsem tu noclehem a ty — ? — Potkali jsme krajánka; snad ti o mně pověděl, protože mne znal?"

„Jen pojď dále, matičko! — Nezatajím před tebou ničeho."

Jelence ve světnici růže na lících každým okamžikem se měnily, nejčastěji v bílé lilie.

Panímáma stála u okna majíc ruce sepjaté. Tušila již nyní, kdo tahle paní, a panice poznala okamžitě, protože o něm Jelenka i ve dřímotách mluvívala. Tatík taktéž všemu porozuměl a zdálo se mu, že se na zápraží jeho

krokům i kameny vymykají a celý mlýn i ty topoly, i ty smrky s olšinami — všecko že se s ním točí do kola.

Panímáma se tak zamyslila, že skorem ani nevěděla, jak se dvéře do světnice znovu otevřely a přes práh jak vkročila do vnitra paní Evička se synem svým.

„Tahle dívka, matičko, mou zachranitelkyní! — Však jsi již zajisté o tom slyšela!“

„Slyšela, — slyšela, synu můj, a proto jsem pokoje neměla!“

„Přistup, Jelenko, blíže; zde má matička! — Nestrachuj se!“

Hanuš pojal děvušku za pravici.

„Čím se ti za to, statečná dcero, odměním?“

Panímámě přecházel zrak i sluch.

Pan otec stál mezi dveřmi na prahu. Ve mlýně ticho, kola se netočila a to nikdy nadarmo nebývá. A navykl-li si člověk ustavičnému jich drkotu, umlknou-li na chvíli, zdá se mu, že všude hlucho, těžko, dusno. —

Paní Evička se také náhle odmlčela; vzpomněla si, že se chce odměniti odměnou značnou a sama že, ač Rožemberkovna, přece chuda, — tak chudičká.

„Bez téhle děvušky bys mne, matičko milá, nikdy nebyla viděla, nikdy bys mne už nebyla nalezla.“

„Mluv jen, mluv, co žádáš?“

Jelence rozvily se nyní na hezoučkých lících nejkrásnější růže. Což by mohla žádati, — co jiného chtíti za odměnu, než toho, jejž viděla před očima pořád a pořád, kam se jen podívala.

„Tak jsme se tu, matičko, z nenadání setkali! — Dej jí i mně požehnání!“

Panímáma se musila nyní o stěnu opříti, protože se jí před očima učinily mrákoty.

Panic klekl před matkou na koleno.

„Bez ní bys mne byla na věčné časy ztratila!“

„Pro Bůh, pane, pro své vlastní štěstí i pro pokoj náš toho nežádej!“

S těmito slovy na rtech stanul pan otec přímo vedle sestry páně vladařovy.

„Kdybys i ty, vznešená paní, kterouž teprve nyní poznávám, měla svoliti, já bych toho nepřipustil nikdy, — jaktěživ, já bych se proti tomu opřel všemi svými silami.“

Pan otec se nyní proti paní Evičce obrátil.

„Ještě by potom řekli, že zlatokopský mlynář své dítě zaprodal! — A za to by mne musil trestati také Bůh, kterýž jest vševědoucí, — a trestati těžce už za živa!“

„Že bych, tatíčku drahý, jeho štěstí zkazila?“

„J e h o i s v é v l a s t n í, J e l e n k o!“

„Nežádej toho tedy, pane, nežádej, pro vlastní štěstí své — — Bože můj!“

„Ty, pane, zapomeneš brzy, vyhledáš si jinde štěstí své a dcera má bude musit zapomenouti...“

Venku se ozvaly zase několikeré hlasy a do světnice vrazil černoušek obrovskými skoky, vrhl se k nohám panice, zlíbal je, i ten prach s jeho obuvi, a potom vždy se zase vzchopil a až ke stropu pečlivě vydrhnutému vyskakoval, vydávaje ze sebe zvuky, jak uměl nejradostnější... A zase bylo na dvoře slyšeti hovor i prudké kroky zápražím. Přinášeli krajánka bez sebe a chtěli ho složiti ve mlejnici.

„Jen semhle do světnice! — To ten, co mi sem cestu ukázal!“

Paní Evička kynula dvěma mlečům, kteříž jdouce se poptat do mlýna, zdali už semleto, spatřili pod hruší krajánka polomrtvého, vzali ho na ramena a odnesli sem.

V jizbici panovalo již pološero. Ale bílou pěnu na krajánkových rtech bylo lze zcela zřetelně rozeznati.

Paní Evička sama se pokusila, zdali nešťastníka nepřivede k sebevědomí, třela ho po spáncích a octem, jejž

jako by na křídlech Jelenka zaopatřila ze sklepa, mu chřípě vymývala, že opravdu k sobě znenáhla přicházel.

Ale sotva že oči otevřel a kolem se rozhlédl, zase mu ústy bílá pěna vystoupila.

„Oremus! — Oremus! — Oremus!“

Paní Evička se poznamenala křížem, panic o tři kroky ustoupil zpět, Jelenka uskočila k otci, panímáma ztrnula, černoušek vytřeštil oči a čeleď se rozutekla. Oba mleči stáli opodál s rukama sepjatýma. Ani služebníci paní Evičky se blíže neodvážili.

Takovéhoto výkřiku nikdo co živ neslyšel. Už prve, když do mlýna se stráně zaletěl, všecko, co v rukou měli, jim z nich padalo. A což teprv nyní, — tak blizounko!

„Oremus! — Oremus! — Oremus!“

Ubožec zase tak zalomil nad hlavou rukama, že mu v nich všecky klouby zachřestily.

„Znáte-liž toho člověka?“

„Známe, jasná paní, i neznáme. Hezkých několik let ho pamatuji po vltavských mlýnech choditi. Ale odkud by byl a jaké jeho pravé jméno, nikdo neví. Ani se ho člověk neodvážil nikdy tázati!“

Paní Evička si tuhle příšerně zkroucenou tvář prohlížela bystřeji; ale rysy v obličeji nešťastníkově byly staženy k nepoznání.

Potom jen chropot už těsně sevřenými rty prorážel. I bílá pěna se zvolna ztrácela.

Hovor se již do prvějších kolejí nedostal. Jelenka odběhla do své ložnice a hlavu si položila do podušek, aby nebylo slyšeti její pláč, jenž vyznívá jako hrana ke kratičkým, nejblaženějším jejím snům, které se dnešním večerem rozplynuly ve skutečnosť, jejíž tíhu, kdo ví, zdali unese? —

„Popřál-lis mně noclehu, poskytneš-li jej synu mému, neodpírej pokoje ani tomuto ubožáku. — Kde jinde by si mohl odpočinouti pohodlněji, než zde!“

„A což ty, paní?“

„O mě buď bez starosti! — Jen když syna jsem nalezla!“

„Aby ti ho, paní vzácná, milý Pánbůh na dlouhá léta pro radosť i útěchu zachoval!“

Potom panímáma vystlané postele odestýlala; ale dosud se jí mžitky před očima tvořily, že by hnedle byla podušky položila místo do hlav k nohám!

Krajánek ztěžka, velmi ztěžka oddychoval. A nepřišel ani k sobě, když ho kladli na postel, na jakéž, Bůh sám ví jak dlouho již neležel. Jen se pod ním peřiny bořily.

Paní Evička se synem si usedla za stůl. Měla toho tolik na jazyku a mnohem více na srdci, co mu všecko chtěla pověděti. Podobaloť se těch několik týdnů, co jej viděla naposled, smršti, jež mladý život jeho zachvátila, vynesla v nezměrnou výš a každým okamžikem mohla jím mrštiti v hloubku závratnou.

Ve mlýně bylo posud ticho, hlucho; kola si dnes aspoň odpočinula.

Pan otec zakázal spustiti, protože není-li kdo klepotu jejich navyklý, neusne, kdyby dělal co dělal, do rána.

A na dnešek tu měli nocležníky, že co stojí mlýnem zdejší mlýn, takových tu nebylo, ani když předkové ještě svobodníky bývali.

Do panímámy však tu chvíli vcházelo sedm duchů zlých, jeden horší druhého. A to pro tu „sprostnou“ mysl a hloupé nápady jejího muže. Už měla řádně proti němu naměřeno; jen nebýti té mrzutosti s tím krajánkem. Pořád se jí plete do počtů! Kam ho sem všickni všude nesli! Někde si nahnul trochu více korbelíku s medovinou k ústům a nyní jim na krk přijde. Však jen té paní má co děko-

vati, že se prospí v peřinách, jež chystala již Jelence na věno...

„Pohledat by musil tatíka, který by takhle svého dítěte štěstí zašlapával! — Pohledat by ho musil světa kraj!"

„A matku podobnou tobě, milá ženo, za dne v ruce se svíčkou!"

„Jak — co?"

Mlynářka si po svém zvyku obě ruce zapřela v bok a pravou nohou ještě zadupla.

„Jdi někam a styď se! — Ani dnes nedáš pokoje!"

„Však nebude pomoci! — Uteku od tebe, abys věděl! — Jak jsem se to jen provdala!"

„A věř, že tě hledat nepůjdu!"

„To věřím, — to věřím!"

Tahle výsměšná slova se podobala spíše záštěku než hlasu lidskému.

„Nyní, když jsem tu všecko zvelebila, přivedla do pořádku, — nyní! Chtěl bys, — chtěl! Ale schválně nepůjdu! A do téhle záležitosti promluvím slovíčko i já! — Pěkně by to vypadalo, aby matka, — vlastní matka musila mlčeti!"

„A kdybys tolik slov promluvila, až by tě jazyk brněl, z takovýchhle námluv pro mou dceru nebude nic, — zhola nic."

„Ráda, velmi ráda se podívám!"

„Uvidíš!"

Pan otec, z duše dobrý muž, ve věcech malicherných pro pokoj své ženě ustoupil pokaždé; raději přetrhl vždy řeč a odešel, i hněv, jak se říká, spolkl. Poprvé srazili se do opravdy, když chtěla Jelenku vším úsilím dostati do Prahy. Však jsme již byli sami svědky hádky mezi paní-mámou a mlynářem.

„A ještě tohle ti řeknu, milá ženo: nemůže býti horší matky nad tu, která svého dítěte hledí upotřebiti, aby ukojila nenasytnou pýchu. Když vládne srdcem matky pýcha, potom taková ohluchne, oslepne...“

„Podívejme se! — Kde se to béře v té tvé makovici! Já v ní vždycky plevy hledávala, droby...“

Pan otec prudkým krokem odešel.

A panímáma, když v komoře zůstala samotna, dala se do pláče a samým hněvem i zlostí sesínala. Hnedle jí buclaté tváře modraly, brzy zase bledly a za několik okamžiků opět zelenaly.

Mlynář zaměřil ku dceři.

Jelenka dosud měla hlavu v poduškách a z hádky rodičů nejedno slovo zaslechla.

„Spíš, Jelenko?“

Tahle otcova otázka zněla tak starostlivým hlasem.

„Nespím, tatíčku!... Slyšela jsem vás...“

„Slyšela? — Poslechneš tedy?“

„Poslechnu, tatíčku drahý, — a koho jiného než tebe! Však jsem si sama už myslila, že by do opravdy ani býti nemohlo, abych byla... Že jsem jen do té Prahy chodila! Jak mi tu v té naší oudolině do nedávna bylo blaze! — Už tak nebude, tatíčku milý, — nikdy, nikdy!“ —

„Musíš, miláčku, doufati! — Časem tě všecko přejde!“

„I ten život opadá, uvadne...“

Potom bylo v komůrce slyšeti jen tlumené štkání. Jelenka si dosud neulehla. Těžko, přetěžko hlavu položiti k odpočinku, když se pod skráněmi všecko bortí, — tak všecinko, leda ještě k pokoji věčnému.

Pan otec si vyšel ven pod širé nebe k olšinám. Šuměly dnes tak tichounce, jako když tu sedával s Jelenkou a vyprávěl jí pohádky o vodnících, jak je odtud před dávnými lety vyplašili, že se sem potom ani jediný víckrát neodvážil a do dneška že tu o nich ani vidu ani slechu. —

VIII.

Sotva že druhým dnem kohouti ještě za šera dozpívali, řehotali již koně osedláni a připraveni na cestu.

Paní Evička ani nedřímla a Hanuš jen tak na chvilenku opřel si hlavu o ruce.

Krajánek na lůžku vyrážel ze sebe chvílemi hrozné zvuky, nejdřív nesrozumitelně, tak jako když dravec na samotě vyje, a potom již nejen jednotlivá slova, ale celé věty a opět jako by tenhle hlas nevycházel ani z hrdla lidského.

Takovéhle noci zajisté sestra páně vladařova nikdy ještě nezažila. Vždy jí celým tělem zima projela, a už i toho litovala, že nepřipustila, aby nešťastníka do jiné místnosti odnesli. A tak se jí zdálo, jako by tenhle hlas někde byla slyšela, jediné že poněkud lidštější, ale také tak hrozivý, že ho dlouho, dlouho nemohla zapomenouti. Dobře si pamatovala, jak se nejedné noci v nádherných komnatách ze sna probudila a s dechem utajeným naslouchala, zdali tu není...

Paní Evička se nyní zachvěla, jako by se bylo náhle okno otevřelo a do světnice zalehl ostrý, listopadový vítr.

„Hoj, bude to kořist, — bude! — Allah — Allah! — Jářku, pane Mikuláši, co tomu řekne žena tvá! — Allah — Allah! — Marno, všecko marno, pane hrabě! — Čeká tě jiná žena, studená jako led, místo očí s hlubokými důlky, místo měkkých loktů s hnáty a kosou! — Allah — Allah!‘

Starý muž pokoušel se o to, aby se na lůžku vzpřímil; ale nebyl a nebyl s to. Voskovice osvětlovala mdlým svitem jizbici.

Paní Evička vstala, vzala svíčku do ruky, pokročila až k posteli a posvítíc krajánkovi do tváří, chvilku rysy jeho obličeje pozorovala.

„Co to, matičko, povídá?“

„Sám Bůh mu, synu, rozumí. — A tenhle že tě opravdu zákeřnických rukou uchránil?“

„Zcela určitě ho poznávám!“

Paní Evička si z hluboka oddechla; zdálo se, že ji synova výpověď uspokojila.

„A jak se k tobě měl?“

„Jako by chtěl život za mne dáti!“

„A věděl-liž, kdo jsi?“

„Předobře, matičko!“

„Ach já nešťastník! — Kdo mi pomůže! — Kdo — kdo? — Jen ji vytas a vraž mi ji zrovna do srdce, abych už podruhé nevydechl! — Žít — že mám žít? — Prokletý život! — Oremus — Oremus!“

Někdo se vší mocí chtěl nyní do světnice dostati. Až dvéře praskaly.

Panic vzal kord a hotovil se k obraně.

„Kdo to?“

„Já—já—pa—ne—můj!“

Byl to černoušek, jenž ulehl si na prahu, vedoucím do jizbice, aby k pánu jeho nikdo nemohl leč tělem jeho.

„Učí—učí—Je—len ka!“

Panic otevřel dvéře a černý hoch zase tak nohy jeho objímal a jak mohl nejhoroucněji zulíbal.

„Jelenka že tě učí?“

„Pá—na—bo—ha—kříž—pa—ne—tak.“

Černoušek si nyní poznamenal čelo křížem.

„Allah! — Allah! — Hr, hr, hr!“

Starý muž na lůžku vyrazil ze sebe strašlivý řev. Kdo byl ve mlýně a dřímal, každičký se probudil vyděšen.

Pan otec přiběhl také všecek ulekán.

„Bylo by mu snad lépe, aby se již neprobudil!“ pravila paní Evička tlumeným hlasem. „Snad to zápas se smrtí!“

Ale nemóhla se opravdu rána již dočkati.

A když zaslechla řehot koní a vyhlédši oknem, zpozorovala, že už se dní, bylo jí tak lehko, jako když vězeň vychází z temnice.

„Za službu, již jste mi tu prokázali, přijměte můj dík a buďte tu zdrávi a šťastni!“ pravila sedíc již na vraníku a panu otci podávajíc pravici, kterou tento uctivě políbil.

Panímáma taktéž stála na zápraží, ale ještě všecka pobouřena.

I čeleď byla vzhůru a děvečky si šeptaly, jak prý mlynářka rozčepejřena. Scházela tu pouze Jelenka.

Panic se na všechny strany rozhlížel; ale mohl sebe bystřeji se kolem dívati, Jelenky by byl neuviděl. Dosud tak dlela ve své ložnici s očima zčervenalýma, jako proužky ranní záře, jež lemovala stráně nade mlýnem.

Černoušek i synu i mateři nohy, ruce líbal a běžel za nimi až na svahy pod hruši.

Panic mu cosi vtiskl do ruky a černý hoch jako by tušil, co to a komu to patří, ukryl pergaménový proužek na holém těle za ňadry.

„Pěkným způsobům jsi se v Praze naučila! — Nevěděla-lis, co se sluší pro tebe? — Pěkné způsoby si's přinesla! — Proto že jsem na tebe peníze naložila? — Ani poklony neučiní! — Však si mohu mysliti, kdo tě k tomu navedl, — kdo!“

„Ale matičko — —“

„I ty že chceš už býti nad matku moudřejší? — Hlupkyně! Jiná by na tvém místě jinak si byla počínala! Takové štěstí a neumíš si ho vážiti! — Já říkám, že jsi jen po něm, mé krve že v tobě není ani krůpěje! — Však ti hlavu napravím.“

„Vždyť jsem ti ani slovíčkem neublížila?“

„Mlčíš-li? — Ještě matce odmlouvati! — Takové štěstí! Svatý Isidore! Jdi a můžeš se ptáti, kolik dcer z hraběcích rodů by po něm hráblo rukama i nohama!“

Od těch dob bylo ve mlýně po pokoji. Zvláště první dni nebylo s panímámou ani k vydržení.

Krajánka museli odnésti do komory vedle špejcharu, postel po něm celou vyčistiti, peřiny v trojí vodě vyprati a ještě jalovcem celou sednici vykouřiti. Bezvědomí trvalo u něho celé dva dni.

A když poprvé otevřel oči a dřívějším klidným zrakem se komorou rozhledl, seděla u něho Jelenka a černoušek. Zcela zřetelně zaslechl, jak učila tohoto opuštěnce křesťanské modlitbě. I toho si všiml, kterak měl hoch ruce sepjaty, jak klečel na zemité půdě a vroucně slovo za slovem po učitelce své odříkával.

„Věčný Bože, kde jsem se tu vzal? — Co se to se mnou dálo! Kde pak přece jsem?“

„V zlatokopském mlýně, strýčku...“

„V zlatokopském mlýně? — Nemožno!“

„Což mne nepoznáváš? — Jen se dobře podívej!“

„Jsem tak seslábly! — Bože věčný, kam se má síla podčla?“

„Byl jsi k smrti nemocen!“

„Já ke smrti?“

„Přinesli tě sem úplně bez sebe. — A my tu měli hosti.“

„Posvícení snad? — Nemožno! — Stromy ještě zeleny!“

„Paní sestra Jeho Milosti! — Setkali se tu se synem!“

„Že se tu setkali? — Ach, už vím; vždyť ho hledala. A já ji poslal na noc do zdejšího mlýna! — A co tahle černá tvář?“

„Siroteček, strýčku! V Praze ho lvům hodili...“

„Tedy ten; už vím, všecko vím, všecko, Jelenko! — Tedy že se tu shledali! — Podej mi, dceruško, aspoň kapku vody, pálí mne jazyk, v hrdle mém všecko jako oheň... Tedy že se tu spolu shledali! — A co ty, Jelenko, ty dobré, milé dítě, — co ty? — Co bych za to dal, kdybych ti mohl do nevinného srdéčka tvého vrátiti klid! — Ach Bože, vím a znám, jak přetěžkým i každé vydechnutí!"

Krajánek nyní plným douškem lil do sebe čistou, pramenitou vodu.

„Byla ta tvá nemoc jako padoucnice."

„Byla to ona, — byla!"

„Což na tebe přicházívá častěji? — Jak snadno bys takhle mohl zhynouti!"

„Máš pravdu, Jelenko! — Jsem už sice hezky stár; ale přece bych ještě nerad šel. — Ba právě že padoucnice!"

Krajánkovi se opět oči zavíraly ke spánku, ale tentokráte tichému, po němž se síla i zdraví vracívají.

A Jelenka učila nyní černouška písmenám. Kreslila mu je na hlazeném prkně hodně veliké a hoch je okamžitě dovedl napodobiti. Od předvčerejška nesměl panímámě ani na oči. I to sousto musila mu Jelenka podstrčiti pokradmo. Vždyť se sama matky stranila a vlídného slova od ní neslyšela jako by ani krví její nebyla.

„Však se mi musejí, — musejí podařiti mé záměry, kdybych měla vaše vzdory zlomiti nevím čím. — O čem se mi jen dříve zdávalo za nejlibějších snů, u toho jsem byla tak blizounko! — Však je na světě ještě umění, které plete mozky, až je poplete! — Lidé vědí mnoho a zlatokopská mlynářka není z těch posledních! — A kdybych na to měla všecko obětovati!"

Panímáma si opět boky po svém zvyku podepřela a nožkou zadupla.

A což by byla asi řekla, kdyby byla věděla o proužku pergaménovém, na němž bylo sice písmo slzami skorem smyto, ale přece ještě čitelno: „Jen mi věrnou, Jelenko, zůstaň, dokud si pro tebe nepřijedu!“ a nad nímž Jelenka o samotě celé večery proseděla a proplakala!

IX.

Vde tří týdnů bývala na Krumlově o každé neděli a svátku nesmírná schůzka lidu.

Děkanský kostel nijakž nemohl stačiti. Přicházeli až na tři hodiny cesty. Dobrá polovička musila zůstati pod širým nebem. A muži měli hlavy obnažené, ani nedýchali, na prsty vystupovali a výrazy jejich obličejů svědčily, jak upjata byla jejich pozornosť.

V kostele kázali pořadem děkanové a faráři ze všech panství rožemberských před jeho milostí vladařem. A odtud ta schůzka lidstva. Z kazatelů se připravil každý, jak uměl nejlépe; nikdo nechtěl zůstati pozadu za druhým. S panem vladařem byl přítomen celý dvůr, veškero úřednictvo, hejtmané, písaři a mezi těmi mnoho takových, kteříž byli jiné víry. Nescházela mezi nimi ani hlava Březanova. A nejeden prý na papíru rozloženém činil si ztichounka poznámky...

Dnes, desátou neděli po sv. Duchu, přišla řada na Veselského faráře Martina. Byl nad pomyšlení krásný, letní den a lidu všude jako hmyzu. V kostele hlava vedle hlavy a před kostelem husté, neproniknutelné davy, že jich nebylo možno přehlednouti ani s kazatelny, ač byly hlavní dvéře otevřeny dokořán.

Pan vladař už ve svém sedadle; s jedné strany usedla po jeho boku paní choť a s druhé paní Evička. Hanuš

zůstal státi v pozadí. A zase tu bylo veškero dvořenínstvo od kancléře a krumlovského hejtmana až do posledních písařů Na dnešek přijeli ještě i z Třeboně a Rožemberka.

Varhany spustily „Otče náš, milý Pane“ nejmocnějším hlaholem, u sakristie zaklinkal zvonek po druhé a na kazatelně objevil se mužík prostřední postavy, přismědlé pleti, havraních vlasů jaksi nesměle i rozpačitě se kolem rozhlížeje. Jaký také div! Před takovýmhle panstvem co živ zajisté slovo Boží nehlásal. Tolik učených, přemoudrých i zkušených hlav ho bude poslouchati a kolik jazyků každé jeho slovo desetkrát i dvacetkrát na všecky strany převraceti a nejmožnějším způsobem vykládati.

A když varhany utichly, farář Martin se znovu po toliku posluchačích nesmělým okem rozhledl a zdálo se, že mu na čele vystouply veliké krůpěje potu horkého. A slova textu: „O bys poznalo i ty a to v tento den tvůj, co jest tobě k pokoji!“ nebylo skorem ani slyšeti, jak tichounkým, takřka šepotavým hlasem byla pronešena.

Zkušenější posluchači zakývali povážlivě hlavami a nejeden si pomyslil: „Nevím, milý brachu, nevím, jak to provedeš! — Nějak divně začínáš!“

Panu vladaři samotnému kolem rtů se zakmitl úsměv.

Asi tři muži, již stáli na samém prahu, se na sebe podívali, potom na kazatele a s kazatele opět na sebe, řkouce jeden druhému, tohle že není Veselský farář. Je mu prý sice na vlas podoben, jako by bratří rodní byli; ale jejich farář to není a není. Vždyť ho už znají čtyřicet let. Ale utichše, poslouchali neméně pozorně.

Kazatel přečetl již epištolu a i s evangeliem se chýlil ke konci. Hlas jeho zněl temně, tlumeně, jako by z hrobu vycházel; vždy na několik okamžiků poustál, jako by chtěl dech popadnouti, při tom se zase tak rozhlédl kostelem a potom zněla slova z jeho úst ještě temnějšími a dutějšími zvuky.

Takhle ještě nikdy neslyšeli čísti evangelium. Spočívalo v těch zvucích cosi tak tajuplného, že posluchačům bylo až úzko kolem srdcí, zvláště když přišel ke slovům: „Neboť přijdou na tebe dnové a obklíčí tě nepřátelé tvoji náspem a oblehnou tě a souží tě se všech stran; a na zemi rozmecí tebe i syny tvé, kteříž v tobě jsou, a neostaví v tobě kamene na kameni: protože jsi nepoznalo času navštívení svého.“ — Tahle věštba připadala jim opravdu jako by hroznym proroctvím, jež vyplní se na nich měrou nejděsnější.

Kazatel dočta evangelium odložil knihu, přimhouřil oči a začal mluviti. —

Laskavý čtenář mi zajisté promine, nebudu-li opakovati kázání faráře Martina doslova, a dovolí uvésti jen jistou nejpřípadnější část.

„A komu platí i patří slova Spasitelova, jež jsem byl již tolikrát dnes opětoval, ke komu že hlavně jsou promluvena? — Mea culpa! — Patří vám? — Vestra culpa! — Patří-li tobě, pane vladaři slavného rodu rožemberského? — Tua culpa, — tua maxima culpa! — O bys poznala, ty milá, vzácná růže pětilistá i ty a to v tento den tvůj, co jest tobě k pokoji!“

Přízvuk, jímž tyhle věty byly pronášeny, nelze popsati Člověk se musí vmysliti v tehdejší časy, kdy mluvívali na kazatelnách mužové, kteříž ovládali svět, kdy chtějíce na příklad hrůzy posledního soudu vylíčiti, vystupovali před své posluchače s rohy ve svých pravicích, jež přiložili ke rtům a zafoukali do nich, až se všecko ve chrámu jen třáslo, a potom začali: „Vstávejte vy mrtví z hrobů svých, vstávejte et sententiam Dei vivi audite!“ Brzy zamýšlejíce znázorniti muka pekelská, přicházeli na kazatelnu s těžkým řetězem kolem hrdla zavěšeným či hodlajíce mluviti o nicotě světa vystoupili s umrlčí lebkou v ruce ukazujíce na důlky s otázkou: „Kde jsou ty oči,

kteréž k sobě nestoudné záletníky vábívaly?“ Na čelisti otevřené: „Kde jest ten jazyk licoměrný, ošemetný, pomlouvačný?“ — — —

„Vidím tě, ty milá, vzácná pětilistá růže, ty ozdobo tohoto slavného království, ty pýcho církve svaté, ty palladium rodu rožemberského nejmocnější; vidím tě a zřím na vlastní oči, jak tvá sláva letí od jedněch končin světa ke druhým, vidím tě, kterak svoláváš všecky věrné syny pod své prapory proti lidem, kteréž, přežel, že kdy země nosila, kteříž, sotva že světlo světa uzřeli, měli oslepeni býti, aby, až dorostou, vidouce, nerozžehali světel luciperových. Táhnou před očima mýma bohatýrové s růží pětilistou na štítech a červeným křížem na kabátcích, táhnou a proradce bijou, česť i slávu Boží množí, koukol vybírají, svazují do otepí a házejí do plamenů! — Jak se to mám, já člověk neumělý, slovem odměniti vám, vy Oldřichové, vy Jindřichové, vy Jahnové, jejichž jména písmenami zlatými na paměť věčnou napsal anděl Páně do knihy života. Jak tobě odměniti se mám slovy pouhými, já člověk chudičký, — tobě, ty pane Viléme, kterýž žiješ mezi námi do dneška a jehož jméno vryto do srdcí věrných tvých poddaných hlouběji a trvanlivěji, než do tohoto mramoru vyzdviženého nad tělesnou schránkou tvou! — Ty růže vzácná, ty růže milá! Hlásí se k tvému květu do dneška rodové knížecí, z nichž nejeden člen purpurem kardinálským oděn jsa tvůj lesk i tvou česť proslavil u samých stupňů trůnu jeho papežské svatosti. — Kéž poznala bys i ty a to v tento den tvůj, co jest tobě k pokoji! Jak je mi tě líto, z nejvnitřnější duše mé, že tě chtějí vší mocí přesaditi na půdu, v které vadne každý květ, v kteréž i každá svěží travička usýchá A schneš i vadneš a uschneš, než se naděješ! — A kdo že se hříchu do nebe volajícího na tobě dopouští? Ruka-li cizí snad? — Ach Bože polituj! — Což ničeho necítíte vy mocní Rožemberkové, kteří dřímáte v kobkách

vyšebrodských věčný sen? Že nic vaše hlavy v dusných sklepeních netíží? Že nic nezdá se vám o vašich potomcích? Kameny tvrdé, kameny mramorové, kameny k neuzdvihnutí nad vámi! I tvůj hlas, ty strážný anděle pětilisté růže, ve svém varování umlkl? I ty že slova nemáš ve prospěch cti a dobrého jména rodu svého! — Paní Perchto! — Paní Perchto! — Paní Perchto! — Já volám tě na tomto posvátném místě z hrobu, já tě ku pomoci zvu! — Paní Perchto, — paní Perchto, paní Perchto!"

Lid všechen trnul hrůzou, chvěl se po celém těle, pan vladař seděl s hlavou svěšenou ke hrudi, ani sebou nehýbaje, čelo paní Kateřiny bylo zachmuřeno, paní Evička si spustila přes obličej závoj, úřadnictvo pohlíželo k panu vladaři jakoby u vyjevení... Tenhle kazatel nebyl Veselský farář Martin! Kde pak ten!

„Já tě volám, ty paní vznešená, ty duše čistotná za svědkyni svých slov! — Poslední potomek rodu po českém království nejslavnějšího opustil víru otců svých, zradil matku, kteráž ho za syna přijala v lůno své, církev křesťansko-katolickou, přetrhl násilně všecky svazky, jež ho ku hrobům předků jeho poutaly, dal víru svou maceše, která po zboží jeho lační jako dravec po oběti, přilnul k ní s celým srdcem svým... A tys paní, paní Perchto, — mlčela? Ty, kteráž hned nad kolébkou, do níž kladou novou ratolístku rožemberskou, se skláníš a nemluvňátku do vínku dáváš požehnání své, kteráž to dítko, když odrůstá, opatruješ a střežíš každičký jeho krok, kteráž okem orličím hlídáš jeho nevinu, když dospívá v jarní květ, — ty žes ve chvíli nejrozhodnější oněměla, ty žes mohla se státi nevěrnou svému poslání v nejdůležitější záležitosti, kdy v sázku odvážnou jako ve hře v kostky vrhá se duše nesmrtelná?"

Kazatel mluvil nyní hlasem, jako by před dítětem nezdárným stál otec, jenž zapřísahá je pro všecko, co mu

svato, aby cestu už vyšlapanou opustilo a zabočilo na tu, kteráž travou zarůstala.

„Ty, paní čistá, dovolíš, abych směl promluviti ve jménu tvém!“

Řečník hlas na několik okamžiků přitlumil a opět poustal. Zdálo se, že chce sebrati všecku svou sílu a všecku svou výmluvnosť.

„A ku tvé milosti, pane vladaři, tuto prosbu pokornou vznáším... Věz, že hodina jest, abys ze sna povstati ráčil. Odvrziž skutky temnosti a oděj se oděním světla. Totoť slovem Božím k tobě! Roztrhni srdce své a ne roucho své i obrať se k Hospodinu Bohu svému. Dobrotivý jest i milosrdný, trpělivý a ukojitelný nad zlostí. Prohleď tmou bludů, které obklíčily duši tvou, rozraž okovy hříchu, jenž tě upoutal, a vrať se — o vrať se, vrať v lůno své matky nejvěrnější, o přijď a přijď jakožto syn, jenž poznal poblouzení své; přijme tě na srdce, přivine tě k ňadrům svým, požehná hlavě tvé a budeš jí opět synem nejmilejším!“

Panu vladaři kmital se za těchto slov kolem těsně sevřených rtů zase podivný smích. Vážný výraz, jenž prve rozhostil se bledými jeho lícemi, zdálo se, že vymizel nyní naprosto.

„Už i rameno světské zdvíhá se, aby luciperovi zamezilo ohavné jeho dílo, aby kladivem těžkým rázem rozdrtilo stavení, kteréž chtěl již korunovati diademem, na němž pracovali ode dvou set let v říši jeho nejfalešnější proroci. A v důkaz pravdivosti mých slov rač poslechnouti, pane vladaři, tento list, na němž pečeť nejjasnějšího císaře a krále našeho, na němž podpisy nejpřednějších úřadníků tohoto království.“

Řečník četl nyní dušeným, zase se zdálo, že hrobovým zvukem císařský mandát proti Pikhartům, či jak oni mezi sebou se jmenují „bratrům“, jakéhož z přítomných nikdo ještě nepamatuje. Všecky jejich sbory měly býti pozavírány,

koly zatlučeny a přísně poručeno všem obyvatelům království českého, kterého by koliv stavu byli, aby žádný těch a jiných podobných bludníků nepřechovával a učení, zpěvů i jiných takových jejich scestností provozovati pod nemilostí a skutečným trestáním nedopouštěl...

Mezi zástupy povstával náhle podivný šum, už se i hlasové zřejmě ozývali, až vzplanulo vše v hukot, jako by se byl vítr na okolních stráních vzmohl a rozletěl se střechami do nejnepatrnějších skulin. A z další řeči kazatelovy ani slova již nebylo rozuměti. Jen z toho k obsahu mohlo se souditi, jak rozhazoval rukama, jak mu tmavé oči prudkým plápolem šlehaly...

„Zakuklenec jakýs! — Chopte se ho! — Nepočestný člověk!"

Tyhle výkříky prorážely až k uším pana vladaře zcela zřetelně. Pan Petr nyní s celým dvorem svým se vzdálil a kazatel za stupňujícího se povyku i lomozu přibíjel vypovídací mandát na kazatelnu, přímo pod křídla sněhobílé holuběnky.

A sotva že sešel do sakristie, už tu čekali úřadníci páně vladařovi, zvouce domnělého faráře Martina, aby si neobtěžoval několik kroků k jeho milosti, po tak dlouhé orací že mu bude třeba odpočinku, posilnění a zotavení.

Pan vladař přivítal kazatele s neobvyklou vlídností.

„Z Veselí na Krumlov hezky daleko! — Kdy přijela tvá důstojnosť?"

„Včerejším večerem."

„A na děkanství byl jsi, velebný otče, noclehem?"

„Tak jest, tvá milosti!"

„Jsi řečník výborný, ano mistr ve svém povolání. Ani bych byl netušil, že na mém panství tak učené hlavy a tak výmluvného jazyka. Jsi-liž na svém beneficiu spokojen?"

„Musím býti, tvá milosti! — Pravý služebník Kristův nedbá věcí, které kazí rez i mol a jež kradou zloději.

Dobrý pastýř jen blaho stáda svého nocí a dnem na zřeteli chová!"

Náhle se otevřely dvéře a do komnaty páně vladařovy vešli tři muži, — venkované, dle všeho tak chalupníci.

„Rád bych tvou chválu, abych tě mohl po zásluze odměniti, slyšel i z jiných úst! — Hle, zde tvoji osadníci! — Vydejteż tedy svědectví pastýři svému i vy!"

Venkované se jeden na druhého dívali nesměle a zaraženi. Ostýchali se. Takhle jaktěživi nestáli jeho milosti tváří v tvář.

„Jen bez ostychu! — Chci vašeho otce duchovního svou přízní zvláštní obdařiti!"

Třem mužům nad touhle řečí páně vladařovou zůstaly rozumy státi. Za ty předhůzky, jichž by si ani císař proti jeho milosti nedovolil, nad nimiž sami trnuli a pod jejichž tíží jim hlavy až klesaly, — ještě přízeň a odměnu?

„Tohoto neznáme!" pravil rozpačitě po nějaké chvilce z nich nejstarší.

„Tenť přece farář váš!"

„Neznáme ho; viď že Lukáši a ty Závorko!"

„Vy že byste ani svého kněze neznali?"

„Nechodí, pane vladaři, do chrámu Božího po celý rok!"

„Lžeš! — V hrdlo lžeš! — Bůh ví, čí jsi a odkud!"

„Kdo jde na kolik hodin cesty, aby uslyšel svého faráře kázati, tenť nebude ani doma lenošiti v neděli za pecí!"

„Je mu podoben, tvá milosti, jako by jeden druhému z oka byli vypadli. — Ale on to není! — Na spasení duše své! — Umříti na to můžeme! — Hned jak ústa otevřel, poznali jsme to!"

Pan vladař nyní jim pokynul, aby se vzdálili.

„Tys na kazatelně domluvil: já ti to volné slovo ponechal. Nevím, kde jinde by ti to bylo prošlo; snad na celém světě ne. — Nuže: kdo jsi a kdo tě vyslal na Krumlov?"

„Jsem páter Chrysostom z Pražské kolleje!"

„Jsi, předkem, milý brachu, lhář a — podvodník!“

Pan vladař nyní mluvil hlasem studeným jako led.

„A kdo ti uložil poslání na Krumlov?“

„Mé svědomí!“

„A kdo ještě?“

„Již jsem pověděl: mé svědomí. — A chceš-li věděti ještě více: vlastní prospěch tvůj a rožemberské růže rozkvět bývalý!“

Pan vladař se uklonil a pousmál.

„Pověz mi pravdu k téhle otázce: Kdy přichází lékař k nemocnému?“

„Na zavolanou!“

„Volal jsem tě já? — Volal tě někdo z mých?“

Pan vladař se neustále zlehounka usmíval.

„Když duše churaví, když duše bloudí, jest skutkem milosrdenství poraditi a možno-li, ku cestě pravé přivésti! — A tvá duše bloudí oklikami, jež vedou všecky k záhubě...“

„A tobě zbloudilo tělo! — Ve svých záměrech jsi se přepočítal! — Dám ti času, abys mohl o své chybě přemýšleti. Čím dříve ji poznáš, tím pro tebe lépe. Za lež, které si dovolil proti mně s tebou ve spolku duchovník Veselský, odpoví si sám. — Zrušili jste klid a pokoj mezi mnou a sebou sami; od nynějška vizte že!“

Pan vladař zazvonil stříbrným zvoncem a do komnaty vešel úřadník s pozváním důstojného kněze k obědu, jenž již uchystán.

„Ustoupím jen moci; jen násilí!“

Úřadník se chtěl vzdáliti; ale k pokynutí páně vladařovu posečkal.

„Já tu ve jménu jeho císařské milosti, ve jménu svaté církve...“

„Ve jménu svého svědomí, milý brachu, a mohl-li býti užiti dalších tvých slov ve prospěchu mém i rodu mého. — Tak!“

Úřadník vzal potom pátera Chrysostoma pod paží a téměř jej vlekl za sebou.

Ten den měli tajemníci jeho milosti plné ruce práce. K císaři psal pan vladař důtklivý list sám vlastnoručně.

Ve zdejší residencí se rektor škodolibě usmíval, že se páteru Chrysostomu lesť jeho tak prašpatně zdařila. Aspoň se v Praze přesvědčí, že s panem Petrem se odvážné žerty po ďasech vždycky každému vyplatí. V různicích, jež povstanou (pan rektor si ostatně svárů přál), může aspoň vždycky čisté ruce ukázati a celému světu říci: „Jsem jimi nevinen.“ Pohostění pak na zámku z plné duše panu bratru přál. Tak ho pan vladař nejpohodlněji zbavil slídivých očí, obojetného jazyka a tchořích uší. Vždyť se tu od několika dní ani nemohl hnouti, ani takměř promluviti nesměl, protože páter Chrysostom pořád chodil s deštičkou v ruce a olůvkem za uchem. A byl mu neustále v patách a co chvilku se ho po něčem vyptával... Úsměv se mu s obličeje ani neztrácel. A lidé, kteří prý za každým slovem nejlahodivěji se utvařují, mají prý jazyky jedovaté a srdce ještě jedovatější. Pan rektor ostatně se ve výrazech člověčího obličeje vyznal jako nejobratnější fysiolog.

X.

Voják z tureckých válek v Zapadlině náhle zmizel, jako by ho byla ondyno smršť, jež tudy letěla, v obrovských kotoučích prachu odnesla. A byla nejpilnější práce, žně v plném proudu; bylo potřeba sekačů, vrstvářů... Uhodila parna, že se klasy na polích trolily, jakmile o ně ruka jen zavadila. Zdálo se,

že si tu chtěl pouze tak odpočinouti. Kde pak také: starý voják a polní práce, k tomu ještě ve žních, kdy celým tělem řine se pot horkem i únavou. Jednoho odpoledne sí vyšel a už se nevrátil.

Nejdřív se dal k jihu a ušed asi hodinu, jestřabím okem se opatrně celým krajem rozhlédl. Potom zabočil v pravo ke starým lomům, v nichž prý kámen lámali, hned když Zvíkov stavěli. A teprve nyní se pojevila jeho tvář ve pravé barvě. Přede chvílí ještě samá úslužnosť, učiněná povolnosť a tak pravý dobrácký ráz; náhle však vyměnily se dosti přívětivé rysy obličeje jeho vzdorem, jízlivostí a úšklebkem, jenž mu z rozpukaných rtův ani nezmizel.

Ušed opět asi hodinu, zastavil se znovu, zase tak krahujčím zrakem se krajem rozhledl a rtoma jeho proletěl hvizd, že holubi, již tudy táhli kamsi na pastvu, úzkostlivě se srazili a zaměřili ke koruně nedaleké plané hruše.

„Už jsem myslil, žes peci selské přivykl!"

Za objemným kmenem planičky zdvihly se náhle dvě postavy v kratičkých kazajkách, s tvářemi, jež přecházely až do hněda, s vlasy černými, jako nejtemnější peří havraní, s očima, před nimiž nezvyklec bezděky upřel svůj zrak do země.

„Jak ruka?"

„Slyšeli jste, že kopřivu někdy spálil mráz? — Trochu mne pohmoždil, ale rána zhojena. Levice sice pryč, ale tím pádnější bude pravé paže!"

Příchozí se zase tak pátravým zrakem po kraji rozhledl.

„Jsme jisti; není tu nikde živé duše. Zdržujeme se v téhle straně ode dvou dnů!"

Tito dva mluvili podivným českým přízvukem. Tu a tam i po slově tapali. Však se asi na jejich tváře dobře

budete pamatovati ze sudoměřické hospody. A v bezrukém tušili jste už dávno Buráka.

„Zlaté stopy sedě jsem vyslídil a vy?"

„Jako by nám byl zrovna někdo učaroval!"

„A obuv jste si rozedřeli..."

Burák se dal do smíchu, ukazuje na bosé nohy příšerných svých přátel. —

„Hleďte a, já za pecí se povaloval. — Poslechněte!"

„Však také ti cos povíme."

A nyní se naklonily tři hlavy k sobě, že jeden cítil dech druhého na tváři.

Burák začal.

„Zlatokopského mlynáře jste poznali v sudoměřické hospodě."

„Vpletl se nám do cesty a nejednou se již na odplatu pomýšlelo!"

„Do jeho mlýna přicházejí mleči až z daleka, i ze Zapadliny. Ondyno tam přijela na nocleh paní Evička. A za matkou, jako by si byli řekli, dostavil se synáček... Také na nocleh. Pan hrabě má ve mlýně nevěstu."

„Capperi! — Cappita!"

„Corpo di Bacco!"

„Mlynářovu dcerušku!"

„Poffare il mondo!"

„Tu, co v císařské oboře do ohrady skočila, aby ho zachránila!"

„Giubbilo! — Giubbilo!"

„Po všech peklech ji hledají a ona tak blízounko!"

„Oh! — eh!"

„Bude tu zlaťákův; ani jich neuneseme."

„A kdo že ji hledá?"

„Od císařského dvora. — Sua imperiale Maesta!"

„Nemůže se nám ani lépe všecko už dařiti! — Rád téhle ruky oželím! — Tuze rád!"

„Musíte jednati rychle! — Ránu za ránu!“

„Zítra večer nad zlatokopským mlýnem! — Tak k desáté!“

Potom se tři lidé naklonili k sobě tak blizounko, že se tvářemi skorem navzájem dotýkali; jediného slova nebylo slyšeti. Pouze z výrazu v jejich obličejích mohl by pozorovatel obsah tlumeného hovoru uhodnouti. Chvílemi se jim hluboké rýhy ve tvářích rozevíraly a zdálo se, že krví se podlívají; okamžikem však se zase stáhly, husté řasoví čouhalo až přes oči a kolem okoralých rtů svaly sebou škubaly, jako když se o nešťastníka vzteklina pokouší.

Za několik hodin se rozešli a každý jinou stranou.

Rožemberská čeleď slídila po utečencích z třeboňské věznice do dneška.

A každý šel, jako by nohy jen stěží vlekl za sebou. Jeden na levou a druhý na pravou silně napadal.

Bezruký si samým večerem usedl na kopec.

As hodinu odtud bělala se jakási rožemberská tvrz a pode tvrzí leskla se hladina rozsáhlého rybníka.

„Musím tě, ty růže pyšná, ještě trochu pochroumati. Vždyť mne schválně proto zlý duch na živu nechává. — Sáhnu ti zrovna na kořen, na ten nejmladší, z něhož bys se mohla ještě osvěžiti. — A potom to půjde s tím květem tvým jako s pelichající růží v podletí. — Pane Petře Burák žije, jeho druzi sice už spráchnivěli, odpočívá se jim to pod šibenicemi jako v nejuměleji klenuté krytbě, — Burák se ještě s tebou chce sejíti, podívati se ti do očí, vysmát se ti tváří v tvář a bude-li možno, trochu tě proti srsti pohladiti... Na tomhle rybníce, pane Petře, naše ruce pracovaly a kdybych mohl, vodu bych ti do dneška z něho píti dal, vodu bahnitou, abys se jí zalkl a tvá duše do žab přešla. — Bez milosrdenství, Buráčku, bez milosti!“

Burákova tvář se náhle zakryla nezvyklým rázem. Tak se zdálo, jako by se tyhle šedé oči, do nichž popelavé řasoví sáhalo, byly neobyčejným svitem zaleskly a potom, že se brázdy ve tvářích jeho opět rozevírají a že vlhnou divnou vláhou.

„Kam se podělo od těch dob umění rybnikářské! — Ve jich na panstvích rožemberských, na všech tahle ruka pracovala, všude hráze zakládala, stavidla vyměřovala... A bys, pane Petře, náš cech rozbil, cechovníky poručil spálit, dříti, věšeti... Ach tolik tovaryšů dobrých tenhle panský hrom dal zutráceti! — Jak mne i ta paměť bolí. — Hlavami rybnikářů jsi prý naplnil celou truhlici! — Vidím to všecko jako dnes: tamhle visí Vaněk Bezpalcí, tamhle opět Vaněk z Řemičova, v Milevsku milý písař náš Vašek z Mirotic... Z někdejšího cechu rybnikářského už jen já — jediný; ale ten jediný ti, pane Petře, ještě naplete starostí, až tě hlava bude brněti."

Burák býval někdy na Třeboňsku, když ty veliké rybníky zakládali, rybnikářským hejtmanem. A záští proti panu vladaři vzal si z toho, že pan Petr celou řadu soudruhů jeho dal utratiti. I listy odpovědné na Bechyni opslali a stávali jednou za Selčany ve struhách, podruhé mezi Lstiboří a Komárovem, jindy na Vožnici, opět jindy v černém lese za Bernartici; i na Kuřích hůrkách u Soběslavi číhávali. Pan vladař však, měv výstrahu, pokaždé jim cestou jinou vyvázl. Potom se dály popravy na Táboře, Bechyni, Vinterberce, Soběslavi, Vodňanech, Třeboni... Burák však jako by do země se byl propadl. Nevěděli o něm ani nejlepší přátelé. I boky jim smolnicemi opalovali, aby vyzradili úkryt svého náčelníka. Nejeden vystáv právo po třikrát, po čtvrté na mukách duši vypustil a přece ničeho nezvěděli. A jaký po něm dán se všech stran špeh! A co všecko za hlavu jeho slibováno. — Znenáhla však na něho zapomněli, až se tu ondyno z čista jasna objevil v sudo-

měřické hospodě. A od toho dne stavěla rožemberská čeleď každého žebráka, jezdci se rozjeli za každým kulhavcem, šatlavy při tvrzích a dvorech se šmahem plnily, ale Buráka a vlašských uprchlíků nikdy mezi nimi nebylo a nikdo o nich ani věděti nechtěl. —

Starého odpovědníka rožemberského vytrhl z přemýšlení o zašlých časech koňský dupot a hlasitý hovor několika jezdců poklusem jedoucích nedalekým ouvozem. Ani sebou však nepohnul; jen hlavu pozdvihl a utkvěl očima na čeledi.

„Hle, bludivče, nepotkals nikde Buráka?“

Jeden z jezdců zašvihl žilou a dvěma skoky octnul se u něho.

„Buráka — Buráka?“

Někdejší hejtman rybníkářský si položil pravou ruku na čelo, jakoby chtěl vzpomínati.

„Toho lotrasa mordýřského?“

„Už ho asi dávno země pohltila! — Už vím; — dobře vím! — Byl to hrozný škůdce jeho milosti pana vladaře... Tamhle ten rybník tenkrát zakládali a zrovna na hrázi šibenici postavili a tu neřest zlopověstnou Voršilu oběsili. Burák! — Burák! Už tomu ale mnoho let a se šedivou hlavou i paměť, milí páni, plesniví. — Až vy takového stáří dosáhnete...“

„Kdo se tě, otrapo, po tom ptá!“

„Inu tak, milí páni! starý člověk rád povídá, jen když ho kdo poslouchá!“

„Nikoho jsi nepotkal?“

„Inu — inu! Chromce jakéhos, nedávno, cestám veřejným se vyhýbal, bylo mi to nápadné...“

„A kdy a kde?“

„Přede chvílí! — Tuhle se dal do lesa!“

Jezdci nyní pobodli koně a jen kotouč prachu zdvihl se za nimi.

„Hlupci, osli! — Takhle na Buráka? Jaktěživi ho nedostanete!“

Potom se zdvihl a zaměřil zrovna k rybníku, na jehož hrázi před lety stály šibenice a na šibenicích viseli jeho soudruzi. A belhal se nyní, jakoby každým krokem chtěl klesnout. Také co chvilinku odpočíval.

Hladina rybníka se červenala, jako by zdejší tůně byly krví naplněny.

Burákovi tahle barva však nějak příliš lahodila; usmíval se spokojeněji a spokojeněji, až se dal i do hlasitého smíchu. Čápové, hledající mezi rákosím lahůdky, pozdvihli hlavy, a jak nejvýše mohli se vzpřímili; potom zaklapali zobáky a dali se na útěk. A čáp jest přece ku člověku přítulný, i k neznámému přijde a zobákem mu kapsy ohmatává. Ulekli se bezpochyby toho příšerného Burákova smíchu. Bývali a jsou i budou lidé, kteříž, když všemi útrobami jejich lomcuje hněv, když srdce jejich žlučí překypuje, smějí se, až jim oči slzí, žíly na čele nabíhají a hlas se stává chraptivým. A tihle jsou nejnebezpečnější.

Burákovi by ostatně hněv ani neslušel. Výrazu tváře jeho byla jízlivosť nejpřípadnější.

XI.

Krajánek Oremus se v zlatokopském mlýně ku podivu rychle zotavoval. Nemohlo také ani jinak býti; měl v Jelence výbornou ošetřovatelku a v černoušku nejúslužnější duši.

I pan otec kolikrát za den si zašel do komůrky podívat se na starého.

Pouze panímáma ani prahu do klenuté, uzounké jizbičky nepřekročila. A od onehdejška nikomu ani dobrého

slova nedala. Na čeleď se utrhovala, na muže promluvila, jen když se s ním chtěla hádati a plísniti jej, že své dceři štěstí vlastníma rukama zakopal, takovou hlavu že pod Božím sluncem nenajde a k čemu že se jen sem vdávala, kdyby si prý chalupníka jakéhos byla vzala, že mohla být šťastnější a spokojenější. Jelence také nemohla přijít na jméno, že marně v Praze peníze utahala, proč se štěstí svého oběma rukama nedržela... A kde o černouška zavadila, vždycky ubožec ucítil masitou, pádnou její pěst. Nemůže prý býti horšího neštěstí pod střechou, než když hospodyni pojme marnivosť, když oči její zaslepí zlato, uši její ohluší ctižádosť a srdce její prosáknuto bezměrnou pýchou. Trpí muž, trpí děti, na dcery věší matka všecky možné trety, vyhledává jim ženichy, našeptává jim, jak lze nápadníky nejsnadněji upoutati... Tak do dneška v nejednom selském statku. Spokojenosť pískem se rozlétá, pravé štěstí dýmem se rozplývá a láska všecka vadne, jako když růži plnou podhryže červ. A ke konci vždycky přichází pláč; mnohdy se úpěním i srdce rozskočí či rozum pomate...

„A co ti přece jen bylo, strýčku? — Hrozná nemoc! — Jakživa jsem takové neviděla!"

„Hrozná nemoc, strašlivá! — Už jsem myslil, že mne přešla a ona mne zatím překvapila z nenadání."

„Což jsi tak někdy stonával?"

Jelenka odhrnula bělounkou ručkou vlasy se starcova čela a usedla si vedle něho do hebounké trávy na Vltavině břehu. Klapot mlýnských kol sem zaráže jen temným hukotem.

Krajánek se zahleděl do vody a neodpovídal.

„Přece tě znám od malička a o tvé nemoci jsem nikdy neslyšela. A otec řekl, že takhle také nikdy člověka stonati neviděl."

„Pst, Jelenko! — Pst!"

Krajánek pozdvihl ukazováček u pravé ruky a pohrozil děvušce.

„Tyhle vlny pohádky povídají, divnou, přepodivnou... Pst!"...

Starý muž, zdálo se, že poslouchá i ústy i ušima. Až k samé řece se nahnul.

„Vlny pohádku! — Tahle Vltava?"

„Divnou, přepodivnou..."

„A ty že vlnám rozumíš, co si vypravují?"

„Každá pěna, jež se na nich zabělí, vím, co znamená, každá bublina, jež vyskočí a okamžitě se rozplývá, vím, co jest a což potom ta dlouhá kola, jež na vodě tvořívají, když vítr duje... Člověk poslouchá, ani nedýchá, hlavu sklání níž a níže, oči zavírá, pokyvuje a před ním rozevřen náhle čarovný kraj, jakéhož lidské zraky neviděly, o němž uši lidské neslyšely a jehož krásy nikdy ani na lidskou mysl nevstoupily, člověk sebou hne, chce toho kraje dostihnouti, než se brány vedoucí k němu uzavrou, cítí rozkoš, kterou nelze popsati, a nad hlavou jeho — Jelenko — vlny se zavírají a zase pohádku povídají o životě zmařeném... Poslechni, Jelenko! Nyní na příklad toto jsem se dověděl!"

Krajánek si usedl pod starou olší pohodlněji, opřel se zády o kmen, a začal:

„Před lety, když ještě slepice zlaté vejce nosily, když lítali ptáci se zlatými péry, když na vrších stavěli skleněné zámky, narodil se poctivé jedné měšťénínské rodině chlapeček. A když se narodil, rostl až vyrostl. A učil se, až by se byl i hnedle vyučil. Uměl cizí řeči, jako když vozka bičem mrská, věděl toho o cizích zemích hnedle více než o své vlastní, z devíti kůrův andělských uměl jmenovati všecky, jak by je četl, o třech nebích věděl, o stupních, kterými tam dolézti nejsnadněji, i klíče znal, kterýmiž bránu věčné říše lze otevříti nejjistěji, i takovým rouchem už byl oblečen, které požívá mnohých a mnohých privilegií...

Otec měšťénín a matka měšťanka samou radostí plakávali, když tak sami sedávali a na syna, kterak jim ke cti, útěše a sobě samému ku štěstí vzpomínali. A tu jednou se ten syn náhle vrátil, když ho čekali nejméně. Ani svým očím nechtěli věřiti a což teprve svým uším, když zaslechli: Nehněvejte se na mne, drazí rodičové, když řád svůj složím a přestanu bezbožným lidem kázati... Matička zalomila nade hlavou rukama, otec utkvěl na synu pevným, zpytavým pohledem a otázal se ho: „Co chceš potom začíti?“ — „Půjdu do panské služby. Znám způsoby i mrav a mohu štěstí udělati.“ — „V panské službě štěstí si jen za cenu duší kupují, hezké tváře za zelený věnec a čeledín za věrné služby náhončí. Už jich pamatuji několik, co takovýmhle způsobem v panské službě přišli ku štěstí. Ale také dobře vím, že všechněm se to štěstí za krátko proměnilo v nejhorší neštěstí...“ — „A půjdu-li přece, tatíčku?“ zeptal se dále syn. — „Měli jsme dítě jen jediné, ze svého dítěte měli jsme radosť na světě jedinou; potom nebudeme míti syna žádného a radosti také žádné!“ řekl otec hlubokým hlasem; ale zraky jeho neustále spočívaly na mladém muži s pohledem nevýslovně prosebným. — „A což když se k vám vrátím s tím štěstím svým?“ — „Uzamknu dvéře a ani přes práh tě nepustím.“ — „Pamatuj na Boží přikázání, jemuž jsem tě učívala, synáčku můj, — pamatuj, pro Boha trojjediného...“

Krajánek na okamžik utichl a asi dvakrát či třikrát si tak až ode dna své duše vzdechl.

„Syn však neposlechl. Všecko marné mluvení: každého slova bylo škoda. Když prý se dítě zatvrdí, nemůže býti hlavy nepovolnější. Otcova slova drahokamy, — matčiny slzy nejcennější perly... Běda člověku, jenž jimi pohrdá, třikrát běda po všechen čas! — V království, v němž bylo město, v němž stála syna tvrdohlavce kolébka, kvetl rod, jehož ratolístkám kolébku vystlávali růžemi od pravěku,

jehož synův i dcer mladý věk vinul se nejrozkošnějším sadem růžovým a jimž nad lety dospělými klenulo se loubí růžové, jehož členům růže kladli na podušku do rakví a hrob jejich stolistým kvítím zasypávali...

„Rožemberkové!" zašeptala bezděky Jelenka.

Krajánek však jako by neslyšel a zase si tak třikrát z hluboka oddechl.

„Ve školách magistři učívají mnohým a mnohým pravdám pro život. Škoda však, že jich žáci hrozně zřídka mohou upotřebiti. Obecný lid ve svých průpovídkách hrou učívá se pravdám nejryzejším; tak jako tomuhle na příklad: nechceš-li oslepnouti, nedívej se dlouho do slunce... Ve velikém jednom městě hráli komedii: Josef Egyptský. Měštěnínův syn, o němž tahle pohádka vypravuje, provedl svou úlohu nejlépe ze všech; byl on nejmladším z Jakubovy rodiny. Kdykoliv na prkna vystoupil a než ústa otevřel, už se všecko bouřlivým potleskem jen otřásalo. A což teprv když promluvil! Hlas jeho uměl napodobiti všecken možný lidský zvuk a výraz obličeje jeho dovedl znázorniti každičkou vášeň lidskou. Diváci se smáli, že se musili báti o svá hrdla, a za několik okamžiků nemohly jim opět oči na proudy slz stačiti... Při výstupu, kterak se zaprodanec dává bratřím poznati, volaje: Já jsem Josef, bratr váš, kteréhož jste prodali... ozval se mezi posluchačstvem pláč hlasitý a usedavý. Potom pozvali herce do domu, nad jehož vraty vznášel se erb ze samých růží. A než se mladý muž mohl dobře kolem po veškeré té nádheře rozhlednouti, stála před ním vznešená šlechtična s nejsvůdnějším úsměvem a když jej oslovila, zdálo se mu, že i ta dřevěná, umělé vykládaná podlaha pod jeho nohama povoluje. Byla, Jelenko, tak ve tvých letech... Potom uplynul kratičký čas a mladý muž byl již mezi dvořenínstvem nejvznešenějšího domu v celém království. Co doma tatíček s matičkou, zapomněl — dočista zapomněl. Že se dvě hlavy, jež mu

v celém životě byly nejvěrnějšími, těžce trápí, že jim vrásek na čele a tvářích co chvíle přibývá, že co chvíli sklánějí se níž a níže ke hrudi, že jim staré oči pláčem zčervenaly, že se dnem zatahují mlhou divnější a divnější, ani na to nevzdechl. Neřekl-liž jsem, Jelenko: Nemůže býti hlavy nepovolnější, než když se dítě zatvrdí? Otcova slova drahokamy, matčiny slzy nejcennější perly a běda člověku, jenž jimi pohrdá. Mladý muž byl zachvácen nemocí, která za takových okolností vždycky přesmutně končívá. „Josefa Egyptského" potom ještě přečasto hrávali a při těch hrách nescházela ani žena Putifarova!"

Krajánek Oremus se dal nyní do vřískavého smíchu.

„Posloucháš, Jelenko? — Nescházela ani žena Putifarova; jediné že šlechtična, kteráž úlohu její převzala, byla dosud svobodnou, ještě mladičkou a že jí nezůstal v rukou pouze plášť, ale celý Josef — celičký... Jednou zašli v tu krajinu, odkud mladý muž pocházel. Když uviděl v pozdálí rodné městečko, pobodl koně, šlechtičnu poprosil na nějakou chvilku za odpuštění a za čtvrt hodiny stanul před domkem, k němuž jedni pohlíželi s výrazem nejupřímnější soustrasti a ti druzí s nevypověditelnou škodolibostí. Když s koně seskočil a dvéře otevřel, ovanul rozpálené tváře jeho podivný vzduch, jako když po letech otevírají hrobku, kterouž nelze provětrávati. Ale odvážil se přece do vnitra, až do světnice. Nemohl se tu nějak ani vyznati. Pro okamžik jeho oči ani dobře neprohlédaly, až teprve za chvilku. V rohu světnice u postele seděla shrbená jakási postava s obličejem neodvratně upřeným na lůžko. Ani sebou nehýbala. Že kdosi překročil práh ve světnici, taktéž nezpozorovala. Ruce měla sepjaty, rty těsně sevřený a obličej jen kost a kůže. Vlasy jako když je posype popelem a na rukou žíly až do tmava promodrávaly. Na lůžku pojevila se nyní hlava nebožtíkova; ostatní tělo bylo zakryto těžkou peřinou. Zraky zesnulcovy byly ote-

vřeny, ústa též rozevřena a svaly kolem rtů staženy k výrazu, jejž nelze popsati.

„Jsi to, matičko, ty?“

Mladý muž postoupil do jizby asi o tři kroky dále. Ženská postava u lůžka neodpověděla.

„Váš syn vás přichází navštívit — tatíčku — matičko!“

Mladý muž octl se až u samé postele; shrbené stařence položil ruku na popelavé vlasy a nahnul se nad lůžko. Ale sotva že blíže přihlédl, uškubl ruku, prudce se obrátil a ještě prudčeji ze světnice vyrazil. Na lůžku umrlec a žena vedlé něho také mrtva. Ne, — nemohou to býti jeho rodiče. Těchhle tváří jaktěživ neviděl... A za čtvrť hodiny již po boku vznešené šlechtičny poklusával.

„Tak náhle rozsmutněn?“

„Přijde ledacos do hlavy...“

„Snad láska stará, — ta nejprvnější, nejhoroucnější...“

„Ta tvá pro mne jedinou, nejvřelejší, nejhoroucnější...“

„Nevím; ale pochybovala bych!“

„Co chceš, ode mne žádej, abych tě mohl přesvědčiti.. Kdybych se pro tebe měl zříci nebe, učiním tak; a kdybych se pro tebe měl zapsati peklu, ani okamžik se nebudu zdráhati.“

„A ty žes chtěl knězem být?“

„Však také nejsem...“

„V tobě že otec s matkou viděli světlo očí svých, podporu svého života a veškerou svoji naději? — Jak se mýlili! — Jak se sklamali! — A nemohla bych se mýliti i já? — Neznám tě tak dlouho, jako tvoji rodičové...“

Z městečka ozval se pronikavým hlaholem klinkot umíračku.

Kůň, na němž seděl mladý muž, se vzepjal na zadních nohou a zaržal, jak by mu do hrudi kopí bylo vjelo na kolik palců hluboko.

Ve městečku vyzváněli opravdu hodinku rodičům mladého muže, již se oba pro dítě usoužili a jeden druhého přečkal o jeden den...

Šlechtična byla potom na otcovském hradě obletována nápadníky se všech stran a mladý muž začínal jí býti jen úslužným a oblíbenějším dvořenínem. Vídal ji řídčeji a řídčeji. Byla k němu den ode dne i chladnější. I slovem začala lakoměti, natož úsměvem. Jednou přijel na hrad cizí bohatýr, byl samé zlato a stříbro, v nejkrásnějším věku, pletl hlavy ženám, vtíral se samoděk do srdce pannám a šlechtična mu konečně podala ruky. Mladý muž zaskřipěl zuby, sáhl k boku po oceli, rty mu zbělely pěnou..."

„A vdala se mu?"

Jelence tato otázka proklouzla rty takořka nevolky.

„Vdala, Jelenko!"

Kolem rtů krajánkových zakmítl se hrozný úsměv a tvář jeho se zastřela výrazem, že se ho mlynářova dcera zděsila.

„Po oddavkách se vydali na cesty. Ten mladý muž je provázel. Zapřisáhl se šlechtičně, že jí bude sloužiti jako otrok do nejposlednější chvíle svého života. Na kolenou ji prosil s rukama sepjatýma, aby ho neodpuzovala, že by musil vztáhnouti na sebe ruku, že by nemohl a nemohl býti živ... Nezapomeň, Jelenko, že tohle všecko pohádka. Připomínám ti to proto, že podivnější věci uslyšíš!"

„A kde tys ji slyšel, strýčku?"

„Kde já ji slyšel? — Já — krajánek Oremus? — Vymyslil jsem si ji, vymyslil, Jelenko, když tak chodím sám a sám, nemaje nikde domova, nikde věrné, drahé duše. Tu člověk potom na přepodivné myšlénky a neuvěřitelné nápady přichází, až se jich někdy leká sám, kde se v hlavě berou a jakéže větry je pod lebku navály. Ani si pomysliti nemůžeš, nač všecko člověk o samotě přicházívá... A dvořenín či čeledín, jak kdo chce, byl nové vrchnosti opravdu

nejoddanějším otrokem. Pes je nejvěrnější zvíře, ale když se nezdaří, nejpotměšilejší. Líže ti ruku, olizuje, lichotí se k tobě, tulí a než jsi se nadála, už se ve tvém těle jeho tesáky zarývají. A když mladičké ženě přinesli kdysi čápové chlapečka, dvořenín div radostí do stropu nevyskočil a zavejskl si, že si na zámku obě uši až zakrývali. A vrchnost služebníku svému svěřila, jako by na širé zemi neměli oddanějšího člověka... Ale slunce manželského štěstí zakalil brzičko turecký půlměsíc, a že se dýmem z tureckých děl zadusilo. Když se choť s chotí loučili, věrný čeledín se dal také do pláče a řekl, že s pánem svým půjde světa kraj, tělem svým že ho zakryje, — tak jako ty, Jelenko, mladého panice v císařské oboře..."

„Strýčku — ty to víš?"

Jelenka se nyní zarděla, jako by všecky červánky, co se jich strání a lesů dotýkalo, jejími tvářemi se byly rozlily.

„Jediné, že ho nezakryl jako ty!"

Krajánek se podíval na děvušku pronikavým pohledem a kolem svadlých rtů zakmitl se mu zase tak podivný úsměv, že Jelenka ve všech údech mrazení pocítila a mimoděk o poznání od starého muže blíže se svezla nad vodu.

„Kolem hradu, v němž se uzavřel, bylo tureckých vojsk jako mračen, když se nebe zatáhne chmurami od obzoru po obzor, a když pořád nové a nové hrady vystupují, černější a děsnější, zlověstnější a příšernější každým okamžikem, blížíce se nad dědinky za hrozného hukotu... Věrnému sluhovi se každým dnem leskly zraky divokou radostí prudčeji. Ve hradě řídli a řídli, až jich zbyla jen hrstka. Ale šla prý pomoc a byla nedaleko. Už chleba poslední sousto dojídali, ale o vzdání ani řeči. Všickni byli jako ze železa... Více však než nedostatek chleba je mrzelo, že jim ubývalo koulí s prachem. A když jednou otřásl se celý zámek v samých základech a hradební zdi

se roztrhaly, čelo udatného pána se zachmuřilo, oko zakalilo a ústa jako by oněměla, Zbytek prachu vyhozen byl do povětří a z udatných bojovníků padla hezká kopa... A víš, kdo hodil doutnák do prachu? — Víš, kdo chleba za nocí přes zdi dolů házel? — Věrný čeledín a do jakého smíchu se vždy při tom dal! Na hlídkách se stráže ptala jedné druhá, zdali slyší krkavčí skřek, jenž proráží až do kostí. A smál se tak hrozně zatím člověk krkavčí a smích jeho byl nejděsnější, když se hlouček mužů se svým pánem smrti zasvěcoval. Všickni měli za to, že se ubožec míjí s rozumem... Potom nastala seč, jaké prý nikdo nepamatoval a o jaké nikdo nikdy neslyšel. — Viděla jsi, Jelenko, někdy Vltavu, jak se bouří, jak se vzteká, jak ode dna hučí, jak všecko poráží i silné kmeny vyvrací a odnáší celé vesničky? A tenkrát bylo ještě hůře, protože se rozezlili lidé a srazili se muž proti muži... Obhájci jeden za druhým klesali, ale každý na hromadě tureckých mrtvol, až nezbyl ani jediný..."

Krajánek si nyní odpočinul a obě ruce sevřel, až mu klouby zapraskaly, jako by se vymýkati chtěly.

„Čtla jsem kdysi knížku a v ní bylo skorem hnedle všecko tak na vlas... Hrdinný pán byl chotěm paní Evičky... Před nějakými třicíti léty. Však to také víš!"

Jelenka zavadila o krajánkovu tvář jen tak plachým pohledem a opět se svezla travou až nad samou vodu.

„A zbyl přece jeden... Celé dva dni mezi samými nebožtíky ležel a když už bylo všude kolem ticho, zdvihl se, krkavčím okem se rozhlédl rozvalinami, vyhledal mezi mrtvolami svého pána, odepnul mu křivou šavli a šel povědít paní choti smutnou novinu... A když přišel, paní utrápená zajásala a chlapeček v kolébce ručkama zatleskal. Domnívalať se paní i synáček, že dobrou zvěsť jim nese od tatíčka... Až teprve když skvostnou šavli odepjal a do kolébky synáčkovi položil se slovy: „Tohle ti tatíček po-

sýlá a odkazuje," zalomila paní rukama nade hlavou, rtoma se jí prodral pláč, že naplnil všecken dům, a potom přišly na ni mdloby... Čeledín se po ní vrhl, pojal ji v náruč, tváře zrudly mu do tmava i oči se mu krví podlily a ústy jeho, na nichž se pěna zabělela, vydrala se slova, jako když dravec zavyje: „Konečně, konečně jsi mou, kdybych tu chvíli se měl do pekla propadnouti!"... Pacholíček na kolébce zaúpěl po matičce, zdvihl se, a co bylo síly v dětském jeho hrdle, zavolal: „Táhneš, chlape! — Pomoz, tatíčku! Vrať se, pomoz..." Pacholíček až osípěl a paní nářkem jeho přišla k sobě okamžitě. „Nedotýkej se mne, člověče prokletý... Zapřel jsi otce, zatvrdils se proti matce a za námi plížils se jako had, jenž čeká chvíle, aby mohl uštknouti..."

„Jsme oba stejni, paní vzácná, na vlas stejni... Kdo pak toho všeho příčinou, že syn zapřel své rodiče, — kdo, ty paní ctná?"

Čeledín se opět vrhl po své paní, pěn na rtech se mu pojevilo, jako když na němou tvář přichází vzteklina... Mezi ní a jím octl se náhle pacholíček z kolébky, sepjal ruce proti zuřivci a rtíky jeho drala se modlitba vzlykotem přerývaná...

„Buď proklet, — už jsi beztoho, — od otce i od matky!"

„Buď proklet, — už jsi beztoho, — od otce i od matky!"

Hošík slovo za slovem místo započaté modlitby po matce opětoval a ručky jeho sepjaté zdvihly se vzhůru, jako by prosily o uskutečnění těchto slov...

Čeledínovi se zdálo, že se kolem něho náhle všecko boří, strop nade hlavou, podlaha pod nohama, že všecko na něho padá...

„Už jsi beztoho — od otce i od matky..."

A tenkrát přišla na něho ponejprv nemoc, která se ob čas po celý život jeho vracívala. Za zámkem asi hodinu, odkudž prchal jako Kajn od místa, kde ležela oběť jeho záští, vrhl se k zemi, hrabal ji rukama i nohama, řval, že žádný dravec ze sebe takové zvuky neumí vydati. Kolem něho, zdálo se mu, že kmitají se obludy s příšernými tvářemi, že se po něm sápou, že už cítí jeho spáry a proto tak rukama i nohama dobýval se do země, aby se mohl před nimi ukryti. A bylo prý rozuměti jen jedinému slovu z jeho úst... Kněží je vyslovují přečasto při oltářích...

„Oremus," zašeptala mimoděk Jelenka.

„Ano, oremus, milé dítě... A potom když nemoc ho pustila, byl jako beránek, jejž poprvé ostříhali... A víš-li, kam šel? — Schodil všecka místa, kam kdy lidé putovali, na kolenou, klečením až mozoly mu utvrdly a když to na něho přišlo o poutích, kněží ho zaříkávali, okuřovali, svěcenou vodou kropili, kající žalmy se nad ním modlili a nešťastník i kameny ve dlažbě vylamoval i půdu hryzl..."

Jelenka se chvěla celičkým tělem, opět jako by vály nejstudenější větry proti vodě od severu a na zbledlých rtech jí lpěla otázka, kteréž se všecka hrozila a již si učiniti ani netroufala...

„Jsi-liž ty ten čeledín...?"

Už několikráte chtěla krajánka tak osloviti; ale pokaždé jí jazyk upřel služby a vždy znovu celičkým tělem jí projel mráz.

„A proč jsem ti tuhle pohádku vyprávěl? — Poslechni, Jelenko!"

Krajánek přisedl k dívce blíže a položil jí kostnatou ruku na skráně —

„Hoď tu panskou lásku do těchto vln, ať ji do moře zanesou — do moře na dno, do touní, z nichž se na svět nic nevrací zpět... Poslechni, dítě milé... Už se sotva kdy uvidíme a tahle pohádka má býti poslední... Můj

život už jako dnešní den, nad nímž se rdí poslední červánek a jemuž v hájích sovy za chvilku začnou houkati rekviem...“

Starý muž se zdvihl, kostnatá ruka spočinula ještě tak chvilku na skráních děvuščiných a potom nepromluviv už ani jediného slova, pustil se podle vody k severu.

Jelenka taktéž zamlkla, zraky její tkvěly za krajánkem, dokud nezašel, a zdálo se jí, že vlny, olše, dubiny, i ty tmavé sosny v povzdálí, i ti okřídlenci, již se v korunách kmenův a na větvicích rozepěli, — zpěvem i šelestěním splývají v jediné slovo: „O r e m u s“.

Jen ten slavíček, jenž si usedl do houští zrovna nad její hlavou, jinou zahlaholil, ale také tak smutnou, že se po ní srdce mladé ve dví trhává: „Hoď tu panskou lásku, — hoď ji do těchhle vln; ať ji do moře zanesou, do moře na dno, do touní, z nichž se na svět nic nevrací zpět...“

A Jelence touto pěvánkou slza za slzou po milé tváři kanula; kdyby ji do vod chtěla hoditi, musila by sama do nich se vrhnouti, aby ji do moře dalekého zanesly a v nejhlubších jeho touních pohroužily.

„Pusť z hlavy, miláčku, všecky tyhle myšlénky! — Pojď se mnou k domovu! — Podívej se: nad černým dolem divná mračna vycházejí. S takovýmihle přichází bouře jako blesk a zuřivá jako vzteklice. — A kde je krajánek?“

Otec uviděv mraky, vyšel si za dcerou a našed ji, vzal Jelenku za ruku.

„Odešel, tatíčku! — Už prý se snad neuvidíme!“

„Ani se nerozloučil?“

„Podivný člověk, tatíčku, tak podivný jako ta jeho pohádka s tím jménem jeho!“

„Pojď, Jelenko, — pojď! — Slyšíš, jak z hluboka začíná hřímati? — Pánbůh buď s námi!“

Jasná obloha zatahovala se opravdu každičkým okamžikem šíře a šíře šedočernými spoustami nedobrozvěst-

ných chmur a všecko kolem tichlo, i řeka, i stromy, i zpěváčkové. Laštovičky poletovaly nizounko nad zemi, i starý čáp, stoje na jedné noze, úzkostlivě se rozhlížel, kde by se nejbezpečněji uchránil... Temný, hluboký rachot téměř ani neustával a vzduch pořád mrtvější a dusnější.

I panímáma se už po dceři sháněla a tomu pobudovi, jenž prý jí svými tlachy darmo hlavu plete, na jméno nemohla přijíti. Však ho již zítra odtud „vyprovodí"! Ukáže, kdo přece ve mlýně, jejž ona zvelebila, pánem. Jindy prý sem chodívali jen mleči podruzi a nyní se všecko do zlatokopského mlýna jen hrne. Ani sestra páně vladařova nepohrdla u nich noclehem a co všecko více.

„Všecka čest — všecka chvála! — Však si také o zlatokopském mlýně všude povídají, ať jdu kam jdu a panímámu znají na míle daleko, až v Třeboni, až v Krumlově..."

Obstárlý mleč, jenž panímámu tímhle dýmem svého kadidla opojil, skrojil si chleba a pomázl hezky tlustě máslem. Tak se zdálo, že nemá jednu ruku. Přišel sem předc chvílí objednat melivo pro nějaký rožemberský dvůr. Přivezou prý zítra na třicet pytlů. Bude toho potřeba za vojskem, jež táhne zase na Turka.

Díl třetí.

I.

en tak! — jinak nikoliv! — Všecku mízu! — A musí schnouti před mýma očima! — Mně neodvážil se ještě nikdo vzdorovati, až on... A pořáde jen on! — Jednou se vyhýbá mým rozkazům předstíranou nemocí, podruhé k mým nařízením má samou repliku a dupliku! — Už jsi dost, pane Petře, stár a mohl bys mne znáti!"

Císař Rudolf přecházel jizbicí, do níž jen tlumené světlo denní vnikalo, neobyčejně rychlým krokem. Ve bledých lících chvěl se mu každý sval, i ruce jeho, jimiž chvílemi prudce kolem sebe zamávl, třásly se rozčilením a pravice nejednou k levému boku po kordisku sáhala. —

Komorník Lang dotkl se svými novinami, jichž se mu dnešním jitrem z pražské koleje dostalo, nejcitlivější stránky v povaze jeho císařské milosti. Když potměšilý dvořenín vyprávěl, kterak pan Petr Vok poručil uvězniti kazatele, jenž v děkanském kostele krumlovském předčítal dekret císařský, vypovídající bratrské predikanty z Českého království a zrušující sbory jednoty, zašlehlo oko císařovo

žárem, jakýž se kmital v něm, jen když se mysl vladařova začínala na několik chvílí zastírati nejděsnějšími chmurami.

„Dekret naším jménem podepsaný? — Rozkaz s naší císařskou pečetí? — Kdože? — Kdože? — Mluv hlasitěji...“

„Pan vladař domu rožemberského...“

„Pan vladař...“

Rudolf se dal do smíchu.

„Vladařem všech rodů v celé říši Římské jen já — já jediný! Však vám vaše privilegia, vy kohouti, ostříhám jako hřebeny.“

„Ráčila by tvá milost císařská popřáti sluchu služebníku nejoddanějšímu...“

„Mluv jen! — Mluv, vše, co víš...“

„Pokladny páně Petrovy vysýchají; už prý vyprázdněny skorem až na dno. Už jsou duty, císařská milosti. — Já mu s povolením tvé milosti otevru pramen, jímž se zalkne, kdy bude míti žízeň největší. Všecka panství rožemberská připadnou pánu mému. Mohou se jen Švamberkové z příštího dědictví těšiti!“

Komorník za nějakou půl hodiny sedal na zámeckém nádvoří hradčanském do dvojspřežného povozu a poručil „K panu Adamu Hrzanovi!“

Pan Adam Hrzan z Harasova byl za těch čas jedním z nejbohatších obyvatelů českého království. Půjčilť předešlému vladaři rožemberskému padesát tisíc zlatých, doufaje, „že ulovíze zbožípětilistérůže nějaký mastný kus; ale chybilo to.“ Každému, kdo přišel, mohl půjčiti požadovanou sumu, měl-li jen dostatečné záruky. Ovšem že žádával potom dvakrát a nezřídka i třikrát tolik zpět. A bohatství jeho rostlo takovouto měrou až neuvěřitelně. Nejraději půjčoval prvním velmožům. Tenkrát alchymie hltala od tisíce do statisícův a měla přece žaludek prázdnější a prázdnější. Čeští páni jí do něho házeli už

celé statky své, zámky s příkopy a hrady s věžemi a mosty zdvihacími; ale přece jí nezasytili.

Pan Adam Hrzan se uměl o jejich požadavky předobře postarati. Neodcházel od něho s nepořízenou ani jediný.

Komorník Lang byl s tímhle člověkem stavu rytířského znám už delší čas. A těžko povědíti, kdo byl mistrem a kdo učněm. Doplňovali asi vědomosti své sobě navzájem.

Před domem páně Hrzanovým bylo ticho a prvním pohledem se zdálo, že tu ani lidská duše nebydlí. Příchozí musil vždy hezkou chvilku a dosti pádně bušiti na těžké dubové dvéře, než se ozvaly uvnitř kroky a starý, shrbený mužík otevřel. A téměř každého na chodbě odbýval, že pána není dnes doma, že odejel někam do Norimberka a kdy přijde zpět nemožno prý povědíti. Příchozí musil se starému, shrbenému mužíku dopodrobna vyzpovídati, jakého je erbu, jakých předků, kde má jaké panství; mužík si ho bystrým okem prohlédl se všech stran, odkvapil kamsi a za hodnou chvíli teprv se vždy vrátil, návštěvníka buď uváděje dále či naprosto jej odmítaje.

V chodbě bylo temno jako o pravou půlnoc.

Pan Adam Hrzan byl z míry opatrný a služebník jeho nedůvěřivec největší. Měliť toho také třeba, protože tenkrát se řemesla zlodějského neštítily ani osoby rytířské.

Pan komorník byl však vpuštěn okamžitě. Ba zdálo se, jako by i hrkotem povozu byli v domě poznali, kdo že přijíždí

Shrbený mužík se před Langem hluboce uklonil a tento byl se zdejšími místnostmi dobře asi obeznámen, protože několikem schodů, jež vedly hlouběji do síně a potom opět stranou nahoru, ani neklopýtl, ač tu nebylo na krok viděti.

V uzounké klenuté jizbičce, do níž vnikalo světlo podlouhlým okénkem pouze ze dvora, seděl za stolem muž asi šedesátník s prořídlými vlasy na hlavě a vousiskem také

jen jako strniště a měnícím se ze žluta do šeda. Ohrdlí, jež bylo nad obyčej široce vykrojeno, jen stěží bylo lze rozeznati. Nevidělo vody dozajista celý měsíc, jsouc den ode dne jedinou ozdobou kabátce nejprvnějšího tenkrát peněžníka českého.

Pan Adam si vedl všecky knihy sám a v každičké věděl o každé položce takměř zpaměti. Probíralť se mezi režnými listy od rána do večera a nejednou dlouho do noci. Bylo to také jeho nejmilejší zábavou. I když si někdy, ač velmi, — velmi zřídka, vyjel za Prahu navštívit některého ze svých dlužníkův a vyrušiti je opět trochu z pohodlného klidu, probíral se v náprsní knížce a nad některou řadou číslic třeba půl hodiny se zamyslil. Krajiny — mohla před ním rozestírati nejsvůdnější vnady své — ani si nevšiml.

Zaslechnuv chodbou kroky, knihu, v níž do té chvíle pilně cosi přepisoval, rychle uzavřel a rozložil před sebou prázdný prohnědlý papír. Také možno dle výrazu obličeje souditi, že byl ze své práce nemile vyrušen. Přichází však snad dlužník nějaký k pořádnosti a tahle okolnosť pana Adama může poněkud odškodniti.

Ale sotva že se dvéře otevřely, páně Adamova tvář se okamžitě vyjasnila.

„Aj, pan komorník! — Už jsem toho potěšení neměl dávno!“

„Musím tvé paměti, pane Adame, pomoci! — Není tomu ani týden!“

„Ach — už vím! Obstarával jsi čehos pro pana Zbyňka z Hazmburka! — Právě jsem počítal, že můžeme prodělati. — Ostatně i týden dlouhý dvěma přátelům, když se nevidí.“

Pan komorník si usedl na židlici panu Adamovi naproti, aby si dobře mohli patřiti do očí.

„Co bys mohl na panu Zajíci prodělati, jinde stokrát ti bude nahraženo!“

„Jinde? — Nevěděl bych věru kde!“

„U pana vladaře rožemberského na příklad!“

„U toho? — Nepostačím psáti listy upomínací! — Nějakým tím tisícem mne vždy uchlácholí a já člověk dobrák dám si říci i čekám — čekám —“

„Jen abys, brachu, příliš dlouho nečekal —“

„Víš-li cos?“

Do pana Adama jako by šídlo bylo vjelo.

„Jak vysoký asi tvůj účet pana vladaře?“

„K osmdesáti —“

„A ty čekáš?“

„Co dělati?“

„Ani ti nerozumím... Tak zkušený v záležitostech peněžních! — Tak výborně umí počítati hlava tvá! — Ty musíš vypovědíti Rožemberkovi všecku sumu najednou.“

Pan Adam svěsil nyní hlavu. Tahle rada Langova se mu nechtěla nějak líbiti. K čemu vypovídati peněz tam, kde největší jistota. Všecken dluh může uhraditi jen jediný list z pětilisté růže. A výdělek, jehož se Hrzanovi dostalo, rovnal se bezmála již celé jistině. Pan vladař platil a věřitel, co by měl odčítati, vždy ještě připisoval. S návrhem komorníkovým proto nesouhlasil.

„Těžko, přetěžko si takového pána rozhněvati! — Přece nemohu u něho přijíti ani o haléř!“

„A což, kdybys přišel o všecko? — O celý svůj dluh?“

„Poměry pana Petra —“

„Velmi zlé: ano na pováženou.“

„Či by se byl snad o zhojení svých pokladen jinam obrátil?“

„Pan Petr Vok v úplné nemilosti císařské...“

„Už byl nejednou a vždy podařilo se mu cestičku zase vyšlapati!“

„Tenkrát však u jeho milosti císařské nebyl ještě komorníkem Filip Lang, přítel tvůj!“

Pan Adam zase tak svěsil hlavu a zrak jeho utkvěl mimoděk na velké knize, v níž byly všecky úpisy vladařovy in originali.

„A zapomněl-lis, že císařův hněv někdy srážívá do prachu nejmocnějších? — Nepamatuješ se na pana Jiřího z Lobkovic, jenž svým časem byl jeho císařské milosti miláčkem nejoblíbenějším? — A nevíš-li, kde je? — Na Kladsku sedí a o přízni velkých pánů, s nimiž za jedním stolem sedával, přemýšlí...“

„A zaplatí-li svůj dluh okamžitě?“

„Dobrých míst pro své peníze všude nalezneš... Záruky ještě lepší než rožemberský erb! — Není-liž spolehlivějším rukojemstvím dvojhlavý orel císařský? — A jiné prameny potom se pro tebe budou prýštiti... Těžíš-li nyní stříbro, potom zlato ti poroste.“

„Že by sama jeho milost císařská?...“

Pan Adam nevěřil nyní ani svým uším. „Jet peněz při dvoře třeba jako všude jinde!“

„Můžeš výpovědné listy psáti ještě dnes! — Nelze odkládati!“

Pan Adam se dosud k tomu neměl, aby přikývl k návrhu svého návštěvníka.

„Císař proti němu nejvyšší měrou pobouřen... Proklouzlo mu slovo, kteréž panu vladaři nic dobrého nevěští...“

„A což kdyby ho zaplatiti nemohl? — Najednou sehnati tolik peněz těžko i krumlovskému pánu.“

„Tvůj dluh přejde na toho, kdo bude všeho zboží rožemberského dědicem. Nerad bych ostatně plýtval mno-

hými slovy . . . Mohl jsem si konečně tuhle cestu uspořiti!"

Komorník nyní vstal a chystal se k odchodu.

Pan Adam zachytil hosta za ruku.

„Zaručíš-li mi, že nedostatků peněžních při dvoře budu já odpomáhačem, pak napíšu všecko, — všecko!"

„Oklamal-li jsem tě kdy? — Neznáme se, doufám, ode včira!"

„Slovo s to!"

„Budiž!"

A již se tiskly dvě pravice, jako když tygra vlk olizuje.

Pan Adam psal ještě tu chvíli obšírné psaní na Krumlov nejmožnějšími zdvořilůstkami omlouvaje pokornou prosbu svou, že by na stará kolena rád hnízdo nějaké jistotné si opatřil, kde by mohl ve svatém pokoji už jen milému Pánubohu sloužiti a obírati se nesmrtelnou duší svou, kteréž za dřívějších let jen malou péči věnoval. V okolí Pražském že na prodej nejeden pěkný zámeček a slušné panstvíčko...

Prolhaný peněžník popsal téměř celý arch.

A Filip Lang si na Hradčanech počítal na prstech obou rukou, co připadne z těchhle zápletek na něho.

„Mýlíš se, starý plesnivče, — po čertech se mýlíš! Ještě jsem byl kluk, jenž s ranečkem se potuloval jako psanec osiřelý ode vsi ke vsi, a už tenkrát mne nedovedl nikdo ošiditi... A dnes jsem služebníkem jeho císařské milosti, můj vliv roste každým dnem, ano každou chvílí, kdy se octnu před svým pánem... Pane Adame — — tušíš-li, pro koho jsi střádal a lakoměl celý život svůj? — Ani zdání nemáš a dovíš se teprv potom, až budou tvé tisíce všecky v rukou mých! — Přišlo-li Boží požehnání i prvorozenské právo na Jakuba, jenž starého tatíka pod-

vedl, proč by nemohlo přijíti na mou hlavu, podvedu-li každého, s nímž setkají se cesty mé!"

Komorník mluvil hlasem tlumeným; ale hledy šakalí nemohou svítiti potměšileji, než oči Langovy za těchto jeho slov.

A jeho milosti císařské hučel do uší už čtvrtý den o přepodivné konstelaci těles nebeských učený astrolog, že prý pro panovníka čas nejnebezpečnější, kdy růže kvetou, aby ani přes práh jediného kroku nečinil, aby se vystříhal zahrady takové, v níž keře růží kolem cest... Rudolf vydržel také nad horoskopem dvě hodiny i déle seděti ani sebou nehýbaje; a pořád jen ty domy, jež věští nepřátelství od bratří i poddaných, ať si horoskop postavil jak chtěl. Bod ekliptiky byl neustále tentýž. A výsledek pozorování aspektů zněl taktéž na vlas jako předevčírem. I dračí hlava nalézala se uprostřed konstelace vladařovy.

Mohly astrologovi na hlavě počítáním samým vlasy sešedivěti a ať plnil všech dvanáct domů nebeských, jak dovedl nejpozorněji, nic platno: sdružení planet bylo nepříznivější ai nepříznivější.

Císař opravdu neopouštěl svých komnat ani na krok. Neměl také k němu ten čas nikdo přístupu, byť by přicházel s nejdůležitějším poselstvím. Opomíjel i pravidelných návštěv ve svých konírnách a jen chvilkami přivedl jej poněkud k sobě táhlý řev lva v nedaleké ohradě, jemuž se po císařském příznivci bezpochyby stýskalo.

Byl to tentýž, jejž pustili na písčiště za onehdejší slavnosti pořádané ku cti tureckých vyslanců. Od několika dní prý se ničeho ani netkne, nikdo k němu nesmí a občas zuřívá, že se všechno kolem třese, jako by se celá ohrada chtěla sesouti. A utišiti prý jej také nikdo nedovede; leda ona dívka, kteráž ho okouzlila silou zraků svých. Lvovo zcepenění znamenalo by nejhorší neštěstí. Panna a lev byly ode dávna jeho císařské milosti nejpříznivějšími.

Proto také vytrvale odmítal všeliké návrhy ohledně své ženitby.

Lang rozestřel veškery sítě pekelské chytrosti své; ale o neznámé dívce nikde dosud ani slechu. Jediné o tom ho zpravili jeho slidiči, že panic Hanuš u svého strýce na Krumlově a že nemá ani pomyšlení, aby se vrátil k císařskému dvoru.

A neuplynul ani jediný den, aby se jeho milost císařská neráčila tázati po smělkyni, jíž rovné po svůj život panovník neviděl.

Komorník svého pána chlácholil, jak uměl nejošemetněji, že prý mu neujde, že ji z nenadání přivezou, slidiči že rozesláni po všech koutech celého království... Jen o několik dnů prosil o shovění, že jsou již na její stopě, ale že musí jednati velmi opatrně, aby celá záležitosť nevzbudila hluk a zůstala nepovšimnuta...

Lang poslal chrty po lańce ještě k vůli panu Volfovi Kolovratu Novohradskému. Nejvyšší sudí dvorský sliboval mu zisk převeliký a odměnu mnohou, podaří-li se mu nevěstu pánč Hanušovu jakýmkoliv způsobem odstraniti... Však měl laskavý čtenář již příležitosť nahlédnouti pánu na Lnářích hezky hluboko do obojetné duše a dvojtvárného přátelství oproti pětilisté růži.

A ke všemu vyskytli se na Hradčanech ještě i vlašští přátelé pana Petra Voka, tentokráte se sličnou průvodkyní Livií a jedouce z jihu ku Praze, ne bez příčiny vyhnuli se panu strýčkovi... Však až bude nejhůře, z Prahy si k němu zajedou a nabídnou mu nejoddanějších služeb svých.

Zajeli si naschvál hezky daleko od Krumlova — a již prvním noclehem na české půdě setkali se jako by náhodou s dvěma muži, podobnými na vlas k těm, jejichž úmluvy s Burákem jsme taktéž před nedávnem byli svědky.

Don Virginio Ursini se usmíval spokojeněji a spokojeněji a oběma mužům vtiskl do dlaní několik zlaťáků ražených ve Florencii. Však je s dobrými úroky dostane zase zpět.

Koncem století šestnáctého a začátkem sedmnáctého objevovaly se po Čechách na nejednom místě nejpodezřelejší tváře a co chvíli bývalo slyšeti o úkladných vraždách za bílého dne a na cestách veřejných. I báli se o své životy také sedláci vezoucí obilí na trhy či do mlýna; což potom vyšňořený šlechtic beroucí se s nečetnou družinou ku Praze. A těmhle zákeřníkům začali tenkrát u nás poprvé říkati po vlašsku „pandité" a zbrani střelné, již možno ukrytou nositi, „panditky".

Zahnizdovali se v milém království našem řády, jež musily vésti ke konci, o němž tenkrát, asi dvacet let dříve, ani nejrozvážnější hlavy neměly nejmenšího tušení.

Už tenkrát hemžilo se v Praze Španělů, Italů, Němců, Irčanů, kam jen oko pohledělo, a téměř všichni byli svých zemí výstřelkové nejhorší. Čeští velmožové se na jejich mrav takměř lepili a ještě se o cizáckou přízeň ucházeli. A moudřejší a soudnější z nich, ač těchto byl počet daleko menší, seděli na svých hradech a zámcích s hlavami opřenými o ruce, přemýšlejíce: a co z toho ze všeho vypadne? Komu asi napadl na mysl osmý listopad, než čtvrť století nad baštami zámeckými přeletí? — Komu se asi zdálo, byť i jen v dřímotách, jak staví na staroměstském náměstí za rozkošného jitra červnového lešení, kterak na Hradčanech dělová rána uděšené a ztrnulé Praze ohlašuje, že několik českých hlav přezrálo a že budou česati, až ocel otupí a ruka popravencova ochabne.— Když zraky oslepeny klamavým svitem nejmožnější nádhery, když smysly opojeny nektarem rozkoše až k otupení, když hlava neschopna opravdově přemýšleti, když oko tak seslabeno, že neprohlédá ani na krok před sebe a v uších zní: r a d o s t —

radosť, pak ovšem choulí se ta matička vespolná, kde může a její pláč jen vítr do chudých chat a pod střechy doškové zanáší... Tam by arcit krev dali za ni; ale což mohou ji brániti?...

A byl mnohý český rod, jemuž zlými duchy stali se nejrůznější don Ursinové... Šlechta činila si z toho čest, přidružil-li se k ní ledajakýs cizáček s hodně zvučným jménem a celou řadou nevyslovitelných predikátů. A byla-li skoupou ku všemu, co od krajanů pocházelo, cizákům své zlato plnými hrstmi rozhazovala.

Zachvacovala tenkrát i jinak dobré Čechy horečka, s kterou se musila dostaviti krise rozhodující o smrti či životě... Jen že jí padlo v oběť také statisíce duši nejnevinnějších a životů nejpoctivějších.

II.

Asi týden po osudném kázání v krumlovském kostele děkanském zastavil pan vladař zvláštním přípisem veškery požitky, jichž patres z residence starším panem bratrem druhdy založené dosti hojnou měrou užívali, dokudž žaloba, již pan Petr podal arcibiskupské konsistoři pražské, nebude vyřízena.

Páter Chrysostom seděl dosud vězením na Krumlově.

Nezpomohly sebe důtklivější prosby a sebe důraznější listy z pražské kolleje, že záležitosť celá způsobem nejnestrannějším bude vyřízena a bude-li vina nalezena na obžalovanci, žádné přísnosti již k vůli pokoji že šetřeno nebude.

I farář Martin Veselský sám se musil dostaviti před svého patrona. A zajisté že by byl raději šel na soudnou stolici Boží, než před pana vladaře, jehož, — arcit proti

své vůli — do těchto všech zápletků přivedl. I rozloučil se se svými známými, jako by už víckrát jich neměl viděti.

A než dojel na Krumlov, byl také všecek nemocen. Pan vladař se ho až ulekl.

Již výraz toho obličeje svědčil, že farář, byť by snad někdy nůžky na své ovečky až k samé kůži přiložil, nebyl by schopen ani takové myšlénky, již páter Chrysostom provedl.

Pan Petr se nicméně přísně utvářil, svraštil čelo a k nejuctivějšímu pozdravení farářovu jedva rukou pokynul.

Starý muž se po celém těle třásl, ani slova nemohl ze sebe vypraviti. Na čele mu vyvstávaly studené krůpěje potu, jako by smrť po něm pravici natahovala.

Pan vladař změřil jej od hlavy až do paty.

„Prosím milosť tvou za odpuštění...“

Farář dále již nemohl; zajikl se naprosto.

„Takové pastýře duší nesmrtelných že na svých panstvích mám? Zvláště do tebe bych se toho byl nadál nejméně. — Představoval jsem si tě vždy co člověka poctivého...“

„Jsem jím do dneška!“

Faráři se mírnějším hlasem páně vladařovým uvolnilo.

„Nepodvedl-lis mne doufaje, že lsti nepostřehnu! — Jedva že vystoupil tvůj zástupce a sotva že ústa otevřel, poznal jsem okamžitě, kdo že za Veselským farářem Martinem...“

„A žes eius concionem neráčil přerušiti?“

„Chtěl jsem, aby míra byla dovršena, — když už proti mně začali, aby si tedy pych svůj provedli. A kde se vzal u tebe?“

„Kde se vzal, tu se vzal, jako zlatý pták v pohádce...“

Farář Martin začal nyní dlouhé vypravování, kterak k němu přišel páter Chrysostom pouhou náhodou a jak se potom smluvili.

„Jen z ostychu, tvá milosti, ze žádné jiné příčiny... Kde pak už na to hlava má! Už se i ten můj jazyk nedobře ohýbá! — Rač považiti: já farář Martin před celým dvorem, přede vším panstvem, kancléři i sekretáři, před tím..."

Farář chtěl o Václavu Březanovi pronésti velmi nevhodné slovo, ale vzpamatoval se ještě v čas.

„Před tím archivářem, kterýž všechny minulé i přítomné věcí... Jářku, milostivý pane vladaři, byla by to pro mne hrozná zkouška! — A na zkoušky jsem už příliš stár, pane můj! Tak jsme si řekli s ním: slovo s to!"

„A jak vštěpuješ tedy slovo Boží na své osadě?"

Panu vladaři působila tahle řeč mimoděk kratochvíli.

„Inu, pane milý, tam mne už znají a vědí, pravda Boží že pořád jedna, slovo Boží že pořád totéž... Proč bych se tedy měl soužiti? — Čemu jsem se naučil za mladých let, vrylo se mi do paměti jako do kamene tvrdého a nyní tak z těch hřiven těžím — těžím."

„A rád-li bys si odpočinul?"

„I ta němá tvář když sestarala, nemůže stejně s mládětem na líše brázdu orati... nemůže! — Což jsem mohl věřiti, že namíří všecku svou necnosť proti tvé milosti? Clerus agrestis homines, in quibus dolus non invenitur... Maxime onerati et minime dolati! — Quam aliter clerus intra urbem! Quam incomparabiles mundi vicissitudines!"

Farář Martin se dostal nyní do proudu obvyklé své výmluvnosti latinské. Panu vladaři tváří v tvář přišel k sobě úplně.

„Provinění tvé ti odpouštím; ale dostaneš coadjutora!"

Tahle výpověď jeho milosti dotkla se starého duchovního, jako by zrovna ostřím byla bodala.

„Coadjutora? — to nepůjde! — Člověk cizí nezřídka v domě všecko zrub na líc převrátí. — A než bych mu zvykl! — Abych potom každého kroku dbal, každé slovo vážil a bývají vyběračni — tuze. Já pak ledajak se odbudu ... ledajak...“

Pan vladař se zlehounka usmíval.

„Není jiné pomoci! — Budeš muset zvyknouti! — Veselské beneficium by jich několik ještě uživilo!“

„Raději mne rač potrestati za chybu mou, jakou pokutou chceš... jen coadjutorem ne! Do hrobu by mne přivedl. — Stalo se tak už nejednou!“

„Již řekl jsem, milý faráři! — Však se na základě listu svatého Pavla ke Korintským, tuším, že kapitola třináctá, dovedete srovnati!“

Pan vladař pokynul rukou a otec Martin měl ještě toho tolik na jazyku; ale Petr Vok zmizel již za těžkými čalouny, rozvěšenými průčelní stěnou v nesčíslných a nejmalebnějších záhybech.

Za nějakou hodinku odjížděl Veselský farář z Krumlova s přetěžkým srdcem. Člověka cizího, kteréhož nikdy neviděl, přijati pod střechu, za jedním stolem s ním sedati, jísti s ním z jedné mísy, píti s ním z jedné láhve, hovořiti s ním... Starému muži šla hlava těmihle myšlénkami kolem. Lesy, zdálo se, že po stranách daly se do křepotu, do uší že mu zaléhá výsměšek, že dovoluje si proti němu žert i ten skřivánek, i ten kos se drozdíkem že zpívají: „c o - a d - i u - t o r“ posměšně s tak nesmírně škodolibým přízvukem...

„Jedeš-li pak? — Ať jsme už z toho lesa ven!“

Pan farář vzkřikl náhle na kočího, co měl hrdla a obě uši si zakryl rukama. Už to nemohl ani poslouchati.

Ale skřivánek pořád nad ním poletoval a pořád pronikavěji a pronikavěji prozpěvoval, jako by zrovna z učarování.

Všecko se tak náhle proti němu obracelo; i koně když zařičeli, zdálo se mu, že zlověstné slovo pronášejí až do ledví jeho.

Pan farář seděl ve voze jako na jehlách.

Jindy kázával velmi rád o skřivánku, skoro v každém výkladě vychvaloval vlastnosti ptáčete, jež první od jara do jeseně z rána vždy pěje Tvůrci česť, stavěl ho jak mohl nejvýše nad lidi, kteří rozum majíce hned z rána ku klení ohavnému otevírají svých rtů... A dnes se mu ten skřivánek za všecku tu chválu mnoholetou posmíval, jako by rozum měl!

A když se konečně octl před svou farou, i ten psík, jenž mu vyběhl naproti a radostně poštěkoval, vítal jej nenáviděným slovem a ucítil ubožec poprvé, jak těžká dosud noha pánova... A což teprv ti kohouti a ty slepičky na dvoře! Začalať drůbež všecka najednou: „c o a d - i u - t o r".

„Bude to tu divně od nynějška vypadati!"

„Pro Bůh! — Co se stalo? Snad se nebudeme muset stěhovati?"

„Dostaneme coadjutora, člověka cizího, s nímž za jedním stolem budeme muset seděti, s jedné mísy jísti, z jedné láhve píti..."

„Však ho otesáme! — Není-li nic horšího?"

„Nemůže ani býti..."

Pan farář sestoupil z vozu, jako by z Říma přijížděl, strmácen, uondán, jedva stoje na nohou. A nebýt obstarožné ženy, opravdové Marty, snad by se byl ani do svého pokojíka nedostal.

III.

Komorník Lang jako by se byl úplně během několika dnů vyměnil. Oproti podřízencům byl samý žert, zosobnělá vlídnosť a začínali si už vypravovati také o jeho štědrosti. Neměli dosud příležitosti, aby tuhle vlastnosť císařského „důvěrníka" byli poznali. Bývalť skrblík, jako by grešle neměl a chodil v šatě ošumělém, že se mu až divili.

Dle všeho dařily se mu záměry do nejnepatrnějších podrobnosti. Někdy prý štěstí přichází člověku samo, usedá na rameno a třeba jen bystrého oka a pouhého mávnutí rukou, aby bylo uchváceno. A přicházívá i v nejrůznější podobě, někdy jako slepice i v očích černá i ve hřebenu, jindy jako krahulík, ještě jindy jako havran, někdy také jako netopýr... Bystrého oka je však potřeba vždycky.

Zrak císařského komorníka prohlédal již tehdáž bystře, když se rozhlédl poprvé v kolébce, jakéž nemá ani dítě žebrácké. Už tenkrát se zdálo ušpiněnému Filípkovi, že ty polostuchlé cáry kolem jsou zlatohlav, že to červojedlé dřevo, z něhož jakž takž bylo první jeho lůžko stlučeno, jest zlatem a stříbrem obkládáno, že dusivý zápach, jenž naplňoval tmavou jizbičku, mění se v nejlíbeznější vůni, že celé spousty pavučin zavěšené na stropě jsou drahocennými čalouny...

„Tohle vezmi za odměnu!"

Filip Lang podal starému muži v selské kytlici s levou rukou jako by v rukávě vycpanou dosti objemný váček naplněný dukáty.

„A nezapomeň, že umím býti vždycky štědrým královsky, — císařsky!""

„Nech jen sobě všecko — nech, pane, ačkoliv se mi pánem nezdáš býti. Nepotřebuji peněz... Chtěl-li bys však, dej těm, kteříž mi pomáhali. Lační po zlatě jako udýchaný jelen po vodách."

Císařský komorník se poněkud zarazil. Zdálo se, že mu do podivně bledých tváří vstoupila i nezvyklá červeň. Ale ruky své, v níž svíral se váček se žluťáky, nevztáhl dosud zpět.

„Už jsem řekl! — Jsem tam dole domovem v každé vesničce... A dají mi, co mají kde nejlepšího... Začínám se s panem vladařem rovnati podruhé..."

„Trochu pozdě ale!"

Komorník se jízlivě ušklebil.

„Tím důkladněji však, pane, ačkoliv se mi nezdáš pánem býti!"

Nezvyklá červeň znovu se špinavě bledou tváří Langovou rozlila. I zraky jeho zableskly se prudčeji. Ale přemohl se přece.

„Tedy nechceš?"

„Svou mstu za plat neprovádím... Dej těm, kteříž mi pomáhali... Však se brzo přihlásí... Jsou to vlašští podplacenci... Mohou mi býti ostaně k nejedné službě."

„A jak bych se ti jinak mohl odměniti?"

„Nechci odměny! Nejlepší odměnou mi bude, až pětilistou růži připravím o poslední kvíteček!"

„Ale mlčeti budeš!"

„Burák je živým hrobem, pane, ancb co jsi!"

„Císařský komorník jsem!"

„Pak nejsi příliš mnoho..."

„Nejsem, pravíš? — Třeštěnče!"

„Máš příliš dobrý rozum a proto jsem dal sluchu tvým slidičům. Proto jsem ti nevěstu pana Hanuše přivedl

do tvých rukou živoucí, věda, že se už z nich co živa nedostane...“

Burák se dal do příšerného smíchu. Zajisté, že tušili jste již v tomto smělci starého odpovědníka rožemberského, jenž ondyno pod večer před bouří přišel do zlatokopského mlýna se vzkázáním z nedalekého dvora.

„Jsem císařský komorník, před nímž se budou přední hlavy tohoto království skláněti, u něhož budou bohatýři o přízeň jeden přes druhého žebroniti...“

Lang položil vyschlou, kostnatou ruku na rámě Burákovo a zadíval se mu kočičím zrakem do očí.

„Mnoho štěstí k takovému panství...“

Burák potom rychlým krokem opustil jizbici, žluťáků se ani nedotknuv.

„Člověk nebezpečný i mně! — Bude nejlépe, pozdržím-li ho! — Chce si na poctivce zahrávati přede mnou! — A urážel mne do očí!“

Pan komorník hněvem sesinal.

„Vykonal mi arci služby, kteréž nejsou k zaplacení. — Ale za nástroj bych ho použiti nemohl! — Tvrdá palice!“

Komorník vyběhl rychle do nádvoří, aby Buráka zavolali zpět. Veřejně ho zatýkati nemohl. Byl by učinil povyk a mohl by ke konci všecko prozraditi.

„Váš pán že mne volá?“

Burák se zastavil. Dohonili ho v hluboké cestě.

„Nevím, co by mi více říci mohl. — Jsme spolu hotovi! — Tak!“

A potom jim zmizel před očima, jako by se byla pod ním země otevřela.

Ale byli přece odměněni, každý několika dobrými českými grošíky. Jindy by se jim bylo dostalo útržek a přepodivných přezdívek v nářečí smíšeném snad ze všech evropskych jazyků.

Jak jsem již svrchu podotkl, byl císařský důvěrník jako by vyměněn. A to z toho, že se čelo panovníkovo vyjasnilo, kolem rtů že se mu kmital úsměv, a že dobrozvěstná zádumčivost se začínala rozplývati jako březnová mlha k desáté hodině předpolední. Převěrný služebník! Když mu onehdy přinesl špehýř z českého jihu novinu, že jim křepelička neuletí, že už vědí o jejím hnízdečku a že ji lapnou, kdy bude nejpokojněji dřímati, zaluskl si prstem i palcem levé ruky a poslovi hodil říšský tolar s orlem dvojhlavým. A samou radostí ani dřímati nemohl. Probděl skorem celinkou noc zanášeje se nejmožnějšími záměry... Někdy vedou takové plány až ku samému slunci a někdy také na popraviště. Vše záleží na tom, jak se kostky hozené obrátí.

Císařský astrolog věstil svému pánu také náhle konstellací nebeských těles k lepšímu; i alchymista přišel svým neunavným badáním na stopu nejpravějšímu elixiru životnímu, jímž se tvář rozbrázděná bezpočetnými rýhami mění ve svěží mládeneckou, ano jímž se i život napolo shaslý dá osvěžiti a udržeti na dlouhá léta... Jako by si tihle učenci na dvoře císařském všickni byli řekli a se umluvili, že budou z nestoudných duší lháti svému pánu do očí a tváří v tvář.

A když dnešním jitrem s hlavou hluboce k zemi nákloněnou a hlasem nejpokornějším oznamoval pan komorník jeho císařské milosti: „Podařilo se mi a odměnilo výsledkem nejskvělejším mé pátrání! — Hrdinská dívka, na niž ráčí nejednou vzpomínati nejjasnější pán můj, čeká tu chvíli jeho rozkazu!“ — nechal panovník všeho, péro, jímž jakési listy podpisoval, potřísnilo černí skvostný koberec právě, kde se rozvíjela nejčistším květem sněhobílá lilije.

„Že se ti podařilo?“

„Neřekl-liž jsem, nejjasnější pane můj, oči mé že vidí z Hradčan po celém království a před mýma nohama že není nikdo jist, byť by prchal orlím letem?“

Filip Lang nyní poněkud hlavu vzpřímil a jen tak zavadil zrakem svým o tvář pána svého, v níž, zdálo se, že chvěje se nedočkavostí každičký sval.

„Čí to dcera?“

„Povltavského mlynáře jakéhos...“

„Tím jistější důkaz, že nezkažena... Hodí se výborně všecko k výpočtům astrologa!“

„Tvé rozkazy, vznešený pane? — Služebník nejpokornější hotov ke všemu!“

„Lva mého bude strážkyní! — Vyjdu si do zahrady ještě dnes!“

Zrak komorníkův zasvítil jak mohl nejpotměšileji.

Panovník nebyl již v zahradě od oné slavnosti. Obličej jeho také příliš nějak sežloutl. I chůze, zdálo se, že utrpěla neustálým seděním nad výpočty hvězdářskými či alchymistickými knihami. Každým druhým či třetím krokem kolísal; musilť se silně o hůl opírati. Lang byl již starostí o zdraví pánovo naplněn měrou nejvyšší. Přepečlivý služebník!

„Panna a lev! — Výborná skupenina! — Potom pojďte vy pekelníci a sílu mou poznáte, že omráčeni k zemi budete padati jako přezralé ovoce!“

„Nevhodnější chvíle rozdrtiti jim všem hlavu jediným nohy šlápnutím! Však již, císařská milosti, past nalíčena a vnadidlo láká z daleka! Chci před tebe, nejjasnější pane, vstoupiti vždy s prací hotovou, ne počatou teprve; dnes učinil jsem tak poprvé...“

„A buď ubezpečen mé přízně i vděku plného!“

„Teprve se převzácné tvé důvěry hodným musím učiniti!“

„Panna nevinná záštitou proti duchu zlému, lev jen pannou přemožitelný znamením vítězství a žid pokřtěnec chranitelem před úskoky lidí ošemetných! — Všecky podniky se vydaří, jsou-li tihle tři zrozeni, jak následuje: panna za panování Venuše, lev ve znamení Marse a žid, když měl vládu Merkurius..."

Zraky císaře Rudolfa utkvěly v rozevřené knize, tištěné na vzácném pergaménu, na těchto řádkách, jež od té chvíle, co mu tuto vzácnou knihu odněkud z Amsterodámu poslali, přečetl dozajista každým dnem desetkrát a jež viděl, kterak se mu černají před očima, i když se víčka jeho znenáhla na nějakou hodinku zavírala.

„Kdy žes uzřel poprvé světlo světa?"

Tato otázka, zdálo se, že komorníka překvapila. Položil si také pravici na čelo, přejel jí několikráte skráně a přemýšlel.

„Kdo měl tenkrát své panování?"

„Vladař, nad jehož říší slunce jen vycházelo, ale nikdy nezapadalo, — tvé císařské milosti jasný děd!"

„Po planetě se ptám."

„Merkurius, nejjasnější pane můj; leskl se jako rybí oko a otec můj, chudičký šlechtic, kupce proto ze mne míti chtěl."

Císařský důvěrník jako by náhodou mrskl potměšile po knize na okrouhlém stolku před samou lenoškou naproti oknu rozložené.

„Merkurius, jejž malíři malují ve způsobu mládence, kterak v ruce pravé drží sceptrum s křídloma, u hlavy křídla, u každé nohy po jednom křídlu a jak celičký hady jest obtočen... O této planetě vypravoval mi tatík můj mnoho a mnoho... Je-li milosť císařská ochotnou vyslechnouti služebníka nejponíženějšího, ještě toto bych se odvážil pověděti. Pocházíme z krve Mardocheovy a královny

Esther. Mardocheus tenkrát vyzradil králi svému spiknutí nejpřednějších knížat zemských a čin jeho zaznamenán v letopisech asyrské říše na věčnou památku."

„Ty z rodu Mardocheova?"

„Mohu tvé milosti císařské posloužiti celým rodokmenem svým, ještě celou řadou předků před pěstounem královny Esther..."

„Buď ještě jednou císařské přízně mé plnou měrou ujištěn! — A dneškem opět nikoho nepřipouštěj!"

Zvenčí prorazil sem opět jako ondyno táhlý řev lví, ale silnější, že se až okna takměř třásla.

„Vrací se mu dřívější mysl, nepoddajná, nezkrocená... Ode včerejška mu nepostačí ani předkládati!"

Potom se úlisný žid, hlavou div se země nedotýkaje, vzdálil po prstech.

Panovník zůstal samoten; nahlédnuv ještě jednou v rozevřenou knihu, přehodil přes ramena plášť, pokryl si baretem hlavu a vyšel do chodby, z níž vedly dvéře do komnat, odkudž se rozevíral nejrozkošnější pohled na Prahu.

Dvořenínové, spatřivše císaře, zůstávali státi v hezké dálce, neodvažujíce se rušiti jej na této první vycházce chodbami ode mnoha neděl.

Nade Prahou, přímo nade věžemi chrámu Matky Boží před Týnem, rozklenula se mezi tmavými chmurami duha nezvyklé jasnosti, až se barvy sedmery odrážely o střechy kostelův i ostatních budov Starého města Pražského. Mraky byly co chvíli černější a duha každým okamžikem světlejší a světlejší. Lidé jdouce Karlovým mostem, zastavovali se udiveni jeden druhému v tu stranu ukazujíce. Náhle se černá oblaka zaměnila na několika místech šedými a znenáhla přecházela v barvu, jako když za prosincových dnů spustí se chumelice a za čtvrt hodiny širý kraj zakryje bělounkým hávem. A braly na se tyto mraky podobu bílého kříže

obrovského, jehož ramena v levo i na pravo přes celou Prahu sáhala, jehož témě prodlužovalo se do nezměrné výše a část spodní jako by zasazena byla přímo do staroměstské radnice... Potom jasná duha mizela, jako by ji ruka tajemná stírala... Oblaka tměla se děsněji a děsněji a obrovský kříž nade Prahou bělal se taktéž příšerněji a příšerněji. Zdálo se, že ramena jeho dosahují už od severu české země až do nejdálnějšího jihu a drvo hlavní že se obrací přímou čarou od východu až na nejzazší západ.

Panovník si zakryl obličej oběma rukama, počal se chvěti, volati o pomoc a komorník, jenž ani na okamžik císaře s oka nespustil, octl se u něho prudkým skokem, aby ho odvedl k pohovce. Musil spustiti úplně i těžké záclony, aby ani jediným záhybem nemohlo světlo z obrovského kříže bílého vniknouti do komnaty. A ještě si Rudolf zakrýval rukama obličej, třesa se na všech údech příšerným viděním: i zdálo se, že opět obestírají mysl jeho mrákoty a že plíží se mu ke hlavě občasná choroba, kteráž všecken dvůr naplňovala úzkostí a postrachem.

„Panna hrdinská hotova uvítati tvou milosť císařskou každým okamžikem v zahradě... Je spřátelena se lvem, jako by spolu byli od malička."

Lang, nakloniv se skorem až ku čelu pána svého, pronesl tato slova pevným hlasem, aby se neminula s účinkem.

Panovník si z hluboka oddechl a nyní se mu teprve ruce svezly se tváří.

„Snil jsem, člověče, či bděl?"

„Tvá milosť byla pohroužena v nejzdravější spánek."

„Hrozné vidění! — Ten bílý kříž jedním ramenem zrovna na mou hlavu mířil!"

„Vycházel nejspíše z kapucínského kláštera zdejšího!"

Komorník hovořil nyní hlasem tlumeným, skorem šepotavým.

„Zdá se mi, — zdá! Však vím, že mne klame a podvádí každý, — bratr, příbuzní, dvořenínové, každý... Už se nemohu svěřiti nikomu, ani kdo ke mně ve jménu Božím přichází..."

„A nejlépe tvá milosť učiní! — Těmhle posledním nejméně."

„Strašlivý sen! — Dobře, že už pryč!"

„Ještě nejvěrnějším ten lev, nejoddanějším ten oř..."

„A zdáš se i ty..."

„Teprve si tak vznešené přízně musím zasloužiti! — Teprv počínám! Jméno mé v letopisech musí býti zaznamenáno jako památka Mardocheova v historii říše asyrské..."

„Půjdeme! — Ale ať nikoho cestou nevidím!"

— Od té chvíle si Filip Lang císařskou přízeň začínal zasluhovati takovou měrou, že odměny nejzaslouženější dostalo se mu, když byl předčítán ortel, kterýmž se odsuzuje ku ztrátě všeho jmění a doživotnímu žaláři.

IV.

V zlatokopském mlýně bylo všecko ticho, jako když před čtvrť hodinou vynesli nebožtíka na hřbitov.

Pan otec sedí na zápraží hlavu maje svěšenou a ruce založeny křížem přes prsa. Rty jeho staženy skorem až křečovitě, oči přimhouřeny a ve vráskách, jimiž tváře jako rozbrázděny, jako by se slzy leskly.

Před malou chvílí přijel odkudsi.

Koníci dosud ve voze zapřaženi; ale také jako by v nich nebylo života. Jindy řehotali, sotva že střechy zdej-

šího mlýna uviděli a když se octli na dvoře, radostně půdu nohama hrabali. A nestýská se jim ani po ovísku, ani po otavě.

Panímáma se ho již asi po čtvrté po čemsi ptá. Rve si vlasy z hlavy a lomí rukama; už osípěla. Nemůže takměř ani mluviti.

Pan otec jako by byl zkameněl.

Tenkráte se takováto přeměna ostatně často stávala. Člověk kypěl životem a z čista jasna stal se z něho kamenný sloup. Býval to arciť zasloužený trest; ale zdejší mlynář nikomu neublížil ani myšlénkou. Byl také dobrý křesťan a zkamenění přicházelo nejhustěji pokutou za rouhání.

Panímáma jím nyní zahýbala.

„Muži! — Což ani slechu?“

„Tahle rána jen pro tebe!“

Pan otec pronesl těchto několik slov dusným, hrobovým zvukem.

„Jsi hezký choť! — Svrchovaný Bože! — Ještě výčitky!“

Mlynářka si zase zajela oběma rukama do dlouhých, hustých vlasův a hlavou o zeď narážela.

Pan otec opět umlkl. Jako by neviděl a neslyšel; tak zcela bez citu.

„Ubohé, nešťastné dítě! — K čemu jsme si tě vychovali? K čemu jako zřítelnici oka svého hlídali! — Ach já matka politování hodná!“

Nyní pan otec vstal. Postava jeho, zdálo se, že vzrostla.

„Tenkráte jsi, ženo, svatou pravdu pověděla, ale pozdě — příliš pozdě! Oslepena marnivostí chtělas míti dítě Bůh ví kde, zamýšlela jsi s ním Bůh ví co, pýchou nevědělas, kam se podíti a nyní z toho máš — matko politování hodná!“

Mlynář si potom zase sedl na zápraží, opět tak sevřel zamodralé rty a oči přimhouřil i ruce přeložil křížem přec prsa, jako by se nic nebylo přihodilo.

Panímáma hněvem i lítostí vyrvala si celý kotouč vlasův a klesla k zemi jako bez sebe.

Chasa dívala se na tohle všecka ztrnulá. Hlavy měli plné nejrůznějších myšlének; ale jazyk se nemohl připraviti ani k jedinému slovu. —

Bylo hrozné neštěstí, jež usedlo na střechu zlatokopského mlýna. A usedši, rozložilo se zde. Bezpochyby že se mu tu zalíbilo. A tak se zdálo, jako by se mu odtud nechtělo.

Přiletělo ondyno s tou bouří a poslem jeho byl ten člověk, jenž mletí přišel z blízkého dvorce rožemberského objednávat a jenž tak výmluvným jazykem vychvaloval zdejší mlýn a ve mlýně předkem panímámu, že by mu byla všecko snesla za tuto řeč, i srdce své s ním rozdělila. Tak jí už dávno nikdo z duše nepromluvil...

A když se potom pustil do vypravování, jak v Turecku se žení, jaké tam námluvy, — všichni s otevřenými ústy poslouchali. Že hřímá, že se celý mlýn rachotem třese, že jsou oblaky plny ohně, ani si nikdo hrubě nevšímal.

Pouze pan otec neznámého člověka bystřeji a bystřeji pozoroval.

Jelenka odešla do své komůrky už před chvílí, když se bouře poněkud utišila. Nějak se jí však nechtělo a panu otci se zdálo, že po boku jeho je nejjistější. Ale panímáma si přece provedla svou. Kde pak také, aby nevěsta dědice veškerého zboží rožemberského poslouchala ledajakého čeledína, byť i nejlepší chválu měl o ní na jazyku, a s chasou seděla. Rozneslo by se, že ji matka ničemu nenaučila a že v Praze také darmo chleba jedla. Musí dáti na sobě záležet. Panímáma nepustila ani na okamžik

z hlavy svého snu, kterýž stal se mimo všecku naději tak blízkým skutečnosti.

Cizinec vypravoval čím dále tím podivnější věci, až se všem mimoděk samými novinami víčka klížila...

„Takto kozák hvizdá na svého koníka!"

Cizinec přikročil k oknu jako by náhodou, pootevřel je a zahvizdl, že si panímáma uši musila zakrýti.

„A kdyby byl na míli cesty, uslyší a přikluše!"

Cizinec již okna nezavřel. Bylo beztoho dusno, že sotva dýchali.

„A takhle v těch zemích husy kejhají!"

Cizinec vyrazil nyní ze sebe skřek, že mu opravdu odkudsi sůva odpověděla táhlým houknutím.

„A jak žes se tomu všemu naučil?"

„Přelehounké umění. — Na vojně se člověk často jen převaluje."

„I v Turcích?"

„Arcif že! — Je třeba důkladně takovému Machometánu kabát vyprášit a on dá potom pokoj celý měsíc. — Někdy také více! — A co dělati, když šavlice v pochvě?"

Zatím se čeledi jednomu po druhém oči zavíraly, jako by z učarování. I panímámě hlava víc a více klesala.

„Eh co tu, když mne nechcete poslouchati? — Půjdu si podřimnout někam ven. Po dešti a bouři pod širým nebem nejzdravěji!"

A nikdo nezdržoval cizince ani slovem. I panu otci se hlava sklonila nizounko ke hrudi.

Už jen mlýnská kola vedla dále svou.

Náhle sebou pan otec škubl, chvilinku poslouchal, ale okamžitě zase „poklimoval".

Zdálo se, jako by klepotem kol bylo prorazilo zaúpění až tak ze dna duše lidské.

Mlynář znovu pozdvihl hlavu, vytřel si oči, na mysl mu přišel cizinec, jenž pořád levou ruku nějak ukrýval; ale nemohl a nemohl nijak dnes spánku odolati. Říkávají, že prý lidé zlí umějí člověka tak uspati, že by se mohlo všecko kolem bořiti a že se nehne. A jindy zase, že prý člověk všecko dobře vidí, všecko slyší a nemůže a nemůže se hnouti... Takovéto umění kvetlo tenkrát nejbujnějším květem.

Pojednou se ve mlýně kola zarazila a povstal neobyčejný ruch.

Bylo slyšeti volání stárkovo, mládkův i prášků jako by jedním hrdlem.

Pan otec octl se střelou ve mlejnici, kdež na prahu ležel černoušek, vyrážeje ze sebe nesrozumitelné zvuky a silně krváceje. Pravou ruku měl nade dlaní zpola uťatou.

Pan otec několika skoky octl se v ložnici Jelenčině.

Postel byla odestlána, ale prázdna. Okno otevřeno dokořán a mohutná větev, z blizounkého kmene do vnitra komůrky dosahující, rozlomena. —

„Koně! — Koně! — Zapřahat!"

Mlynář nemohl nic jiného pro okamžik pověděti. Všecka chasa se sběhla, panímáma omdlévala a černoušek, doplaziv se sem, volal jak mohl nejpronikavěji: „Ukradli — ukradli — já bránil — ale nemohl — — Jelenko — nemohl — sekli — fali — pane můj — drahý pane — —"

Ale mohli by zdejší koně i křídla míti, sotva by byli lupičů dostihli. Nikdo jim nemohl cestu ukázati za nimi, leda větřík, jenž vanul vltavským údolím. A ten, zdálo se, že se ještě každou chvilkou obrací.

Zapřáhli je však přece a hnali do úpadu, ale bez výsledku...

Potom zmizel ze mlýna i černoušek. Co by tu dělal bez Jelenky? On by ji mohl vypátrati ještě nejspíše...

Pan otec dosud se nehnul ze zápraží. A koníků také nikdo nevypřahoval. Panímáma ve světnici už jen vzlykala. Čeledi všecko z ruky padalo a každý vykonával svou práci naopak. I kravičkám ve stájích svěží, bujná travice nešla na jazyky; očmuchávaly ji a jedva se jí dotkly, už zase stranou hlavy věšely.

Takhle si hřídele, kameny i ostatní mlýnské stroje už dávno neodpočinuly. A bylo tu hlucho i dusno, jako by všecken prach na plíce několikerými vrstvami usedal.

Pan otec ani nepozoroval, že rozevřenými vraty vjíždí do mlýna prudkým cvalem jezdec a po straně jeho že kmitá se černoušek.

„Potěš vás tu Pánbůh, dobří lidé!“

Jezdec seskočil s koně a zaměřil přímo ku mlynáři.

Pan otec jen hlavu pozvedl a neodpověděl, aniž návštěvníka přivítal. Poznal jej okamžitě. Byl to pan Hanuš, hrabě ze Serinu.

Z koně se jen kouřilo; vypadal, jako by řekou se byl přebrodil.

„Dceru ti hledat pomohu... Vždyť si budu hledat nevěstu!“

Mlynář jako by neslyšel.

„Vzmuž se přece! — Ze světa býti nemůže...“

Panic dle všeho nevěděl, kdo se kdy dostal do rukou císařského komorníka, že byl opravdu jako by ze světa zmizel.

„Ty, pane? — Nehledej ji, nehledej; nevěsta pro tebe jinde roste. Než bys ji nalezl, už dávno věnec její bude uvadlý... Jeď s Pánembohem! — Já to říkal, já to tušil... Žes ji jen kdy uviděl! Co platno všecko!“

Pan otec si opět usedl na kameny, jež zeleným trávníkem obrůstaly, zase tak oči přimhouřil, ruce přeložil si křížem přes prsa a ničeho dále kolem sebe si nevšímal.

Panic vyšvihl se mlčky na vraníka, černoušek se dvorem, kde protrávil nejšťastnějších dnů v sirotčím svém životě, vytratil a za několik okamžiků zmizeli v ouvoze, vinoucím se do strání.

Panímáma vyběhla na zápraží pozdě.

Ale ať se ptala, jak se ptala, z muže nedostala jediného slova, kdo že tu byl.

Asi hodinu za mlýnem vlekl se touhle stranou starý muž. Každým krokem, zdálo se, že odpočívá. Také se cestou bezpochyby velmi unavil, protože si neustále stíral levicí s čela bohaté krůpěje potu. Uslyšev za sebou dupot, zašel poněkud s cesty a opět si poodpočinul, nyní se oběma rukama o hůl podpíraje.

„Hledáš, mladý pane, — také hledáš?“

Stařeček se naklonil trochu v před.

„Zdá se mi, že marně... pramarně...“

Starý muž zakýval hlavou třikrát po sobě a pokaždé silněji.

„Neřekl jsem ti tenkrát v Sudoměřické hospodě, že musíš býti opatrným, že ti budou klásti nástrah se všech stran, že ti budou škoditi, kde tě rána zabodne nejcitlivěji... Neřekl jsem ti to? — Či mne už neznáš? — Jsem krajánek Oremus.“

Černoušek se k němu přitulil jako k nejlepšímu známému.

„Kde — kde kam?“

„Kdybych věděl, milý hochu!“

„A přece jsi říkal, že i Vltavě rozumíš, když se rozšumí. Zeptej se jí tedy! — Poví ti nejspravedlivěji!“

„Je ve drápech, z kterýchžto přetěžko — ba skorem nemožno — vyklouznouti! Nevím — nevím, pane mladý! — Ti, kteří po tobě vztáhli rukou na tehdejším noclehu, odvážili se i za tvou nevěstou. — A odvaha jejich se jim

podařila. — A více, pane, nevím, kdybys mi království nebeské sliboval, i dáti mohl. — Krajánek Oremus by ho potřeboval! — Kdo pak by nepotřeboval nebeského království!‘

Starý muž se dal nyní do sípavého smíchu a sedal si do svahu.

„Hlava — hlava — strýčku — bolí — bolí —“

Černoušek krajánka po zpopelavělých vlasech pohladil; i tváře jeho přejel pravicí.

„Baže hlava, milý chlapče, bolí! — Aby tě tak, pane, nikdy nebolela! — Ale začíná — viď že začíná?“

Stařec si z hluboka oddechl a znovu s čela stíral horký pot.

„Až najdeme — povím — strýčku — povím —“

„Dej vám Pánbůh všecko štěstí!“

Stařec si potom opřel čelo, na němž od několika dnů jevily se hluboké dvě rýhy, o ruce, jako by šly na něho dřímoty.

Panic pobodl koně a již letěli vraník i černoušek s větrem o závod. A kde jich uzřeli, všude se jim vyhýbali, protože tenkrát věřili lidé v ďábly živoucí, jak větrem kraje projíždějí, prohlížejíce si, jak mnoho mezi pšenicí koukole... I „Pánbůh nás všeho zlého chraň!“ řekli a křížem se poznamenali. Za těch časů bylo koukole skorem více než pšenice. A proto potom začala tak brzy ďábelská žeň.

Panic koně co chvíli k prudšímu trysku poháněl, i černoušek krahulíkem se kmital cestou... Všem, zdálo se, že k uším zanáší vítr opět příšerné ono úpění, jež vnikalo až do kostí: „O r e m u s — o r e m u s — o r e m u s!“

V.

Tentýž den, kdy se císařský komorník Filip Lang umlouval o pětilistou růži s panem Adamem z Harasova, byly na Krumlově shromážděny hlavy, jakých tu mohlo oko jen pořídku vídati. Byli to sice jinak pana vladaře dobří přátelé i ctitelé; ob čas si zajížděli na Krumlov dosti z daleka; ale aby se sjeli tak najednou, toho nepamatoval ani klíčník Olivec. A tak se zdálo, jako by se také nebyli sešli jen náhodou. Za kratochvílí sem také asi sotva přijeli. Pro hlavy rozvážné nebyly ani časy k zábavám příznivy.

V Praze arciť jinak. Při dvoře neměli času ani mysliti; ba nezbývalo jim ani chvíle, aby se kolem sebe bystře rozhlédli a jeden druhému důkladně se podíval do tváře. Vyskytovaly se nové a nové obličeje, přicházeli dalekých zemí synové. Hradčany se jimi hemžily jako za parného dne rybník, — z něhož voda neodtéká, ale celé dni potažena zelenavou korou, — muškami a jiným nejrůznějším hmyzem; vespolná známosť začínala na záletech, na podlaze, na kteréž noze nezvyklé učiniti těžko byť i jen jediný pevný krok a končívala někdy na Pohořelci, někdy v oboře u Hvězdy a jindy také až v šáreckých roklinách a skorem vždycky za smrtelného chropotu.

„Nejdřív svobodu náboženskou a potom svobodu národní... K té první práci budou míti pomocníků, kam se jen ohlédnou a druhou provedou již sami. Na první zavolanou půjde proti nám zase celá Evropa a záležitosť naše, byť i nejspravedlivější, nenalezne za hranicemi ani jediného zastance, leč bychom zvítězili. Potom by jich však nebylo třeba...

„Král francouzský, kurfiřtové saský i z Falce, stavové hollandští, republika benátská, i sama Anglie... Těchto všech že jsi, pane Budovče, vypustil ze svých rozpočtů? — O arcikníženi jsem se ani nezmínil!"

„A já ručím za stavy rakouské!"

Tuto poslední větu pronesl mužík, jemuž se v obličeji chvilkami všecky svaly zaškubly a jenž ani okamžik pokojně seděti nedovedl. Přízvuk na každém slově byl táhle zpívavý, tak jako mluvívají Němci českým jazykem, pocházející odkudsi od Vimperka. Tento mužík se nazýval Erasmus svobodný pán Tschernembl a byl hlavou nespokojenců v zemích dědičných, najmě v Rakousích.

Pan Václav Budovec, jemuž již tenkrát kmitaly se na skráních nitky stříbrné starostí o příští osudy rodné země jeho, pohleděl na mluvčího zrakem, v němž se zrcadlila skorem útrpnosť; ale sevřel pouze rty těsněji a jediného slova neodvětil.

„Ode tvrze ke tvrzi táhne nespokojenosť, den co den jevící se hrozivěji a hrozivěji... Arcikníže Matiáš, zdá se, jako by nám chtěl porozuměti; ale možno-liž mu uvěřiti?"

Pan Tschernembl třikrát hlavou prudce přikývl.

„I sultán nedíval by se ku věcem našim s rukama založenýma. Jen se postaviti přímo s tváří do tváře s očima do očí, spunktovati požadavky do nejnepatrnějších podrobností..."

„Pomocné ruky, o kteréž, pane Thurne Matesi, mluvíš, musili bychom slavně ve jménu tohoto království odmítnouti... Ruka poskvrněná nikdy nepomáhá stavěti dílo trvalé, a kámen, kterýž zasadí, vydrobí a rozpadne se nejdříve. Ruka kletá už asi dvacátým pokolením, jak by mohla přiložiti se ku práci, jejíž výsledku chceme, aby žehnali potomci naši na věky nejvěčnější!"

Pan Václav Budovec nyní vstal, tvář jeho se zardívala, zraky se leskly nezvyklým plápolem a hlas jeho zněl, jako by perlík kolikaliberní dopadal na kovadlinu dvojí až trojí ozvěnou.

Mates Thurn se zahryzl do rtův a upravoval si kolem boků drahocenný pás.

„Chceme-li potříti saň o hlavách devíti, na ruku, kteráž proti ní ocel tasí, netřeba nám hleděti. A spojencem vítaným nám každý, kdo se přihlásí."

„Ku práci čisté jen čisté ruky! — Rozumíš, pane Thurne Matesi?"

Václav Budovec nyní přímo zahřměl.

„Nám nikdy ještě nepomáhal prokletec. A kdyby byl pomáhal, vždy v patách připlížilo se neštěstí. — Čisté evangelium že chtěl by někdo štěpovati surami koranu? — Horší směsice by vzrostla, než druhdy za krále Senacheriba na polopustých krajích rozbitého království Israelského!"

Panu Matesu Thurnovi nešlo tak příliš o tohle čisté evangelium, pro kteréž o dvacet a několik let později prýštila se na dlažbu Staroměstského náměstí věrná Budovcova krev; spíše měl na zřeteli svůj vlastní prospěch i neukojitelnou ctižádost, jež ho hnala vírem nad propasť, kteréž se však v okamžiku rozhodném velmi obratně dovedl uhnouti.

„Jdeme, pánové, příliš daleko. Naše výpočty se musejí zabývati s poměry mnohem bližšími, abychom prozatím záležitosti své, jak všemi silami svými budeme hleděti, urovnali slovem, arciže rozhodným, kde nám nebude třeba ani stavů hollandských, ani saského kurfiřta, ani onoho z Falce, ani krále francouzského, tím méně vzdálené Anglie a nejméně sultána... Co vyteklo na bojištích uherských proti půlměsíci české krve! Mezi rody našimi není snad

jediného, jehož člen by nebyl klesl zasáhnut šavlici či střelou tureckou. Zapírati bychom musili svou minulosť, ve psí vydávati svou přítomnosť a kletbu vyvolávati na jména svá pro všecku budoucnosť... Spojenci, jichž bychom si vážili nejvíce, jsou ovšem sousedé naši, jichž zástupci tuto mezi námi; všickni z Čech, Moravy i Slezska, Rakous i Štýrska a Korutan věrně-li k sobě a za všech případů státi budeme, svobody národní i svobody slova Božího si uhájiti dovedeme a bohdá i uhájíme."

Pan vladař domu rožmberského promluvil panu Tschernemblovi z duše, jediné že plány tohoto byly rozšířeny i na země uherské. Zanášelť se ode dávné doby myšlénkou, ze tří skupin a sice: zemí českých, německých a uherských, jež všecky byly ovládány žezlem Habsburků, utvořiti říši federativní na způsob republiky s hlavou monarchickou. A potom že rakouský tribun vždy spíše k oceli se klonil, než k dlouhému, často bezvýslednému vyjednávání.

„Rada tvá, pane vladaři, předobra; ale kdy projevili stavové ze všech těch zemí, jež jsi tuto jmenoval, jen jiskru lásky — jen jedinou jiskru, pravím, k zájmům tohoto našeho království? — Jsme arciť sousedé, ale tací, kteříž už před sta lety zazdili ve stěnách okna, jimiž by mohl snad pozorovati jeden druhého, či spíše aby jeden druhého viděti nemusil. Nechci touhle řečí nijakž tebe se dotýkati, milý pane Tschernemble... Kdož byl, jenž velikému Otakaru našemu sedmnáct ran zasadil? — Štýrská ruka a odkud pomocníci? — Vzájemná nechuť, živena po celá staletí, nedá a nedá se zapuditi, byť bychom činili co činili."

„Budou-li tvoji přívrženci vždy takto, pane Budovče, souditi, pak arciť už předkem svornosť vyloučena!"

„Znám historii své vlasti velmi dobře. Kolikrát přečetl jsem každičký list v té zlaté knize naší slavné minulosti.

Nad nejedním hluboce jsem se zamyslil, potom znovu jej četl... Ale té zkušenosti nabyl jsem: soused náš, ať od západu ať od severu, ať od jihu, přicházel-li k nám, vždy jen od nás něco chtěl a nikdy, aby nám něčeho dal. A zdálo-li se kdy, že přátelství potrvá, na písku bylo stavěno se strany jeho... Nám pomohly jen tyhle naše paže; nebýti jich, mohla naše moudrosť sáhati až pod oblaka, jako prach bychom byli rozmeteni."

Panu Tschernemblovi chvělo se za těchto Budovcových slov i obočí a řídké vlasy na hlavě jeho jako by vstávaly a rostly o dobrou polovici. Zračilať se v nich podle jeho názoru tvrdá, nepřesvědčitelná hlava česká nejvyšší měrou.

„Dobře jsi, pane Budovče, pověděl. Ale toho zapomínáš, právě ty paže že nám nyní scházejí a proto je musí nahraditi chytrosť, opatrnosť... Český sedlák už není sedlákem z let Žižkových, český zeman už není vladykou ze dnů Poděbradových, ještě tu sice měštěnín; ale ten hledá své slávy v soukennictví, jindy v knihách leží a řecky s tebou mluví či latině; groše však drží se úzkostlivě každý — každičký!"

Pan Václav Vchynský rozhovořil se po svém zvyku pichlavým přízvukem.

„A kdo těchto poměrů, jež u nás zavládly, vinen?"

Budovec se rozhledl kolem sebe okem vyčítavým.

„My, pánové — musíme skloniti své hlavy a v prsa se biti říkajíce: má vina — má největší vina..."

„Dnů minulých už nenapravíme; ale příštích můžeme zlepšiti. Za tím účelem jsem sezval všecky vás, abychom se dohodli, kterak prozatím pokojně v mezích práva i zákona lze mandáty nejnovější učiniti neškodnými. Statky mé plny utečenců z panství, kdež rozkazy císařské provádějí do nejposlednější písmeny. Sbory zamykají, zatloukají, poddaní, nechtějí-li se podrobiti, jsou krutě sužováni, do kostelů honěni násilím, v kostelích bez pokrmů zavíráni..."

Pan Petr Vok na několik okamžiků poustal.

„A toho lze očekávati i u vás v zemích dědičných, v Rakousích, ve Štýrsku i Korutanech a proto i k tobě, pane milý, učinil jsem pozvání zdvořilé, abys rady naší se súčastnil... Pan Budovec ryzí srdce, jazyk s duší u něho vždy v souhlasu; až více příležitosti naskytne se mu poznati i tvou mysl, v nejednom ohledu své mínění opraví!"

„Krokem po zdání mém nejvhodnějším zastaviti zvůli Lichtenštejnskou — není nikdo jiný téhle štvanice strůjcem, ledaby Martinic, ale vliv jeho na štěstí dosud jako dubnové počasí, — upozorniti jeho milosť císařskou, že toto naše české království není urvanou zemí, že těší se mnohým, staletým výsadám i privilegiím, k nimž nejposledněji že přidružila se ustanovení o konfessí české, na nichž podpis císařský. Této konfessí že nemíníme se co živi zříci, všemi prostředky že ji chceme proti komukoliv hájiti a chrániti, k čemuž pomáhati že bude nám Bůh trojjediný, jehož slova čistého my zde v životě vrtkavém i přeměn plném jsme pevní i odhodlaní zastánci..."

K těmto slovům Budovcovým všickni přikývli, i pan Tschernembl.

Dole ozval se náhle řehot koňský a za několik okamžikův ohlašoval komorník posla z Prahy, jenž k samému panu vladaři má zvláštní poslání.

Klíčník Olivec všiml se příchozího předobře; barev na šatě jeho však nemohl a nemohl poznati. Ode dvora nebyl; barvy všech pánů českých znal jako rožemberskou růži. Z krumlovské hlásnice uměl rozeznati na půl hodiny, kdo přijíždí, ač již mnoho desítek mu bedra tížilo a někdy se zrak jeho povážlivě kalíval, zvlášť vyšel-li ze síně, kde mnohou chvíli prostál zamyšlen před obrazem paní Perchty.

Panu vladaři byl posel taktéž zcela neznámým. A rozbřesklo se mu teprv, když tento psaní podávaje, ne příliš

zdvořile propověděl: Od pana Adama Hrzana! — Mám poručeno čekati okamžité odpovědi tvé milosti!"

Pan vladař, rozevřev list, téměř sesinal; div že mu nevypadl z rukou, jak se mu chvěti začaly.

Pan Adam stísněn poměry, netušenými ani ve snách, a chtěje si na stará letá už někde hnízdečko jakés upraviti, aby v cizím nemusil šediny své protráviti, prosí i žádá snažně jeho milosť pana Petra Voka, vladaře domu rožemberského, aby dluh veškeren neráčil sobě obtěžovati vyrovnati během čtrnácti dnů. Drasty, stateček dobrý i tichý, že pro něho nejvhodnější, už i z památky po nebožce sestře, kteráž mnohá, šťastná léta zde prožila a u nedalekého kostela Nanebevzetí Panny Marie slavného vzkříšení příštího očekává... Naděje se, že jeho milost pan vladař nijakých průtahů nebude činiti a všecko po dobrém ráčí zaříditi, zdraví i všeho nejlepšího že mu přeje, služebníkem nejoddanějším zůstávaje a v přízeň jeho milosti i na dále se poroučeje...

Zdálo se, jako by posel znal, co v listě psáno, protože se mu v obličeji dolíčkovatém kmitalo cos smíchu podobného.

Takovéhoto psaní by se byl pan vladař do smrti nejdelší nenadál. Hleděl nenasytu ukojiti, jak a čeho si jen od něho žádati mohl. Vzrostly beztoho požadavky jeho během posledních několika let o dvě dobré třetiny. Byloť tenkráte dluhů, jimiž pan Petr Vok dobrým lidem povinen byl, na sedmkrát sto tisíc kop grošů, z nichž skorem na třikrát sto tisíc kop uplatil, ale potom „k radě a přimlouvání několika svých dobrých přátel a služebníků, lidí to však lehkomyslných a nezpůsobilých a hlavně svého zisku vyhledávajících, svésti se dal k jednání divnému na ujmu i škodu jakož i ku snížení celého starožitného domu rožemberského a k nemalému zlehčení sebe sama".

Pan Petr odkvapil rychle do své komnaty.

„Mám poručeno čekati okamžité odpovědi tvé milosti!“

Pan vladař ani kolem sebe nějak dobře neviděl.

Osmdesát tisíc kop grošů zapraviti během čtrnácti dnů nemožno — zhola nemožno. Nesehnal by tolik ani během půl roku. Největší summy, kterouž mohl aspoň částečně uspokojiti věřitele své, poskytnou mu k sv. Havlu hory, jichž výtěžek obnášel k patnácti tisícům kopám, což bylo asi tolik, jako když hladovému tigru dostane se pouze jehněčího ocásku. —

Pan vladař vzal papír, péro a psal... Nevěděl téměř ani co píše. Začínal již potřetí a pokaždé s omluvami, jež u člověka, jakým byl Adam Hrzan, jen škodolibosť vzbuzovaly. V celém životě mu nepřišlo nic tak v nevčas, jako tahle upomínka. Byl nejednou uražen až v hloubi duše své; ale dovedl se vždy opanovati a oplatiti vysoce jemným způsobem měrou dvojitou. List Hrzanův mu však sáhl ku srdci ocelí...

Když se potom vrátil mezi své důvěrníky, oko páně Tschernemblovo postřehlo okamžitě rozechvělosť Rožemberkovu, ač se všemožně snažil, aby jí ovládl a ukryl ji před zrakoma hostů, z nichž však sotva asi kdo tušil obsah kvapného poselství, ani rakouský šlechtic ne.

„Sestavení podání našeho zůstavujeme, vysoce urozený pane vladaři, tvému rozumu a listinu podepíšou přívrženci naši do jednoho. I prohlašuji ještě jednou: za stavy pod i nad Emží ručím čestným slovem já, Erasmus Tschernembl, na něhož můžete bezpečně pro příští dny ve všem nejhorším spoléhati.“

Budovec odvrátil obličej pouze stranou ani slova nenamítaje. Tušil, jak jednou tihle stavové, za něž se chytrý Rakušan čestným slovem zaručoval i pro případy nejhorší,

zlehounka se vymknou ze všeho a že hněv vítězův vší silou zasáhne pouze drahé, věrné hlavy české, mezi nimiž jeho vlastní bude nejpřednější? — Tušil, že po staletech budou jen mluviti o pražské exekuci a šibenice že bude vypálena jen na českém jmenu, na české cti a české krvi? — Budovec znal věru výborně historii vlasti své a věděl, že spíše každému se všecko promine i zapomene, jen česká šíje že vždy musí snésti pokuty nejtěžší. Nevím, bylo-li mezi panstvem i rytířstvem českým za doby tehdejší hlavy poctivější, šlechetnější, duše ryzejší a srdce čistějšího i obětavosti nezištnější nad pana Václava Budovce, pána na Mnichově Hradišti, Kláštere a Zásadě.

„A o těch, kteříž k císaři předstoupí, nechť rozhodne los."

Pan Mates Thurn chtěl tímto návrhem dáti na jevo pouze skromnosť svou.

„Nedejmež, aby věci tak důležité losem mezi námi se rozhodovaly. Nesvěřujmež prospěchů ne svých, ale tohoto našeho království milého, slepé náhodě, jako Machometáni se spasením svým činí. — Já jiného bych byl o naší protestací náhledu. Prve jsem nedomluvil. Podati listinu za dnů nynějších tolik jest, jako ji do větru hoditi. A kdyby byla podepsána všemi sbory andělskými a přitlačena pečeť sedmerá, o níž řeč ve zjevení sv. Jana. Papír se založí, vrstvy prachu se na něm usadí a po letech potomci se budou diviti, kterak předkové protestovali inkoustem, pérem a papírem... Mandáti, proti nimž umlouváme, porušili právo, jež toliko sněmu samému přísluší. O to se všemi silami nejprve se zasaditi musíme, aby svolán byl sněm, na němž slovo volné a kde odjakživa privilegia i práva české koruny předci naši hájívali. Zde první zápasiště obhájců svobod země naší, císaři tváří v tvář... A tam bohdá i státi budeme a státi musíme!"

Panu Tschernemblovi jako by se svaly v obličeji chtěly potrhati a outlé prsty mu nepokojně pokryvadlem stolovým jezdily.

„Nechť páni stavové ze zemí dědičných také tak učiní ve svých domovech a dosáhneme více než celým svazkem nejdůkladněji sestavených protestací a kde která ruka česká, podepsaných. Husím brkem nikdy předkové naši ničeho nezískali. A za slova je vodívali ke hranicím. Jediné před skutky jejich na všecky strany se rozutíkali."

Pan Václav Vchynský přikyvoval krátce přistřiženou hlavou spokojeně, pan Mates Thurn se díval rozpačitě do země, pan Tschernembl nemohl na ozdobně vyřezávané židlici ani vydržeti, ostatní hosté Budovce obdivovali, i páně vladařův zrak spočíval se zálibou na řečníku, jehož na sněmu opravdu jako soli budou potřebovati. Už hezkých několik let zasedá ve stavovské síni, ale takto neslyšel nikoho ještě mluviti. Bývaly ty panské řeči suché, s přepodivným přízvukem, bez zápalu, bez ohně, s hlasem více méně osípělým, ve druhé, třetí lavici bylo jim jen stěží rozuměti, císařští komisaři se také o obsah příliš nestarali, nejvyšší úředníci ve království mezi sebou hovořili a ke hlavám, nezvyklým mysliti, plížily se neodbytněji a neodbytněji dřímoty... Svěžesti, čilého ducha, pružnosti mysli a zvučivého hlasu bude potřeba spíše ku zábavám, jež jich čekají buď u nejvyššího pana purkrabí či u nejvyššího hofmistra aneb u některého z ostatních vynikajících bohatýrů, kde za každým třetím či čtvrtým slovem vtip, žert, anekdota, kterouž se mohou svaly i v dosti vyžilém obličeji potrhati...

„Věrnému Čechu, pane Budovče, ze srdce každému jsi promluvil. Tak vzácný tlumočník tužeb našich i žádostí scházel nám už ode dávna. Musím se diviti dovednosti i pádnosti tvých slov. Vidím tě mezi muži české

koruny celými na místě nejčestnějším. Ale zajisté že s prvním krokem, jejž učiníme pro možný výsledek příznivý, budeš plně souhlasiti i že podpisu svého nám neodepřeš. Tolikéž i když tebe s panem Václavem Vchynským i panem Thurnem, Tschernemblem a dvěma zástupci markrabství moravského a jedním ze zemí slezských vyšleme k jeho císařské milosti. Až teprve tento krok by marným zůstal, veškerou snahu svou přiložíme, aby svolán byl sněm a my své postuláty důkladně sformulované mohli přednésti, obhájiti a provésti."

„Takť jest — tak!"

Pan Mates Thurn projevoval svůj souhlas s řečí páně Petrovou, ještě než byl u konce.

I panu Vchynskému zalichotila důvěra, kterouž obmýšlel ho poctiti mocný Rožemberk.

Pan Tschernembl taktéž přikyvoval, sotva že pan Petr Vok započal mluviti.

Jediný Budovec hlavu svěsil a večerní červánky, jež vysokým a širokým oknem vnikaly do síně plným proudem, rozlily se skráněmi jeho, jako by nejčistším ruměncem.

„Půjdu! — Podvolím se! — Ale již předkem prorokuji marný každičký krok!"

A ustanovili se na tom, že protestací ponechají sepsati panu vladařovi, jenž již svým jménem rodovým i znakem pětilisté růže rozhodné váhy dodá požadavkům nejspravedlivějším.

VI.

Obchází každou nocí chodbami, černější než kdy jindy, kolem boků jejích pás a vzdechy hlubší a těžší, až hrozno poslechnouti. A slova divná slyším, jimiž člověka mráz obchází... Z pětilisté růže slavné, kteráž kvetla květem svůdnějším, než francouzské lilie, trní zbude, poslední člen se o trní to ubodá a vloží je na nad ním do hrobky!

Klíčník Olivec se od té doby, kdy se nepohodli poněkud s Březanem, tratil vůčihledě, nejedl, nespal, nemluvil a před obrazem paní Perchty, jak jen mohl se uchýliti nepozorován do veliké síně, vždy se dal do pláče usedavého.

Služebník věrný není prý k zaplacení. Škoda, že pan Petr Vok za těchto časů měl tak příliš malounko Olivců kolem sebe a Hocků se všude hemžilo, kam se jen podíval.

A starý archivář co chvíli nová a nová péra střezával. A když nechce psáti, ať vezme péro kterékoliv chce, pak toho jen hlava příčinou.

Před Březanem ležely na stole, po zemi a židlicemi celé fascikule starých, zaprášených listin. Pan vladař poručil letopisci, aby všecky účty prohlížel, od Krčinských, hned za nebožtíka pana bratra ještě, začínaje. A nemohlo býti práce úmornější na tuto. Byl by k ní vystačil velmi dobře člověk, jenž uměl addici, subtrakci, multiplikaci a divisi. Pan Petr Vok chtěl svého archiváře potrestati a nemohl vymysliti opravdu trestu horšího.

A když ob čas přistoupil k oknu, aby se rozhledl svěží zelení, jíž byly okolní chlumy zakryty, okamžitě

učinil dva tři kroky zpět, uviděl-li Olivce, kterák upírá zraky odkudsi z nádvoří k jeho pracovně.

„Starý, šedivý Jidáši!“ pokaždé mu proklouzlo těsně sevřenými rty.

A bývá vždycky zlé znamení, když se rozvadí dva dobří přátelé, kteříž jeden druhému až do dna duše viděli a tak si od srdce pozasteskli.

„Prožluklý podivín a morous knihožroutský!“ prohodil mezi zuby Olivec, shlédnuv, kterak se před ním archivář ukrývá.

A potkali-li se, jeden na druhého ani nepohledl a každý urychlil ještě krok.

Paní Evičce vyčetl každý těžkou starosť i z chůze její. Do tváří nebylo jí arciť viděti. Mělať obličej zahalený hustým závojem. Ale ta hlava nachýlená v před, plíživý, nejistý krok, — toť tak pravý obraz matky, jíž péče o syna ani okamžik nedá pokoje. Chvílemi se postava přímí, s obličeje závoj na okamžik odlétá a zrak, v němž se všecka ta touha, všecka ta láska i všecko to trapné čekání zrcadlí, v dáli pátrá, zdali se neobjeví na obzoru ten, po němž duše ustaralá práhne.

Odejelť pan Hanuš před několika dny, aby hledal nevěstu.

Marně ho matička zapřisáhala, marně pro česť rodu svého i Boha jednoho prosila... Panic, zdálo se, jako by matky neviděl a naříkání jejího neslyšel. A neposlechl ani pana strýce, jenž se mu jal slovy důtklivými domlouvati.

„Nestojím o statky a panství, pane strýče můj. Po otci jen šavlice mi zbyla a česť. A není-liž obé, pane strýče, do světa nejspolehlivějším průvodčím? — A dáš-li mi k tomu, matičko, ještě své požehnání, tvůj Hanuš nepotřebuje více ničeho!“

Pan vladař panici těchto názorů potom již příliš nevymlouval. Však se z nich vyzuje sám. Za mladých let býval také takovým.

A když mu o Burákovi pověděli, dal se do smíchu, toho že prý už dávno kdesi v lesích ohlodali krkavci s jestřáby.

K výčitce paní sestry, že tak tuze zlehka béře mladou hlavu Hanušovu, odpověděl s úsměvem, že mladé krvi třeba, má-li se usaditi, dříve vybouřiti se, rozpěniti, ochlazení samo sebou vždycky že přichází. Vymlouvá-li se cosi člověku mladému, tím prudčeji po tom zatouží. A chtěl-li by ho kdo odvrátiti, řetězy že by ho musil spoutati a zavříti do cely klášterské; ale tak že by mladý život nejspíše byl utracen. Láska k dceři zlatokopského mlynáře je ještě hříčkou nejnevinnější. Bude to beztoho jakási přemrštěnkyně; už z výjevu v císařské oboře možno tak souditi.

Od toho dne však, co přinesl na uhnaném koni posel od Adama Hrzana list vypovídací, nebyl pan vladař také k sobě ani podoben. Ve chvíli, kdy se chystal svým protivníkům ukázati, že růže rožemberská ještě zdravých kořenův a že dosud mezi květem českého bohatýrstva jest nejvzácnější, že Rožemberkové opět chtějí, jako druhdy vždycky činívali, mluviti ve království slovo nejprvnější, jediné že tentokráte s nejčistšími záměry, — objevil se červ, kterýž se ukrýval mezi lupením už po několik let, aby se zahryzl keři staletému zrovna do duše.

Pan Petr Vok váhu Hrzanovy upomínky ucítil nejostřeji, když se vzácní hosté rozejeli.

Pro okamžik nevěděl si rady. Osmdesát tisíc kop sehnati nemůže během čtrnácti dnův odnikud, ani kdyby panství kterékoli prodával.

A tak se mu zdálo, jako by se tyhle obrovské stěny, jež trčely tak hrdě a sebevědomě k oblakům, náhle za-

činaly kolísati v samých základech, že se mohou sřítiti na něho každým okamžikem a pohřbiti ho pod ssutinami svými...

Pan vladař poručil osedlati koně, seběhl do nádvoří téměř letem, vyšvihl se na něho, bodl jej ostruhami a za několik okamžiků zmizel udivené čeledi ve vrších, jež vystupují kolem Krumlova jako odvěcí pětilisté růže stráž-cové.

„Pane strýče! — Illustrissimo signore!"

Jezdec, jenž takto z plna hrdla za panem vladařem zavolal, přijížděl právě ke hradu, když pan Petr tryskem letě zakmitl se mu před očima. Odděliv se ode tří průvodčích pustil se za panem vladařem nejprudčím cvalem. Ořovi se od podkov dlažbou každým skokem děšť jisker odrazil.

„Umilissimo servidore!"

Jezdec octl se pěti minutami Rožemberkovi v patách.

„Signore stimatissimo! — Servo divotissimo!"

Pan vladař teprv nyní zaškubl, jak mohl nejprudčeji, uzdou koňovou. Zdálo se, že volání jezdcova úplně přeslechl.

„Ach! — Buď vítán! Tebe jsem věru čekal nejméně!"

Pán Petr Vok pronesl toto uvítání nesmírně trpkým přízvukem.

„Což nemocen, předrahý strýče můj? — Che cosa ha?"

Jezdec se octl zatím již panu vladaři po boku.

„Nebylo by divu na zdejší samotě. — Schválně z Prahy přijíždím!"

„Z Prahy — přímo? — A já tě mněl kdesi v čarokrásných končinách italských."

„Záležitosť jakousi ode dvora florentinského jsem měl u jeho milosti císařské vyříditi. — Vyjednávání se poněkud

protáhne, což mi bylo příležitostí velmi vítanou, učiniti na Krumlově vzácnému pokrevenci svou návštěvu."

„Co při dvoře nového?"

Pan vladař tuto otázku pronesl jen tak mimoděk, jako když se za našich časů kdos otáže po zdraví druhého či pochvaluje si pěkné časy.

„Jeho císařská milosť tobě, pane strýče můj, přízniva měrou nejvyšší. Nejednou za hovoru si vzpomněl vznešený panovník rožemberské růže a jednoho z jejích nejskvělejších květů, — pana Petra Voka, svého věrného i milého."

„Císař Rudolf?"

Pan vladař nemohl svého podivení ani zatajiti.

„Jeho milosť císařská! — I já z toho hrdým byl, že jsem mohl poukázati na naše vespolné příbuzenství. Jak šťastným můžeš se cítiti!"

„Rudolf že mi příznivcem?"

Pan Petr Vok tuto otázku opětoval jako by pro sebe a potom se nějak příliš zamyslil.

Don Virginio Ursini ho nevytrhoval. Koně obou jeli volným krokem podle sebe. Pouze chvilkami oř páně vladařův nezvykle zafrkal a hlavou prudce pohodil.

Italský strýček se spokojeně usmíval.

Takhle se už dávno nedotkl řečí svou nedůvěřlivého Rožemberka.

„Kdy zamýšlíš zase do Prahy? — Netáži se, jako by návštěva tvá milou mi nebyla; ale svěřil bych ti poslání nějaké!"

„Každým okamžikem jsem hotov býti poslušným rozkazu tvého, přemilý pane strýče!"

„Octl jsem se v nesnázích peněžitých."

Panu vladaři se nějak hrdlo těmihle slovy svíralo. Zahleděl se také stranou do bujné, životem kypící zeleně.

A oř jeho přední nohou prudce hrábl, zařičel a hlavou hněvivě pohodil.

„Veliké stavby, jež od několika let na mých panstvích rostou jako by ze země, pohltily sumy obrovské...“

„Ještě po staletích každý kámen ve zdejším kraji bude věstiti slávu pětilisté růže.“

Don Virginio Ursini se úšklebně pousmál.

„A veškeré statky čistého výtěžku vynášejí skrovňoučce!“

„Tím více kapsám rozličných těch purkrabí a hejtmanův! — O věrnosti jejich kukačka kuká. — Panství tvá, pane strýče, příliš rozlehlá, přijdou časy, kdy se ti ani nevyplatí... Bylo by záhodno zbýti se části dobrým prodejem!“

„Jen kde nalézti kupce dobrého?“

Pan vladař mluvil ku podivu rychle. Zdálo se, jako by svého vlašského přítele chytil se oběma rukama, jako by se byl dříve děsil sám něčeho podobného si pomysliti a že čekal, zdali cizí jazyk se nezmíní...

„I o tom mohl bych ti pověděti, ač nijakž nechci raditi, tím méně snad přemlouvati bystrého a soudného tvého rozumu.“

„Nuže, pane strýče!“

Oř páně vladařův se zastavil. Rožemberk zahleděl se Vlachovi do tváře.

„Jeho milosť císařská byla by kupcem nejvýhodnějším. — Pokladny mocnářovy plny od těch dob, co alchymistovi podařilo se jeho úsilí.“

„Podařilo, — pravíš?“

„Nejvyšší měrou! — Ale všecko dosud tajemstvím zasvěcenců!“

„Jeho milosť císařská začkoliv by mohla podati sumu největší. — Tvůj statek, pane strýče, by nikdo jiný ne-

mohl lépe zaplatiti, — zhola nikdo. Jeho milosti jde o to, aby v tomhle českém království měla svůj vlastní majetek. — A mluvíme-li již o záležitostech těch, z té příčiny jsem poslán z Florencie i já na císařský dvůr, abych vyjednával se splnomocněnci jeho milosti ohledně zakoupení rozkošného panství v nejkrásnějším kraji italském, jež dosud patří pánům mým. Za případu, že bys, pane strýče, snad sám byl ochoten vyjednávati s jeho milostí, okamžitě dovedu smlouvu, kteréž jen vzájemné podpisy scházejí, v nivec obrátit!"

„Císař Rudolf...?"

„I příčinu ti mohu sděliti. K čemu bych tajil čehos před tebou. Už je vlády syt, chce uchýliti se v zátiší, kde by oddal se zcela zamilovaným vědám svým..."

Panu vladaři se touhle novinou už v očích samou radostí zajiskřilo. Byl by vlašského strýčka na hruď svou tu chvíli přitiskl.

„Na českém jihu by byl pro Rudolfa útulek nejklidnější... Za zámky, nad jejichž branami skví se rožemberská růže, žádný panovník styděti se nemusí."

„Příliš lichotíš!"

„Zde zmíněné úmluvy makulář!"

Don Virginio vyňal ze zaňadří několik pečlivě složených listin.

Pan vladař do papírů nahlednuv prohodil: „Hleď koupi co možná zdržeti."

„Mohu ji protáhnouti do dvou neděl!"

Oba jeli nyní podle sebe tak těsně, že jeden druhému slyšel takořka dech.

Jen koně jejich se nějak snášeti nemohli.

Pan vladař jako by žíně ve hřívě svého hnědouše počítal; ani neviděl, kterak se pokrajem lesa kmitly dvě

postavy, jimž lehounce don Virginio pokynul, že služeb jejich pro tuto chvíli netřeba.

Vrátili se oba na Krumlov již samým večerem.

Paní Evička s chotí páně vladařovou, jíž poslední pobyt na Moravě nijakž nešel k duhu, nemohly se již pana Petra ani dočkati. Tak dlouho se ještě nikdy na svých vyjížďkách nezdržel.

Čeledínové vlašského strýčka nemohli se na Krumlově s nikým smluviti; jen jedinému slovu jejich bylo rozuměti. Říkalič neustále: „Ursini — Ursini!"

Klíčník Olivec však uhodl, kdo asi v patách za těmihle potměšilci přijede.

„Opět ten Vlach! — Kdykoliv se tu objevil, vždycky nám přinesl neštěstí, — pokaždé!"

Klíčník Olivec by byl před tímhle návštěvníkem nejraději Krumlovské brány na devatery zámky uzavřel.

„Dlouho-liž tomu, co odjeli? — A vždycky se loučívají, jako by se už vícekrát s panem strýcem neměli shledati, a než ovoce na stromech dozraje, jsou tu zase, aby česat pomohli.

Jako bych po boku chotě mého na černém koni hroznou příšeru viděla! — Nedej Bože!"

Paní Kateřině projel celým tělem mráz a tváře, jež se od několika týdnů zatahovaly pořád podivnější a podivnější barvou, zakryly se bledostí skoro umrlčí.

„Lekáš se příliš, milá švegruše! — Není v nich arcit vůle dobré; ale bratr obezřetný... Zná italské příbuzné ode dávna lépe, než by si toho přáti mohli."

Paní Kateřina si mimoděk utřela s čela veliké krůpěje horkého potu.

Ale již se ostruhy ozývaly mramorovými schody a po boku kordy o dlažbu zvonily.

Sestra i choť pana vladaře utvářily se chtěj nechtěj ku přivítání zdánlivě srdečnému. Ale zkušenější člověk — a pan strýček italský byl jím až příliš — musil poznati, kterak z každého slova obou paní čiší přímo led.

Don Virginio Ursini byl však tím dvornějším, skorem až otrocky.

Pan Petr téměř ani nemluvil. Z otázek choti či sestry své nejednu přeslechl a do únavy si stěžoval. Zatím však jako by štírem vězely v srdci i hlavě jeho návrhy, jež mu tak mimochodem učinil nenadálý host, před kterýmž by se byl nedávno ještě zapřel nejraději či odejel kamsi na vzdálená panství. Mohl by konečně nabídnouti jeho císařské milosti samotný Krumlov. Beztoho s otci jesuity, z nichž jeden dosud vězněn za všetečnou prostořekost svou, od nynějška co chvíli bude míti nepokoje a sváry. A poštěstilo-li se alchymistovi císařskému jeho umění, byla by mu všecka suma vyplacena najednou... Hlava páně vladařova skláněla se níž a níže. Bylyť přece tyhle myšlénky tuze, — příliš tuze těžké a nezvyklé. I vladařství že by se chtěl Rudolf vzdáti? Vždyť přece slýchal, že by nikdo se ztrátou hrdla nesměl před vladaře s takovýmhle návrhem. Vlastní jeho bratr že by s radou podobnou za všecken svět nesměl se vytasiti.

„A odkud to víš?“

Pan vladař sebou prudce zatrhl.

Don Virginio však uhodl i jeho myšlénky.

„Jsem v nejužším kruhu přátelském, — jako bych dlel uprostřed vlastní rodiny. Nechci míti žádného tajemství na Krumlově. Slyšel jsi, pane vladaři, o komorníku, jenž u jeho císařské milosti jest všemohoucím?“

„Filip Lang?“

„Ten.“

„Nemohou mu v celém království na jméno přijíti!“

„Ale bojí se ho všickni a o jeho přízeň uchází se — i — sám — Lichtenštejn!“

„Co jest proti mne Lichtenštejn?“

Pan vladař domu rožemberského pronesl tuto otázku hlasem podrážděným.

Ursini okamžitě postřehl chyby své; ale také ji ihned opravil.

„Jen toto přirovnání jsem chtěl učiniti: Lichtenštejn nejprvnější císařský důvěrník a Lang pouze sluha. Tímhle přirovnáním vliv komorníkův tím význačnějším.“

Říkali sice odjakživa, že komorníci mívají u svých vladařů rozhodnější slovo než státní ministr, protože prý jsou kolem nich neustále, všecko, co nového vědí, povědí, a neprozřetelné slovo jim projde nejspíše.

Pan Petr Vok se opět zamyslil.

Nástupcem Rudolfovým by nikdo jiný býti nemohl než Matiáš. Pan Tschernembl si však tohoto arcivévodu nemůže ani vynachváliti. Přeje odvěkým svobodám každičké země, rody v království od prastara usedlé platí v radě jeho nejvíce, nikomu ničeho nevnucuje, neštítí se panských sídel a jest blahosklonným ku každému. Měltě sám příležitosť nejednu vzácnou vlastnosť Matiášovu svou vlastní zkušeností poznati, tiskl-li mu ruku, zdálo se, jako by ji ani nechtěl pustiti a jak přátelsky vždy hovořival.

Panu vladaři se zase tak hlava ke hrudi níž a níže skláněla...

Tím hovornějším byl však don Virginio. Uměl vypravovati tak zajímavé příhody, že posluchače přímo okouzlil. Mimoděk se kmital oběma paním kolem rtů úsměv... Zdálo se, jakoby vlašský příbuzný pocházel aspoň s jedné strany z krve světoznámého povídkáře florentinského. A tak

nějak s nich za téhle řeči všecka ta starosť spadávala, aspoň na několik chvílí. Úlisněji nemohl hovořiti ani ten had, jenž se ovinul kolem kmene stromu vědění dobrého a zlého očekávaje, kdy si vyjde Eva na obvyklou procházku.

VII.

ři císařském dvoře vypravovali si o sličné strážkyni zamilovaného lva panovníkova den ode dne báječnější noviny. Tratil prý se vůčihledě, už kolik dní se pokrmu ani nedotkl a celé hodiny vydržel seděti opíraje se o přední nohy s ohonem svislým do písku. Ale co se tu vyskytla neznámá dívčina, jako by omládl. A dvořané se ve cti dokládali, že to tatáž, jež tenkrát se vrhla mezi dravce a mladého hraběte ze Serinu. Jen prý se na něho podívá a již leží jí u nohou a je celuje. Dívka se potom k němu shýbá, hladí ho po mohutné hřivě a král pouště tulí se k ní jako nejvěrnější pes. A viděli z pozdálí, kterak si oči utírá a lev vždy vyráží ze sebe strašlivý ryk, jako by se chtěl vrhnouti na každého, kdo by zamýšlel jí ublížiti.

Císař prý také veselejší a tak se zdá, jako by ho ona pochmurná zádumčivosť opouštěla. Ani se tak neukrývá před zrakoma kohokoliv jako dosaváde a také není den co den ve svých komnatách uzavřen. I noci prý pro něho pokojnější.

A dvořané měli pravdu.

Lva od té doby, co ho opatrovala mladistvá dívčina, nepotřebovali ani za mřížemi uzamykati. A neohrožená strážkyně měla opravdu oči pláčem zčervenalé. V družině

králově také nelhali, pravíce, že jest to tatáž dívka, jež se chtěla za mladého hraběte obětovati. Byla to Jelenka ze zlatokopského mlýna opravdu a laskavý čtenář sám byl svědkem, kterak komorník Lang byl Burákovi se chtěl odměniti za to, že ji do jeho rukou zašantročil.

„Aspoň starému tatíkovi povězte, že živa jeho Jelenka! — Do hrobu ho to přivede!“

„Učiním ti po vůli.“

Co pak by byl komorník Lang téhle dívce neslíbil za to, že pán jeho veselejší a nezvykle přívětiv?

A ode včerejška ke všem řečem přidali ještě, že prý tu viděli cos jako opici obrovskou, černější než uhel, jak se stromu na strom lítala, že nemůže býti mrštnější ani veveřice. A ztratila se jim takřka před očima za ohradu.

Zatím to však byl — černoušek.

Dobrý pes prý svého pána nalezne, kdyby ho měl míle daleko hledati. A nemůže býti větší věrnosti, než byla černouškova ku dobroditelkyni Jelence. Po dvě noci plížil se kolem obory, zdali se mu nepodaří vniknouti do vnitra, odkud by se snad mohl dostati do prostor zámeckých a čehosi vyslíditi. Panu Hanušovi také nezůstaly tajnými povídačky, jež kolovaly mezi zámeckou čeledí, a několik tolarů získalo mu určitějších zpráv, že by snad opravdu neznámou dívčinou mohla býti Jelenka. A od toho okamžiku neměl černoušek ani chvilky pokojné.

Plíže se kolem ohrady, vydával ze sebe zvuky, jako když mladé lvíče zaběhne a nemůže nalézti doupěte. A v odpověď ozývali se mu hrozným řevem všickni lvi, co jich bylo v oboře chováno. I zdálo se mu, jako by zaletěl k uším jeho chlácholící hlas, tklivý, tak nějak příliš známý..

Černoušek však opětoval nezvyklé zvuky po třetí, jak to asi slýchával v daleké otčině své, ale nyní úpěnlivěji,

tak jako když zaběhlé lvíče dostane se lovcům do rukou... Tentokráte však železné mříže ve klecích nárazem dravců stenaly a miláček císařův několika skoky octl se u samé hradební zdi.

Zároveň se ozval výkřik, po němž král pouště jako beránek připlížil se nazpět. Ale týmže mžikem vyšvihl se černoušek ohradou tak zcela podoben mladému lvu a zachytiv se za větev, zavolal tlumeným hlasem: „J e l e n k o — č e r n o u š e k."

A než se dívka vzpamatovala, již dlel jí přímo nad hlavou. Dolů se však neodvážil, protože lvovi neustále vyrážel rozevřenou tlamou hluboký řev.

„Tatíčka pozdravuj, — i pána svého — a brzy pojď!"

„List — piš —!"

K nohám Jelenčiným dopadl proužek bílého papíru s olůvkem. Dívka se sehnula i napsala několik slov po paměti. Měsíc se byl právě ukryl za Petřínem. Černoušek sjel kmenem o něco níže, vzal Jelence lísteček z ruky, zašeptal: „p o z d r a v í m — t a t í č k a — p á n a m é h o — b r z y s e v r á t í m" a okamžitě byl již zase v korunách rozložitých buků. Měl však čas... Několik hlídek jej zpozorovalo a tu chvíli se rozběhli po domnělé opici.

Lev se nemohl dnes nějak dlouho usaditi; každou chvilkou prorážel polotmavou nocí temný ryk, tak jako by z hluboka hřímalo. V císařských komnatách kmitala se světla a za několik okamžiků přikvapil posel, aby se stráž-kyně této noci ode lva ani nehýbala, protože by prý mohl císařův miláček vzíti lehce za své...

Už byla půlnoc a Jelenka ještě nedřimla. Dnes se jí poprvé uvolnilo a poprvé se jí zatřpytila před očima zčervenalýma hvězdice naděje... Nesměl jí sice nikdo ani na vlasu ublížiti a pozorovala velmi dobře, jak se k ní chovají

uctivě, ano skorem bázlivě. Ale nebyla-liž otrokyní, o nichž slýchávala už co dívčina v nejrozmanitějších pohádkách? Tušila sice, kdo přicházívá sem vždy z rána a k večeru, aby si se lvem pohrával, a pocítila pokaždé nevyslovitelnou úzkosť, když uviděla muže prostředního vzrůstu s baretem posunutým nízko do čela a zahaleného až na paty ve tmavý, hedvábný plášť.

Po půlnoci se lev utišil.

Jelenka se však od něho nehnula. Byla teplounká letní noc, koruny stromů jemnince šuměly a tu a tam zazněl z pozdálí první táhlý, slavičí zpěv, s počátku jen jednotlivými zvuky, tak jako by polo ze spaní, zrovna jako ve křovinách kolem zlatokopského mlýna a potom mocnějšími a mocnějšími hlaholy, měnící se každým okamžikem od nejvyšší stupnice škálové až tak do prostřed nejrozmanitějšími popěvky...

Nedaleko bylo slyšeti náhle volné kroky a tlumený hovor.

V císařské zahradě či oboře bývala noc nejednou živější než den. Však jsem již podotkl, že se tu zapletávaly svazky, jež potom asi hodinu odtud roztínala ocel či rozrážela koule z důkladné panditky.

Tentokráte byli to, pokud dle hlasu možno souditi, mužové.

Přicházeli blíž a blíže. Bylo již hovoru jejich rozuměti.

Jelenka položila pravici králi pouště do hřívy, pohladila jej, nahnula se k němu blíže a lev se ani nehýbal. O sebe mohla býti úplně bez starosti. Mimo onoho muže v černém, hedvábném plášti nesměl k němu nikdo a běda, kdo by byl chtěl vztáhnouti ruku na jeho strážkyni či lépe ošetřovatelku.

„Je úplně náš a osidlo mu kolem hrdla již vhozeno! Abychom mu je pevně utáhli, přijede zítra či pozejtří do Prahy sám. Jeť již z Krumlova na cestě!“

„Tak brzy?“

„Proti všemu očekávání. A potřeme jedním rázem soka nejnebezpečnějšího!“

„Ještě nevěřím...“

„Však se na své oči přesvědčíš v čase příštím nejblíže. Krumlov již zpola v rukou našich... Hrzan poskytne všech peněz svých... Pod našima nohama ta pyšná pětilistá růže bude rozdupána... Otcové z Klementina nám pomáhají vydatně... Začaliť s ním šrůtku nejprvněji... I to překazím, aby si Hanuš nemohl voliti ženu podle chuti své...“

Jelence za těchto slov sevřelo se hrdlo jakoby kruhem železným.

„Ale panu Volfovi se z rožemberského zboží ani píď půdy nesmí dostati... Rád by s Hanušem oženil dceru svou... I proti tomu mám v rukou svých prostředek!“

„Člověče všemohoucí!“

„Strážkyni miláčka císařova... Potřebuji panu hraběti jen prstem kynouti a všecky plány, jež by s ním zamýšlel pan strýc či kdo jiný, okamžitě se pohatí... Pana vladaře musíme přivésti na žebráckou hůl... Bude prodávati panství za panstvím, potom mu pošleme alchymistu...“

Náhle se lev vzchopil, potřásl hřivou, zatočil ohonem a celou oborou rozlehl se ryk, že člověka přecházel až sluch. Dravec poznal po hlase císařského komorníka, jenž mu nikdy nesměl ani na oči, sice by ho byl jedním skokem zadávil.

Tentokráte musila Jelenka vynaložiti všecku svou sílu, aby zvíře ukonejšila. Ale nezdařilo se jí to. Lev se vrhl po obou mužích, dostihl je dvěma skoky a touže chvílí

jednoho k zemi povalil, druhý spasil se v blizounkém křoví, uprostřed něhož vypínala se umělá skála.

Z rána si vyprávěla čeleď dvorská, že prý císařský astrolog byl nalezen v zahradě zadáven.

Lev nebyl potom už k utišení.

Té noci nemohl císař také ani zdřimnouti. Ve výhni alchymistově uhasínal plamen každou chviličkou.

„Bouří se proti tvé milosti všecky mocnosti. Ale nerač ruky jednou vztáhnuté bráti zpět. Tvá milosť císařská zvítězí nade všemi; nejdříve ovšem musí býti v prach pokořen ten Rožemberk!“

Komorník Lang hovořil tato slova, přehazuje svému pánu přes ramena plášť. Hodlalť císař do obory. Chtěl viděti, jak vypadá král pouště, když zadávil člověka.

VIII.

V rožemberském domě na Hradčanech se usazovaly na překrásných sochách měsíc od měsíce nápadnější a nápadnější vrstvy prachu. A od jedné ke druhé, jichž jména byla: Juno, Venus, Minerva, Pallas Athene, Zeus, Proserpina a t. d., rozestírali příšerněji a příšerněji své sítě pavouci — ti, jimž říkáme: křižovci. A krok mramorovou dlažbou vždycky čtverou ozvěnou zaduněl a byla-li na botě ostruha i u boku meč, cinkání ocele podobalo se úšklebnému smíchu. Znak pětilisté růže, vytesaný z nejčistšího mramoru bílého, černal a měnil se k nepoznání.

Pan Petr Vok se svému Pražskému sídlu vyhýbal už drahný čas, hlavně proto, aby se nemusil ukázati při dvoře

císařském, a také z té příčiny, že mu zdejší vzduch nijak nechtěl svědčiti. Přijíždíval vždy na Krumlov všecek mrzut a často i nemocen. Poměry, kteréž zavládly mezi tehdejší šlechtou českou, protivily se mu z té duše.

Tentokráte však přijel pan vladař domu rožemberského do Prahy, že se toho tu mimo dvě tři osoby nikdo ani nenadál. Přibyl pouze o patnácti koních. Jindy ho provázívala vždy celá družina, jež oslepovala diváka již z daleka; nescházeli ani heroldi se zavěšenými trubkami na drahocenných tkanicích a čabraky byly zlatými růžemi jako posety. Cestou mu byl průvodčím vlašský příbuzný don Virginio Ursini. Asi dvě hodiny před Prahou setkal se se synovcem, panem Hanušem hrabětem ze Serinu. Čelo vlašského strýčka se pro okamžik hrozivě zachmuřilo. Panic se vrátil ku Praze zpět.

Panu vladaři se zdálo, jako by ve zdejších chodbách ani dýchati nemohl a jako by v komnatách každým krokem jeho povolovala podlaha a každou chvílí stropy se vzácnými malbami jevily považlivější a považlivější trhliny. Tahle cesta do Prahy byla asi předůležita, protože pan Petr již z Krumlova nějak churav odjížděl. Přirozená přismědlá barva obličeje jeho přecházela v sesinalost a nohy jedva vlekl za sebou.

„Pane strýčku! — Jesti to má první prosba k tobě v životě! Nerač mne odmítati!“

„Tentokráte musím, chlapče!“

„Pane strýčku! — Vím bezpečně, že strážkyní zamilovaného dravce v císařské oboře ona... Je třeba několik tvých slov... Je beztoho tvou poddanou...“

„Zlatokopský mlýn svobodnický ode dávna... Nemohu, chlapče!“

Před domem zahrčely dlažbou povozy a zároveň ohlašoval páně vladařův nezbytný sekretář Theodor Hock císař-

ského komorníka, svobodného pána Filipa Langa z Langefelsu spolu s panem Volfem Novohradským, jehož se byl pan vladař schválním listem do Prahy dožádal.

Pan Petr Vok vyšel příchozím hostům vstříc.

Tajemník připravoval zatím s rožemberskými kancléřem Jindřichem Vintířem z Vlčkovic na stoly papíry a péra s inkoustem.

Pan vladař zamýšlel Krumlov se vším všudy prodati císaři opravdu. Ulehlit jakoby samým návodem „ještě jiní věřitelé páně" na rychlém placení jistin i úroků svých vedením práva a exekucí vyhrožujíce. A nebylo tu nikde ani věřitelův, ani rukojmí, kteří by mohli a chtěli summy tak veliké na kvap zapůjčiti a uručiti. Nad to i k tomu ukazováno, že prý jest se takto nadíti, že císař vzdá se pak všelikých práv nápadních ku zboží a lénům Rožemberským mu příslušejících, tak že pan vladař s pozůstalým statkem svým za živa i na smrtelné posteli bude moci volně a platně naložiti, jakož i že nad to nadevšecko císař zároveň s panstvím Krumlovským převezme na sebe i velikou část dluhů Rožemberských, čímž panu vladaři za to, že se jeho zboží pozemské umenší, zase starostí a nesnází v příčině placení dluhův, i úroků na budoucno trvale ubude a uskrovní...

Není prý v celých zemských deskách mnoho listin, jež by obšírností svou rovnaly se zápisům rožemberským z těchže dob.

Psaní i umlouvání nebylo vyřízeno jedním dnem. A za všecken ten čas nepřekročil pan vladař ani prahu paláce svého.

Panic probloudil celé hodiny kolem obory císařské ku straně severní. Tak se mu zdálo, jako by všude hlídky byly zdvojeny. Černoušek dodal Jelence lístek minulé noci

a do dneška se nevrátil. A nikde o něm ani vidu. Bezpochyby že ho potkala nehoda. Tak bylo mladému hraběti nějak lhostejno, co to všecko v rožemberském domě spisují a jak že se pan strýc s tím Vlachem, jemuž se, kde mohl, dříve vyhýbal, i komorníkem Langem, jemuž nikdy nemohl přijíti na jméno, umlouvá tak důvěrně, jako by v širém světě neměl spolehlivějších přátel.

„S výminkami se strany tvé, vysoce urozený pane, byli bychom tedy hotovi? — Není-liž pravda! — Poslední odstavec takto zní: „Po smrti pana vladaře má klášter Vyšebrodský připadnouti Janovi, hraběti ze Serinu; kdyby pak on, Jan hrabě ze Serinu, zemřel bez dědiců přirozených, má klášter ten spadnouti na císaře...“

„Ještě toto schází: kdyby jeho milosť pan vladař však dostal mužské dědice přirozené, celá tato smlouva má ničím býti a pozbyti své platnosti,“ podotkl kancléř rožemberský Vintíř z Vlčkovic.

Pan vladař seděl v lenošce jako by bez ducha.

Ve tváři císařského komorníka nepohnul se ani jediný sval. Pouze svit zapadlých zraků jeho svědčil o radosti ďábelské, kteráž naplňovala všecky jeho útroby.

„A císařské mandáty proti jednotě?“

Pan Petr Vok vyrazil ze sebe tuto otázku jako by se byl z přetěžkého sna náhle probudil.

„Týmže dnem, kdy smlouva mezi tebou, vysoce urozený pane, a jeho milostí císařskou bude podepsána, pozbudou své platnosti.“

„A vyhražení mé ohledně jesuitské residence v Krumlově?“

„Zní doslova takto: Všecka nadání i všecky fundace, jež by dosavadní držitel panství Krumlovského měl spláceti po bratru svém, panu Vilémovi, residenci otců jesuitů v Krumlově, zrušují se tímto a zápisy s vůlí jeho milosti

císaře Rudolfa, jakožto kupujícího, prohlašují se za neplatné a nezávazné; z peněz pak těchto budiž v městě Soběslavi vyzdvižena škola a pojmenována školou Rožemberskou na věčné časy, kteréž případně jednou i celá bibliotheka páně vladařova, [illegible] vyvší dříve popsána, zinventována a v jistém místě uložena. Spravování školy té budiž svěřeno panu Janu Jiří[illegible] ze Švamberka, Theobaldovi Švihovskému z Rožem[illegible] z Roupova, [illegible]berka, Václavovi Budovcovi, Václavovi i Adamovi [illegible] Adamovi Linhartovi z Neuperka staršímu konv[illegible] Linhartovi mladšímu. Při škole té buď zřízen b[illegible] pro dvanáct chlapců ze stavů pod obojí, kteří [illegible] tam měli celé vychování; avšak školu tu mohou navštěvovati i jiná pacholátka z Čech a ciziny, evangelická i katolická. Mládež ve škole té budiž cvičena v jazycích latinském, řeckém a hebrejském, v historii, písmech svatých a otcích církevních; čítáním spisovatelů pohanských se však příliš nezaneprázdňujž...

„Velmi dobře..."

„Z residence jesuitské budiž upravena v Krumlově místnost příhodná, by lidé nedůživci, jižto by neměli nikde na světě člověka dobrého, nalezli na stará léta přístřeší a útulku..."

„Do slova... výborně!"

Císařský komorník, jenž měl ve svých rukou plnou moc, usmíval se nyní, jak mohl nejvlídněji.

„Jeho milosť císařská, vysoce urozený pane, vzkazuje ti přízeň obzvláštní! Neračiž si zítra obtěžovati do hradu ku dvanácté hodině polední... Všecko se navzájem podpisy i pečetí utvrdí."

Za půl hodiny byl již pan vladař ve své komnatě samotěn. Vlašský strýc se sekretářem vyjeli si do Starého města pražského podívat prý se po tamějších pamětihodnostech. Pan Petr se k této poněkud nejapné výmluvě

svého tajemníka z lehka pousmál. I kancléř zatoužil po víru života ve městech dolejších.

Slunce stálo již nad samým Petřínem.

Pan vladař se zahleděl dolů k rozlehlé jesuitské kolleji, jejíž okna jako by hořela nejprudším plápolem. Glorioly kolem světců na salvatorském chrámě, zdálo se, že v nejryzejší zlato se rozplývají. Karlovým mostem hemžilo se lidu jako by procesím. Vše se hrnulo rozevřenými vraty do kostela. A bylo lze mezi zástupy pozorovati i nádherné povozy tažené bělouši jako nejčistší sníh.

„Krok váš učiněný proti mně vám za to státi nebude. — Ztrácím sice; ale také získám. A kde se ztrátou zisk skorem na rovni, vždy dobře se člověkem. Ztratím ze staré naší růže list nejbujnější; ale za to novou štípím na Třeboni. Beztoho ve Krumlově všecko tak po staru... Získám-li císaře pro stranu naši, potom ztráta Krumlova příliš nepatrnou... A pak jest to on, jenž mi podal první ruku k trvalému smíru. Nebude třeba ani protestace umluvené; postačí jediné škrtnutí péra a mandáty i s jejich původci v prachu se octnou. A tak službu nejvěrnější stoupencům svým prokážu!“

IX.

Druhý den k jedné hodině odpolední vracel se pan vladař domu rožemberského od jeho císařské milosti.

Podle skvostného povozu páně Petrova jel na bujném vraníku pan Hanuš ze Serinu, řetěz zlatý, jejž mu vlastní rukou císař Rudolf kolem hrdla zavěsil, maje přes tmavočervený kabátec aksamítový obtočený. Všecka čeleď dvorská dívala se za odjíždějícími.

Panic by byl nejraději vraníka bodl, aby skokem Horymírovým přeletěl okolní budovy a zanesl jej do obory k jeho nevěstě. A potom jen hořel nedočkavostí, zdali se pan strýček aspoň slovem zmínil o Jelence. Podruhé proseb jeho již tak naprosto neodmítal.

Ale ještě nedojeli ani ku bráně, když se přímo ; koni octla jako by měla perutě orličí, dívka v růžovem živůtku bohatě zlatem lemovaném, v hedvábné zelené suknici, v rozpuštěných vlasech se zlatým hřebínkem jako by korunkou.

„Pane drahý, ničeho s nimi nesmlouvej... Chtějí tě zničiti, růži pětilistou do země zadupati... ni jedinému slovu jejich nevěř... A syna paní sestry Novohradskému za zetě dej... Ať aspoň něco zůstane v krvi tvé... Pane drahý, poslechni mne..."

Dívčina klečela na dlažbě s rukama sepjatýma, z místa se nehýbajíc. —

Čeleď dvorská se náhle rozprchla; zámeckým nádvořím rozlehl se hrozný, ale dobře známý řev...

„Jelenko! — To ty?"

Panic seskočiv s koně nedbal, že život svůj dává ve zkázu, a uchvátil Jelenku v náručí.

„Nyní už mi tě nikdo nevyrve..."

Jelenka nemohla nějak dechu zachytiti.

Týmže okamžikem klesl vraník Hanušův k zemi za příšerného zaržání.

Tlapy lví zaryly se mu hluboko do hrudi a do krku.

„Zpět! — Zpět!"

Těmihle dvěma slovy se rtů Jelenčiných ulehl dravec na dlažbu jako by ohromen.

„Stůjte! — Ani krok dále! — Nevydávejte své životy do nebezpečí! — A ty, pane, smlouvu roztrhej, hoď jim ji zpět, nevěř nikomu... Já jejich úmluvy na tyhle uši vyslechla..."

Dívka nyní stála před povozem s rukama zdviženýma do výšky.

Koně třásli se celým tělem a pan vladař otevřel skleněná okna se zlacenými a velice dovedně řezanými rámci.

„Kdo jsi, že se opovažuješ tak mluviti?“

K téhle otázce páně Petrově znovu se rozlehl zámeckým nádvořím děsný řev.

Dívka skočila nyní před samého lva a položila levou ruku do hřívy jeho.

Hanuš se chystal, by ji poznovu pojal do náručí.

„Pane, ani krok . . . Komu drahý život, nehýbejte se! — Jsem, pane vladaři, dcera zlatokopského mlynáře . . .“

„Má, pane-strýčku, nevěsta!“

„Tvou nevěstou dcera novohradského pána . . . Poslechni mne, miláčku můj, tu jediné ti odkazuji . . Mne nesmíš — nemůžeš —“

„Dítě mé , drahé, — škoda, že tak pozdě přicházíš!“

Panu vladaři se po těchto slovech rty křečovitě sevřely i zraky jeho, zdálo se, že se přimhouřily . . .

„Jděte s Pánembohem . . . Můžete-li ještě, oba mne poslechněte!“

„Ty musíš býti mou . . .“

Panic nedbaje ničeho vrhl se po Jelence.

„Pro Bůh, co počínáš . . .“

Jelenka opět zakryla tělem svým syna paní Evičky, ale tentokráte nešťastně.

Lev, jehož tlapy chtěly zasáhnouti odvážlivého mladíka, zaryly se, jak mohly nejhlouběji do panenského těla Jelenčina.

„Poslechněte, ještě-li čas, oba dva...“

Dalších slov dívčiných přehlušil opět ryk, jenž se vydral z nejhlubších útrob vnitra lvova.

Dravec zpozorovav, co učinil, vymrštil se do obrovské výše a dopadnuv ku své opatrovatelce, znovu a znovu řval, že ho po celé Praze bylo slyšeti. Ruce, nohy jí celoval, krev jazykem lízal a opět a opět žalostnější zvuky ze sebe vydával.

„Domů — k tatíčkovi — pane můj!“

Pan Petr vystoupil z vozu, jako by tu tahle dívka byla samotna a zcela žádné nebezpečí.

„Dovezeme tě k tatíčkovi!“

„Do zlatokopského mlýna?“

„Kam jen budeš chtíti!“

„Pojď se mnou, — pojď, žluťáčku; vím, že nerad, — vím!“

Jelenka se zdvihla, pan vladař s panicem jí pomohli do vozu a sotva že se k ní usadili, už zase na nebohou přicházely mrákoty.

Koně nechtěli ani „vzíti“; zdálo se, jako by zdřevěněli divadlem, jakéhož Hradčany, co stojí na zdejším ostrohu, nikdy ještě neviděly... Musili býti hezky citelně upomenuti na svou povinnost.

Král pouště se plížil za povozem s hlavou schlípenou a ohonem vlekoucím se po zemi. Nikdo by byl neřekl, že takhle může zkrotnouti dravec, k němuž se mimo dvě osoby žádný nesměl přiblížiti... Za těch časů stávaly se ostatně ještě podivnější věci, nad nimiž povážlivě hlavami za dnů našich kroutíváme. A také by byl sotva kdo řekl, že to ten, jenž podnikl vítězný boj s nejzuřivějším tygrem.

Jelenku musili nechati v povoze pod širým nebem. Než dojeli do rožemberského domu, již nedýchala.

Lev ulehl si vedle a řval celičkou noc, teprve k ránu se utišil.

A kdož ho z jitra z pozdálí zpozorovali, poznali, že se ani nehýbe, hlavu maje mezi předními nohama na dlažbě a ohon stranou rozložený. Zcepeněl.

V povoze u nohou Jelenčiných seděla schoulena černá jakás postava. Zdálo se, že už také z tohohle života dušička nemá daleko. Pod lopatkami vězela nešťastníku dýka, jež byla asi po něm ze zadu hozena. V rukou svíral dosud křečovitě jakýsi závitek papíru.

Byl to černoušek, jenž dostav se šťastně přes ohradu do obory podruhé a nesa zpět pánu svému od nevěsty jeho poselství, pronásledovatelům, kteříž se za podivnou opicí pustili, sice unikl, ale ocel jednoho z nich ho přece zasáhla. Do rána a celý den ležel bez sebe mezi hustým křovím v příkopě; a teprve po půlnoci dnes se probudil, hradební zeď na Pohořelci přelezl a sem se, napjav posledních sil, dovlékl.

Jelenka předvídala, že sotva asi lístku, na němž napsala výstrahu: „Nikomu ať pan vladař nevěří, smlouvy roztrhá, chtějí ho podvésti," bude panicovi moci dodati, a proto hledala nejbližší příležitosti, kterak by mohla uklouznouti a pana Petra Voka samého o úkladech proti němu strojených zpraviti. Tak jí cos našeptávalo, že pan vladař už v Praze a že prodává z pětilisté růže nejkrásnější list... Aby úmyslu svého provedla, odvážila se všeho. Věděla i spoléhala na to, že ji lev v nejhorším obhájí.

Komorník Lang poručil hned včera všecky hlídače uvrhnouti do věžních žalářů zámeckých. I práva útrpného, rozkázal, aby se proti nim použilo. Hlavu chtěl vsázeti, že byli uplaceni a že dali té ještěřici schválně upláchnouti.

A nemeškal ihned pospíšiti k panu Petrovi, aby ho vyvedl z možných pochybností a dívku prohlásil za třeštěnkyni i přál mu ku štěstí, že poměr její k panici tak nenadálým způsobem přerušen. Jak považlivý stín mohl z toho padnouti na bezeskvrnnou růži rožemberskou; i paměť věčná pana Mikuláše, největšího hrdiny křesťanského, by příliš byla utrpěla. Císař prý ztrátou svého miláčka sice poněkud rozmrzen; ale takové chvíle nebývají u něho řídkými. Po dvou či třech dnech ho všecko přejde.

Císař byl opravdu rozmrzen; opis kupní smlouvy s panem Petrem na tři kusy přetrhl. Štěstí, že originálu neměl při ruce. Kdyby byl získal všecka panství rožemberská, že zašel mu nejmilejší lev, že zahynula jeho opatrovatelka, nic by ho netěšilo. Konstelace hvězd ukazovala příznivější a příznivější budoucnost, tak slibným skupením sdruženy hvězdy ještě nikdy neviděl, jako za deseti posledních dnů. Dnes utrhoval se příkrými slovy i na komorníka; Lang se mu také vyhýbal. A aby nemusil před jeho obličej, odmítl i španělské poselství, jež přijelo do Prahy s neodkladnými prý záležitostmi.

I musili pošlého lva z rožemberského domu vrátiti zpět do zámku a dovedli jej tu tak připraviti k rozkazu Langovu, že dlouhá léta zcela se podobal živému a panovník přicházeje ob čas, ale nyní mnohem řídčeji, do obory, také jej za živoucího měl. Zapomenulť někdy nedávno minulých událostí naprosto, a nebývalo také radno připomínati mu jich.

Don Virginio Ursini se téhož dne také s panem vladařem rozloučil. Zdálo se, že mu tmavé zraky vlhnou a že srdci jeho tahle chvíle přetěžkou. Ale zatím se mu leskly radostí, protože za dohazovačskou službu byl opravdu odměněn císařsky. Budou to s tolikem žluťáčků

rozkošné chvíle pod nebem italským! A mimo všecko očekávání pan vladař tentokráte vlašského strýčka zdržoval i přemlouval, aby se s ním na Krumlov vrátil zpět. Úlisník však za přelaskavou přízeň děkoval nejsrdečněji, poselství jeho, byť i přijel s nepořízenou, že netrpí už odkladu ani okamžiku.

A opouštěl Prahu opravdu již druhého dne, jediné že nikoliv samoten. Po boku jeho jela paní obličej majíc zastřený závojem a s levé strany muž čítající tak kolem třiceti: don Francesco se signorinou Livií... Tito poslednější neuznali tentokráte za vhodné panu vladaři domu rožemberského učiniti svou poklonu.

Pány Ursinovce dohnala k odjezdu tak brzkému ostatně následující příčina. Dostalit se včerejškem do rukou světské spravedlnosti dva vlašští pandité, které don Virginio velmi dobře znal. A nebylo by ho nijakž důstojno, kdyby se snad na tuhle jeho známosť odvolávali a on musil o nich vypovídati.

Za branou pobodli také koně do cvalu.

Ovzduší hlavního města českého království mohlo se jim velmi lehce státi osudným a proto tím lépe pro ně, čím budou dále za Prahou.

Mohli však jeti pokojně a krok za krokem. Komorník Lang se již postaral, aby panditské výpovědi neprorazily sáhotlustými stěnami žalářovými, kde se vykonávalo právo útrpné.

X.

Byly žně v nejlepším proudu; ale ve zlatokopském mlýně jako by pole měli samý ouhor či jako by bohatou úrodu byla potkala ouhona.

Pan otec vydržel seděti na zápraží s rukama křížem přes prsa přeloženýma a s hlavou nachýlenou ke hrudi od rána do poledne a od poledne do večera. Některým dnem se ničeho ani nedotekl. Mohli do něho mluviti jak chtěli, ani neodpověděl. Mohli se ho tázati po čem chtěli, jako by neslyšel.

Když nedbal pan otec, čeleď také nedbala. Za odpoledne sotva dvakráte s mandely přijeli a měli ještě všecko v řebříňáku jako načechráno.

„Pozdrav i požehnej Pánbůh!“

S těmihle slovy vešel za parného dne srpnového do dvora krajánek Oremus. Už ho tu hnedle ani poznati nemohli. Není tomu sice tak dávno, co zde byl naposled; — ten večer před onou bouří se odtud vytratil, nikomu nedav ani s „pánembohem“. Ale sešel ku podivu. Byl shrbený, opíral se o hůl, jako by bez ní nemohl ani krok udělati, třásl se a měl také nějak těžký dech.

„Kam ho sem ďasi nesou?“ zahučela panímáma, uviděvši shrbeného starce potáceti se dvorem jako stín.

„Jářku, pane otče! — Potkalo prý vás neštěstí! — Inu — inu!“

Krajánek Oremus si stěží sedal na kameny mechem obrostlé

„Slyšíš-li, pane otče? — Jak pozoruju, jde to s námi oběma nějak rychle ke konci!“

„Jdi si jen, kde jsou šťastnější než u nás! — Nemáme tu s tebou ani kdy!“

Panímáma posýlala krajánka dosti zřejmě o práh dále, podávajíc mu krajíček chleba.

„Tak! — Tak! — Trochu si tu odpočinu!“

Stařec, zdálo se, že buď odbývání mlynářčina neslyšel či nechtěl slyšeti.

„Mohu ti něco povědíti o Jelence!“

Tímhle slovem přišel pan otec k sobě okamžitě. Utkvěv skaleným zrakem na krajánkovi, tak ho chvilenku upjatě pozoroval.

„I vítám tě — vítám! — O Jelence že víš?“

„Byla na císařském dvoře...“

„Na dvoře císařském, dědečku?“

Panímámin tvrdý, nevlídný hlas změnil se okamžitě.

„Hlídala miláčka císařova...“

„Naše Jelenka?“

Panímáma ruce spráskla nad hlavou a oči se jí radostí jen jiskřily.

Pan otec si usedl o dva kroky dále a maje pořád ruce na prsou tak křížem složené, upíral na krajánka zraky své pronikavěji a pronikavěji.

„A pokusila se o útěk.“

„Bláhovkyně!“

Panímáma si nyní zadupla pravou nohou a levici opřela si v bok.

„Pan vladař jel od jeho císařské milosti. Vaše Jelenka ho chtěla varovati. Kampak s tím? — Dcera zlatokopského mlynáře chtít varovati vladaře domu rožemberského.“

Krajánek Oremus se dal do smíchu.

„Ty bys toho, plesnivče, arcit nedovedl!“

Panímáma hněvem zčervenala. Radosť i zlosť střídaly se u ní každou chvíli. Říkávají, že prý tací lidé ani za to nemohou.

„Proto jsem také živ."

„A Jelenka?"

Panu otci se po této otázce objevily na čele krůpěje potu. Po kolika dnech promluvil poprvé.

„Leží v rožemberském domě na Hradčanech se shaslým zrakem, se zamodralými rty, — ztuhlá, bezduchá... Však vám ji sem přivezou!"

Pan otec se neptal již dále po ničem. Zase si tak po svém zvyku usedl, hlavu naklonil v před, oči přimhouřil a jen se zdálo, že mu v rukou kosti až zapraskaly, jak si je poznovu překládal na prsou.

„Ztuhlá — bezduchá? — Kdo mne matku nešťastnou potěší? — Kdo mi drahé dítě nahradí! — Vždyť to byla naše jediná pýcha..."

Panímáma zalomila opět rukama nad hlavou a vrávorala, jako by omdlévala. Ale nebylo nikoho, kdo by ji zachytil a konejšil.

Krajánek Oremus vstal a hleděl se, pokud možno, vzpřímiti.

„Zrovna proto jsi ji do záhuby vehnala, žes v ní pýchu viděla... Matko opravdu nešťastná! — Tak stane se vždycky všem, kteříž všecko dávají v plen, i jediné dítě své, aby marnivosť svou uspokojili! — Neřekl jsem vám to tenkrát, když jsem slyšel, kterak jste dceru do Prahy na učení poslali? — Nepředpovídal jsem to? — Máš mladý život její na svědomí! Ať tě hryže za živa, ať ti klidu nedá ani na chvilku, ať tě pálí i po smrti a to všecko pro tu pýchu, která je slepá, hluchá a proslýchá i prohlédá teprv, když pokořena do prachu....

A výčitkou nejhroznější, kterouž budeš míti den co den na očích, bude ti tenhle tvůj muž, jemuž ani nyní nejsi hodna, abys obuv políbila... Tak daleko jsi přišla s nadutostí svou, ty zlatokopská mlynářko! — Musím dnes ještě dále, rád bych tu zůstal, velmi rád, aspoň, pane otče, u tebe! — Mám toho však ještě příliš mnoho na srdci, musí ze srdce na jazyk všecko, — všecinko, protože svůj život už jen hodiny počítám! — Už se sotva kdy uvidíme! — Ať se dovědí, proč mi říkají „Oremus"!"

Krajánek potom opustil mlýn, ale zase tak kolísavým krokem.

Panímáma nemohla hněvem jediného slova vypraviti ze sebe, na rtech se jí bělela pěna a zarudlé tváře měnily se opět do zelenava jako pokaždé, nechtělo-li co jíti po jejím rozumu. Takovouhle hanu jí ještě nikdo neřekl, až tenhle krajánek a tak zrovna do očí přede vší chasou, jež ostatně paní hospodyni z duše přála, že jí ten stařec tak ostře do živého fal... Neznalať opravdu paví mysl její hranic, ani když o dítě přišla a když Jelenku po všech stranách hledali.

Však vystrojí jediné dceři pohřeb, že tu takového co živi a co zdejší kraj krajem, neviděli. Čí dítě by toho došlo, aby k císařskému dvoru se dostalo! Dcery z rytířských i panských rodů by si toho mnohdy nějak vážily, a o její Jelenku se všecko jen dralo. Celé okolí sezvou, upraví hostinu pro sto osob, stoly rozestaví po dvoře, všecku drůbež pobijou, vzácných vín nakoupí, pivo vezmou třeboňské, hudebníky také pozvou až ze Třeboně a mládenců čtyřiadvacet jako svíčky urostlých... Vždyť to bude Jelenčina svatba a co na to dají, Jelenčino věno! Kuchařku si pozvou z děkanství, ničím nebudou šetřiti, pro chudé, ať jich přijde, co přijde, po pecnu chleba přichystají, zadělají do díží na kolik strychů, ještě každému

po grošíku přidají, krajánkům po půl kopě; jen toho šedivce plesnivého psy dá vyštvati, ukáže-li se zde.

Ať zví celý svět, že, co mohou ve mlýně zlatokopském, nikde v žádném jiném mlýně nedokážou. A kněze sezvou také, odkud budou jen moci a musí nad Jelenčinou rakví kázati, jak umějí nejlépe. Panímáma skrbliti nebude!

Ale co všecko platno, když v noci nemohla oka zamhouřiti, když ve dne, kudy chodila, ať se jak chtěla vyhýbala, pořád se oči její po muži obracely, jak seděl na zápraží mlčky, nikoho si nevšímaje a nikomu, ať ho oslovil kdo chtěl, neodpovídaje.

Panímáma si začala stěžovati na hlavu ze samé prý starosti. Všecko na ní spočívá, první a poslední. Nebylo by divu, kdyby i ulehnouti musila. Chasa však si potají pověděla, proč panímámu hlavička pobolívá, že prý nemá v noci ani chvilku pokoje, ve dne že pan otec na zápraží jest jí ustavičnou výčitkou a kdyby se jí oči chtěly i přimhouřiti, nemohou, protože se tu od toho dne, co odešel krajánek, uhnízdil kuliší rod.

Mlýnská kola sice již zase rachotila, ale stárkovi se pořád zdálo, kdyby byl zasypal nevím jak mnoho, že jdou na prázdno, že klepot jejich hluchý, bez ozvěny... Nemohlo ani jinak býti. Vždyť ta kola Jelence, již vezli z Prahy ve voze, jejž zakrýval příkrov s velikým křížem bílým splývaje v přečetných záhybech až skorem do země, — hranou nejsmutnější dunèla.

XI.

Na zámcích a tvrzích rožemberských měli za těch dnů nejnepokojnější noci. Do jedné hodiny snad nikdo ani oka nikdy nezamhouřil. A staří purkrabí, již nebyli z české krve, dali se vždy od večera do pití a nepřestávali hrdel zalévati, až jim hlavy samoděk klesly nazpátek a ruce nemohly nahmatati, kde pohár převrhnutý s vínem rozlitým podlahou.

Chtěli tak „bílou paní" zaspati!

Někde se také dali hlídati obrovskými psy a hradník či vrátný každou chvilkou musil přicházeti podívat se na pána svého.

Bylať ta „paní bílá" také prý ukrutna. Nejednou nalezli zámeckého hejtmana z rána v lůžku studeného. A čeleď se Bohem i ďáblem zaklínala, že viděli na hrdle páně hejtmanově modravé skvrny tak jako by zardoušením. Ale toho opomenuli podotknouti vždycky, že z večera pán jedl a pil, až již nemohl, že ho musili svléci a uložiti do postele. —

„Bílá paní že vás tu straší — straší — straší?"

Shrbený kmet, jenž pronesl tuto otázku nenapodobitelným zvukem na nádvoří krumlovském, kde stála za „šraňky" proslulá rožemberská stráž, rozhlížel se po oknech ve hradě, jako by hledal něčí tvář.

„Jak by nestrašila? — Vždyť je tu váš pán už jen nájemníkem — nájemníkem — nájemníkem!"

Stařec poslední slovo pronášel vždy rychlejším, prudším a pískavějším zvukem, že mu ke konci nebylo skorem ani rozuměti.

„Jste prodáni se vším všudy — celičký Krumlov, jak všecko běží, leží či stojí!... Ale ticho — ticho!

Nový váš pán ještě mocnější vladař starého! Všeho dobrého ti přeju, všeho nejlepšího, paní milá!"

Paní Evička vyhledla oknem dolů, kdo že tu tak povykuje.

Z veškery čeledi se nikdo ani nehýbal, aby podivného starocha umlčel. —

„Znáš mne, paní — znáš — znáš? — Takto mi říkají krajánek Oremus! — Slyšel jsem, že se všickni budete co nevidět stěhovati! Přišel jsem se s tebou rozloučit! Jmenuji se vlastně Adam, ten starý hříšník Adam byl můj nejvlastnější otec, pocházím ze Soběslavi, uměl jsem výborně hru na Josefa Egyptského, ale s tou Putifarkou jsem si to spletl — spletl — spletl a proto prý budu muset křičeti do soudného dne: „Oremus — oremus — oremus —!" — Toulám se světem, činím pokání, až mne nohy bolí, až mne hlava brní, až mi oči červenají pro tebe, paní Evičko, pro tebe a za muže tvého, — toho prvního, kterého jsem Turkům prozradil, — prozradil — prozradil — Nic platno, zcela nic, kdybych si byl kolena prodřel na modlitbách, kdybych byl samým modlením osípěl, do kostí se zbičoval, nejmilostnější místa celého světa navštívil, — na stará léta ten hřích se za mnou plíží hrozivěji a hrozivěji..."

Stařec stál pod samým oknem, jež bylo dosud rozevřeno; a v komnatě si paní Evička oběma rukama uši zakrývala, aby neslyšela tohoto hlasu, jenž jí byl již znám ze zlatokopského mlýna, i uchýlila se v jizbici do rohu, aby nemusila viděti toho, jenž onehdy almužnu její nad týmže mlýnem odmítl a jejž za malou chvíli přinesli potom bez sebe pod střechu, pod níž i ona byla noclehem.

„Mně jsi pokojný život zkazila... Sama štěstí nemáš a nemělas... A tvůj jedináček ho také míti nebude — nebude — nebude..."

Toto trojí opětování vždy téhož slova rozléhalo se krumlovskými stěnami výsměšnou ozvěnou.

„A zasloužil by si toho, — je dobrý — rád ho mám — rád — rád — I té nevěstičky bych mu byl přál — — ani té nedostane — — Už je mrtvá — ztuhlá — z Prahy mu ji odvážejí — —“

Z krumlovské čeledi se neodvážil nikdo, aby starci podivnému překazil povykování, tak jako by všickni i s tou vyfintěnou stráží za šraňky byli ku dlažbě přimrazeni.

„Pane Bože věčný a milosrdný, smiluj se nade mnou! Oremus — Oremus — Oremus!“

Staroch zalomil rukama nad hlavou, až mu v nich všecky kosti zapraskaly, na paní Evičku v komnatě přicházely mdloby a dole klesal k zemi krajánek beze smyslu, jazykem jako by ze zvyku hýbaje k novému výkřiku — nejposlednějšímu, jenž by prorazil až do nebe o milosrdenství a odpuštění.

„Už se ukazuje Boží navštívení a teprve se ukáže!“ zahovořil sám k sobě páter Chrysostom dosud jsa na Krumlově, ač ve velmi úpravném pokojíku, vězením. „Přijdou sem na vás, vy Rožemberkové, žalovat všechny vaše hříchy, sletí se sem ze všech končin země a jako upíři vám na hruď usednou, aby vás pomalu rdousili. — Běda, že jste nepoznali a to v den váš, co jest vám k pokoji! — Tahle žaloba z úst kmeta šílence byla nejprvnější a co jich bude sledovati? — Snesete-liž jich?“ —

Páter Chrysostom potom si rozevřel velikou knihu, kterouž mu tu zapůjčili, a začal mocným hlasem, jako by zlé duchy zaříkával: Cantate domino canticum novum: cantate domino et benedicite nomini eius...

Nádvořím zahrčely vozy, stráž za šraňky vzdávala čest, muškety duněly o dlažbu, halapartny zvonily o ka-

meny, buben vířil, trubka třepetala, všecko služebnictvo se sbíhalo a za nějakou půl hodiny otevřely se ve věznici dvéře a sekretář jeho milosti pana vladaře ohlašoval páteru Chrysostomu svobodu s tím doložením, by touže chvíli Krumlov opustil...

Pan Petr Vok se právě z Prahy navrátil. Ale vyhlížel, jako by Bůh ví jak dlouho a jak těžce býval nemocen. Oči měl hluboce zapadlé, rty bez barvy a hlavu také nějak příliš ku předu.

Bratr Matěj Cyrus byl u vozu jedním z nejpřednějších.

„Neseš-li, pane můj, poselství jako bylo Gabrielovo do městečka Nazaretu?"

„Mandáty zastaveny na neurčito..."

„Buďtež díky Bohu trojjedinému, jenž svých věrných neopouští, sami-li se ho nespustí..."

„Ale co obětí — milý bratře!"

„Budou ti požehnáním Božím stokrát nahraženy..."

Paní Kateřina vyšla vstříc panu choti až dolů se schodů.

„Šťastně-lis pořídil?"

„Budiž odplacen jeho milosti, panu choti tvému, každičký krok!" odpovídal Matěj Cyrus za pana vladaře.

„Postoupil jsi..."

„Krumlov za cenu vysokou. Bratřím opět puštěna svoboda a těmhle —"

Pan vladař ukázal v tu stranu, kde byla ve městě vystavěna residence otců societatis.

„— šíji až do prachu země sehneme!"

Paní Evička se teprve vzpamatovala v náručí synově. Ale jedva ho mohla poznati.

„Prošel, paní sestro, v životě prvním ohněm! — Kdo jím šťastně projde, v letech příštích neuškodí mu sebe

sžíravější žár. — Dlouho, že jím prošel bez úrazu. — Popáleniny ukazují se po takovéto zkoušce teprve po čase. — Mějž naději bezpečnou. — I jemu platila tato má cesta do Prahy!“

Pan vladař pokynul svému sekretáři, jenž rozvinul veliké listiny, s červenými pečetmi a celou řadou podpisův a četl, kterak vysoce urozený pan vladař domu rožemberského atd. postupuje zámek i panství Rožemberské panu Janu hraběti ze Serinu spolu s městečky Cetviny, Dobřiště, Myslovany, Rožmitálem a Frimburkem i jiným příslušenstvím...

Paní Evička touhle vzácnou bratra svého štědrostí pro okamžik i onoho výjevu, kterýmž mdloby zlé na ni přišly, zapomněla a mateřskou radostí hnuta, zaplakala ze srdce nejvděčnějšího dárci velikomyslnému děkujíc.

Dole na nádvoří několik čeledínův odnášelo krajánka, jenž jevil ještě známky života, do špitálu téhož času již ve Krumlově soucitnou myslí Rožemberků stávajícího a polootevřenými rty každým okamžikem dralo se, ale pořád slaběji a slaběji, až už jen šeptem: „Oremus — oremus — oremus!“

A ještě někoho touže chvílí rožemberští rejthaři doprovázeli v tu stranu, kudy se jezdívá ku Praze. Byl to páter Chrysostom, cestou neustále latinské žalmy odříkávaje, nejraději ten, v němž povzdech následující: „Et perdes omnes, qui tribulant animam meam, quia servus tuus ego sum!“

A pan rektor by byl nejraději zapěl z nejvnitřnějších útrob nebratrské duše své: Te deum laudamus, že se zbavil tak lehounce člověka, jenž stopoval i každičký jeho dech; a ten večer bratr Cyprian si nijakž nemohl vysvětliti, proč pan rektor poručil přinésti ze sklepa nejvýbornější víno, jakýmž tu častovávali jen nejvznešenější

hosti, generála či provinciála, když se ve zdejší residenci zastavili. Ale již zítra by byl zapěl opět tak z útrob svých: dies irae, dies illa.

Pan vladař psal ještě tu noc vlastní rukou listy všem, kteříž ondyno sjeli se sem k důvěrné poradě, že jeho milosť císařská provádění mandátů proti jednotě bratrské zastavuje, že hodlá i pro časy příští zachovati konfessí českou, potvrzenou zvěčnělým Maximilianem, a že toto milé své království nikdy neráčí zkracovati na jakýchkolivěk právech i svobodách, ano že veškerou mocí svou bude jich hájiti s věrnými milými svými.

Psaní Tschernemblovi do Rakous znělo nejobšírněji a panu Václavu Budovci nejdůkladněji, kterémuž ještě toto připsal: Sejde tudíž z protestací umluvené a díky Bohu ze všeho, že takto věci naše urovnány s pokojem. — Jestli bychom se měli ještě jednou sejíti za příčinou touže, čehož Pánbůh nás rač uchovati, budu lásky vaše zváti na Třeboň!"

Tato poslední věta prozrazovala příliš zřejmě, kterak se písaři ruka třásla a že ji asi psal za nevypověditelného rozechvění duševního. Čtenář smysl její musil takořka luštiti. Písmeny splývaly jedna ve druhou, jako by péro papírem bylo pouze po paměti jezdilo.

A druhý den časně z rána rozjížděli se již rožemberští poslové z Krumlova na vše strany s listy vyhotovenými a ukrytými pečlivě na samém těle.

Však i do residence otců societatis nesl posel od pana vladaře list, kterýmž všecky úpisy mezi nimi a panem bratrem prohlašuje pro sebe za nezávazny, jakž jich o tom dojde vědomosť ze samé kanceláře císařské v čase příštím nejbliže, ze smlouvy kupní že jsou vyjmuty úplně.

XII.

Neuplynulo po těchto všech událostech ani tři čtvrti roku, když za tmavého večera dubnového vyjížděl z Krumlova jezdec úplně zahalen v plášť. Ze stráží ve branách si ho nikdo ani nevšiml. Koni zdálo se, jako by se odtud nechtělo. Každou chvilkou se zastavil a hlavu svěsil, jako by nemohl cesty nalézti.

S nedalekých vrchů fičely ostré, pronikavé větry. Dubiny po stráních, na nichž ještě chřestilo svadlé lupení, zbylé od loňska, stenaly, jako když člověk dobrý bez pomoci lidské ve kraji pustém umírá. Nebe bylo zataženo mraky, jež se s větrem o překot honily, provádějíce příšernou hru svou už dobrou hodinu. Bylo již sice jaro, ale na stromech dosud nikde ani pupenec; travička všude jako by k zemi přidupána; o svěží, milounké zeleni nikde ani vidu, o roztomilém ptačím zpěvu nikde ani slechu.

Z krumlovských domků proráží na ulici tu a tam troj- i čtverhlasem tklivá píseň postní o umučení Páně. Světélka ve světnicích jako by každým okamžikem chtěla shasnouti. Jinak nikde ani živé duše.

Jezdec se na konci městečka zastavil; zdálo se, že se ohlédl zpět, že si pravicí klobouk posouvl výše, zdali zrak jeho přece čehosi i přes čirou tmu neuvidí.

V oknech na hradě všude temno. Jen z přízemí prokmitá matná zář. A potom ještě jako by skomíralo světélko v jizbici, kde rožemberský letopisec pořád a pořád ještě staré účty rovnal i prohlížel.

Na Krumlově se za tyto tři čtvrti roku velmi mnoho změnilo.

Nejdříve si přišla „bílá paní“ pro svého ctitele nejvěrnějšího — Olivce. Ode dvou dnů se od lůžka jeho ani nehnula a divné věci o rožemberské růži starému služebníku vyprávěla. Tentokráte mu však Březan neodporoval. Svírał pravici jeho v pravici své a mlhami, jež kronikáři v očích houstly, každičkým slovem, prodravším se z Olivcových rtů, samotnému se zdálo, jako by se „bílá paní“ kolem lůžka dobrého druha opravdu kmitala.

Za nedlouho zavítala na Krumlov podruhé a nyní oči paní Kateřině zatlačila.

A když už se jí jednou na zdejším hradě zalíbilo, komu jinému měla vtisknouti políbení smrti než paní Evičce! — Toho se však ještě starostlivá máti dočkala, když jedináček její slavil zasnoubení své s pannou Marií Mandalenou, dcerou pana Volfa Novohradského. Když však zdvíhaly poháry napěněné nejvýbornějším samotokem, když připíjeli snoubencům na všecko nejlepší, mysl ženichova dlela odtud daleko na vesském hřbitově, kde kvetly na hrobě Jelenčině pozdní kvítky jesenní, kam si také nejraději zajíždíval. Ošetřovala i pěstovala je ruka černouškova. Hoch se sice z rány těžké ku podivu brzy vykřísal, ale velitelky své dlouho nepřežil. Nalezli ho za mrazivého jitra zimního u hrobu ztuhlého s hlavou přitisknutou do země, jako by svadlým květinám chtěl vdechnouti nový život a zahřívati je.

Potom se již začal znenáhla pan vladař z Krumlova stěhovati. —

„Šťastnou cestu, pane Petře Voku! — Mohl bych se ti za všecko odměniti rázem! Ale nyní, kdy se z Krumlova stěhuješ a odjíždíš, aby tě nikdo neviděl, buď si živ! — Toho se starý Burák přece nenadál, že vaše pyšné sídlo do cizích rukou se dostane! — Šťastnou cestu, pane Petře Voku, a v novém hnízdě veselý život!“

Jezdcův kůň sebou náhle prudce zatrhnul, tak jako by mu byl někdo sáhl po hrdle, a okamžitě tryskem ujížděl utvrdlou silnicí, jež vedla z Krumlova ku Třeboni.

A teprve po dvouhodinné jízdě jako by s větrem o závod mu pán jeho uvolnil.

Byl to opravdu pan Petr Vok, jenž dnešní noci opouštěl kolébku svou sám a sám bez jediného průvodčího. Chtělť se takto uhnouti hlučným a stranám oběma bolestným výjevům loučení. Tušili předobře Krumlovští, že s rožemberskou růží pětilistou zajde všecko štěstí jejich a že s panem Petrem odjede vladař, jakého víckrát do pokolení nejpozdnějších sotva kdy potomci jejich budou míti.

Kůň šel nyní jen krok za krokem a opět tak věšel hlavu do země.

Tmavé mraky počaly se trhati a obloha se jasnila. Už zakmitla nad hlavou páně vladařovou tu a tam i hvězdice. Černé spousty oblak přecházely v nejčistší běl, kterouž se provájely pouze temné proužky, tvoříce obrysy nejrůznějších skupenin. Nad vrchy, uprostřed nichž Krumlov rozložen jako by ukryt v nejklidnějším zátiší, mračné chmury rozplynuly se úplně a vzešel měsíc.

Z rožemberských dvorů, vesnic i mesteček rozléhalo se táhlé odtrubování pozdní hodiny noční.

„Otcové moji hřešili proti téhle zemi těžce — přetěžce. Hříchy takové smrtelnými se nazývají. Trest za to zasáhl hlavu posledního jich potomka! Měls pravdu, ty lotře, že tahle cesta z mé kolébky pokutou nejtrpčí.“

Pan vladař se nyní zastavil a kůň jeho zařehotal, jako by pána dobrého potěšiti chtěl.

„Člověka starého nechal jsem na Krumlově. Třistaletá vina Rožemberská nebude tam více burcována kroky mými ze spánku. V novém sídle svém dílo započaté bohdá dokonám! Památce Rožemberka posledního budou —

musejí — žehnati, kdykoliv jeho jméno v těchto krajích přijde jim na jazyk... A jestli mne ti tam v Praze podvedli, jestli slova oné děvice varovatelkyně pravdivými, zapomněli, že naše růže pětilistá má trní bodavého, jež se dovede zarýti do mozku i do srdce, právě v podletí — v podvečer svého života nejvíce. Jestli všecky jejich sliby klam, pak jim může býti trní z naší růže korunou nejbodavější..."

Nizounko nad hlavou páně Petrovou vznášel se oblak, jakoby vzdušná postava ženská ze záhvězdí přilétala, aby jej doprovodila až do Třeboně a od té chvíle odtud se nehnula střežíc růži pětilistou nejvěrněji.

Pan vladař upřel mimoděk zraky své vzhůru.

„Jsi ty to, paní Perchto? — Však už tu nemám bezpochyby nikoho — Budiž tedy tvůj duch, ty bílá paní naše, mým provoditelem, dokud i mne v klášteře Vyšebrodském ve sklípku vlhkém neuloží!"

Pan Petr Vok potom koně pobodl a bylo již přes půlnoc, když panu vladaři na Třeboni bránu otevírali.

A oblak bělounký, zdálo se, že usadil se přímo nad komnatami, v nichž se rozblesklo světlo, jako by v něm opravdu paní bílá byla přiletěla, aby růži pětilistou chránila před tuhými mrazy zimními a zahalila ji v neproniknutelný svůj šat proti všem úrazům, jež dovedou vyklátiti i tisícileté kmeny, natož tak útlou a jemninkou květinu.

Odkvétaloť hned na prahu století sedmnáctého v drahých Čechách našich všecko; rod za rodem, jeden druhého slavnější, odcházeli; k českým hradům, tvrzím, dvorům, ku městům i dědinám blížila se krokem potměšilým hrozná zima, jakéž nebylo pamětníků, kdy vlci i všecka jiná dravá zvěř slavívá ve kraji hody posvícenské... Jeseň minula, podvečer měnil se v příšerný soumrak, krajem poletovali netopýři a všecka havěť, jež nejraději za noci provádí rejdy své, vylézala z doupat svých, vzduch těžký, plný oblak, po

červáncích nikde ani vidu, a k růži pětilisté se všech stran nejúpěnlivějšími prosbami zalétá: „Zůstaň s námi; neb se připozdívá a den se již nachýlil!“

A spomohla-liž i zůstala-liž? — Či jí podhrabali škůdcové pletichářští všecku půdu kyprou, ponechavše pouze písčinu a ještě křemen kolem naházevše? Nesly pikle jejich opravdu ovoce pekelného? — Musil bych začíti znovu kapitolu první s nadpisem: „Růže pětilistá pod sněhem“.

Masopust na Karlštejně.

(Psáno: 1874.)

I.

Vy časy rudolfínské, vy dnové „věku zlatého"! Opěvali vás, podkuřovali vám, velebili vás, ale dělali vám křivdu. Ty písně vítr zavál, dým z kaditelnic v černém oblaku se rozplynul a velebení se zvrátilo v ironický smích. Mnou spíše stesk zachvívá, vidím-li vás pozbaveny lichého pozlátka a převráceny z dnů věku zlatého v dny hlubokého zármutku, v dny pláče a soužení. — — —

Starý hradník karlštejnský odložil bibli, vstal ze staré pohovky, na níž hovíval si snad před sto lety ještě zdejší purkrabí, pokročil k oknu, jež vítr prudkým zalehnutím byl rozevřel a do vnitř duje na krbu i oheň hrozil uhasiti.

Staroch zakroutil hlavou a vyhlédl ven do černé noci; ale rychle zase bílou hlavu uschoval. Pevně uzavřev okno usedl zase do pohovky, zpola již rozedřené. Ale bibli po druhé do ruky nevzal.

„A přece byla to země zaslíbená a v té zemi lid vyvolený. A tolik musili vytrpěti! Rozkotali jim Jerusalem, pobořili slavný chrám a statisíce odvlekli do dalekého zajetí. Ani Moabitů a Amorrhejských nezkusil tak Hospodin. — Proč? — Bůh ví proč!" polohlasitě přemítal starý muž. —

„Proč vede se zlým na této zemi nejlépe a poctivcům za každým krokem kladou se nástrahy? A proč nechává Bůh ty spravedlivé v bědách umírati, proč šetří Moabitů a Amorrhejských našich dnů a dává jim v podíl dědictví věrných svých? — Celou tu knihu svatou jsi, Tlukso, přečetl, od Mojžíšových knih až do zjevení Janova, a můžeš tedy věděti, proč. — Proto, aby ty spravedlivé odměnil nebem a těm zvrhelcům aby peklem nahradil radosti života. Tak povídá ta kniha a více nechtěj věděti; nemysli o tom, ty stará, bílá hlavo má, protože by se ti mohlo státi, co těm drvům staletým se dnes stává, že opírají se o ně větry a opřevše se rázem je vyvracejí z kořenů. Zítra či pozejtří přijde kdos, na rameno vezme drvo vykácené, odnese je domů a doma po kusech nahází do pece. Tak by se ti taky mohlo státi."

Starý hradník vstal, vzal bibli, uschoval ji do almárky v sáhotlusté zdi k ostatním spisům a přiloživ do krbu louče, opět si usedl.

„Nedá mi to a nedá! To by mne na kůl musili naraziti, aby mi mozek a srdce vyklubali krahujci a potom by arciť starý Tluksa nemyslil, protože těžko mysliti bez mozku a těžko cítiti bez srdce. — — Chlapče, — chlapče, chtěl jsem ti připraviti pohodlnější živobytí, abys se nemusil pachtiti ve službě panské, abys se nemusil zapírati pro úsměv, pro pochvalu z panských úst, protože vím, co je služba panská. Sešedivěl jsem v ní, ač služba má na Karlštejně není ještě službou nejposlednější. A ty si toho nevážíš. Však poznáš omyl svůj, až oklamou tě ti, k vůli nimž zřekl jsi se svého cíle, k vůli nimž ohluchl jsi k slovům mým. Či myslíš, že u nich srdce také tak bije jako pod hrudí tvou, že v žilách jejich proudí také krev tak šlechetná? — Tluksa prožil mezi pány půl věku, zná je, důkladně je zná, až na dno obojetných duší jim prohledl Hadi jsou ti páni, lichotí se ti, a tímž oka-

mžikem, co se lichotí, drží už dýku namířenou. Tak chlapče — už zejtra musíš odtud, hned zejtra, zase do Prahy. Zde v těch lesích to divně hučí, po stráních větry vyjí jako vlkodlaci, mohly by ti z hlavy vypuditi, čemu tě mistři za tolik let naučili. Věř tomu a proto už zejtra odejdi! Je masopust. V Praze ho lépe užiješ, než na tom našem hradě. Tak, půjdeš hochu, a zapomeneš na Karlštejn, na všecko zapomeneš, jenom na to ne, že zde starý tvůj strýc a že Tluksa by z tebe rád pána měl," kvapně hovořil stařec a zdálo se, jako by seschlá, svraštělá tvář byla náhle zahořela a bystré oko jako by se bylo zalesklo nezvyklým jasem.

Nedivte se. Starým lidem také vstupuje někdy krev do tváří a oči mdlé jim zažehají v blesk upomínky dávné, neutuchlé ani půlstoletím.

Tluksa měl sice hlavu bílou, stříbrolesklou, ale v žilách ještě krev jarou a v rukou sílu, že by mohl i na Turka. Beztoho hýbal se prý zase dole a ve Vídni plnili pytle samými dukáty, aby zahradili jimi půlměsíci cestu do zemí dědičných.

Čtyřicet let byl zde hradníkem. Kolik purkrabí vystřídalo se zde, kolik velikých pánů! Prvním byl Bořita z Martinic a od těch dob celá řada jich sledovala, ale hradník, zdálo se, že je železnou kravou, že ho odkazuje jeden druhému jako ten starý Karlův hrad a ty poklady zemské v něm. Na Karlštejně svatbu slavil a z Karlštejna odnesli mu ženu k sv. Palmaciu a před ženou ještě někoho — hezounkou Adličku.

Chtěl odtud již před rokem; ale když sem přišel pan Vřesovec za purkrabího, nešel, řekl, že má zde větší práva než deset purkrabí a zůstal ve hlásnici. Však s panem Vřesovcem vídali se jen málo kdy; poprvé, když přehlížel nový pan purkrabí služebnictvo hradové a od těch dob věru že by to spočítal na prstech.

A pan Vřesovec vždy hleděl, aby se nemusil s tím podivínem z hlásnice setkati, že prý má oči jako kalené šípy, takové že lehce mohou uhranouti a celý den že potom mívá člověk zkažený.

„Mohl bych ho odtud vyhnati. Jen slova bylo by potřeba. Ale ne — nechci, aby mi neklel, že připravil jsem ho na stará léta o službu.“ Však to nepověděl nikdy, že v Praze dobře znali starého Tluksu z Karlštejna, a že všickni, co jich zde bylo purkrabími, dali by mu svědectví nejlepší.

„Zdeňku — Zdeňku!“ opět zahovořil v lenošce kmet; ale nebyl již sám; vedle krbu stál nedbale o zeď opřen mladý muž. Zarudlá tvář, do krve takměř naběhlá, a povlhlý vlas svědčily, že neseděl za teplými kamny, ani že neholdoval při plných pohárech s veselými druhy Bakchovi.

„Já jsem skládal tolik nadějí do tebe. Ani tu jednu — tu jedinou mi nesplníš? Ani tu poslední? Toho nezasloužil si na tobě tvůj strýc. Víš, kde bych tě nejraději viděl, kam ode dávna toužily mé sny. A ty sám se kochal's tím, sám jsi na to ještě před rokem se těšíval. Odejeď hochu do Prahy, poslechni mne, hned zejtra již odejeď!“

„Do Prahy mne strýče vyháníš, abych už zejtra odejel?“ trhl sebou náhle mladý muž, jenž, zdálo se, dřívější řeči strýcovy si ani nevšímal.

„Zejtra hochu, poslechni starou hlavu mou! Víš, že ti na zlo nikdy ještě neradila a bohdá raditi nebude.“

„A v Praze aby mne posvětili na kněze?“ zašeptal táhlým, podivným zvukem mladý muž.

„Na kněže, hochu, na sluhu Hospodinova. Zapomněls již, že tak rád jsi o tom mluvíval, žes mne tím těšíval — mne muže starého a zdrceného? — Nevíš to už?“

„Vím — dobře vím. Sám nemohl jsem se toho dočkati A nyní? Však nemluvme o tom. — Budu knězem!

Ale zejtra ještě neodjedu, až teprv o popeleční středu a potom se vrátím už co kněz.“

„Vím, co tě sem vábí a co tě tu zdržuje; kam by byl taky dal oči starý Tluksa. Ale střez se, hochu, buď opatrným! Zde to arci není snadné, a proto bude nejlépe, když opět v Praze do kollejí choditi a v Praze masopustu užívati budeš.“

„Do středy popeleční mne zde, strýče, nech, a potom půjdu rád. — — — Udělají mne také mistrem, že se Zdeňkovi podivíš.“

„Neposlouchej si mne tedy, nechceš-li. Ale až se ti všickni vysmějou, až prstem na tebe budou ukazovati a ze mne si šašky tropiti, potom mi nechoď na oči! — — Na hlásnici karlštejnské mne neuvidíš; na to ti přísahám, že neuvidíš. Neznáš těch pánů, jsou kluzcí jako úhoři a potměšilí jako hadi; lichotí se ti, usmívají se na tebe — — Tluksa půl věku prožil mezi nimi, zná je, důkladně zná, až na dno obojetných duší jim prohledl a Vřesovec je mezi nimi nejhorší — nejhorší, Zdeňku, a já proto jen zůstal na Karlštejně hradníkem, když se on stal purkrabím, abych se s ním v příhodnou dobu mohl vyrovnati. Slyšíš, chlapče? Vyrovnati si mám s Vřesovcem starý velký dluh, pro nějž mi hlava sešedivěla a tvář vráskami se zbrázdila, a ty nechtěj mi v tom překážeti. Ještě nikdy jsem se ti o tom nezmínil, ale nyní již musím. — — Měl jsem, Zdeňku, dceru, hezounkou Adličku; leží u sv. Palmacia vedle mé ženy; pan Vřesovec prý jednou říkával, že si ji vezme za ženu, že bude velikou paní a Adlička mu věřila. Bůh je svědek, že jsme nevěděli o ničem! Potom nám Adlička všechno pověděla, ale bylo již pozdě a svůdník ujel pryč, vysmál se ještě chudince, jak prý ji to mohlo jen napadnouti! Nám poslal váček se stříbrňáky, vzkázal, že je to na hocha, aby prý nemusil míti někdy hlad.

Dobře je mám uschované; vrátím mu je, chlapče, co nevidět mu je vrátím. — Adlička skočila i s děťátkem s vysoké skály. Dosud se na té skále černá, po dva a dvaceti letech, holčina krev. Půjdeme se tam podívat; a bude ti potom ještě tak milý úsměv té záletnice, dcery vraha mého dítěte, milejší než památka Adličky, již politoval každý ze srdce, — každinký, kdo ji znal? — Střež se jich, chlapče, střež!" —

„Tolik že ti, strýče, její otec udělal? — O dceru že tě připravil?" — —

„Střež se jich, kluzcí jsou jak úhoři, potměšili jako hadi. — — Musím nahoru, bije desátá," zahučel stařec a byl rád, že tloukly hodiny desátou. Kvapně strhl huňatou beranici s kolíku a spěchal ven.

II.

Třišerným zvukem rozléhalo se bouřlivou nocí vyvolávání hlásníků s cimbuří nejvyšší věže:

„Dále od hradu, dále,
ať tě nepotká neštěstí nenadále!"

Do čtyř úhlů světa houkali výstražné volání to již přes půldruhého sta let, co zavezl sem Karel korunu s klenoty zemskými. Každinký den obcházel starý hradník hradby a věže, zdali na místě vykázaném hlídky trvají, každinký den o desáté po čtyřicet let. Ale tak, jako dnes, nikdy ještě nevřela v něm stará krev, nikdy ještě neplály mu svraštělé tváře. S nikým nepromluvil, ani si nevšimnul nikoho z hlídačů. Jako duch kmital se hradbami. Až úzko bylo strážníkům, když podívali se za hradníkem.

„Divný muž!“ řekl Paběn Ramešovi.

„Sám purkrabí se ho bojí. Kde může se mu jen vyhnouti, vyhne se. Ptal jsem se starého Klena, co by měli mezi sebou. Ti znají se as již ode dávných let.“

„A pověděl ti?“

„Pokrčil ramenoma. Řekl, když přišel na Karlštejn, že už zde Tluksa byl, že povídali si cosi o jeho dceři, jak vrhla se prý se skály s dítětem — — —“

„Mlč — jde nazpátek. Nezaslechl snad ničeho.“

Opravdu šel tudy Tluksa nazpět; ale podíval se na ně, že až v prsou ucítili šlehy jeho očí a zachvěli se. Ale neřekl ničeho; zdálo se jen, že cosi zahučel.

„Slyšel nás.“

„Nechť si! Povídáme o císaři a bodejť ne o Tluksovi. Ale to mu dám písemně, že ze Zdeňka kněze mít nebude. Víš-li pak, že oči točí po Esterce? Však je to taky holka. Holkou už sice není — ale věř, že si pro ni ještě několik panáků poláme kordiska. Je z těch čtyř nejhezčí. Pro ni prý se taky dostalo starému zdejšího purkrabství,“ vykládal Rameš.

„A já bych ji přece nechtěl. Desetkrát milejší je mi Mařička. Ty ani nevíš, jací ti páni jsou.“

„Rád se podívám, jak to dopadne,“ přerušil Rameš Paběna. „Esterka prý se za Zdeňka nestydí, onehdy si s ním veřejně vyjela do lesů. A starý Vřesovec to as už taky ví; vždyť mu donášejí všechno za tepla. Ale aby si paní hraběnka Vchynská vzala synovce Tluksy, hradníka karlštejnského, to dříve se stane budňanský rychtář zdejším purkrabím. — Není to tamhle on? Podívej se. Máš bystré oko.“

„Bude to — bude. — Ale nevím už, kam se poděl. Před očima mi zmizel,“ řekl Paběn.

Nemýlili se. Byl to Zdeněk. Dobře ho poznali po vysoké, štíhlé postavě. Na celém hradě se mu nikdo nevyrovnal zevnějškem a nikdo si také tak nedovedl vykračovati jako Zdeněk Tluksa, bakalář svobodného umění na vysokém učení Karlově. Nedlouho potom plížily se dvě postavy zvolna po hradbách, kde nikdy stráže nestávaly: vysoký, štíhlý muž a na ruce jeho zavěšena ženština, obličej hustým závojem zastřený.

„Tak děsno je tady, Zdeňku! Pojď raději do mé komnaty. Tak prudce ty větry dnes bouří! Až se celá chvěju tím jejich hukotem," šepotala žena a tulila se těsněji k průvodčímu.

„Líbí se mi takové noci, je tady volno jako bývá orlu ve skalách, jako krahujci v oblacích. Neboj se, Esterko. Jsem ti po boku a víš, že se Zdeněk ani duchů nebojí?"

„Tak pronikavě hučí to na vrších a vichr zapírá se do nás, že lehce bychom se mohli octnouti dole v příkopě," zase žena zašeptala a muž po boku jejím ucítil, že zachvěla se opravdu prudčeji. A proto jí stiskl hebounkou, hedvábnou ručku pevněji, aby ji snad nesrazily větry dolů do příkopů.

„Lekám se, Zdeňku, té dnešní noci; věř, miláčku!"

„Opravdu že se bojíš, Esterko? — Hleď, já se také strachuji, však nikoliv, že vítr tak děsivě skučí, že drva na stráních kolem kvílí, nýbrž že tě jestřáb uchvátí, podrchá a odhodí, až se tvé teplé krve nasytí. Proto se strachuji, Esterko, a proto jsem tě vyzval dnes na hradby do noci bouřlivé. Řekni mi, zdali lhou ti lidé, již povídají o jakémsi dobrodruhu, jenž prý se ti v Praze před nedávnem kořil a z úst tvých slyšel slova lichotná? Ruesswurm ho s sebou přivezl do Prahy z Uher, také sem prý spolu přijedou a ještě několik jiných, aby v kruhu vašem

doslavili letošní masopust. Slyšela's mne, Esterko? — Pověz mi, hraběnko, nač se tě tážu. Myslím, že na tebe mám právo a že se ti nevtírám."

Opět zachvěla se hedvábná, hebounká ručka její v ruce Zdeňkově. Neušlo mu to; ale dobře, že byla noc, černá, bouřlivá a že neprůhledný závoj zastíral bělounké líce hraběnky Esterky, mladinké vdovy po panu Vchynském.

„Mnoho chceš, Zdeňku, věděti najednou. Tak nikdo ještě na mne nepřišel, ač celý dav se mi dvořil, ač bili se pro mne' a životy za mne ve hru dávali."

„Nediv se, Esterko, že nikdo ještě na tebe tak nepřišel, protože tě tak nikdo neměl ještě rád. Dvořiti se, bíti se a životy ve hru dávati, jest u nich zvykem, zrovna takovým zvykem, jako když se na venku junáci pro holky bijí v hospodách; ti také ve hru dávají životy, leč že onino zabíjí se v zdvořilostech a tito s proklínáním. Tak je to, Esterko. — Ale neslíbilas mi tehdáž, že budeš mou a že já jediný mám právo na tebe, že kraj světa půjdeš se mnou, jen až smutek odložíš? Slíbilas mi to a já rozbořil jsem nebe své drzou rukou rozrušiv klid ve svých ňadrech, abych tam zasadil lásku, abych tam vštěpil květ dosud nepoznaný a tebe s květem tím. Rozvil se, až úžasně vybujel. A než by jiný tě v náruč směl sevříti, jiný tě zulíbati — vrhnu se dolů s tebou, zde viz, do těchto hlubokých příkopů! Před léty prý zde také kdosi spadl a než dolů dopadl, sta kusů bylo z něho."

„Zdeňku — — pamatuj se přec a zticha mluv! Nevíš, že na Karlštejně stěny slyší a stromy rozumějí?" zašeptala žena, zakrývajíc rty mladému muži svou ručkou hedvábnou. Jako oheň pálily dnes, jako uhlí řeřavé.

„Máš pravdu, Esterko. Jsem nerozvážlivec. Ale tím jsou vinny lidské jazyky, že nedobře o tobě mluvily. Já

věřím ti dosud, jako jsem ti věřil celý rok, jako tehda, když poprvé jsem tě uviděl v černém lesknavém šatě aksamítovém. Tehdáž bylas bledá jako lilije a dnes zase již kveteš. — A přijede sem ten dobrodruh s Ruesswurmem? Bratr tvůj prý ho pozval, otec ho uvidí rád a ty — — až do středy popeleční zde zůstanu! Strýc chce, abych už zejtra odejel. Ale to ti povídám, že neodjede z Karlštejna, kdo by se odvážil na tebe podívati se jako já," zase tak hlasitě hovořil mladý muž; ale hlas jeho se třásl, více se třásl než kmeny na stráních, jimiž klátil vichr a shýbal je až do mechu osněženého.

„Věř, že ti dnes, Zdeňku, nerozumím!"

„To věřím, že nerozumíš a teprv neporozumíš, až vše ti vypovím. Víš, že kněze chce míti ze mne mermomocí můj starý strýc? Vždy jsem mu to sliboval, vždycky jsem také na to myslíval a tu dobrou, bílou hlavu jeho tím těšíval. Ale co jsem poznal tebe, nemohl bych jím býti. Mohl bych sice, Esterko, ale potom by byl život můj jen dlouhým umíráním a tuť bylo by lépe vrhnouti se ihned zde dolů do bezedna. S tebou v náručí letělo by se mi nejrychleji, nejsladší by to byla chvíle v mém životě, takhle Esterko, tak; ale neboj se! Zdeněk nebude tvým vrahem, protože tě má rád. Před rokem slíbila jsi mu, že budeš jeho nevěstou, dnes snubní dar mu dej, než hosté z Prahy přijedou, aby se o tebe báti nemusil. Potom ani samo peklo nevyrve tě jeho objetí. — Ten prsten, jejž na levé ruce, Esterko, máš, mi dej, zima je ti už a mně horko, pálí mne to a ty větry burácejí dnes tak žalostně, jako by plakaly lesy na stráních. Neslyšelas, co jsem ti řekl, Esterko? — Neslyšelas, oč jsem tě žádal, milenko má?"

A mladá vdova po hraběti Vchynském svlékla s hebounké, hedvábové ručky prstének, zlatý kroužek a dala

jej mladému muži, jenž na rty přitiskl studený kov a potom si jej na prst navlekl. Pak přivinul mladou ženu na prsa, závoj jí levicí odhalil a prudce, vášnivě tiskl žhoucí své tváře na její rty. Esterka se mu chtěla vymknouti z náručí; ale nemohla. — —

„Dále od hradu, dále,
ať tě nepotká neštěstí nenadále!“

zase vyvolávali do okolí s cimbuří vysoké věže a po náspech opět rachotily halapartny střídajících se stráží.

„A věrnou mi budeš, Esterko, do smrti?“ zeptal se mladé ženy muž.

„Do smrti!“ bezděky po něm opětovala.

„Do smrti,“ přisvědčil Zdeněk.

„Pusť mne již, bojím se tě dnes, tak jsi nikdy nemluvil a také nikdy ty tváře tvé tak nehořely. Bojím se tě, budu volati o pomoc,“ zašeptala žena.

„Můžeš volati. Ale až sem přijdou, budeme již oba dole v příkopě. Či volávalas také o pomoc, když lákávalas mne za sebou do lesů, do těch vábivých lesů zdejších, v nichž tak slaďounce opeřenci šveholili pod večer, a když ptávalas se mne, co který v houštině samičce povídá, zdali o lásce, rajském životě? Volávalas, Esterko, někoho k nám, když klenulo se nad námi loubí vysokých dubů a kolem tichounký šum večerů nás ukolébával? — Věřil jsem ti, vždy tebe jen jsem viděl, když k Bohorodičce jsem se modlíval, vídal jsem tě, jak vznášelas se před očima mýma zjevu nebeskému jsouc podobna! Esterko, jsi také dítě vašich kruhů; divnou, smělou hru tropila jsi s hochem ubohým. Za smutku vdovského ti byl dobrým Zdeněk Tluksa, synovec karlštejnského hradníka, a když uplynula doba smutková, již zase — — —“

„Šílíš dnes, příteli. Mohla by z toho vzniknouti horečka. Zase tak ostře to fičí, až do kostí vniká mráz, nemoc bych z toho mohla míti.“

„Jdi, jdi, holubičko, já také jdu; ale ode dneška ani v holubičí nevinu nevěřím a Bůh ví v co ještě ne, snad ani ve vlastní život svůj. Tak daleko jsem to přivedl ve školách pod těmi otci jezovity a mistry v Karolíně. — Ale dnes tě nevyprovodím, sama musíš jíti. Já se chci ochladit, abych tu horečku nedostal a ty abys nemusila mi na pohřeb. — Jdi, hraběnko, holubičko nevinná, všecky jste takové — —“

„Zdeňku!“

„Nejmenuj mne tak a jdi. Zase tak ostře fičí to, až do kostí vniká mráz. Nemoc bys z toho mohla míti,“ zahučel mladý muž, odstrčil od sebe ženu a prchal jako by s těmi větry o závod dolů se hradeb do nádvoří.

Esterka hledíc za ním nehnutě dlela na hradbách. Bouřlivě dmula se jí ňadra pod těsným šatem a do jemňounkých tváří šlehal jí vítr, že bělounká pleť až krví nabíhala. Kolem hlavy její vlál závoj z pola utržený a vlasy v polokruhových proudech valily se jí obličejem. — —

„Vidíš, jak se tamhle v rohu černá ta postava?“ zašeptal strážník u hlásnice druhovi. „Chvíli už tam hledím a nehýbe se. Kolik že je?“

„Po půlnoci.“

„Podíváme se tam. Je mi to podezřelé!“

Ale sotva že ušli několik krokův a halapartny tvrdou dlažbou zařinčely, postava mžikem zmizela.

„Esterka,“ zašeptal ten, co šel v popředí. „Však vím, proč nedá jí to spáti. Zdeněk prý zejtra odjede.“

Náhle se oba zarazili, nad samými hlavami zahvízdalo jim cos, že až uši oběma zalehly a za pekelným hvízdotem tím zahučel vichr, div že dolů je s hradeb nesrazil.

„Totě dnes proklatá noc.“ — „Čert se žení kdes,“ řekli zbrojnoši, a v komnatě vdovy Esterky Vchynské zakmitlo se světélko a oknem mihla se postava ženská v začernalém šatě.

„Mají ti páni přece jen pohodlí. Člověk tu musí státi ve psotě a oni hoví si v teplých jizbách, v poduškách.“ — „Přej jim toho!“

Znovu to v lesích zalomozilo. Strážníci došli až do rohu, kde viděli před chvílí ženskou postavu; ale již mlčeli. V komnatě vdovy hraběnky světélko shaslo. Starý hradník také do nedávna svítil; ale i v okně jeho byla již tma.

III.

„Kolik že, hochu, jich přijede?“ otázal se pan purkrabí Vřesovec mladého rejtharského důstojníka, jenž nepokojně jizbou přecházel chvílemi vyhlédaje oknem k bráně do nádvoří.

„Čtyři, otče: Ruesswurm, Slavata, Bassompierre a Kolovrat. Ostatně kdož ví, nepřijedou-li také naši kavalíři. Budeme to míti letos veselý masopust.“

„A s tím plukovnickým dekretem?“

„O to se, otče, nestarej. Ruesswurm zmůže u císaře všecko. Slíbil mi to rukou dáním. Postarej se jen o vhodné častování tak vznešených hostí. Obzvláště ten Francouz je vzor kavalíra naší doby. Půl světa již prošel, před Budínem dvěma pašům rozťal hlavy jedním rázem a celý dav tureckých spahů hnal před sebou jako roj zajíců. Však sám ho dobře už z Prahy znáš.“

„Purkrabí karlštejnský dovede častovati jako král. Na zejtřek musíme uspořádati lov. Zvěře bude dost. Abys jich několik sezval ze sousedství. — A pospěš si!“

„Ještě něco, otče.“

Pan Vřesovec podíval se na syna tázavě.

„Ten studentík se mi tu protiví. Jako krocan chodí. Sto chutí bych měl naučiti ho, jak se nosí hlava hezky nízko.“

„Nech ho; odjede,“ nevrle řekl pan purkrabí.

„Odjede, ale s Esterkou.“

Pan purkrabí podíval se opět na syna.

„Diviš se, otče? Viď, že se diviš? Na dnešek byla s ním do půl noci. Ani bys to na mladou vdovičku byl neřekl. Vypověz starého a přetrhneš to rázem.“

„Vím všecko dávno. Ale to také vím, že by Esterka nesměla býti z rodu Vřesovců, kdyby do opravdy na toho blátošlapa pomýšlela. Baví se s ním, protože nemá na samotě nikoho. Či nepřeješ jí trochu té zábavy? Zajisté že já se neptám, kolik děvčatům ty už jsi jména svého zaslíbil. Víš to a tedy se upokoj. Či zapomněls, jak v Praze se plašila za tím Francouzem? Uvidíš, až jen přijedou!“

Mladý pan Vřesovec zahryzl se do rtův, udeřil vzdorovitě kordiskem o podlahu a uklonil se.

Purkrabí vrhl se do lenošky, rozevřel listy, jež mu posel z císařské kanceláře byl přinesl, a zběžně je prohlednuv mrzutě zase balíček odhodil.

„Skoro bych učinil nejlépe, kdybych už jednou toho s[illegible]ho podivína z Karlštejna vyprovodil. Ta jeho vzdorovi[illegible] s[illegible] začíná mne již mrzeti. Setkám-li se s ním, ani si mne nevšimne, leda že tak okem se strany na mne šlehne, jako by mne chtěl uštknouti.“ — —

Náhle se pan purkrabí zarazil, svraštělé čelo jeho se zachmuřilo a z očí vyšlehl jakýsi podivný blesk jako jiskra z dávno utlumeného popele.

„Za Bořity Martinického byl jsem tady poprvé a od těch dob jen dvakráte — — Či byla by jeho dcerou ta holka? — Vřesovče, Vřesovče, tak dobrodružnou dráhu prodělals za ta léta, co jsi živ, a na to jsi zapomněl! — Čert ví, kde je, já ne; ale Adličky bylo mi líto opravdu; když jsem odjížděl, zapřísahala mne, že chce aspoň služkou v mém domě býti. Ha ha ha! Toť bych já, milé dítě, služek musil míti, že by jim celý Karlštejn nestačil. Pak jsem již o ní ani slova neslyšel. — Ne, těch pichlavých očí nesnesu! Jen co ten masopust odbudeme, postěhuješ se od nás, ty šedivče, jako že je purkrabím na Karlštejně Vřesovec! — Že mne to jen dříve nenapadlo! Proč asi teprv dnes? Či snad proto vtírá se ten kluk za dcerou mou, že staroch ho k tomu nabádá, aby se mi za to vymstil? — Nikoliv, přec se budeš jen mýliti. Adlička nebyla jeho dcerou, nemohla býti, protože nikdy neříkala o otci, že je karlštejnským hradníkem. Čert tedy ví, co proti mně ten chlap má!“ — —

IV.

Esterka seděla ve své ložnici. Ani kroku neučinila ještě dnes přes práh: dala se opovědíti, že je jí prý jaksi nevolno.

Nejmladší sestra Sibylka seděla vedle ní. Mlčely obě. Líce Esterčiny opravdu pokrývala jakási nepřirozená bledosť a temným okem, v němž tolik záhadného bylo viděti jako na hlubokém dně průhledné vody, zdálo se, že svítí démonický lesk, jenž svůdným svitem vábí a přivábiv v škodolibý smích mění se. Nelhala, řekla-li, že celý dav záletníků se jí kořil, že bili se pro ni a životy ve hru dávali.

Postačí, povím-li vám, co napsal o ní dobrodružný ženich-záletník: že prý to byla mladá dáma neobyčejných půvabů, čítající osmnácte let. A Bassompierre byl všeobecně uznaným soudcem vnad ženských. Proti vkusu jeho dozajista nikdo nemohl nic namítati a také nenamítal.

„Dítě je Zdeněk, rozmazlené dítě, nic jiného," polootevřenými rtíky zahovořila Esterka. „Skorem je mi nyní nepříjemné, že jsem si s ním co začala. Stal se mi už, Sibyllo, nepohodlným, opravdu nepohodlným. Bude nám tu překážet. Řekl, že neodejde až o popeleční středu. Hloupý hoch! Jak mohl se čehos takového domýšlet — viď, Sibyllo! Nemůžeš se už maršálka ani dočkati. Však ti brzo přijede. Je to roztomilý muž, voják, udatný voják, líbí se mi. — Ale jela bych raději do Prahy. Byli bychom opravdu jeli, kdyby to nebylo překazilo otcovo ochuravění. — Ty mlčíš, Sibylko?"

„Nerozumím ti, sestro!"

„Aj — aj! karatelkou mi snad chceš býti?"

„Nenapadá mne ani. Ale to ti chci jediné říci, žes se s tím bakalářikem zahodila. Po zámku je toho plno. Také otec o tom ví; pověděl mu to Liška."

„A co říkal otec?"

„Smál se prý."

„Hleď, zasměj se tomu také. Já jsem se tomu již tolik nasmála!"

Esterka zdvihla se z pohovky, rozhrnula si s běloučkého čela pletence temných, havraních vlasů, podepřela se o rámě mladší sestry a zadívala se jí do světlých, chrpových očí, do kvetoucích, nedávno teprv rozvitých tváří, jako by v nich čísti chtěla.

„Toho maršálka také měj za hříčku. Panuje už v našich časech takový zvyk. Laškuj s ním, do očí se mu směj. Utýráš ho tím, ale neomrzíš; budeš ho jen tím více dráždíti. To mi působívá vždy radosť největší, když dva na kordy doženu. Onehdy čtyři se rvali pro mne v královské oboře. Bassompierre prý jednomu bradu usekl i se španělským vousiskem. Chlubil se mi tím a víš, co jsem mu řekla? Zdali by také svou bradu dal pro mne do sázky?"

„Paní hraběnka prý je nemocná a zatím se baví upomínkami na Bassompierra!" ozval se ve dveřích jemný, čtveračivý ženský hlas a zašustil těžký hedvábný šat. „A snad neučí slečnu námluvám s maršálkem? Nestyď se, Sibylko; Esterka je výtečná učitelka: Sama se v tom zná výborně."

Esterka se lehounce uklonila.

„A sestře snad se stýská po panu manželi? Či spíše po Kolovratovi?"

„Po obou, Esterko, po obou; vždyť jako vdova žiju zde; odkvetu, aniž bych zakusila manželských líbánek."

„Kolovrat ti je nahradí a kde je Koloničová?"

„Snad zas o Slavatovi blouzní."

„Jste vy věrné paní! Já jinak zachovala věrnosť Vchynskému. Však měl mne také rád, zrovna tak k nevystání, jako ten studentík."

„Slyšela jsem už, slyšela, Esterko. Může se aspoň jednou pochlubiti, že ho měla ráda Esterka, hraběnka Vchynská."

„Z rodu Vřesovců!" dořekla paní Koloničová, jež právě objevila se na prahu komnaty. Také přišla navštívit ochuravělou sestru.

„Valdštejnovic sem také přijedou?" zeptala se hraběnka Millesimová, nejstarší ze sester.

„Valdštejnovic, Lobkovicovi, Šternberk, Černínové a ze Smečna."

„Dovolí-li Smečenským jen otcové jezovité! Víte, že dle nového řádu končí již masopust včerejškem?" podotkla Esterka.

„Kdo ví, sám-li některý nepřijde," zasmála se Koloničová. „Ale čím to, že se dala ohlásiti Esterka churavou?"

„Dětinská otázka, paní plukovníková. Víš, že Esterka mívá vrtochy, a pletka s tím hochem Tluksovým byla také jedním z jejích vrtochů," žertovala hraběnka Millesimová.

„Však takové vrtochy, sestro, vdově nesluší, opravdu nesluší. Šašky si můžeš tropiti ze sobě rovných, ale snižovati se k takovým, jimiž se hemží pražské ulice, nehodným je tebe, nehodným rodu našeho. Upřímně ti to povídám, Esterko," durdila se Koloničová.

„Po chvíli se z tebe vyklube časem Karmelitka. Ale radím ti, ještě tam nechoď, až budeš míti o několik desítek více. Můžeš býti potom abatyší. A abatyši prý leccos prominou," usmála se uštěpačně Esterka. — „Ani nevíš, jaký stropili onehdy žert se španělským vyslancem.

Bláznila jsi se za ním. A on se přec ještě více zapomněl, než já. Cikánku unesl ze samého tábora cikánům, odvedl ji do svého paláce do Prahy, několik neděl trávil s ní líbánky, ale nepožehnané. Ruesswurm prý ji viděl a dával mu za ni dvě stě dukátů. Pokárej ho také za to, až se s ním sejdeš, že se zahodil, a uvidíš, co ti řekne. Však nemyslilas to do pravdy, sice bych se hněvala," pohrozila sestře. „Ale jsem ti za pokynutí povděčna, hraběnko. Podruhé budu opatrnější, protože ti hlupci berou každé slovo hned do opravdy. Hnusí se mi to při nich."

„Jak že to bylo s tou cikánkou?" zeptala se nejmladší sestra.

„Jsi ještě mladičká, Sibylko; ale neškodí, povím-li ti to; na takového nápadníka, jakým je Ruesswurm, všemu se musíš vycvičiti. Nepýři se, řekli by ti, že se nemůžeš ještě vdávati. V Podbabě rozložili se cikáni. Španělský vyslanec jel kolem do Šárky. Jakás černoočka vešla mu do cesty, aby si dal hádati a panu vyslanci zalíbily se černé její oči a černé vlasy ještě více; seskočil, uchopil mladou cikánku do náruče a okamžitě byl zase na koni! starým hodil plný vak dukátů, a řekl jim, aby si po čase pro ni přišli. Nyní to víš. Řekla jsem ti již: nečervenej se tak! Jen plané růže se tak ošklivě červenají."

„Jsem věru ráda, že jsi jen takhle, Esterko, churava. Měla jsem už starosť," podotkla Koloničová již udobřena.

„O mne, plukovníková? Sotva asi o mne! Spíš, že se nám nepodaří zábava. Viď, ty čtveračko! Což kdyby se takhle vrátil Kolonič? Ten by asi podivně změřil svého náměstníka, pana Slavatu. Ani bych toho nepřála chudákovi. A tvůj pán, hraběnko, by se také asi sotva potěšil. Přece je nám jen na svobodě volněji. Také si již tak brzo nedám zase oběže na hrdlo svobodné. A ty, Sibylko, také

se neukvap, kdyby ti maršálek ruku nabízel. Po velkonocích odjede do Uher a ty bys zůstala seděti na Karlštejně — pod čepcem. Dej pozor, dívenko, a už dvakrát řekla jsem ti: nečervenej se tak, červeň že na líčkách tvých vypadá jako sprostá pivoňka."

Na věži kostelní zvonili. Stříbrný hlásek zvonce nad kaplí Bohorodičky přerušil další rozhovor šlechtičen Vřesovcových.

„Teprv?" podivila se hraběnka Millesimová. „Dnes pan děkan zaspal. Dozajista si přihnul přes míru. Nu, promineme mu to; je masopust. Bude aspoň dříve hotov! Půjdeme?"

„Měli bychom," řekla Koloničová.

„Já zůstanu. — Opravdu mi není jaksi dobře," prohodila Esterka a zase vrhla se na pohovku. V chvilince zdřímnula. Měla divný sen. Zdálo se jí, že octla se náhle v jakési chatrči, s dítětem na rukou; kdesi v lesích hluboko že hladem umírala a že jakýs stařec, bídný, sešlý stařec jí podal sousto chleba — — —

Na věži zazvonili k pozdvihování. Esterka procitnula. Plaše, nejistě rozhledla se kolem po komnatě; ale byla ve své ložnici, ani zmínka nikde o lese hlubokém, o dítěti, o starém, sešlém kmetu. Oddychla si a okamžikem opět dřímala —

V.

Dva celé dny nevyšel starý Tluksa ze své jizby, poprvé za čtyřicet let, co konal službu karlštejnského hradníka; dva celé dny proseděl naproti krbu v lenošce, kde vždy po celých čtyřicet let za večerů sedával a svatá písma čítával, třeba byl katolík a ač katolíci tehdejších dob bratrům kališníkům spílali „písmařů“.

A poprvé, co bibli měl, nevyňal jí z almárky v sáhotlusté zdi a nečetl v ní. Cosi divného rodilo se v bílé jeho hlavě. Zachmuřené čelo, stažené v bezpočetné vrásky a oko divě šlehající, ze zpoda bílého řasoví věštily, že vyrušen je starý muž z kolejí navyklých, z klidu aspoň zdánlivého.

„Sodoma a Gomorrha stane se z tebe, ty Karlův hradě, síně tvé budou rejdištěm hnusnoty, jakým již ode dávna je hradčanský dvůr, peleší hejsků sběhlých z celého světa do naší Prahy, aby žili z mízy českého lidu, aby po hlavách jeho šlapali s nestydatou nadutostí, protože je dobrý, trpělivý ten český lid,“ hučel starý muž a na vyschlých rukou žíly mu nabíhaly a tělo sestárlé třáslo se jako by záchvatem zimničným. — „Byl bys ty, Karle, stavěl sobě zdejší Týn, kdyby o půldruhého sta let napřed bylo vidělo oko tvé? Vlastní ženě své, české králové, vystavěls jinde dvůr, a purkrabí Vřesovec sezval sem celé hejno záletnic, jejichž hanbu zakrývá jediné řada předků a panský znak. Dcery jeho, všecky ty čtyři Vřesovkyně, i ta nejmladší, zapáchají už dvorskou nákazou. Hnízdem neplech stanou se zdejší posvátné síně. — Vstaň, Karle, vstaň, hrom si vypůjč od toho Pánaboha svého, k němuž

celé noci modlívals se zde, k vůli němuž celé týdny jsi se postíval, a rozbij ten svůj Týn! Vstaň jen ty otče vlasti a podívej se tou zemí svou a zdivíš se! Kde uvidíš ty české pány, tu šlechtu českou od moře k moři rozhlášenou? Na poli slávy uvykl jsi ji vídati a když jsi umřel, za nedlouho zahýbala se, celá země prudkým proudem, pohltila v jícen voje cizáků-křižáků na statisíce. A dnes zvolna ta česká sláva umírá, umírá na bezvodí, na bezchlebí, na vavřínech předků svých. Čeští páni přátelí se s dobrodruhy a vetřelci, jež zlato naše přilákalo k nám a vyhlídka skvělá na kořistění. Za hnízdo arcikacířské, jedem naplněné vyhlašují českou zemi a přec jako slepí a hluší hrnou se do ní ti, jejichž bratří křižují se při slově „Čech" s pokryteckou pobožností. Tak to došlo, Karle, daleko, a dojde ještě dále. Nedej ty, Bože, abych se toho dočekal — —"

Kmet utichl; ale žíly na rukou jeho byly ještě naběhlé a tělo ještě třáslo se záchvatem zimničným.

Těžko také věrnému srdci českému bušiti pokojně, těžko nechvěti se tělu třeba již mdlému a sestárlému!

Či nehovořil pravdu holou starý Tluksa, hradník karlštejnský? — Nezdá se také vám, že ti cizáci, že ty řady „donů" španělských, vlašských „siňorů", jimiž hemžila se Praha za zlatého věku rudolfínského a zejména hradčanský hrad, kolébka tolika dobrých slavných českých králů, že všickni ti přišli si vyhlednout oběť svou, když byla ještě vyšperkovaná, vyzdobená jako nevěsta, aby po čase nedlouhém krvavě zaplatili ji za radovánky, jež bezděky v lehkomyslnosti své všem skytala? Nevidíte vy v těch šlechticích se španělskými pláštíky zabijáky, jichž plná byla česká země po osudném listopadu osmém, a kteří v zběsilém lačnění po bohatých statcích ubíjeli i ty, s nimiž se přátelili? — —

Vy časy rudolfínské, vy dnové věku zlatého! — — Starý hradník ještě seděl v lenošce polorozedřené. Šeřilo se už. Ale Tluksa louče nerozsvítil. Nebylo toho dnes také potřeba. Samým večerem vystoupil nad protější stráň měsíc. Příšerně leskla se bílá, osněžená temena okolních vršin. Tak sestárlá vypadala dnes, jako ta hlava kmetova, jako šedé, zasmušilé stěny pomníku slávy Karlovy. A když ukryl se měsíc chvilkami zpola za mraky, temné stíny v děsivé skupiny splývaly po sněhu, jako by to byli bitci, obrové z bájí, co sešli se do zdejších lesů, aby měřili síly své, či spíše jako hlídky, jako duchů zjevy střežící Karlův Týn.

„Půjdeme, strýče, už?" ozval se v jizbě, nedaleko dveří mladý mužský hlas. „Je zrovna bílý den."

Kmet neřekl ani slova, vstal, zase vzal s kolíku huňatou čepici a šel. Byl to Zdeněk, jenž ho zavolal.

„Nemáme daleko; než zavrou brány, zase budeme doma," jako pro sebe hradník zahučel.

Podivně zakroutily stráže hlavami ve bráně, když oba muže uviděly, a ustoupily. Chovaly úctu k starému hradníku, větší než k samému purkrabímu, a synovce jeho také si vážily. Byl to dobrý, hodný hoch. Mnohou chvíli, kdykoliv z Prahy se vrátil, s nimi proseděl a povídal jim, jak to v Praze vypadá a co se říká o vojně s Muhamedánem. A tehdáž se toho mluvívalo mnoho, tuze mnoho, protože půlměsíc samu Vídeň strašíval a koňské ohony na tyčích bylo vídati leckdy i na Moravě.

Ale divno, tuze divno bylo těm strážím, protože podvečer starý Tluksa z hradu nevycházel, co ho zde pamatovaly a dvě desítky sloužil už na Karlštejně z nich leckterýs.

Rychlým, pevným krokem šel Tluksa, že sotva mu stačil vysoký, štíhlý muž po boku stezkou, vytesanou ve

skále. Ale hlava jeho byla silně nachýlena ku předu, aby mu neviděli do očí pod bílé řasoví.

Ani slova nepromluvil, a Zdeněk se skorem svého strýce bál. Jen chvílemi vždy mrštil okem po vysokých stěnách skalních, jež do výše nad chodce zdvíhaly zbělené hlavy své, a vždy urychlil při tom krok. Náhle se zarazil.

„Jsme u cíle, hochu. Schválně jsem tě sem dnes vedl. Někdy jsem si myslíval, že ti nepovím ničeho; ale bylo by to nemoudré," zahovořil Tluksa hlasem třesavým.

Octli se pod vysokou srází, jíž od temene až na patu rozrývala hluboká, černá sluj. Nahoře na temeni jejím stál starý, sešlý dub, zpola již do propasti nachýlený. Kolem dubu trčelo ještě několik zpuchřelých drv. Sluj byla zarostlá mlázím a místy přepažena vyvrácenými kmeny, jimiž jako po schodech mohl chodec dostoupiti vrcholku.

„Ale na celý život si, hochu, pamatuj, co ti budu povídati, jako já si to pamatuju už tolik let, a celý život o tom mysli, proč Pánbůh lidi dobré stíhá za života bědami a zlým z plných pohárů dává ssáti rozkoše na úkor svých věrných. To už víš, že dceři mé říkali Adlička a že byla hezounká; purkrabím byl na Karlštejně Bořita Smečenský. Byla to holka jako hrdlička a my se z ní těšívali i ve spaní; ale s námi taky paní purkrabka. Chtěla, abychom ji nechali růsti s jejími dcerami a my bloudi jsme děvče cizím očím nechali a cizím rukoum svěřili. Tehdáž bývalo jinak na Karlštejně! Vznešení hosté, hlavy korunované sem jezdívali, s nimi komonstva a vybrané družiny celé davy. Hradník celý den od rána do večera neměl odpočinku.

Adlička leckdy večer ani domů nepřišla, protože těch slečen dvorských bývalo zde jako včeliček. Jednou vrátila se uplakaná, ubledlá jako tam ten měsíc. Slova jsme z ní

nedostali, ani já, ani matka. Jediné to řekla, že prý se má vdávati a že si ji vezme pan Vřesovec. A když kdysi hejno havranů zakrákoralo nad Karlštejnem, ozval se v naší jizbě dětský pláč. Ještě téže noci odejel pan Vřesovec a paní purkrabka nám vzkázala, abychom to utajili. Já neřekl dceři své ničeho, protože jsem ji měl rád. Den ode dne se chudinka tratila, očka její podobala se chrpě, když bledne na slunci, a líce její jako když je zastře rubášem. Jednou vyšla si do lesů, vzala s sebou do náruče chlapečka a večer se nevracela. — Šli jsme ji hledat a vidíš, tuhle pod skalou nalezli jsme Adličku s dítětem. Zrovna tak tehdáž měsíc nad námi stál jako dnes, leda že jsem ho pro slzy v očích neviděl. Pozorně se semhle podívej. Vidíš tu usedlou, začernalou krev? — — Pan purkrabí mi řekl, že Vřesovec odejel do Uher. Chtěl jsem z Karlštejna odejíti, ale nepustili mne. Bořita nebyl zlý a paní purkrabka nemohla dlouho zapomenouti na Adličku a proto taky zůstali jsme zde, že nás těšívala ona i její dcery. — Na Smečně prý to už také za nynějšího Bořity tak nevypadá. Co nalezli sem ti Španělé, všude všecko nakazili a ještě více nakazí," tiše hovořil kmet.

Zdálo se, jako by byl náhle uhasl pod bílým řasovím divný lesk a v sešlou tvář jako by se byl vrátil dávný mír.

„A s Vřesovcem nikdy jsem se nesetkal až opět zde. V rodě jejich bylo několik bratrů. Že tenhle je svůdník mé dcery, že pan purkrabí je vrahem jejím, dověděl jsem se náhodou. — Starý sluha chvástal se na nádvoří, že pán jeho na Karlštejně bývával častým hostem, že i holku si tu namluvil a když jí měl dost, že odejel do Turek na vojnu. Více takových kousků o něm povídal, však neposlouchal jsem už. Zavřelo to ve mně tak, jako tehdáž, když ti havrani zakrákorali nad Karlštejnem a já uslyšel

dětský pláč. Ve tváře vehnala se mi krev, jako když jsem na tomhle místě stál u roztříštěné mrtvoly své dcery a víš, co mne onehdy, chlapče, napadlo? Taky ti to povím. — Abys krvi jeho splatil, čím on se prohřešil na Adličce. Rozumíš mi, hochu? Byl to pekelný nápad. Zlý duch mi ho vnukl, div že se nad ním stará, bílá hlava má nezbláznila. Ale přešlo mne to už. Buď rád, že přešlo. Já sám se s ním vypořádám. Nezná mne; ale pozná, u památky té dcery mé pozná starého Tluksu; ale potom už taky nebudu karlštejnským hradníkem. A víš, proč zavedl jsem tě pod tu skálu dnes? Nevíš, viď, že nevíš, ale jsi dospělý, už máš rozum a koho chtějí do žní vysvětiti na kněze, ten ani pekla nesmí se báti; vždyť učili vás zažehnávati je. Poslouchej! Adlička byla tvá matka a otec tvůj je Vřesovec... Já nejsem tvým strýcem. Dětská léta protrávils daleko odtud, mezi dětmi mého jediného přítele a ostatní víš všecko. — A nyní slib té matce své, nešťastné Adličce, že odjedeš do Prahy. Měls již jeti onehdy, ale neposlechls. Bojím se zde o tebe, věř, že se bojím."

Mladý muž tu stál beze slova, rty sevřely se mu pevně a mladé bystré oči utkvěly na černavých skvrnách ve skále, jež nesetřel ani déšť, ani sníh, ani vítr nezavál, — na krvi matčině.

„Ještěří plemeno jsou tam ti, lidé bídní, střež se jich, otravuje i jejich dech, matku tvou taky přivedli o život. Záletnice jsou ty dcery jeho, chlapče. Venku by je odsoudili pod trdlici."

„Matko má!" vyrazil ze sebe mladý muž a obě tváře zakryl si rukama. Tak nikdy ho ještě nepálily. — „Do popeleční středy mne zde, strýče-dědečku, nech, byl bych v Praze o tebe nepokojným. Víš, že tě mám rád, že tě mám jediného a potom půjdeme spolu, kam mne povedeš, budu tě poslouchat, stanu se knězem a ty půjdeš se mnou.

Budu mezi lidem k těm pánům hlásati nenávisť, odkrývati nahotu jejich šperky zahalenou. Slibuji — přísahám ti to, ty matko má, u té usedlé, zčernalé krve."

Mladý hoch se sehnul a rozpálené rty přitiskl na studenou skálu, na černé skvrny — usedlou matčinu krev.

Nahoře zaklátily větry polozpuchřelým dubem a ze sluje vyletělo celé hejno šedých ptáků, divokých holubů.

Měsíc dostoupil již na Karlštejn, dávno přešel stráň, se strání příkrou sráz, když vraceli se hradník Tluksa — s vnukem svým, synem nebohé Adličky.

Právě zachřestily řetězy zdvihacího mostu a s věže zaduněly hodiny.

A sotva že překročili bránu, rozléhal se tišinou mezi stráněmi zase temný, hluboký hlas:

„Dále od hradu, dále,
ať tě nepotká neštěstí nenadále!"

Zase kroutily stráže podivně hlavami nad opozdilými chodci a dobří druhové si povídali, že nadarmo nebyl hradník Tluksa poprvé za hradbami za celých čtyřicet let a že sotva bude z toho hocha kněz a že prý mu Esterka učarovala.

Z komnat slečniných zahlaholil veselý zpěv, zpěvem rozlehl se bujný smích a mužské laškující hlasy. Byl to mladý pán s několika důstojníky, kteří již dnes zajeli si na Karlštejn a byli návštěvou u sestřiček.

Mladý muž, jenž šel nádvořím mlčky vedle kmeta s hlavou svěšenou, ohledl se do oken. Pojevila se tam štíhlá postava ženská, postanula a tímže mžikem doletěl k uším jeho smích, podobný výsměchu.

„Pojď, chlapče, pojď! — Ti šediví holubové nesli matce tvé zvěst o synu. Zrovna jsou nad námi. Vidíš

tamhle její rov? Mezi sty ho poznám; tolik nocí hledíval jsem naň odtud. Právě ti tam měsíc zasvítil; jako perly leskne se po něm sníh, jako na nebi hvězdičky."

Zdeněk se podíval oknem ve věži dolů na hřbitov u kostela sv. Palmácia; opravdu se tam na jednom hrobě leskl jako perly sníh — jako na nebi hvězdičky.

Mladý muž se tam zahleděl a neslyšel z protějších komnat veselý, rozmarný zpěv, nevšímal si štíhlé postavy v bělavém rouše, jež jako naschvál stála u okna a kohosi po nádvoří hledala.

Starý hradník obcházel hlídky po hradbách; nikoho si opět nevšímal, na nikoho ani nemluvil.

VI.

Masopust, jakýž roku 1604 vystrojil na Karlštejně pan Vřesovec, nepamatoval nikdo v celém okolí. Slavívali sice staří Čechové poslední dny před velikým postem, čtyřicetidenním, všemožnou nevázaností, jaké jen dovtípiti se mohly hlavy čiperné; ale nádhera a přepych, jež pan purkrabí vystavil na odiv, i nejbujnější obrazivosť převyšovaly.

Ve branách přecházela hradní čeleď ve kroji fantastickém; podobali se starověkým obrům a nahoře na cimbuří purpurovými sukny ověšeném vítala hosty vířivá hudba turecká.

Rytířská síň hořela jen drahocennými zrcadly, a kolem do kola zavěsili těžký hedváb bohatě zlatem lemovaný. V průčelí nad znakem Vřesovců rděl se skvostný baldachýn

z kaple křížové, jejž jediné nad Karlem v plném ornátě císařském nosívali.

Věru, div světa utvořil pan purkrabí z Karlštejna za těch několik dní. Včera přijeli Ruesswurm, Bassompierre a Slavata s Kolovratem.

Oba ti přední byli vzorem šlechtice věku sedmnáctého, Bassompierre obvzláště; česká šlechta si o něm dlouho ještě povídávala a leckterýs šedivý hrabě, jenž ho pamatoval na dvoře Rudolfově, ještě za Leopolda vypravoval o něm vnukům svým a učil je jeho způsobům.

Zkrátka: Bassompierre byl kavalír, za nějž nemusil by se styděti francouzský dvůr ani za krále v sukních a za Pompadourky. Byl také s císařským maršálkem středištěm celé společnosti.

Ruesswurm kořil se nejmladší dceři pana Vřesovce, po boku Bassompierra vznášela se v blaženém úsměvu ovdovělá hraběnka Vchynská, Slavata bavil se s Koloničovou a hraběnce Millesimo holdoval Kolovrat.

Valdštejn, Šternberk, Lobkovic, Černínové kmitali se jen v moři světel ssajíce očima hltavýma vnady sezvaných šlechtičen. Měli zde na vybranou.

K dvaceti dámám, z nichž každá se mohla vykázati rodokmenem nejméně dvoustoletým, sjelo se sem, aby na vzájem osladily si ještě několik těch dnů, než udělá jim páter v domácí kapli popelem na bílém, hrdém čele kříž s významným: „m e m e n t o m o r i“, a než alespoň zevnějškem odějí se rouchem kajicnic na čtyřicet dlouhých, pošmourných dnů.

„Věru, braši, v té vaší Praze by mohl hnedle přijít člověk o hrdlo. S Turky jsem se bil, s rozkřičenými janičáry, ale ona nevinná maškaráda onehdy by byla celou Prahu proti nám pobouřila. Neslyšela jste, hraběnko, o tom? —

Ach — vždyť celý měsíc nebyla jste už v Praze. Kdyby byl pan maršálek nebyl se mnou, dozajista nemohl bych se dnes nořit ve vašich půvabech. Viď že, Ruesswurme můj! Proklatá sběř ti pochopové pražští i s rychtářem!"

„Pověsit je měli kdesi na rynku, všecky ty huňáče a rychtáře i s konšely nejvýše," zahučel Ruesswurm. „Odpusťte, slečno, že se zlobím. Ďas aby se také nezlobil. Opravdu je mezi Turky lépe než v těch vašich Čechách, a kdyby nebylo vašich modrých očí, tak modroučkých jako je Rýn, jako hyacinty, věřte, že ani hodinu bych zde nemeškal."

„Odvážili se na vás, pane?" zeptala se Esterka sladounce kavalíra francouzského.

„Více než že se odvážili. Chtěli nás dáti do šatlavy. Černín s Kinským, Valdštejn a Mannsfeld se Šomberkem vědí už, jaká je věznice Starého města Pražského. Viď že, Humprechte! Chtěli jsme těm měšťákům ztropiti veselou chvíli a vyjeli jsme si zakukleni do města. Před radnicí zastoupil nám cestu velitel městské stráže, že prý císař zapověděl v tlupách městem jezditi. Ale kdož pak staral se z nás o nařízení císařské; jezovitskou ulicí pustili jsme se dál a když jsme chtěli nazpátek na náměstí, byly už všecky ulice řetězy zataraseny a žoldáci napadli Mannsfelda se Šomberkem, strhli je s koní a odvedli do žaláře. Nelépe vedlo se Černínovi a Kinskému s Valdštejnem. Štěstí, že jsme neměli zbraně; na kusy bychom byli chlupáče rozsekali. My s maršálkem chtěli prorazit; ale se všech stran trčely proti nám partizány jako les. Ruesswurm se pohněval a drzce, jenž hnal se koni jeho po uzdě, tak prudce udeřil do ruky, že začal krváceti. Však touže chvíli dobrých dvě stě halaparten vyhrnulo se proti nám. Hluk se rozmáhal a žoldáci začali na nás vztekle dorážeti. Zle bylo

by se nám povedlo bez rychtáře, jenž lomozovým pokřikem polekán s „právem" veběhl mezi nás a dotírače. A sotva že vyzdvihl právo, ihned klesly halapartny proti nám namířené a měla jste viděti, jak se krčil rychtář, jak schlípły hřebínky nadutým měšťákům, když pověděli jsme jim, koho to zadrželi. Okamžitě byli druhové na svobodě, ale huňáčům se nevyplatilo, že odvážili se na císařského maršálka. Do dneška by byli seděli, kdyby nebylo přímluv mých a staroměstský rychtář upadl u dvora v nemilost. Několikráte to už ucítil. Das je nadutce vezmi! Šlechtici se to chce rovnat a tatík jejich husy kdesi pásal. Vše je to u vás v Čechách takové. Jako pávi chodí prostý lid a šatí se zlatem, jakoby každý ten chlap byl z čisté krve. My na vás! Zkrotli byste, hřebeny bychom vám usekali. Věřte mi, hraběnko, tolik zemí jsem prošel, tolik lidu viděl, ale tak zpupného, tak drzého není snad nikde," hněval se Bassompierre.

„A myslíte, že necítíme toho přes míru i my? Ale divte se, když šlechta sama ho k tomu vede a pobuřuje proti starým rodům, předním v zemi, zvláště ta ochudlá, jež má jen dvory a tvrze po stu korců pozemků!" podotkla vdova po panu Vchynském.

„A císař je na ně slabý, jako by se jich bál. Ostře, bezohledně měl by proti nim vystoupiti," ozval se hrubý hlas Ruesswurmův.

Sibylce zářily blahem oči po boku slavného maršálka, o němž si po celých Čechách povídali, jak umí Turky pořádati. Těsně tiskl ji k sobě vojevůdce císařský. Všecko dovedl: s Turky se bíti; ale lépe ještě holkám se dívati do očí a mámiti je. Mnoho mohly by toho pražské ulice vyprávěti o zpustlém jeho životě. Sotva věděli na Karlštejně o nejnovějším kousku jeho v jakési krčmě Nového města Pražského a kdyby věděli, prominuli by toho šlechtické

jeho cti. Byli by se alespoň zasmáli a pochválili vymýšlivost páně maršálkovu. Ale Sibylka byla by se snad přece nad kavalírským dobrodružstvím svého „ženicha" zarděla a snad i ta joviální Koloničová.

Na zpitém hostinském vynutil za dvě stě žluťáků nevinnost obou jeho dcer pro sebe a nápadníka Esterčina. A když si skutečně v noci přišli do krčmy, a hodlali provésti hanebný úmysl, stěží jen vyvázli životy před lidem rozzuřeným, jenž vyburcován ze sna pokřikem hostinského okamžitě vrhl se po násilnících v počtu čtyr set hlav a daleko hnal se za nimi, ukamenováním hroze slavenému císařskému maršálkovi. — — —

„Není vám, hraběnko, zde dusno? Venku tak krásná noc, se strání vane jako by jarní vzduch," hovořil Bassompierre a stápěl takořka blýskavé zraky své v Esterčiny líce, jež zase již kvetly, jako když vábné kytice rozpučí za prvních červnových dnů. Bezděky sledovala Esterka kroky jeho; po boku svého nápadníka nic neviděla, ani neslyšela. Jen se jí zdálo, že je v nebi, jež sama si kdys kreslívala v bujné obrazivosti, a jen do tmavých, plamenných očí hleděla, jejichž žár proudem hnal jí do hlavy krev v blahém, rozkošném zanícení. — Věděla Esterka, že plápol těch tmavých, plamenných očí popálil již květů rozkvětlých k nečítání, také tak hezounkých, jako byly tyhle na zruměnilé její tváři? Nevěděla a kdyby byla věděla, přece by kraj světa byla za ním šla, třeba kdyby jí byl řekl, že až se nabaží té vůně květů jejích, pošle ji zpět starému, neduživému Vřesovci na Karlštejn.

Úsměv kolem načervenalých rtů, nad nimiž tněl se lesklý, neveliký knír, nažloutlá, jemná tvář ukrývaly v sobě cosi neodolatelného, kouzlo, jež vábilo k neuniknutí.

Hraběnka Vchynská si ani nevšimla, že byli již venku z rytířské síně, sami pod tím nebem, mezi starými, se-

šedivělými stěnami, jež stály zde tak smutně, tak zamyšleně jako bývají starci, když hledí na zvrhlé, nezdařené vnuky, že došli až ke hradbám, kde nedávno ještě tropila si ze Zdeňka osudný, lehkovážný smích. Jásot rozmarných hostí za nimi unikal a rozjařující hudba zumírala; jen temný, divoký šum jako by Berounka rozprouděná, zarážel k uším jejich. —

„Esterko, vidíš ty hvězdy na nebi, jak tulí se k sobě, jako by si šepotaly? O naší lásce si vyprávějí. Slyšíš šepot jejich?“ tichounce povídal francouzský kavalír.

„To bory hučí na stráních.“

„Ne, Esterko, hvězdy, — opravdu hvězdy! — Právě nad našimi hlavami! Radost mají z nás!“ — —

„Vezmeš mne s sebou do vlasti své, o níž jsem toho tolik slýchávala a o níž tak zajímavě umíš vyprávěti?“

„Vezmu tě, —— jako nevěstu přivezu si tě na zámek otců svých, do rozkošného Lotarinska na Harroud. Nevrátím se už do Turek. Půvaby máje budeš zříti již ve vlasti mé. U nás jinak jaro působí než ve vašich krajinách. Na domov lehounce zapomeneš, drahá má. Takových hradů jako je tenhle Týn na každém kopci u nás uvidíš. Jiná je tam šlechta, jiný mrav a jiný lid. — — A do Čech budeme jezditi každý rok, každinký, Esterko, vždy na zimu, na masopust, protože ho umíte lépe slaviti než v Lotarinkách, celý zde pobudeme a na jaro zase vrátíme se v domovinu mou.“

Bassompierre přivinul k sobě mladou hraběnku blíže, aby nassál do sebe vůně z květu jejích tváří, aby zdarma užil, co by ho onehdy málem bylo v krčmě novoměstské stálo život.

Opravdu myslila si již Esterka, že ty dvě hvězdy nad jejich hlavami o lásce si šepotají a ony, chudinky, tetelily

se zatím, že prý je vlhký, nestálý únor a že prý ti lidé na zemi jsou přece jen bídní tvorové a že nejsou hodni a nebudou, aby dostali se jednou nahoru do třpytivých, lesknavých říší, v nichž prý život tak blažený, tak plný nevypověditelných slastí...

„Esterko — Esterko, Zdeněk je svědkem hanby tvé, již poneseš napsanou na čele, dokud tě nezahrabou. Klnu ti za matku svou, za děda svého, za hadí lásku tvou!" ozval se nedaleko pronikavý výkřik, zdálo se, že zoufanlivý.

Bassompierre vytrhl z pochvy meč; ale Esterka ho zadržela.

Po celém těle se zachvěla, jako jedle se zarepetá, když vedle ní udeří hrom.

„Na místě ho zkolím za tvou pohanu," zařičel divoce.

„Nepohanil mne. Je to šílenec. — Chtěli ho letos světiti na kněze — —"

„Šílenec?" zasmál se v pozdálí tentýž hlas. „Nový ženich ti za mne zaplatí, že na nás oba nezapomeneš do smrti. Věren jí buď, ty svůdce, jako ona byla věrnou mně a budeme vyrovnáni."

Znovu tasil kavalír dlouhý kord, ale zase zadržela Esterka ruku jeho.

„Přítel tvůj?" usmál se Bassompierre.

„Nešťastník," zavzdychla Esterka.

„Ve hradě?"

„Hradníkův synovec."

„Mládí druh?"

„Hříčka pouhá, nevinný žert, miláčku můj."

„Ale mrzutý."

„Raději byla bych, kdyby ho nebylo.“

Zdálo se, jako by se byla bujná ňadra její pod těsným, bělavým šatem prudčeji rozvlnila. Ucítiv to Bassompierre zase blíže přivinul k sobě vdovu po Vchynském, mladou hraběnku.

„Přelud, Esterko — nevěsto má, mlhavý oblak, jenž se rozplývá, když slunce zasvitne.“

„A sluncem tím jsi ty — ty jediné, miláčku! S tebou by shasl život můj,“ zašeptala Esterka.

Vlažný únorový větřík — říkají mu „tajový“ — zavíval se strání na Karlštejn a Esterce se zdálo, že není ta dnešní noc nocí vlhkého, nestálého únoru, ale že máj zaletěl sem z daleka se svými půvaby, ten láskyplný máj — — —

VII.

V Budňanech bylo ještě veseleji než ve hradě. Dnes nevolali s cimbuří nejvyšší věže:

„Dále od hradu, dále,
ať tě nepotká neštěstí nenadále!“

— poprvé snad, co vznáší k oblakům starou, zelenavou lebku svou.

Chasa panská slavila tam také masopust a v ničem nezadala pánům svým.

Hospoda byla přeplněna veselými divokými druhy, uvyklými na život bezuzdný a mezi nimi junošina budňanská jaksi v ostýchání.

Však byly zde také vzory panské čeledi, rváči vyhlášení, každý s několika jizvami v osmahlých tvářích a s očima přišerně plápolnýma.

„Hej, ty rybáři! Čtyři rýnské ti vysázím za tu rybářici. Tvá je, viď že tvá a můžeš míti za to dobrých několik dnů," zahučel kdosi z čeledi, statný muž s nosem rozpoltěným a hlubokou jizvou na čele.

„Já šest uherských s císařským orlem dám. Vidíš je? Takových neviděls co živ. Budou tvé. Proklatě líbí se mi ta plavka tvá. Nu, připij si z mé; beztoho na dně už jen ve své plechovici máš," jiný ozval se a podal budňanskému rybáku plný korbelík.

Rybák píval rád, tuze rád, často mu hlava kolem chodívala, že nemohl nalézti cestu do budňanské rybárny a u rybárny zase ku dveřím provázku.

Dnes zase jich už do sebe převrhl několik; ale přece věděl ještě dobře, že se jmenuje Leksýn a jeho plavce že říkají Jaruška, a už se korbelíku ani nedotekl.

„Nu, starý, napřed ti je vyplatím."

„Pryč, otrapo — já první mu rýnské podával a taky ti jich dám, plešáku, šest, z brusu nových šest. Jeden můj je za dva uherské!"

A již sázel blýskavé stříbro na dubový stůl před rybáka; ale Leksýn si nestoudníků nevšímal, a když všech dvanáct oba na stůl vysázeli, ani nepodíval se na ně, jediné rukou hnul, jako když provázek u dveří hledává za noci. a všech dvanáct stříbrňáků zazvonilo na podlaze a rozkutálelo se šenkovnou; rybák vstal a teprv nyní se podíval na žoldáky.

„Plavko, jdi domů. — Ti trubci myslí, že budňanský rybák — rybák Leksýn prodá tě za stříbro. Dávají mi za tebe po šesti a já nedám růžových tváří tvých věru ani

za doly kutnohorské, sice bych nebyl Leksýn budňanský," zahřměl rybák a vysoká jeho postava, zdálo se, že vzrůstá ve výši obrovskou.

Ale sotva že chtěl pokročiti, jako smečka vyštvaných chrtů po ubohé zvěři vrhl se na něho se zatatými pěstmi celý dav a mžikem byl rybák na zemi.

„Prchni, Jaruško — — —" zoufalým hlasem rozlehlo se šenkovnou.

Rybák zazuřil turem, útočníci rozletěli se na dvě strany a okamžitě držel Leksýn v náručí mladou, hezounkou holku, polekanou, jako bývá holubice, když ji krkavec stíhá do umdlení.

Však bleskem zase se po něm rozsápali a Jarušku mu vyrvali. Očazenou, klenutou jizbou poznovu rozlehl se děsivý, žaluplný výkřik, až i těm padouchům uši zalehly, jak zabědoval rybák budňanský, — že dítě jeho — plavičku zardousí. — A opravdu uchvátil ji kýs lotr oběma rukama.

„Tatíčku můj — berou vám Jarušku. Nemůžete mne ubrániti?" zaúpěla mladá, hezounká holčice.

Rybák zaškubl sebou opětně a zase na dvě strany se žoldáci rozletěli; ale ještě nevstal a již opět na něm seděli a bili do staré hlavy jeho jilci dlouhých — těžkých mečů. — —

Z Budňanských nešel bránit Leksýna nikdo, všickni se rozprchli do domovů, vrata zatarasili a v chatách světla pohasili, aby nemohli nevázanci za jejich dětmi. Znali tu čeládku, ne-li ze zkušenosti, aspoň dle pověsti. A potom kdo by se pro rybáka Leksýna s těmi rval. Byl pikardita — zarytý bratr z celých Budňan sám. Ve dne v noci vězel v bibli a mudroval. Kališníkům říkal, že mistra Jana

zradili a že pomáhali starou táborskou obec zahrabávat u Lipan. — — —

Zase zaúpěl holčin hlas, stenavý, umírající, ale již z venčí, z vlažné únorové noci; starý Leksýn však už neslyšel, jak plavička jeho — Jaruška dostenává ke smrti, chudinka, v rukou lotrovských. — —

„Hlídka, braši! Hlídka hradová. Je jich k padesáti, prchejme, sice zle povede se nám o masopustě!“ zahlučel kdos do lomozícího davu.

Rázem uhasla světla v šenkovně a okamžikem byla jizba pustá a dvůr jako po vymření.

Měli také čas; ve chvilince rozlehl se nový ryk před hospodou, ve vratech zasvítilo se plno pochodní a k padesáti halaparten zadunělo na zápraží.

„Ve jménu krále!“ ozval se v čele zbrojnošů hluboký, zrovna hřímavý hlas. „Kdo odvážil se rušiti pod samým hradem svatý mír?“ zase tentýž hrozivý hlas zahučel.

A zrovna nad hlasatelem-náčelníkem zableskla se pochodeň, až do očí mu posvítila.

Byl to bělovlasý stařec, s běloukým řasovím nad očima — hradník Tluksa s karlštejnskou čeledí.

„Semhle posvěť, leží zde kdos!“ zavelel hradník.

Celedín sehnul smolnici k samé zemi.

„Žena jakás — mrtvá! Ještě holka.“

„Leksýnova Plavička!“

Celý dav obstoupil nebožku polokruhem. — Pochodně sklonili dolů k zemi; hořely jasně a červenavý dým sléval se nad nimi v jediný sloup a znenáhla vznášel se vysoko nad stráně kolem Karlštejna.

Šat měla na sobě zpola rozedraný a z běloukých rukou na mnoha místech chudinka krvácela. Držela je nad

hlavou sepnuté a sevřené křečovitě. Světlé vlasy, světlejší než plameny pochodní rozvlnily se jí prsoma, jako by zakrývati chtěly bílá, panenská ňadra její. Oči měla zpola otevřené a také do plava; zdálo se, že slzí ještě po smrti. Celá ta holčina tvář jevila tak nevýslovně bolestný ráz.

„Čtyři zde postůjte," zašeptal skorem jen Tluksa a pokynul ostatním do vnitra hospody.

Několik vrazilo jich s pochodněmi a halapartnami nasazenými do jizby a po prvním kroku utkvěly zraky všech na muži obstárlém, jenž ležel uprostřed jizby vedle převráceného dubového stolu s četnými ranami na hlavě. — Ještě žil; vždy po přestávkách vydechl a pravicí zamáchnul nad hlavou, jako by kohosi odháněl.

„Leksýn!" zvolal Tluksa udiven, a čelo starému hradníku zachmuřilo se hrozně.

„Ve stínu tvého hradu, strážce české koruny, není, Karle, člověk životem jist," zahučel Tluksa. „Čtyřicet let jsem hradníkem na Karlštejně, ale na míli daleko neprovedli nikde pychu takového. Leksýne — Leksýne!" zavolal, sehnul se níže a zahýbal rybákem.

„Pryč, padouchu! Do řeky tě hodím — Plavičko má — Jaruško má!" zabědoval a zase tak pevně sevřely se jeho rty. —

„Odneste ho do rybárny i s dítětem!" opět tak pološeptem zahovořil hradník. — „A zůstaňte tam do rána," dopověděl ještě za chvilku.

Z drv, jež sehnali na dvoře, utesali na rychlo nosidla, na drva rozložili slámu, na slámu uložili Leksýna s Jaruškou a zakryli je houní.

Podivný průvod bral se dnešní noci Budňany ku řece. Čtyři z čeledi karlštejnské svítili pochodněmi na cestu svým

druhům, již nesli na ramenou muže na smrť skoro ubitého a holku nebožku, holubičku, zardousenou jestřáby.

„Bože všemohoucí! Leksýna nesou! Je to čeleď hradová," šeptali si, kdož všimli si nezvyklé záře kolem kostela a k oknům doskočili se podívat.

Po půlnoci teprv vrátil se šenkýř s dětmi a se ženou. Bylť se kdes před rozvzteklenci ukryl u sousedů.

U vrat přecházeli dva zbrojnoši s halapartnami — tolikéž čeleď hradová.

Když zpravili pana Vřesovce o nevázanosti panské čeledi, hlavou toliko pohrdavě pohodil. —

V rytířské síni ještě vířila rozkošná hudba. Plno panstva bylo zde dosud; na odpočinek nikdo ani nepomýšlel.

Bassompierre na okamžik nespustil se kyprého, hebounkého ramene Esterčina, a Sibylka ani jednou se už také nezaruměnila, když přivinul ji k sobě v kole pan maršálek tak těsně, že ucítila, jak horko je panu Ruesswurmovi, když ji kolem šíje drží a prudkým chvatem unáší v rej.

Hraběnka Millesimo také si nevzpomněla v náručí Kolovrata, co řekla před oltářem velebnému otci, když se jí ptal, chce-li věrnou býti panu hraběti a do smrti žíti s ním. A paní plukovnici zdálo se, že je svobodná, že turecké šavle roznesly Koloniče po uherských pustách a že by jí to lépe slušelo po boku pana Slavaty. — — —

Pan purkrabí dal příštího dne jen tak pro oko ohlásiti, že ti, kdož dopustili se výtržností a násilí v hospodě budňanské, budou trestáni co nejpřísněji, a páni hosté také zle domlouvali čeledím svým pro neslýchaný pych pod samými hradbami Karlštejna. Do rybárny budňanské poslali z hradu také lékaře.

Pachatelé však vypátráni nebyli. Nepídili se také tuze po nich, protože Leksýn byl zatvrzelý pikardita a hol' jeho prý — čarodějka.

VIII.

K večeru druhý den začalo se chumeliti. Nad stráněmi kolem hradu visely bílé oblaky jako rubáše. Korunami drv chvílemi to zahvízdalo, že celým tělem zalomcoval mráz, a chvílemi zakvílely zase staré kmeny, že prý je dlouho ještě do jara, celé čtyři neděle a že zase budou bílé jako starci-kmeti nad hrobem, a kdo ví, dočekají-li se tak květeny, aby jim ještě jednou na stará léta ověnčila skráně svěží bujnou zelení, protože až v kořenech jimi vždycky vichr zahýbal, kdykoliv se do nich zapřel a hvízdal.

Několik mužů kráčelo volným krokem z lesů ke hradu. Nesli kohosi a za nimi šel starý Tluksa s rukama sepjatýma, s hlavou svěšenou a odkrytou.

„Stůjte, braši! — Nenoste ho do hradu. Já sám si tam zajdu," řekl před branou a zaměřil nádvořím přímo do rytířské síně.

Za dlouhými stoly pokrytými lahůdkami druhů nejvzácnějších seděli hosté za rozmarného hovoru. V čele jich Ruesswurm po bocích s nevěstami.

Pan purkrabí právě uváděl pana Popela z Lobkovic do vysoké společnosti, když vrazil do vnitra polootevřenými dveřmi starý muž s bílym rozježeným vlasem a očima divoce svítícíma pod bílým, posněženým řasovím. Nikdo by byl

v něm nehledal onoho starce, jenž před chvilinkou kráčel do hradu s rukama svěšenýma, sepjatýma a hlavou skloněnou na prsa.

Teprv až v průčelí síně pod skvostným baldachýnem z kaple křížové všimli si starce, jenž stanul před samým purkrabím.

„Jdu skládat v ruce tvé, pane Vřesovče, úřad," temným hlasem promluvil staroch. „Do opravdy, pane Vřesovče, k účtování s tebou přicházím. Pamatuješ se na mne, pane purkrabí? Viď že nepamatuješ a na Adličku taky ne. Dávno se ti z hlavy vytrousilo, že jsi býval taky před léty na Karlštejně, když tu purkraboval smečenský Bořjta a že jedné holce přislibovals na kavalírskou česť ruku svou, šlechtickou ruku, že jsi ji omámil a potom odejel. A víš, co si ta holka udělala? Se skály dolů skočila ne pro tvou nevěru, ale pro svou hanbu, s té vysoké skály nedaleko odtud a hlavu si chudinka roztříštila. Do dneška se na té skále černá, pane Vřesovče, její krev. A víš, čí byla ta holka — ta nebohá Adlička? Mým byla dítětem, mým vlastním dítětem, pane purkrabí. Zde ti vracím peníze, jež jsi poslal na svého syna, aby prý nemusil někdy trpěti hlad. Ha, ha! pane Vřesovče, nebude už míti hlad a proto ti je také vracím. Já se jich netknul!" Stařec vytáhl ze záňadří váček a hodil jej panu purkrabímu k nohoum. „Divíš se, věřím, že divíš. Více než dvacetiletím i skála se leckdy rozpadává, i drvo sejde a člověk sšediví. Viď, pane Vřesovče, a to jsi také nevěděl a dosud nevíš, že tvou krví, že tvým a mé Adličky dítětem je Zdeněk, můj synovec; pojď, pane, ukáži ti ho. Už by sem, chudák, nedošel, paní hraběnka Vchynská také může jíti," prudce vyrazil ze sebe starý muž, uchopil pana Vřesovce za ruku, pevně ji sevřel ve svou kostnatou pravici a blíže k němu pokročil. „Tvé dítě ti, pane, ubili, syna po mé Adličce,

dlouhým, kavalírským kordem mu srdce rozbodali proto, že dcera tvá, paní hraběnka Vchynská, hocha obloudila — a tropila si z něho strašný žert. Nestyď se za to, pane Vřesovče, leží chudák na chvoji pod houní před hradem, v prsou má hlubokou ránu. — — — Kletba za to na tebe, na rod tvůj, na ty dcery-záletnice, pane Vřesovče, na tu ruku vraží, jež krví syna tvého se potřísnila — — —"

„Třeštíš, Tlukso — či zlý duch tě posedl?" nejistým hlasem prořekl pan purkrabí.

„Třeštím, pane, arciže třeštím; čí hlava by toho snesla tolik, jako má? — — Vaše je to dílo, vy kavalíři, že tam před branou na chvoji houní zakryt leží pana Vřesovce a mé Adličky syn, vaše, do očí vám to říkám. — Však vymstí se to někdy na vás, vy čeští páni, uhlídáte že — — Nešťastný ten lid, že vám věří, že hledí na vás co spasitele své, a vy samým sobě nebudete moci poraditi — — — —"

„Já dávno na něm pozoroval, že to nedobře v jeho hlavě vypadá," zahovořil zase pan Vřesovec a zavrávoral, že by byl k zemi dopadl, kdyby ho nebyl zachytil císařský maršálek.

„Až tvé dítě, ty pane purkrabí, ta paní hraběnka Vchynská — světem se bude toulati, uvidíš, snese-li toho kavalírská hlava tvá — — —"

„Ven s drzým chlapem — nestoudníkem!" zabouřil pan Slavata a po něm celý roj mladých kavalírů.

Šomberk uchopiv se bičíku bil jím šedého kmeta do hlavy a druzi jeho vlekli jej ven na nádvoří jako chrti stoletého jelena.

„Tak je to u nás, že i chlap se vetře do síně rytířské a pánům vlastním smí spílati podle choutek svých. Dobrák je císař, jen o to se stará, jak by z kočičího

zlata ryzí udělal, a v zemi hyne řád," zuřil maršálek Ruesswurm.

Ku bráně přicválalo několik jezdců: pan Bassompierre s mladým Vřesovcem a ještě několik šlechticů. Div že nevrazili do hluku, jenž stál před branou kolem nebožtíka položeného do chvojí a zahaleného v houni.

„Na něho!" drze zasmál se mladý Vřesovec, vzal koně ostrahami do boků a zpěněný oř zrovna na nebožtíka dopadl předníma nohama, divoce zaržál a jediným skokem byl ve bráně. Všickni kavalíři následovali příkladu pana Vřesovce, a čeleď hradová chvěla se hrůzou nad zpustlostí těch pánů.

Na nádvoří setkali se s rojem druhů, již vyvlékali ven kmeta bělovlasého, že pohanil kavalírskou jejich čest, a pan Vřesovec sotva že s koně seskočil, pomáhal se zvířeckou zběsilostí vysoce urozeným hostům pružným svým bičíkem.

Pana purkrabí odvedli zatím nahoru do jizby, litujíce jej z celých lehkých duší svých.

Na ubitého hocha, jejž zase již od hradu odnášeli dolů k Budňanům a za nímž opět kráčel onen stařec, již ne s rukama sepjatýma, ale s uzlem pod paží — nikdo nešel se z pánů podivat a také nikdo se neptal po vrahu jeho. Stál jim za to Zdeněk Tluksa, třeba byl bakalář vysokého učení Pražského a vlastní pana Vřesovce krev!

Z rána vyšel si chudák do lesů a večerem nalezl ho uděšený děd naskrze probodnuta dlouhým kordem kavalírským.

V síni rytířské chvilkou zapomněli nemilého výjevu, jenž přerušil na několik okamžiků jejich hodování. Úsměvy milostných rtů, svůdná očka barev nejrůznějších, tak něhyplně vyhlédající, tak roztouženě pod těmi bělounkými čely,

a na tvářích hebounkých nejpůvabnější květy rozjařily veselé druhy až k závrati.

Zvlášť Esterka jevila se dnes v nádheře opravdu královské.

Černé, lesknavé vlasy, na skráních propletené zlatou stužkou a třpytícími diamanty, v uměle upravených vlnách proudily se jí sněhovýma ramenoma a šíjí svůdně odhalenou na světle modrý šat, posetý velikými, drahými perlami, v nichž každý, kdo se jí kořil, zřel sebe samého.

Ale Esterka jen jediného viděla v celém tom roji mladých, šviháckých kavalírů — toho s tou snědou tváří, měnící se skorem do žluta, s těma černýma, vášnivě planoucíma očima.

„Teprv z honu, pane?“ oslovila jej jediného ruku mu podávajíc. Hbitý Francouz prudce ji přitiskl na studené rty. „Jak se vám líbí lesy Karlštejnské?“

„V okolí vašem by se mi, hraběnko, líbily i uherské pusty s pelechy beťárů,“ uklonil se dvorný dobrodruh.

A Esterka podala mu rámě s tak okouzlujícím pohledem, že by všickni ti kavalíři, již stáli kolem, neváhali tasiti zaň dlouhý kord se zlatým jilcem.

Úlisný muž jí povídal tiše cosi o samovrahu, že prý ho našli v lese s prsoma rozbodenýma. Esterka se zachvěla, ale jen na chvilinku, a Bassompierre ji zase blíže — ještě těsněji k sobě přivinul. A paní hraběnka Vchynská i na to zapomněla, že ztřeštěný hradník cosi o nevlastním bratru klábosil, o synu jakési Adličky a otce jejího.

„V mé vlasti cení se, Esterko, krása dámy tím, kolik bláznů vezme si pro ni životy. Na dvoře Jindřicha bodlo se jich pro jakousi markýzku do srdce pět a čtyři zahynuli ocelí soupeře. A kavalíři také u nás vědí, že se život jen jednou může v sázce prohráti, že se jen jednou žije a jen

jednou umírá. — Každý, kdo přijel do Paříže, sháněl se po ženě, o níž si povídali po celé Francii. Markýzka byla proti vám pouhý stín, a vy, hraběnko, nebyla byste hodna ani jediného života — pouhého študentiska, jenž od jakživa nenaučil se ničemu leda knihy rozevírati, čísti v nich, prach polykati a husí péra řezati? — — — Však uvidíš, Esterko, až do Paříže přijedeme. Ale dříve si tě musím k sobě hezky pevně upoutat, protože v Paříži manželská pouta příliš často se uvolňují."

Esterka se zasmála a hebounkou ručkou setřela si s čílka pot. Byl horký, palčivý.

Z kůru hudebníkům uchystaného zavířila dráždivá rozjařující hudba.

Mrzutě obrátil se Bassompierre s hraběnkou. Ballet tančíval rád, tuze rád, ale touhle chvíli by byl nejraději nástroje hudcům u samých úst zpřerážel. Chtěl býti s Esterkou sám, samojediný venku v té noci třeba sněživé a Ruesswurm ho již volal, aby řady tanečníků urovnal.

Venku se chumelilo. Šedé hradby Karlštejna halily se v bílý, stařecí háv, jako ta česká sláva, — ta víra starohusitská, pro niž se Čechové s celým světem bívali, jež obě, zdálo se nyní, že umírají zvolna na „bezvodí", na „bezchlebí".

Pan Vřesovec seděl v jizbě své potmě. Pakostnice vší silou zalomcovala jím následkem rozčilení a v divém víru prohánělv se hlavou jeho myšlénky, jako tam ty větry na stráních korunami starých drv.

„Mohlo se tomu předejít, mohlo, ale že jsi hlupec, proto té hanby musilo dojíti. Hanby, Vřesovče? Neříkej hanby a nestyď se za to; dobře ti ten zběsilec řekl. Všickni, co je jich dole, ne-li horší, na vlas jsou ti podobni, a že holka srazila pro mne krk a že kluka jejího zabili v lesích karlštejnských, můžeš ty za to? — Nemůžeš, Vřesovče.

Stalo se již a nekal si příznaky minulosti masopust. -- Světlo sem!“ zavolal pan purkrabí a zazvonil.

Ve chvilince byl zde sluha se světlem.

„Láhev burgundského, chlape!“

A ještě než odkvapil, pan Popel s benátským vyslancem navštívili pana Vřesovce.

„Tři láhve. Mám burgundské, pánové. Zapijeme to,“ zahovořil pan purkrabí sotva se pozdvihnuv; dosud svíraly ho bolesti a jen stěží pokročil pánům naproti.

„Pobavíme se. Pokazil nám trochu večer. Proklatý ztřeštěnec Excellenza umí baviti výborně a ještě lépe hráti. Velkopřevora onehdy připravil o poslední, a ty, Popeli, také se nedáš v quinole zahodit.“

„Rej můžeme ponechati těm mladším. Překážíme jim. Nasytil jsem se už toho,“ propověděl Lobkovic. „Sternberk s Černínem také přijdou.“

A již seděli za stolem na židlích medvědí koží potažených.

„A ta vražda, pane Popeli?“ pan Vřesovec podíval se na Lobkovice.

„Samovražda,“ podotkl pan Nicolini a usmál se. „U nás také bývá karneval mnohým poslední hodinkou. A nikdo se neshání po nebožtících.“

„Výborně, Excellenza!“ usmál se pan Adam Popel a vyňal váček se zlaťáky.

Potměšile zasvítily černé, ohnivé oči Benátčanovy. Ne zadarmo odhodlal se sem vyslanec hrdé republiky z víru rozkoše.

IX.

Deset plných dní bouřili na Karlštejně od rána do večera a od soumraku do kuropění. Opravdu neměl masopust, jejž vystrojil pan Vřesovec roku 1604, pamětníků po zdejším okolí. Nádhera a přepych, jakéž pan purkrabí vystavil na odiv, i nejbujnější obrazotvornosť převýšily.

Kavalír dobrodruh napsal do pamětí svých o pobytu na zdejším hradě, že nikdo v celém životě nezažil tak slastiplných dnů, že to byly nepřetržité bachanalie, že jedlo se a pilo, tančilo a jiných ještě rozkoší užívalo až po krk. Ale lid povídával si o masopustě tom nerad a povídával-li přece, šeptával jen.

O popeleční středu všecky čtyři dcery pana purkrabí po celou mši svatou klečely ve chrámě Panny Marie s hlavami sklopenými, zahalenými hustými zavoji, v šatě smutkovém, upnutém až po krk a s rukávci uzounkými, sáhajícími až po prsty.

Modlily se pobožně. Po mši svaté poznamenal děkan všem čtyrem alabastrová čílka popelem s temným: „Memento homo, quia pulvis es et in pulverem reverteris."

Hradem zavládlo zase hrobové ticho a zase volali za nocí:

„Dále od hradu, dále,
ať tě nepotká neštěstí nenadále!"

Ale hlídky obcházel již nový hradník a pan purkrabí po celou noc vždycky slyšel do své jizby každou hodinu,

protože nemohl usnouti. Nesnesitelnými bolestmi svíjel se na lůžku. Poslední dnové mu přitížili nemálo. Ke všemu přidružila se ještě horečka.

Každý den chodily dcery do kostela a celou mši proklečely vždy na hedvábových polštářích, Esterka nejhedlivěji hleděla do modliteb a nejníže se ukláněla při svatých úkonech.

Také za Zdeňka daly na modlitby celý váček, jejž hodil onehdy Tluksa panu Vřesovci k nohoum.

A když bylo po všem, vždy s hlavami svěšenými odcházely do jizeb svých jako kajicnice. Ubohé kajicnice!

Jednou vrátila se také Esterka ve smutku hlubokém zahalena do komnaty své a sotva že vešla, uchopil ji v náruč otevřenou jakýs muž jsa podivně přestrojen, závoj jí s lící odtrhnul a prudce, vášnivě přitiskl je na své rty. Nevzpouzela se mu Esterka, ani nevzkřikla překvapením; vždyť ujednala si tak s ním, aby — nebude-li moci sama do Prahy pro nemoc otcovu — ještě jednou zavítal na Karlštejn přestrojen a osladil jí dlouhé, pošmourné dny velikého postu čtyřicetidenního.

A Bassompierre byl francouzský kavalír, kterýž odvážil se všeho. Provedl již více směllých podniků, směllejších než byl ten v úkrytu protráviti několik dní vedle komnaty své holubičky. Šest nocí a pět celinkých dní prodlel zde a Esterka vždy ráno pobožněji ještě se modlívala v kostele, níže ještě klopívala hlavinku a závojem pečlivěji si líčka růžová zakrývala. Celých těch pět dní a těch šest nocí ani nevyšla ven dolů do nádvoří, neřku-li do lesův. A bylo přece hezky, slunce již tak hřálo, jako by jaro bylo přiletělo z dalekých, zámořských krajin sem na břehy Berounčiny.

X.

V budňanské rybárně dole u řeky zdálo se, že nikdo již ani nebydlí. Celé dny nebylo tam nikoho vídati pod vrbami na dřevěné lávce před chatou. Ale zdálo se jen tak. Přece tam někdo bydlil.

Dva starci žili spolu od nějakého času pod tou doškovou střechou. Dobře se snášeli, od rána do večera čítávali ve dvou velikých knihách za dubovým stolem, a když se sesmrklo, zapálili na krbu louč a dlouho přes půlnoc sedávali. Vykládali si na vzájem svatá písma.

Byl to Tluksa s Leksýnem.

Hradník zaměřil tehdáž, když promluvil si s panem Vřesovcem, — s dítětem Adliččiným — s vnukem ubitým, zrovna do rybárny.

Starý rybák ležel ještě do pola ve mdlobách a vedle na slámě jeho Jaruška. Zdeňka bakaláře položili k holce a Tluksa se již z místa nehnul. Majetek svůj přinesl si v ranečku.

A když Leksýn pookřál, šli za noci nebohým dětem hroby kopat, aby je lidé neviděli, do lesů za Karlštejn pod rozpuklinu ve vysoké, vápencovité stěně, na níž se dosud černá usedlá krev Adliččina.

Jeden jim vykopali hrob a také za noci položili je do něho sami dva. Leksýnovu Jarušku by ani na hřbitov nevzali a v lesích pod skalou bude se jim as oběma dobře spáti. Když je byli hlinou zasypali, zazpívali oba ti starci

starodávnou „Z hlubokosti mé těžkosti“, a větry nahoře pomohly jim hukotem svým, hlubokým, jednozvukým, zrovna tak jako by do rohů foukal hudců celý sbor.

A když dozpívali, vrátili se zase do rybárny a nikdo nevěděl, kde odpočívá Leksýnova Jaruška — bekyně a Zdeněk, bakalář vysokého učení pražského. Pan farář budňanský se po něm tázal; ale lidé mu nepověděli, protože ničeho nevěděli, a starý Tluksa od toho času s nikým nemluvil, leda s Leksýnem. O vrahu vnuka svého se nikdy nedověděl; ani rybák o hanobitelích své Jarušky.

Události posledních dnů utlumili páni k vůli panu purkrabímu.

„Snad to bylo hochovi souzeno, že neměl knězem býti,“ řekl kdys Tluksa, když dočetl v bibli, zavřel ji a uložil do police z pola pavučinami zatažené.

„A lépe je mu, než aby se stal takovým, jako jsou ti jejich,“ zakýval hlavou Leksýn. „Neboť jsou mnozí nepoddajní, marnomluvní, svůdcové myslí, jimž mají býti ústa zacpána, kteříž celé domy převracejí učíce věcem neslušným pro mrzký zisk.“

„Pravdu, brachu, máš a těžko býti bez úhony, jako šafář Boží, ne svémyslný, ne hněvivý, ne pijan vína, ne bitec, ale poctivý k hostem, milovník dobrých, opatrný, spravedlivý, svatý a zdrženlivý,“ přisvědčil Tluksa.

„A kdo ví, proč mi Pánbůh Jarušku vzal! Já se všude s ní chlubíval, všude ji vynášel, a přece víme, že nic nejsme a že nic nemáme, co bychom nazvali svým, a že co máme, všecko je na čas jen půjčeno nám, abychom někdy účet z toho vydali,“ Leksýn odpověděl.

„Ale proč stíhá Pánbůh lidi dobré za života bědami a zlým z plných pohárů dává ssáti rozkoše na úkor věrných svých — —?“

„Mlč, Tlukso, mlč! Šedivé jsou už naše hlavy a brzo se toho dovíme. O tom kdybys deset životů tvých přemítal, myslil tisíce let, ničeho se nedomyslíš, a proto mlč a téhle knize věř. Já jí také věřím. Co vzpomohlo by mi, kdybych nevěřil?“ řekl rybák budňanský — zatvrzelý pikardita!

Jednou za studeného sychravého večera — mohlo býti asi po šesti letech od onoho masopustu na Karlštejně — vplížila se polootevřenými dveřmi do rybárny mladá ženština. Za ruku vedla hošíka. Oba se zimou jen tetelili. Ký div také! Byli bosi a listopadové večery bývají už hezky chladné. Lidé si sedávají k dýchajícím kamnům.

Prosila o nocleh.

„Nikoho zde nenecháváme,“ mrzutě řekl Leksýn ani nepodívav se na ženštinu.

„Alespoň ohřáti se nechte nás!“ zase ubohá prosila a hošík, hezounký chlapeček s přisnědlou tváří a černýma očkama zabědoval, že prý jdou hledat tatíčka, bohatého tatíčka do cizí, daleké země.

Starý Tluksa pozdvihl bílou hlavu a bystře podíval se jasným ještě okem na ženštinu; ale rychle zase obrátil tvář a ruce sepjal podivením.

„A kam že jdete hledat tatíčka, chlapečku?“ zeptal se Leksýn, jemuž pacholíček se zalíbil.

„Daleko, starče, do země francouzské. Je prý tam velikým pánem, říkají, že maršálem, a my jsme chudí, přístřeší nemáme, domova žádného, od domu k domu, ode

vsi ke vsi chodíme a všude nás odbývají," polopláčem žena povídala a temně modré oči její — hleděly dosud bez výrazu do ohně plápolajícího na krbu — zableskly se náhle prudčeji, bledá zamodralá tvář se zaruměnila, jako když za suchých větrů slunce zapadá.

„Pojď, dítě, pojď, miláčku, odtud. Tady by nás kleli, do řeky hodili. Jsme pod Karlštejnem a já to nevěděla. Kleli by nás, dítě, vidíš, tamhleten!" zavolala žena, zdálo se, že zvukem šíleným, v náruč vzala pacholíčka a prchala s ním do noci podél Berounky, co valila se ku Praze divoce, sotva že jí břehy stačily, a s černých oblak spustil se prudký déšť a na stráních začaly větry hvízdati, jako by ty lesy úpěly, naříkaly si — —

„Znal jsi ji, Leksýne?"

„Nepodíval jsem se na ni."

„Ale, měls, starochu, měls se podívati do té tváře. Zase mám dnes o jeden důkaz více, že tam nahoře přece jen něco je. Takových člověk za života málo uvidí. — Byla to Esterka, ten chlapeček její a toho dobrodružného Francouze krev. — Jdi, chudáčku, hledat tatíčka, jdi! Kolik takových dětí, sirotečků hledá ho asi po světě! — Dobře že hniješ, Zdeňku; ale dnes bych tě byl rád viděl živého! Potrestal ji Pánbůh, že ani já jsem tak nemyslil," hovořil bývalý hradník karlštejnský, rozevřel bibli, v bibli nalezl si žaltář a modlil se.

Ale starý Leksýn založil si hlavu dlaněma a přemýšlel. Nečetl dnes ničeho. A podél Berounky prchala po levém břehu ke skalám tetínským žena nebohá s chlapečkem v náručí do Francouz hledat svůdce svého a dítěti tatíčka.

Vzpomněl si Bassompierre na vrcholku štěstí a slávy oněch několika dnů na Karlštejně, když dvořil se na dvoře

francouzském princeznám a dostoupil nejvyšších hodností u vojště Ludvíka XIII.? V bastile, kamž uvrhl ho závistivý Richelieu, zajisté se na ně upomenul, protože proseděl v ní dvanácte let, za těch dvanácte let psal paměti dobrodružného života — —

XI.

Zase několik let zanesla s sebou Berounka kolem budňanské rybárny do Vltavy, s Vltavou do Labe a s Labem do dalekého severu, do moře širého.

Na Karlštejně několik purkrabí se již vystřídalo, — pan Vřesovec chřadl od onoho masopustu vůčihledě a povídali si, že prý se minul na sklonku života s rozumem — a nad zemí českou začalo se zase po dvoustoletí blýskati, zase začal bíti hrom; ale český kmen byl již zpuchřelý, prachnivěl. Ratolesti, jež byly na něm zdravé, svěží, jež mohly zase vzrůsti v mohutnou korunu, osekali, polámali, rozházeli.

Alc Leksýn se starým Tluksou ještě trávili zimu svého života v rybárně za Budňany, ač lebky jejich byly již holé a tváře vyschlé jako kostlivců. Ještě se oba svatým písmem obírali. Tluksa však již jen poslouchal, protože oči jeho dovedly sotva rozeznávati mezi nocí a dnem. Ale že vraždí po Čechách české děti, že jim nad hlavami krovy pálí, že na mostecké věži v Praze visí dvanáct nejlepších hlav, nejšlechetnějších synů národa, nevěděli ti starci, nikdo jim toho nepověděl, protože s nikým nemluvili. — — —

— „Slyšíš, Leksýne, zvony karlštejnské? Všemi dnes vyzvánějí, a tak zvonívají jen, když korunu vezou do Prahy ke korunovaci anebo když umírá český král," pověděl jednou z rána Tluksa svému soudruhovi v rybárně.

Seděl u polorozbitého okna a poslouchal, jak hučí pod rybárnou Berounka a jak zvony karlštejnské smutně hlaholí, jako by hranu vyzváněly.

„Tak asi zvonily také, když samy od sebe hlavy jejich se rozhoupaly a v Praze Karel Čechům svým umíral," dopověděl.

„Zvoňte jen, zvoňte, vy zvony karlštejnské; však vím, čemu vy zvoníte: lidu našemu, aby tiše v hrobě spal! A věrné Čechy vyprovázíte hranami svými na cestě do ciziny. Starý Tluksa naposled slyší vás!" — —

„Víš, čemu, brachu, zvoní? Slávě karlštejnské odzvánějí — ty starý hradníku! Korunu českou vezou odtud s klenoty do Prahy, zrušili úřad purkrabský a Karlův hrad dají v zástavu říčanskému pochopu. Však dobře tys tatíka jeho znal. Syn je takový na vlas," vyprávěl Leksýn veběhnuv do jizby.

„Korunu českou že vezou odtud s klenoty do Prahy, že zrušili úřad purkrabský, a že, Karle, tvůj hrad dají v zástavu říčanskému pochopu? Dobře jsem tatíka jeho, Leksýne, znal. Já to tehdáž o tom masopustě tušil — prorokoval — —"

Kolem oken rybárny valily se zástupy lidu v pláči a bědování. V nářek usedavý rozléhalo se bohopusté klení španělských dragonů, již cestu klestili nesčíslnými davy vozům královským s českou korunou a s klenoty.

„Podívej se, Tlukso, jak katané našeho národa vypadají! Slyšel jsem dnes děsivé zprávy o nich poprvé.

Podívej se oknem, rozeznáš je po těch kloboucích s vlajícími péry a po tom proklínání," hovořil Leksýn. — „Ať ještě jednou uvidíš třeba jako v mlhách ty skvosty, jež střežil jsi po čtyřicet let."

Rybák dozajistá již devadesátník popošel k oknu a zahýbal hradníkem; ale starému Tluksovi klesla hlava na prsa a ruce až do kostí vyschlé svezly se na kolena.

Těžko by mu bylo již viděti katany českého národa a klenoty, jež byl střežil po celých čtyřicet let.

„Odpočívej, brachu, v pokoji a pro mne si brzy přijď," řekl Leksýn hlasem tichounkým a dvě slzy pokropily svadlé, sežloutlé tváře jeho; ale neosvěžily je. Potom klekl si vedle nebožtíka a modlil se „Otčenáš".

A do rybárny dlouho ještě zaráželo jako hukot Berounčin, když bývá zlá, bědování lidu, úpěnlivý pláč a surové proklínání španělských dragonů klestících cestu vozům královským s českou korunou a klenoty.

Opravdu zvonili tenkrát hranu slávě karlštejnské.

Nevrátila se již sem od těch čas česká koruna a s císařskými dekrety, vypovídajícími tisíce a tisíce věrných Čechů do ciziny, vyšlo skorem současně nařízení z kanceláře Ferdinanda II., aby korunu českou i s klenoty odvezli do Prahy, že zrušen jest úřad purkrabský a že královský hrad zapisuje se v zástavu panu Janu Kavkovi Říčanskému.

Však ani, když nesídlili již na Karlštejně purkrabí, nezapomněli osudného masopustu roku 1604! Bez ostýchání si nyní o něm lidé povídali a vždy říkávali, že ti páni sami chystali vlastníma rukama rány egyptské na českou zemi, že už zpychli, že si začali národa nevážiti, že s cizáky vetřelci se přátelili, cizí mrav a cizi zvyky že zaváděli na panstvích svých. — — — —

Vy časy rudolfínské, vy doby věku zlatého! Kletba vám! Proto vás opěvovali, podkuřovali, velebili, a proto oděli vás — pozlátkem, bídným pozlátkem, abyste byly posledním červánkem české slávy, českého jména a české cti!

Ušlapán.

(**Psáno**: 1884.)

I.

si půldruhé hodiny od Slaného v pravo od říšské silnice na severozápad vesnička — tichá, smutná, že tu člověku mimoděk kolem srdce tesklivo. A nebývá zde veseleji, ani když se blizounký mlýn o dvojím složení rozklape, ani když se v zahradách ozvou červenky s pěničkami či chocholouši s konipásky, k jejichž popěvkům si kdes výrostek přihvizduje.

Chaty v dědince ještě do nedávna tak zcela po staru, došky na střechách slehlé mechovím, stěny tu a tam jen lepenice, jejichž pročervenalou barvou šedaly se rozpraskané trámce s opěráky, živnosti na západním svahu, pamětnice let dozajista morových, a někdejší zemanská tvrz — několik kroků dále k jihovýchodu... nyní poněkud větší statek... jak stará, nevím, opravdu nevím. Nevěděl by toho snad ani Bartoloměj Paprocký z Glogol a Paprocké vůle. A ten měl přece starých tvrzí českých i hradův a zámků dobrou povědomosť. Tentokráte všude ještě skorem neporušeny; jestli nepustly nedbalostí majitelovou, rukou nepřátelskou nikoliv. Za těch časův ani v Čechách nevěděli, jak nepřítel vypadá.

Kolem dědinky plno zahrad, že ji skorem ani neviděti. Kmeny prastaré, zvláště podél silnice, a druhů nejnožnějších. Štěpy: mišeňáči, panenské, renety, kožeňáci, výlimky, malvazinky. Hruše: markytky, drobničky, muškatelky, osiperny, honzikovky. Mezi zahradami hluboké rokle se zakrnělým trávníkem, po stráních všude samá červenka a meze uprostřed polí jako by rezovatěly...

Několika proužky luk vine se kalvodský potok s „jalovou" struhou. Vrby kolem vody polostrouchnivělé, jedna ke druhé nakloněny, a je-li kde jakési zeleni, všude ztemnělá, jako by na ní spočívalo kolik vrstev prachu. A červenají se i oba potoky, jako by se v nich vařených raků jen hemžilo. Voda v nich zlá... zlá! Umí lidem bořiti chaty, bráti majeteček, oloupiti je i o kravičku s kozičkou, odnésti jim ústřadeček obilí... a nešetřívá ani životů, v nichž duše nesmrtelné. Když se rozhučí, rozvíří a rozpění, říkají, že padají někde za Kalvodem na Podlesí s nebe oblaka.

Není-liž pravda: tichá, smutná vesnička, že tu člověku mimoděk kolem srdce tesklivo? — Jmenuje se Kutrovice. Do nedávna prý v ní každá chata patřívala k jinému panství. A když se odtud rozešli lidé na robotu či lásku (všecko jedno), ku všem stranám světa zaměřili.

Před lety se pyšníval na vratech, jimiž se vjíždí do dvora u zemanů, nádherný erb: tři vlčí zuby bílé v poli červeném, helma s dvěma křídloma proti sobě roztaženýma, z nichž jedno bílé a druhé červené, a nad přilbou koruna podobná královské... Věru starý to erb dobré cti a bezeskvrnného jména! V Čechách jej znali již za prvních časů lucemburských.

Bartoloměj Paprocký z Glogol a Paprocké vůle na vlastní své oči viděl list, kterak Vilém, Baltazar a Jan, všickni Tetouři z Tetova a krále Jana hejtmané okolo léta 1316 prokazovali starožitnosť rodu svého od pěti set let, i to, s jak mnohými vzácnými rody v říši, Čechách, Moravě i jinde spřízněni byli a kterak páni Vchynští a z Tetova ukázali Jana Tetoura prapraděda, jenž měl manželku paní Annu z Dubé a Lipého, s nížto zanechal syna Viléma Tetoura z Tetova, jenž byl praděd jejich a jmenovali otce Václava Tetoura z Tetova a paní mateř paní Alžbětu ze Šumburka...

Ostatně prokazovali páni erbu tří vlčích zubů starožitnosť rodu svého častokráte, naposled za císaře Rudolfa II. léta 1596.

Na Kutrovicích byli dle tituláře z roku 1556 již toho času seděním...

Kutrovické zboží stateček neveliký; ale kdo v bázni boží živ a i jinak pozemskou pouť zařizuje dle knih přísloví, moudrosti a kazatel, i zde dobře se mu vésti může...

Ražičtí ze Vchynic a Tetova světských marností příliš dbalí nebyli, a proto měli v dubové truhlici, trojím zámkem uzavřené, důkladnými obruči železnými stažené a ještě plechem dobrým pobité, hezkou sumičku zlatých rýnských a poctivých českých kop, jednu po šedesáti grošících počítaje... Těžko věděti, jaké mohou přijíti časy! Vždycky dobře opatřiti se v čas, aby zlé chvíle jako zloděj člověka nepřipraveného nepřekvapily. Byly bohatší rody, měly nepoměrně rozsáhlejší zboží a žasly, že nezbylo po jejich erbech památky... Stateček pana Jakuba ze Vchynic a Tetova proti oněm, jako zdejší „jalová" strouha proti Vltavě, ano proti samému moři...

Od rytířů Ražických se mohli alchymisté nejsnadněji přiučiti, jak se dělá zlato či stříbro i z praobyčejné červenky beze všeho elixiru a i bez jiskry učenosti.

Ražičtí ze Vchynic a Tetova měli mocné a bohaté příbuzné; jeden byl Karlštejnským purkrabím, druhý českého království komorníkem a třetí už za mlada hlava z míry diplomatická... Ale netoužili po cti korouhevnické; na počestném erbu rytířském jim dosti bylo. A také se tu příbuzným ani tuze nehlásili, Kutroviční zvláště ne...

Členové této větve Tetourů brávali častého podílu na jízdách proti Turkovi do Uher, a znak tří vlčích zubů proslavili až v Sedmihradech, jak v historii o uherské vojně zevrubně pro časy budoucí poznamenáno.

Za tehdejších dob nebylo jiného pole, na němž by se kdo mohl vyznamenati lépe, nad roviny, jimiž valí Dunaj mohutné proudy své, a bylo málo, velmi málo českých tvrzí a hradův, z nichž by nebyli synové či otcové vyjížděli do boje s půlměsícem, jehož příšerným svitem habsburskému orlu černému rok od roku síly ubývalo... A nebýti českých vojsk, nevím, — nevím. Oko se v těch časech všude s nimi setkává a k uším odevšad zalétá známý hlahol s ještě známější písní... A hlava se bezděky kloní ke hrudi, čelem se těžká duma rozestírá a pod lebku se blíží myšlénka, tak skoro podobná úšklebku přecházejícímu rty nejzapřisáhlejšího nepřítele: „A kde byli synové těchto či oni sami, když je volala do zbraně rodná země?... Na uherských pláních činili divy udatnosti, na maďarských rovinách rozprašovali nesčetné davy turecké jako vítr mraky, a když přišel den, aby hájili svou vlastní domovinu... kde jsou... Kde jsou?... Slyšíš-li potřetí: Kde jsou?...“ Tahle otázka sahá ku srdci rukou ledovou a zní do uší

hýkáním ptáka, jímž chodec za noční tmy, jak jen může, urychluje krok... Všickni se bili za cizí prospěch, jenž se jim později stal můrou, o níž lidé říkají, že si sedá, když člověk usne nejbezestarostněji, na jeho prsa a začne mu ssáti teplou krev, dokud v něm jediné krůpěje...

Uherské jízdy přestaly tak koncem prvního a začátkem druhého desítiletí v sedmnáctém věku...

Po českých tvrzích měli z nich mnohou, vzácnou památku. O levé či pravé ruce, jež tomu neb onomu rytíři scházela, o hlubokých ryhách na čele a tvářích, nezahladitelných stopách oceli damascenské, o noze kulhavé či oku vyraženém nemluvím. Dotyčné památky záležely ponejvíce z drahocenného hedvábí, ze skvostných koberců, ze vzácných kožešin, z přeumělých luků, na nichž se lesklo drahých kamenů jako jablek na nejplodnějším štěpu, ze šavlic v pochvách zlatých neb stříbrných s nejpodivnějšími klikyháky, ze trepek posázených třpytnými perlicemi; z pasů, jejichž cenu těžko určiti, ze sedel, na nichž zlata, až oči pláčou, z uzdoví, jehož řemením až zrak přechází, ze třmenů, z nichž by mohlo býti dukátů, že by jimi lehce pokryl dubový stůl, z koňských ocasů se zlatými bambulemi, z bubnů, na jichž okrajích jevily se báječné hlavy...

Na Kutrovické tvrzi měli na příklad čabraku z nejtěžšího damašku, všecku jako brčál zelenou, hedvábnou látkou prošity nejuměleji půlměsíc na půlměsíci, a do každého vetkáno po třech perlách, že se v nich člověk mohl shlížeti jako v zrcadle, prohnutý meč, na němž vyryto z koranu kolik sur a jehož pochva červenala se samými rubíny, přeťatou žerď, na jejímž hořením konci leskl se veliký půlměsíc z ryzího zlata a mnohé jiné pamětnosti... Když bývaly hezké dny, pan Jakub Ra-

žický ze Vchynic poručil vynésti těžkou truhlici na dvůr, tři zámky, jimiž byla uzavřena, opatrně odemkl a čabraku s koberci nechal provětrati... Ke dvoru se sbíhaly děti z celé vesnice a dívaly se na rytíře jako na čaroděje, jenž si v úkrytu rozkládá své poklady... Někde přišli i dospělejší a oči mohli na této nádheře nechati... Byl-li pan Jakub dobré míry, ledacos i prohodil; na příklad jak vzali pašovi Sulejmanu celý harem...

Po panu Jakubovi ukazoval a provětrával čabraku pan Vilím... Jen že tento méně mluvíval... Byl sice také se svým strýcem panem Karlem Tetourem z Tetova rytířem a kommendatorem v Rechnpachu u Goldperku v Uhrách, kde si získal zlaté ostruhy, ale oněch let příliš nevzpomínal... Turecké památky také přicházívaly v Kutrovicích na čerstvý vzduch řídčeji a řídčeji, až z toho mezi lidem mrzutosť bývala... Za pěkných jarních dnů se děti marně těšívaly, že uvidí zlatý půlměsíc a zelenou, drahocennou čabraku...

Pan Vilím toho za posledních let opomíjel naprosto...

V Kutrovicích bylo o jeden slavnostní den méně... A netěšilo zdejší usedlíky, ani když byla ve dvoře stříž ovcí aneb když přebírali med...

Byla toho však ještě jiná příčina. Objevilť se ten čas nad krčmou Adama Rorejsa erb dvou bílých leken se spojenými kořeny a lupeny k sobě nakloněnými v poli červeném, jakýž možno viděti nade branou vedoucí do Smečenského zámku.

Kutrovický krčmář Adam Rorejs stal se takto poddaným jeho milosti pana Jaroslava Bořity z Martinic a na Smečně. Mnoho se tím arciť nezměnilo. Příslušelť do nedávna v poddanství pana Bedřicha, purkrabího

z Donína, páně Bořitova švagra vlastního; jedině že purkraběcí znak sňat a vyvěsen místo něho Martinický...

Kutrovický krčmář Adam Rorejs však erbem dvou bílých leken ku podivu zpánovatěl... Zdejší hospoda živořila jen tak dle jména... Do šenkovny zavítal cizinec málokdy, naliti si dal také zřídka kdo, pivo tu mívali jen když byly „máje", pouť či posvícení aneb masopust... Bylo by jim zteplilo a zvětralo...

Panu Bořitovi šlo hlavně o to, aby se i v tomhle koutě mohl usaditi pevnou nohou, byť prozatím třeba jen v krčmě Adama Rorejsa...

Zemanské statky s rytířskými tvrzemi, jež ve zdejším kraji přiléhaly jedny ke druhým nejčastěji, byly mu ode dávna trnem v oku a v žaludku oblázkem... Nutno učiniti do nich klín třeba živností šenkýřskou...

Krčmář Adam Rorejs by mohl záměry jeho předobře fedrovati. Ku krtčí práci jako by zrovna stvořen byl... Vypravovali o něm, že prý žid pokřtěnec a nebožtíka Jana Bořity bratr že mu stojí kmotrovstvím. Do Kutrovic se přistěhoval ten rok, když umřel pan Jakub Ražický ze Vchynic a Tetova... Pan Vilím také od toho času pověstnou čabraku tureckou provětrával řídčeji a řídčeji... Lidé říkali, že prý ku radě Adama Rorejsa... Od některého času se pan Vilím s krčmářem scházívali téměř **každodenně**, **vždycky** jako by náhodou a mimo všecko nadání, tu na lukách, tu zase v zahradě, tu opět u strouhy, tu zase na silnici... A nikdy se nemohli téměř ani rozejíti. Krčmář Adam Rorejs se ještě vždycky zdaleka, jak mohl nejuctivěji, ukláněl.

Pan Vilím se také stával k němu důvěrnější dnem...

Kutrovický krčmář zdejšího pána už i ve tvrzi navštěvoval...

„Rač mi uvěřiti!... Jen tak... opravdu jen tak!... Jeho milosť by si toho vážila, že nemohu ani povědeti... Jeho milosť z duše dobrý pán... Přísným býti musí... Kam pak dnes dojde člověk bez přísnosti?... Kam pak bys došel, pane, s dobrotou ty?... Kdybys ve žních přimhouřil oči, kdybys nedohledl ob čas sám, slámu, učiněnou slámu by ti do stodoly vozili... A někdy bys ani slámy neměl... jářku... natoť pšeničky, ječmínku, žitečka... Milý, drahý pane... Za našich časův až příliš veliká nevázanosť... Musí se tomu postaviti hráz... Jen kdyby mohla sáhati až k oblakům!"

Pan Vilím přikyvoval mlčky hlavou...

Ale Rorejsova mravokárného sermonu sotva poslouchal...

Pod lebkou mu vězel návrh, jejž byl krčmář již dnes podruhé nadhodil...

Aby prý dal syna Radslava na smečenský dvůr za panoše... Pan Bořita prý ho ke svým synům přijme s otevřenou náručí. Říci ovšem nechce; ale čeká, že pan Vilím přijde sám... Jak o něm blahosklonně mluvívá; i po jeho zdraví dotazuje se... Kdyby nebyl tolik zanesen pracemi, už by se nejednou do Kutrovic podíval... A kdo ví, zdali tu pana Vilíma nepřekvapí... Přízeň tak velmožného pána nevisí na hřebíku každý den.

Pan Vilím pořád ještě přemýšlel...

Adam Rorejs již před chvilenkou umlkl...

Za několik okamžiků pozdvihl zdejší pán hlavu a utkvěl na krčmáři pronikavým pohledem.

Adam Rorejs však do rozpaků nepřišel.

„Ještě jednou, pane: leží-li ti budoucnosť panicova na srdci . . . kdož by o tom mohl pochybovati . . . přemýšlej, nebyl-li by krok, k němuž jsem se ti osmělil raditi, ku štěstí nejen tvému panu synu, ale všem tvým potomkům . . . Za svou radu nežádám ani grešličky . . .“

„Poslechni, krčmáři Adame . . .“

„Poroučej, pane . . .“

„Jak že se tak se Smečenským znáš? . . . Jak že vůči tobě tak přátelský?“

„Inu . . . inu . . . milý pane! . . . Na tenhle můj oděv nekoukej, že jsem krčmářem, nediv se . . . Smečenské pány znal už můj děd, snad i praděd . . .“

„Nerozumím ti . . . věru nerozumím.“

„Tobě to, pane, mohu říci . . .“

Adam Rorejs se kolem ostražitě rozhlédl.

„Moji předkové, můj milý pane, byli někdy boháči — velicí boháči . . . Ale jen podtají. Takto chodívali v šatech ošumělých, jako by své jmění na haléře počítali . . . Můžeš se dovtípiti, proč . . .“

Adam Rorejs zamžoural potměšile očima a přisedl k panu Vilímovi blíže.

„Ničeho před tebou nebudu tajiti . . . Svěřím se ti se vším, odpusť pane, — jako rodnému bratru, jako vlastnímu otci, ani své ženě tak nemohu . . . Moji předkové nebyli křesťané . . .“

Pan Vilím Vchynský sebou pojednou trhl a odsedl poněkud dále . . .

„Neboj se mne . . . pane . . . neboj. Já dobrý křesťan, lepší a věrnější, než mnohý, jehož otcové byli křesťany od pradávna . . . Abych však přišel zase ku své

řeči... Jak ti povědomo, zastávali Smečenští páni v zemi české ode mnohých let rozmanité úřady a rozličná důstojenství, musili choditi často ke králi, a když prý k panovníkovi častá cesta, musí býti často i nový šat... Za jedno takové roucho se stříbrným a zlatým lemem, brokátem, drahými kameny a perlemi jeden dvorec by nestačil... hodný, slušný dvorec... Smečenští páni potřebovali peněz, a moji předkové jim je půjčovali... Potom se také stal můj otec křesťanem... Dlíval velmi zhusta na smečenském zámku, a víra pánů z Martinic se mu zalíbila, že se pro ni rozhodl... Lidé povídají, že nebožtíka pana Jana Bořity urozený bratr mi stojí kmotrovstvím, a nelhou..."

Adam Rorejs přisedl ku zdejšímu rytíři opět blíže . . .

Pan Vilím Ražický ze Vchynic a Tetova již neodsedal . . .

Kutrovický krčmář mžoural očima ještě potměšileji. Pověděl panu Vilímovi ovšem jen co sám chtěl. Pravé příčiny, proč se otec jeho s celou rodinou rozhodl pro víru pánů z Martinic, přechytře zamlčel. Chtěl-li by pravdu pověděti, byl by musil říci, že jednak proto, aby spíše přišel ku starým dluhům a jednak aby se přízně velmocného pána trvale ujistil...

„Tak přišlo, milý můj pane, že se známe... že se mohu honositi náklonností samého pana Bořity a že mám k němu volný přístup, kdy se mi jen zalíbí! — Nu, pane Vilíme?... Panic by nemohl učiniti prospěšnějšího kroku, a ty bys nemohl položiti pevnějšího základu ku jeho příštímu štěstí!"

Pan Ražický si přejel pravicí několikráte čelo a rozpaky jeho jevily se každým rysem ve tváři, ne staré sice, ale již hezky proryhované.

„Nejedna nesnáz staví se mi do cesty... jak pravím: nejedna!“

Pan Ražický si ještě přejížděl čelo pravicí.

„Snad bych ti ji pomohl odstraniti...“

Adam Rorejs jen zašeptal...

„Jen se mi, pane, svěř... tak upřímně... ctím tě, vážím si tě... Což bych ti byl vše o svém rodě pověděl tak beze všeho?“

„Zboží mé sice dobré, mnohý byl by rád...“

„Tvé zboží, pane, lepší než všecky dvory Pětipeských...“

Adam Rorejs lhal sice v hrdlo, ale pan Vilím se přece jen usmíval... S Neprobilickými sousedy nežili právě v nejpřátelštější shodě; už také v Čechách ode dávna bývalo, že dva lidé, již si byli nejbližší a jimž štědrý Pánbůh všeho nadělil, dívali se na sebe skrze prsty a jeden o druhém od poštěvačných jazyků z duše rádi nedobré řeči slýchali, ať již pravdivé či vylhané...

„Arcif nečítá tolik výměry... Ale za to ono bohatství pod střechou, v pevných truhlicích, v důkladných dubových přihrádkách...“

Pan Vilím se usmíval ještě spokojeněji... Člověk prý bývá málokdy ješitnosti prost.

„Toť právě jedna z nesnází...“

„Ani bych nevěděl... Tvá slova nyní nepochopitelnější než byla s počátku má řeč... Nemusíš se přede mnou ani dost málo ostýchati...“

„Při smečenském pánu bude mému synu třeba tolarů ročně slušná řada... mnohem více než na Pražských školách... Od několika let úroda jen tak tak... Zdědil jsem sice po nebožtíku panu otci...“

„Dejž mu, Panebože, věčnou radosť a lehké odpočinutí!“

Adam Rorejs naklonil hlavu níže ke hrudi a sepjal ruce, jako by se chtěl modliti...

„Mimo čistý statek značný peníz... Ale jak jsem řekl: ta neúroda. — Jednou spálí všecko mrazy, po druhé zničí všecko kroupy, po třetí přijdou sucha, že zmizí voda i ze studnic, po čtvrté den za dnem déšť, po páté udeří do naplněné stodoly blesk, po šesté se dají do obilí filousi, po sedmé semeno nevzejde... Kdyby nebylo těch zahrad, člověk by si mnohdy věru ani nevěděl, co počíti... A takhle se tolary nejsnadněji rozkutálívají...“

„Nepohněval-li bych tě, pomohl bych ti, pane, rád... Nějakou tu částku vždy po ruce mám... Nabízím ti ji z úcty... z opravdové úcty...“

Adam Rorejs naklonil hlavu ještě níže ke hrudi.

Pan Vilím si zase tak mnul čelo pravicí, ale neodpovídal...

„Styděti se, pane, nepotřebuješ!... Když se nestyděli Smečenští páni... slyšíš... Smečenští páni, kteří byli a jsou na Karlštejně purkrabími... pane Vilíme... pan Bořita, jenž pravá ruka několika arciknížat?“

Adamu Rorejsovi pojevila se na vybledlých rtech bílá pěna a dostříkla až na tvář zdejšího rytíře. Krčmář vyrazil ze sebe poslední větu příšerným přízvukem a svaly v obličeji jeho se křečovitě zaškubly.

„Ty se nepotřebuješ, pane, styděti... jak jeden Bůh nad námi... věru nepotřebuješ... Smečenští páni mé předky prosívali... Ještě se dobře pamatuji, kterak můj dědek krčil ramenoma... Musil k němu dojíti jiný pán... Měl na krku a na prsou zlatý řetěz jako

u selských vozů klanečník... Teprve potom si můj dědek dal říci... Teprve když se mu ten pán s těžkým zlatým řetězem zaručil... teprve... A já se ti nabízím sám... nežádám žádné záruky... na slovo, pane... na dobré, poctivé, staročeské slovo... na rytířskou, bezeskvrnnou čest..."

Adam Rorejs se rozhovořil, jako když spustí zdejší mlýn na obě složení. Také si k tomu vstal a dovolil si sáhnouti po rytířově pravici.

„Nu, pane!... Kolik potřebuješ?... Budou tu okamžitě... Kdybych měl sám bez jediného groše zůstati."

Pan Vilím Vchynský dosud neodpovídal... Měl ovšem krčmář pravdu. Když se nestyděli dlužiti Smečenští páni, proč by se ostýchal on?... Dlužil by se však ve svém životě poprvé a k tomu ještě tak na nejisto... k vůli ctižádosti...

„Jářku pane..."

Adam Rorejs položil nyní zdejšímu pánu kostnaté ruce na obě ramena a zadíval se mu v obličej nejostřejším pohledem...

„Dříve si musím všecko rozložiti... rozpočítati... mnoho-li... jak daleko se mohu pustiti."

„Sto tolarů..."

„Tolik mám sám..."

„Jaká tedy nesnáz... Sto tolarů, pane, už celé bohatství... Více bych ti věru nemohl půjčiti ani já... Sto tolarů!"

Adam Rorejs spráskl obě ruce nade hlavou...

„Jsi příliš úzkostliv. Pryč s tím, pane!... Sto tolarů!"

Kutrovický krčmář vyhrkl nyní v nejhlučnější smích.

„S tolikem peněz bys se mohl pustiti konec světa... od krajin, nad nimiž slunce vychází, až do zemí, nad nimiž zapadá... Tak arciť nebudeš mé pomoci potřebovati..."

„Myslil jsem jen, zdali bych vystačil i pro příští čas, ne pouze jediný rok..."

„Nemysli dále, pane... Vše se podá... Uvidíš a přesvědčíš se!"

Když dnes Kutrovický krčmář ze tvrze odcházel, mnul si nejspokojeněji ruce a jazyk se mu mezi rty mlel neustále, jako by si byl před okamžikem na nejpříjemnější lahůdce pochutnával. Nepodařily se mu sice záměry jeho prvním rázem; ale pana Vilíma drží již pevně za prst a nebude dlouho trvati, kdy mu sevře celou ruku, aby se mu již nemohl vymknouti.

Pan Bořita může býti také spokojen. Nevyvolil si ku svým plánům v těchhle vesničkách neschopného. Dostane arciť od něho slušnou mzdu; ale klín, jejž vrazí mezi zdejší zemanstvo skorem nepozorovaně, stojí již za něco a vyplatí se jednou bohatě...

Pan Vilím Ražický ze Vchynic a Tetova neměl však nikde ani chvilku stání a poklidu. Ani se nemohl dočkati, až se jeho syn octne na Smečenském zámku jakožto soudruh mladých pánů Martiniců. Blahopřejným jeho sousedům žluč z toho pukne a závisti všickni sezelenají. Bude však ještě jiná nesnáz, a to ohledně víry... Páni Ražičtí ze Vchynic a Tetova seděním na Kutrovicích od nepaměti věrní stoupenci nepokažené strany podobojí; ale uměli se snášeti s každým. Od víry Smečenských pánů se mnoho

nelišili a leckdy je bývalo viděti v kostelích podjednou... Ale i tato překážka dá se snadnince vyrovnati... Pan Vilím byl všecek jako by vyměněn, vlídnější, řečnější a za pěkného odpoledne vytáhl po dlouhém čase opět tureckou čabraku, aby provětrala a nedali se do ní moli... I seběhlo se dětí ze vsi celé hejno a rytíř jich tentokráte neodháněl. Mohly se na znamenitosť zdejší tvrze podívati z blizounka, rozeznaly zcela dobře na půlměsíci jednotlivé klikyháky — turecké písmo a na zeleném, drahocenném damašku perly, v nichž se shlížely jako v nejčistším zrcadle... Pan Vilím k nim i žertovné slovo prohodil a sám se svému vtipu pousmál. Z povzdálí špulil ústa labužnicky i krčmář Adam Rorejs, jako by chtěl říci: „Však se tahle znamenitosť přece dostane jednou do mých rukou... Nedraha ani za sto tolarů!“

II.

O svatodušních svátcích na Kutrovické tvrzi o jednu duši přibylo. Přijel z Pražských škol panic Radslav, pana Vilíma jediný syn a tudíž i miláček. Co ho viděli naposled, o dobrý střevíc vyhnal do výšky a nejdovednější malíř by nedovedl zhotoviti hezčí obrázek, jenž by představoval šťastná léta jinošská. Čeleď ve tvrzi jedva že pana Radslava poznala, jak si vyšel z podoby... A jakých byl způsobů! Ke každému zdvořilý a přívětiv, za všecko děkoval, pořád se jen usmíval, a učený kantor Kvílický, který panu Radslavovi vštěpoval první počátky umění literního, veřejně vypravoval,

kterak mu už učeností přerostl přes hlavu, že umí řecky i latinsky, v historii že se vyzná jako on v písmech svatých starého i nového zákona, že mu není neznámo ani hvězdářství, in arte mathematica et physika že pravý mistr, a což teprve v poetice!... A pochválil-li koho starý Florentinus, školy Kvílické rektor široko daleko rozhlášený, již něco platilo. Uměl s chválou nějak skrblívati, vždycky raději pochyboval a ramenoma nedůvěřlivě krčíval. A nejinak i farář, dobrý a milý dědoušek, se o synu pana Vilíma pronášel. Může z něho býti proslulý mistr artium a rodu svému vydobyti větší cti a slávy, než kdyby mečem v ruce zápolil a uměl někdy všecky šermířské způsoby a hry rytířské. A kdyby ani toho nebylo, může jednou, až se ujme dědictví po otci, pánům stavům mnohou radou posloužiti a bystrým okem postřehnouti ledakterés nástrahy, jež jim budou činiti nepřátelé odvěcí. Stařičký farář Kvílický, také věrný stoupenec strany podobojí, panu Vilímu takovéto radosti na synu z duše upřímně přál. Nebývalo odjakživa četných příkladův, aby se synové z urozenější krve vždycky zdařili...

Pan Radslav si starou čabraku z tureckých vojen několikráte prohledl, a čím déle na ní oko jeho spočívalo, tím blaživější úsměv kmital se mu kolem rtů. Věděl předobře z paměti, kolik v ní perel, kolik drahých kamenův, a prohnutým mečem, na němž vyryta z koranu celá řada sur, dovedl již vládnouti jako proutečkem na blizounkých vrbách uříznutým.

„Z knih už jsi se dosti naučil... Nyní se budeš musit učiti z knihy, které největší mudrci ž i v o t říkají!" začal otec posledního dne, jejž strávil panic ještě na Kutrovicích v rodné tvrzi, velevážným hlasem: „Co by ti pomohlo, synu můj, kdybys všecku moudrosť postihl, již lidé do knih vepsali, kdybys se nevyznal v moudrosti oné, která

učí, jak člověku třeba živu býti, aby se neminul ani s časovým, ani věčným cílem svým."

Pan Vilím si po svém zvyku přejížděl opět čelo neustále pravicí a upíral na syna zraky neodvratněji a neodvratněji. Zdálo se, že se k těmhle slovům dříve připravil. Z ledajakés knihy mohl to vyčísti. Tenkráte nikdy o knihu ve tvrzích nouze nebývala. Mívali jich hojnosť na policích či v almárkách i ve statcích.

Radslav se poněkud zarazil.

Dosahu otcovy předmluvy k dalšímu hovoru nemohl arci tušiti.

„Bývalo vždycky zvykem, že synové rytířští, když dospěli v jinochy, a v umění literním dostatečně se vycvičili, školu života nastupovali při panských, ano i královských a císařských dvorech. Učenosť a zkušenosť dvé sester, jež jedna bez druhé nemohou obstáti. Té prvnější u tebe již nadbytek..."

„Nepřechvaluj, otče... Pokud kdo živ, nikdy se nedoučí..."

„Ale přečasto ze samých traktátů hlavu si poplete..."

„Měl-li ji už ode mlada nespořádanou!"

„Jiť tak nebo onak... Té druhé však máš mnohý ještě nedostatek, ať nedím úplný — proto se jí budeš ode dneška učiti... Do Prahy se už nevrátíš..."

„A kde že se, otče, mám učiti zkušenosti, o níž díš, že jest učenosti sestrou nezbytnou... že jsou obě blíženky?"

„Na zámku Smečenském..."

„Na zámku Smečenském..."

„Doufám, že se tak nejlépe o tebe postarám..."

„U pana Bořity z Martinic, o němž mezi žákovstvem nejpodivnější řeči, na jehož zámku život podoben přísné řeholi kartusianské, jehož synům se studenti, jak jen mohou, vyhýbají, o němž koluje nejedna píseň posměšná? . . . U tohoto pana Bořity že se mám, otče, učiti zkušenosti? . . . Syny jeho sotva znám podle zevnějšku . . . Nikdy jsem s nimi nechtěl mnoho míti . . . Jsou pokorni — ale každým rysem vyzírá z jejich tváře pýcha sebevědomá, jsou pobožni, ale dbají příliš, aby byli viděni, jsou přívětivi, ale vlídnosť jejich není nic než blahosklonnosť, jakouž se rádi vysocí páni oproti níže postaveným honosívají, jsou dobrosrdečni, protože se tak nejlépe a nejlaciněji dobrá pověsť získává . . .“

„Z celé této řeči, která ti ostatně neslouží k necti, poznávám, že na Smečně projdeš výbornou školou života . . .“

„Naučím-li se, otče, přetvářkám, budeš jednou i ty sám v pochybnostech, zdali pravda na jazyku mém či jen licoměrnosť.“

„Zkušenosti, synu můj . . . Tohoť všeho vyžaduje opatrnosť i moudrosť lidská.“

„Snad chytrosť, otče!“

„Pravil jsem: m o u d r o s ť a o p a t r n o s ť. Bez těchto vlastností to člověk za našich časů nepřivede nikam, zcela nikam . . . I nejbystřejší hlava zakrní a zanikne nejschopnější duch . . . Tebe slyším odevšad chváliti, že nikoli bez příčiny, svědčí o tom tvá testimonia a proto bych nerad, abys zanikl i ty . . . Ledacos jsem umíval za mladých let, mysl má byla neméně chápavou, ale místo školy poslali mne na vojnu do Turek . . . Stokrát radši bych si byl sedl do lavic a mistry kolikeré poslouchal . . .“

Panic se dnes otci nemohl ani dosti vynadiviti . . . Takhle spolu ještě nikdy nemluvili. Nenaskytla se jim arcif

příležitosť, ale otec býval vždy na slova až příliš skoupý a málokdy se dal do delšího hovoru...

„Mám tě jen jediného... vidím v tobě všecku naději rodu našeho... Víš, kterak nám sousedé závidějí i sousta, které do úst klademe..."

„Ani bych, otče, nepozoroval..."

„Tím lépe pozoruji já... Meze nám, kde jen mohou, přiorávají, luka nám spásávají, čeleď jejich i do našich zahrad se vkrádá a kdyby bylo nějaké umění, aby na polích úrodu pouhým pohledem zničili, ani okamžik by se nerozpakovali. Nejsi doma, nevíš ničeho, neznáš nic... schází ti zkušenosť... zkušenosť, milý chlapče, a té se naučíš nejlépe na Smečně!"

Pan Vilím Vchynský tajné závisti svých sousedů pozoroval také teprve od nedávna. Dříve ho cosi podobného ani nenapadlo... A prvním, jenž podezřívky u něho podnítil, nebyl nikdo jiný než Adam Rorejs, Kutrovický krčmář a věrný poddaný pana Bořity z Martinic a na Smečně...

Každou chvilku byl od nějakého času u zdejšího rytíře se žalobou, kterak ho Pětipesští na zboží den co den patrněji skracují, že prý mu začíná schnouti i zahrada s míšenskými štěpy, že v hůře prý lze pozorovati trhliny, jež nijakž samy sebou nepovstaly, že lupení bývá z rána jakýmsi bílým práškem posypáno, od těch dob, co se pan Odolan zabýval zlatotřebstvím, zvláště...

Adam Rorejs si pana Viléma prohlédl zrakem čarodějským a cesty k jeho srdci nalezl rázem...

Pan Ražický se také Neprobilických sousedů stranil až nápadně. Uzřel-li kteřího z Pětipeských v polích, vyhnul se mu z daleka a bystřejší oko si dobře povšimlo, kterak za každým krokem odplivuie prudčeji a prudčeji...

Pětipeských nevražení Kutrovičákovo nebylo také nepovědomo. Lidi, kteří se o nic jiného nestarali, leč aby klep za klepem a každý ještě teplý donesli, bývalo také už od stvoření světa. Pan Odolan se těmhle řečem nejdříve jen usmíval, ale časem ho již mrzívaly a proto pustil do větru posměšné povídky o turecké čabrace, již na Kutrovicích jako svátosť nějakou chovají a také jako svátosť na podiv vystavují... Kýs čtverák složil o téhle pamětnosti z tureckých vojen veršování, kterýmž se lidé smíchy mohli přetrhnouti. Až z toho někdy i hádky a po hádkách rvačky povstávaly.

A tak rostla kyselosť i vzmáhala se hořkosť mezi oběma rody, kteří do nedávna vedle sebe žili ve svatém míru a upřímném sousedství, den ode dne, ač si toho do očí posud neřekli. Zdá se, jako by právě za těch časů připlížil se do Čech, když lidé spali, nejeden nepřítel evangelický, ale tisícové a tisícové, kteří se rozlezli do všech koutův a začali rozsévati mezi zlatou pšenicí ryzích srdcí příšerný koukol potměšilosti a vzájemného záští.

„A co tomu řeknou strýcové?"

Panic měl neustále nějaké námitky.

Čelo páně Vilímovo se také chmuřilo temněji a temněji.

„Strýcové?... Naši strýcové?... Máme jich sice několik jsou bohati, patří ku stavu panskému; ale zdaž si nás všímají?... Zdaž se kdy zajedou podívat na Kutrovice?... Znáš je sotva podle tváří a kdo ví, kdybych já dnes potkal některého, zdali bych mohl opravdu říci: ‚tenhle můj pan strýc!'... Chci jim ukázati, že se o ně úplně nestarám, chci, aby věděli, kterak jsou mi z míry lhostejni... Víš-li, že když tudy jeli onehdy z Dubravské hory ku sněmu, ani se zde nezastavili, ani prý se sem neohledli, ještě koně pobodli k rychlejšímu běhu, abych

jich snad nezahledl a nevolal na návštěvu. Bloudové!... Pan Bořita se o mé přátelství uchází sám, proč bych měl býti nevšímav, proč bych po ruce, kterou mi podává, neměl sáhnouti... Pan Bořita platí u dvora všecko... Jeho slovo všude prorazí... Až páni strýcové uslyší, že Radslav Rážický ze Vchynic i Tetova při dvoře Martinicově, vztekem zesinají, a až se o tom dovědí blahopřejní sousedé, závisti sezelenají... Uvidíš, chlapče, a proto poslechni... Doufám, že nebude třeba, abych tě k poslušnosti přiváděl ještě jinými slovy, na příklad z knih písma svatého starého zákona... Žili jsme tu dosavade jako poustevníci, já nejinak než otec můj, otec můj nejinak než můj děd..."

„Ale byli jsme tu, otče, spokojeni..."

„Co do spokojenosti, když na ní rok co rok mechových vrstev přibývá!"

Panic sklopil po těchhle otcových slovech hlavu k zemi a růžové rty jeho sevřely se jak mohly nejtěsněji. Napadlo ho, že jsou až rouhavá, a zalekl se, aby nebyla příčinou zla, kterým spokojenosť, jež pode střechou ode dávna domovem, bývá zavalena jako kamenem hrobovým.

Pan Vilím pojednou vstal a přešel dvakráte jizbicí.

Zděsil se svých vlastních slov, vyšla mu rty takřka bez předložení, skorem bezděky, a zdálo se mu, že je asi již potřetí opakuje a pokaždé hrobovějším a hrobovějším zvukem. Až mu projel kostmi mráz! — Z vlastních jeho slov!... Také pojednou zbledl stěnou a rty se mu začaly chvěti zimničním rozčilením.

„Co do spokojenosti, když na ní rok od roku mechových vrstev přibývá!"

Pan Vilím utkvěl očima na synu, zdali ten neopětuje jeho výpovědi; ale rty Radslavovy pořád tak sevřeny a

hlava ku zemi sklopena... Zvenčí zafičely do nevelkých, zaokrouhlených tabulek v zamřížovaných oknech větry pronikavým zaskučením, až i dřevěné rámce zastenaly... Přihnaly se ode Kvílic, kde pod kruchtou odpočívají páně Vilímův otec i děd... Zrovna jako by prostořekosť synova je byla pod bílými, nedvižnými kameny probudila a jako by duše jejich přiletěly, by jej pamatovaly...

„Co do spokojenosti, když na ní rok od roku mechových vrstev přibývá!"

Zdejšímu rytíři se zdálo, že slyší tenhle svůj výrok odevšad, že jím duní i podlaha pod jeho kroky...

„Smím, pane... mohu dále?"

Ve dveřích, jež se náhle zlehounka otevřely, objevila se hlava Adama Rorejsa s nesmírně usměvavou tváří...

„Beze všeho... Jen pojď... Co nového?... A sedni si!"

Pan Vilím by byl touhle chvílí Kutrovickému krčmáři kolem krku padl, kdyby se nebyl poněkud srážel před synem, jak mu přišla návštěva jeho vhod.

„Od vysoce urozeného pána, pana Jaroslava Bořity z Martinic na Smečně pozdravení s přáním všeho dobrého! — Právě ze Smečna přicházím... A neměl bych pokoje, dokud bych tvé slovutnosti onoho vzkázání nevyřídil."

„A co dál?"

„Zve tě i s panem synem, možno-li, ještě tohoto téhodne, abys si neráčil obtěžovati cestu na Smečno!"

Pan Vilím se nutil k rozmarnému úsměvu. Ale krahujčímu oku Rorejsovu vnitřní tíseň Ražického neušla. A příčinu její uměl si vysvětliti okamžitě. Bezpochyby že starý u mladého narazil na odpor a že panic svému pří-

štímu štěstí nechce rozuměti. Adam Rorejs se odpomoci také rázem dovtípil.

„Mladí pánové touží poznati panice Radslava, o jehož zběhlosti v umění všelikém slyšeli pochvalu velikou...“

Adam Rorejs zašilhal levým okem po synu páně Vilímovu, jehož hlava se zase tak rozpačitě ke mladé hrudi nachýlila — a pravým po otci, jemuž krčmářova řeč lichotila nemálo...

„Chystají se na cesty do cizích zemí... Na západě nyní všude pokoj... Příležitosť poznati svět a lidi v něm nejpříhodnější... Tak brzy se nevyskytne... Panic by mohl s nimi... Přijali by ho rádi a byl by jim milým společníkem...“

Radslav poslouchal nyní pozorněji a upřel na krčmáře i zrak. Shlédnouti cizí země, v těch zemích pozorovati jiné mravy a zvyky, co dobrého, vybrati si a přivlastniti, co zlého, střící se a varovati jakožto odstrašujícího příkladu, a takto očitým zkoumáním obohatiti své vědomosti, zvláště tenkráte bývalo neukojitelnou touhou mladých i starších v království Českém jmenovitě... Radslavovi se o podobných záměrech jen ve snách zdávalo a nyní by se octl tak blizounko skutečnosti...

„Jak jsem slyšel, mají prý zamířeno do Frankrejchu, potom do Englicka... Chtějí stráviti na cestách celý rok... Však vám toho sami napovědí s dostatek. Jsou vlídni, až příliš laskavi... Člověk ani svým očím či uším nevěří... U takových pánů obyčejně jinak bývá!“

Radslav se již začal s otcovým návrhem přáteliti, ale jen proto, že bude moci s mladými pány Smečenskými do širého světa, o němž toho tolik věděl a ještě více četl a z něhož znal jen Prahu a některá česká města, jež byla zdejšímu okolí nejblíže...

Adam Rorejs zpozoroval ihned, že účelu svého dosáhl, a proto zabočil řečí v jiný směr... Věděl novin, že by mohl vypravovati nepřetržitě do rána. Bylo sice tenkráte v Čechách ticho, i o Turkovi všecko nějak umlklo, ale překvapujících událostí přece jen odevšad slyšeti dosti.

Kutrovický krčmář vzal dnes na přetřes dobrou pověst rytířů Hrobčických na Velkém Pálči a Hospozíně. A nezbyl z ní neporušeným ani jediný vlas. Zajisté že panu Jiříkovi v uších hučelo, jako by se nade Vraným mračna byla strhla.

„A s regimentem jeho císařské milosti také nejsou spokojeni... Nebudou hnedle spokojeni ani se svým Pánembohem... Už i jemu předpisují a pořád si novou religii vymýšlejí... Jak by se jim lépe žilo a jak by byli nejméně vázáni... Na cizích panstvích poddané štvou, podpichují, a na svých vlastních by jim neustále břemen přidávali... Ani bych nechtěl pod jiným pánem býti leč ještě tvým poddaným... Věru, že na Martinicku skorem ze všech, která panství znám, nejlépe... Kdo učiní zadost Pánubohu, i panu Bořitovi zadost učinil... Tak, tak, pane Vilíme!... A přece se po jeho vsích sedláci rotí a nechtějí do kostelův... Až je i sháněti musejí... A pak není divu, užijou-li místo dobrého slova svižné lískovky či pozavírají-li je na několik dní, aby jim lebky změkly, do šatlav..."

Adamu Rorejsovi přešly regule, obvyklé na Martinickém panství, jak viděti, v tuk i krev...

Radslav poslouchal klepy krčmářovy již jen roztržitě a pan Vilím si již předkem v duchu zobrazil, jak ho asi Bořita uvítá... Proč, když ten vítr zachřestil okrouhlými tabulkami v zamřižovaných oknech, zachvěl se a pokaždé se mu zdálo, že slyší: „Co do spokojenosti..."

Adam Rorejs hovořil potom vždycky také sesilněnějším zvukem, aby zdejšího rytíře ode všech jiných myšlének odvrátil...

III.

ni tomu nemohu věřiti!“

Pan Odolan Pětipeský zakýval již asi po třetí hlavou záporně... Stáli s čeledínem Podpěrou nade srází, kde se dnes z daleka bělá kostelíček sv. Ducha s červenou střechou a zelená několik košatých lip. Viděti odtud v Kutrovické tvrzi zrovna do dvora.

„Je sice schopen ledačeho; ale tohohle kroku se do něho nemohu a nemohu nadíti... Ne; buď jsi byl obelhán aneb jsi se přeslechl! — Nemožno!“

„A přece, pane!“

Pan Odolan se zahleděl do pročervenávající půdy, a kolem rtů, nad nimiž mu již vousy šedivěly, kmital se mu pohrdlivý úsměv.

„Kdybys řekl, že mne požene na soud, ať z příčiny jakékoli, třeba že nechce pršeti a otava na lukách přijde v nic, uvěřil bych, ale že Vilím Ražický dnes na Smečno jede k Bořitovi se synem, jaktěživo mi nepůjde do hlavy... Musil bych ho na vlastní oči viděti... Bývali jsme se Vchynskými sice vždycky dobři, až se s tímhle od nějakého času škorpíme, a kdyby se mně někdo ptal: proč, nebudu mu moci odpověděti; ale jejich rod od jakživa tvrdohlavý, nepodajný... Než by podlezli, raději vrazí

hlavou do stěny. Než by povolili, raději prsa nastaví. Než by se někde milosti dožebrávali, raději by zahynuli... Nevěřím... Musil bych ho viděti, kterak vjíždí do Smečenského zámku mostem zdvihacím!"

„Prostředníkem mezi panem Bořitou a Kutrovickým krčmář Adam Rorejs! — Je na tvrzi pečený vařený..."

„Krčmář... Adam Rorejs?... A pan Bořita se nestydí... A Ražický ho trpí u sebe?"

Pan Odolan se nyní skorem rozkřikl.

„Ano... ten... nemůže býti prohnanějšího šejdíře... Zadarmo ani nedychne, neřku-li aby promluvil."

Čeledín Podpěra byl ve službách Neprobilických pánův od malička... Měli ho rádi a proto si s ním i nejdůvěrněji promluvili...

„Snad by ho nechtěli vlákati v dobře nalíčenou past?... Krčmář Adam Rorejs prostředníkem!... Pane Vilíme... Pane Vilíme! — Pozor — pozor!"

„Panic prý už na Smečně zůstane..."

„Cože?"

„Radslav že se do Kutrovic nevrátí!"

„A co by dělal na Smečně?"

„Bude s mladými pány... Vydají se prý na cesty!"

„Pane Vilíme... Pane Vilíme!"

Pětipeský si zafukal kotníkem palce u pravé ruky na čelo, div že se mu neprohnulo...

„Že jsem toho nevěděl dříve... Přežel... přeškoda... To bys byl nejel na Smečno... spasení své duše sázím, že nikoli! — Však se přesvědčím, ještě tu chvíli!"

A pan Odolan Pětipeský se přesvědčil. Týmž okamžikem, kdy došel přede vrata, vedoucí ke Kutrovické

tvrzi, oznamoval komorník do komnaty páně Bořitovy na Smečně: „Pan Vilím Ražický z Vchynic a Tetova na Kutrovicích s panicem Radslavem!“

U pana Martinice dleli právě nějací cizinci, dle zevnějšku hosté vznešení... Na stolku rozloženo několik listin, z nichž pan Bořita jednu po druhé důkladně pročítal. Pro první okamžik přeletěl mu z neočekávané návštěvy čelem mrak nevole; ale jen přeletěl a plné, pročervenalé tváře Smečenského opět překypují nejvlídnějším úsměvem. Pozval sice pana Vilíma ku kterému kolivěk dnu, ale na dnešek mu příliš vhod nepřijel...

„Račte prominouti, pánové, jen okamžik...“

Cizinci se Smečenskému dvorně uklonili a pan Bořita vyšel Kutrovickému vstříc do předpokojů...

„Aj... aj... pane Vilíme... Buď mi nejsrdečněji vítán...“

Pan Jaroslav Bořita div se přívětivostí nerozplynul.

„I ty, panici!... Škoda... škoda!“

Pan Bořita vyhlédl oknem do zahrady...

„Moji synové budou bezpochyby kdesi na lovu. Vrátí se však co nevidět... Těší mne, těší, jen bez ostychu jako známý ku známému... Tak, pane Vilíme!... Usedněte!“

Pan Bořita vzal do ruky stříbrný zvonec, zazvonil a za několik okamžiků zaperlil se v drahocenných pohárech ohnivý révotok z vinic porýnských...

„A nedejte se pobízeti!... Přisedněte blíže!“

Na stříbrné míse prohnědala studená zvěřina...

„Vrátím se za nedlouho... Nějaké neodkladné záležitosti.... Ode dvora!“

Poslední slova pronesl pan Bořita přitlumeným hlas m. Měl však ještě dopovědeti, že ode dvora arcikníže te Ferdinanda ve Štýrském Hradci.

„Musíme připravovati půdu jeho milosti nejrozmanitějším způsobem. Třeba však při tom velké opatrnosti, protože každý můj krok ne sterým, ale tisícerým zrakem pozorován. Ani byste, vzácní pánové, neuvěřili!“

Pan Bořita hovořil po německu.

„Hlavní zřetel slušno obrátiti ke stavu rytířskému, protože v tomto stavu hlav nejvíce... Tak jsem právě zase jednoho získal, — toho, jehož příjezd komorník před okamžikem ohlásil. Na té straně tvrz na tvrzi, ale v každé kacíř tvrdší nade skálu a jeho milosti nejhouževnatější odpůrce. A proto nutno klín klínem rozrážeti, třeba se ten první jen třísce podobal!“

„Však ti jeho milosť, urozený pane, bude největšími díky zavázána...“

„Pro díky ničeho nečiním... vše pro blaho této země, která jest mou vlastí... Je již svrchovanou měrou třeba, aby se zde uchopila vlády ruka železná... Libovůle či spíše zlovůle vzmáhá se dnem... brány otevřené dokořán a luciper má bohatou, přebohatou žeň...“

„Takové víry se náš pán do svých oddaných v Čechách dozajista nenadál...“

„Ta naše víra teprve musí býti, drazí páni, zkušena, musí projíti ohněm, kolikerým ohněm a uvidíte, jak se osvědčí... Na tyto osoby ze stavu panského i rytířského může úplně spoléhati, nejhůře ještě s městy, ale ta se budou musit podrobiti hotovým událostem a také se zajisté podrobí... Známť já kramářské duše jejich předobře...“

„Jen peníze...“

„Co budeme moci, učiníme... Potom je tu Řím, Španělsko... Jeho milost musí se starati po celém světě... Ani na polském dvoře nebudou hluši k našim potřebám... nesmějí býti...“

Pan Bořita podával cizinci podlouhlý pergamen, na němž byl zevrubný seznam všech přívrženců štýrského arcikníže v Čechách...

„Tvé služby, urozený pane, opravdu neocenitelny...“

Dvořením arcikníže Ferdinanda se hluboce před Martinicem uklonil a jen tak letmo do listiny nahledl. Byla tu poznamenána dosti četná řada jmen. Ani na tolik nepočítali.

„Činím tak i ve svůj prospěch; odpusťte, pánové, že mluvím tak otevřeně... Nynější poměry pro mne nesnesitelné nejvyšší měrou...“

„Jsi příliš — příliš skromný...“

„Pravá zásluha vždycky raději se ukrývá!“

„Však bude zjevna v čas příhodný!“

Poslové štýrského arcikníže lichotíce Smečenskému mezi sebou takřka závodili.

Přitloustlá a hezky prorudlá tvář pánĕ Bořitova štěstím dnes přímo zářila.

Panu Vilímu ze Vchynic a Tetova na Smečně však každým okamžikem nevolněji a nevolněji. Jedva že mohl dýchati. Ohnivým révotokem z rýnských břehů si jen tak rty omočil a dančí kýty, již mu byl sluha předložil, se ani nedotkl...

Chvílemi se rozhledl prostornou komnatou, tu okem spočinul, tam se zadíval a odevšad odvracel zrak nějak rozmrzen...

Panici také tak úzko, že byl by za to dal nevím co, kdyby se mohl odtud ztratiti větrem, aby ho nikdo neviděl.

Pan Bořita přílišné zdvořilosti k těmto hostům nejevil, nechav je tak samotné... Mladí pánové se také z lovu dlouho nevraceli...

Uplynula dobrá půlhodina, než se zase otevřely dvéře a lehounkým, sotva slyšitelným krokem vešel do komnaty zdejší pán...

„Musíte již prominouti... Prosím vás... Jen ještě několik okamžiků... Chystají se již k odjezdu... Odpusťte!"

A než mohl pan Vilím cosi promluviti, pan Bořita již zase zmizel...

Cizinci se chystali k odjezdu opravdu. Musí se stavěti u Žďárského na Kladně. Pan Bořita toho sice příliš rád neviděl; mohlť svému sousedu vše také dobře vyříditi sám. Ale nicméně jim pobyt u pana Žďárského vylíčil, jak jen jazyk jeho dovedl... A sotva že za nimi hlásný odtroubil, spěchal Martinic ke Kutrovickým.

„Teprve nyní mám poněkud kdy!... Člověk se uchýlí v zátiší, aby se zotavil, těch starostí trochu pozapomněl, setřásl je se sebe a přišel na jiné myšlénky, a i sem naleznou cestu... Beru na sebe, pane Vilíme, příliš těžká břemena... příliš mnoho zodpovědnosti..."

„A ze všeho budeš málo vděku míti..."

„Skorem pravdu díš!... A jez i pij!... jsme přece sousedé a jako bychom se neznali... Mně se nemůžeš — nesmíš diviti... Ale ty máš leckdy volnou chvíli... A kdy na Smečno zavítám, nebude ti také nepovědomo... Jsi mi vždycky milým hostem!"

Pan Bořita uměl mluviti tak milým, z míry vlídným hlasem, že pana Vilíma zrovna okouzlil. Hovořili spolu sice již několikráte, ale takhle skorem důvěrně ještě nikdy.

„Tak... tak... málo vděku... Už ho nyní málo — malounko mám... Jen kdyby věděli jak, hned by mne kamenovali!... A všeho toho nevražení závisť příčinou!“

„Nejinak i u mne, milý pane!“

Pan Bořita se nad touhle poznámkou Vilímovou pozastavil. Tak mu proletělo hlavou, čeho by mohl kdo tomuto člověku rytířskému záviděti, bohatství sotva, učenosti zcela ne, přízně vzácných a vznešených pánů také nikoli...

„Nejinak i u mne!“ opětoval pan Ražický. „Neprobilický by mne na lžíci vody utopil...“

„Pětipeský?“

„Ten — pane!“

„Vy spolu v nevůli?“

„V zjevné sice nikoli; ale ví o tom každý!“

„A proč?“

Pan Bořita byl pojednou zvědavější. Pan Odolan Pětipeský v celém Slanském kraji jeho nejzarytější protivník.

„Ani té Boží úrodičky mi nepřeje, ani otavy na lukách, ani ovoce v zahradách, ani dobytečka ve stájích...“

Panu Bořitovi kmital se kolem rtů lehýnký úsměv sotva rozeznatelný.

„Ještě štěstí, že ti takovou závistí nemůže škoditi a že sebe sama užírá... Horší ona, jež skutkem člověku

půdu pod nohama podrývá . . . stokrát horší! . . . Jez přece a připij si . . . Dáš se nějak i s panicem nutiti!“

Pan Bořita opět zazvonil stříbrným zvoncem.

Dal si přinésti číši, naplnil ji až po okraj a potom pil s panem Vilímem na zdraví. I panic Radslav si musil fuknouti.

„Můžeš míti ze syna radosť... Slyším o něm všude jen chválu... I v Praze!“

Panic se za těchto páně Bořitových slov pouzardĕl a otci se v očích cosi jako slzy podobného zasvítilo. Mimoděk sáhl po číši a skorem do dna ji vyprázdnil.

„Skrze něho dnes přicházím...“

Pan Vilím chtěl již již říci: „ku tvé milosti“; ale vzpamatoval se ještě v čas.

Martinic se zlehounka uklonil . . . Blahosklonný úsměv se mu se tváří ani neztrácel.

„Abys dobrotivě dovolil, aby můj syn mohl některý čas stráviti při tvém dvoře, což by mu bylo nejlepší průpravou pro život... Nechci, aby mladá léta prožil úplně ve knihách.“

Pan Bořita přikyvoval přívětivě hlavou.

„Nebyl-li bys proti tomu?“

„Tvá důvěra mne velmi — velmi poctivá. Ani jsem takové od tebe neočekával. Mohou-li ti Martinicové v něčem býti služebnými, budou rádi... velmi rádi.“

Na chodbě rozlehly se náhle kvapné kroky a do komnaty zarážel tlumený hovor několika hlasů.

„Bezpochyby synové! — Ano!“

Pan Bořita v lenošce vstal. Do komnaty vstoupili tři hoši, jeden vždy o hlavu menší druhého... Obličeje dvou starších jen hořely, kdežto líce nejmladšího byly až

nápadnou bledostí zastřeny. Všickni tři byli oblečeni v šaty podle španělského střihu, barvy tmavohnědé se stříbrným lemováním. U boků žloutly se jim jilce ozdobných, uzounkých kordíků. Vlasy kaštanové splývaly jim bělostným ohrdlím až na šíje.

„Jiří Adam, — Bernard Ignac, — Maxmilian Valentin."

Pan Bořita hnul oproti synům třikráte levicí.

„Pan Vilím Ražický ze Vchynic a Tetova na Kutrovicích a syn jeho, panic Radslav!"

Mladí Martinicové se uklonili pouze hlavami. Tělo zůstalo jinak vzpřímeno. Jinak vypadá poklona oproti osobám ze stavu panského, jinak ze stavu knížecího, jinak vůči členům rodu panujícího, a tudíž i jinak oproti níže postaveným. Tyhle způsoby zachovávány na Smečně do nejmenších podrobností. A musil se jim podrobiti chtěj nechtěj i host.

Pan Bořita opětně hnul levicí a mladí pánové se usadili...

„Což se doposud neznáte?"

„Pouze od vidění, pane otče!"

„Neměli jsme dosavade příležitosti!"

„A můj syn nebyl zase tak šťasten!"

Pan Vilím se již v duchu mrzel na Radslava, že nepromluvil sám. Co mu potom platna všecka učenosť, když se neumí ujati slova ve pravý čas! Proto třeba zkušenosti nejvyšší měrou...

„Bude asi stejného stáří s Bernardem..." podotkl pan Bořita. „Nyní se budete vídati častěji. Panic Radslav bude mi na Smečně milým hostem, jak se mu bude dlouho chtíti. Doufám, že mu budete dobrými soudruhy..."

„Jak, pane otče, poručíš!“

Jiří Adam sklonil před otcem hlavu až ke hrudi.

„A Radslav vám bude, mladí pánové, povždy vděčným za vaše přátelství...“

„Libo-li, již dnes zde může zůstati.“

„Není přichystán... Chci mu dáti ještě nějakou výpravu...“

„Neškodí... Může býti dovezena za ním!“

„Přijel jsem pouze se snažnou žádostí...“

„Jest již vyplněna... Za nejbližších příštích dnů vydají se moji synové na cesty... Bylo by mi velmi milo, kdyby se i panic cesty súčastnil...“

„Jsi mi neočekávaně nakloněn...“

Pan Vilím by byl okamžitě poslední slovo vzal zpět; ale již nemohl. Vyhozený kámen a promluvené slovo nikdy nemohou zpět. A přece by dal mnohý za to nevím co.

„I na tvém přátelství mi záleženo... Ty se přiznáváš ku straně podobojí... tato ještě ze všech těch novot v Čechách nejlepší — já ke katolíkům... říkají, že k těm nejneústupnějším... ale nejsem tedy přece tak zlý, sice bys o dobrou vůli se mnou nestál... Také by ti na ní nezáleželo... Tvá návštěva na Smečně mi na žaloby protivníků nejlepším zadostučiněním... Zas o jeden doklad více, co by se dalo všecko provésti, kdyby mezi námi bylo lidí dobré vůle... kdyby se s druhé strany aspoň trochu ochoty projevilo vůči nám...“

Pan Vilím se zadíval k báječným postavám, jichž na dřevěném stropě byly celé roje dovedným štětcem jakéhos umělce vlaského provedeny.

„Jak jsem řekl: jen více dobré vůle s druhé strany a království české by opět vykvetlo nejpožehnanějším štěstím.“

Potom přešla řeč na císařský dvůr a ze dvora Vídeňského zatočili se až ku Štyrskému Hradci...

„Jakže, pane Bořito? — Ferdinand?“

Ražický se div nerozkřikl.

„Ano, pane Vilíme... Až ti všecko vyložím, dáš mi zajisté za pravdu... Pro první okamžik můj nápad zaráží... Ale uvážíš-li všecko předobře, musíš přisvědčiti... Arcikníže Ferdinand...“

Pan Bořita hovořil nyní hlasem ledu studenějším.

„Však budeš přívržencem jeho i ty... Jak jsem poznal tvou poctivou mysl, tvou přímou povahu, ani jinak souditi nemohu... A byl bys pro něho i proto, že Pětipesští s Hrobčickými budou proti němu!“

Pan Bořita rozhodujícího důvodu dlouho nehledal... a zase obrátil řeč jiným směrem. Ražického vedl za sebou jako by na provázku... na zcela tenounkém provázku.

bylo již pozdě na večer, když se vracel pan Vilím ku Přelici — sám.

Panice Radslava si nechali na Smečně přes moc.

A když přijel již za noci do Kutrovic, řekl mu čeledín, že tu byl dnes dvakráte pan Odolan Pětipeský, a že nepřijde-li nevhod, navštíví zdejšího pána z předůležité příčiny zítra či pozejtří...

„Aha!... Už leze!... Dověděl se o tom... Aha!“

Pan Vilím se dal do hlasitého smíchu...

„Co by také mohl jiného chtíti!... Rád bych věděl!“

A již dlouho neulehal pan Ražický k odpočinku tak uspokojen jako tentokráte. O vzorném pořádku, o pře-

kvapující vlídnosti, o poslušnosti synovské, kteréžto všecky vlastnosti zřel na Smečně vlastníma očima, táhly hlavou jeho nejpodivnější sny... I byl nerad, když o dvaadvacáté hodině se rozkokrhali kohouti, rozkdákaly se slepice a vyrušili ho z tak oblažujících dřímot, v nichž se na něho smálo štěstí nejplnějšími tvářemi a šeptalo mu do uši o zlatých časech, jež jsou nad Kutrovickou střechou již tak blizounko, že jich možno skorem rukou dosáhnouti.

IV.

Adam Rorejs, Kutrovický krčmář, si nejspokojeněji pomlaskoval. Oči se mu svítily potměšilou schytralostí kocoura, jenž si zcela určitě vypočítal, kdy musí vyhlednutá oběť kolem něho.

Pan Vilím všecek od Smečenské cesty zjinačen, o mnoho hovornější, ku čeledi laskavější a skorem i štědřejší. Když ondyno přijel ze Slaného, vtiskl starému nádvorníku, jenž mu koně podržel, dobrý grošík stříbrný. Doma toho nečiníval nikdy, leda přijel-li kam na křtiny, svatbu, pohřeb či za jakoukoli jinou příčinou. Pouze vůči sousedům jest uzavřenější, na Neprobilického zjevně rozezlen a ku starému faráři Kvílickému skorem až jízlivý...

S panem Václavem Šťastným Pětipeským, seděním na Neprobilicích, a duchovníkem Kvílickým se rozešli takto:

Druhého dne, kdy se vrátil ze Smečna, setkal se se sousedem Neprobilickým ve vratech své tvrze, a sotva

ho přivítal. Byl by se k němu hnedle i zády obrátil. Pětipeský však jako by si toho byl ani nevšiml.

„Už k tobě vážím cestu podruhé, pane Vilíme!“

Pětipeský hovořil nejpřívětivěji; ale mohl velmi dobře i méně bystřejším zrakem vyčísti panu sousedovi z obličeje zcela zřetelnou odpověď jakožto přivítání: „A byl bys učinil lépe, kdybys doma byl zůstal hned ponejprv.“

„Však jsi mnoho nepromeškal!“

Pan Vilím k těmhle slovům otevřel jedva úst a neměl ani chuti, aby návštěvníka pobídl dál. Přemohl se však přece a když podával hostu pravici, zahleděl se stranou...

„Přicházím jako starý známý, jako dobrý soused.“

Pan Vilím se i ve světnici díval neustále tak stranou.

„Hm ... jako starý známý ... jako dobrý soused ...“

Pan Vilím si slova Neprobilického polohlasitě opakoval a po každém hlavou zakýval.

„Arciť že, pane Vilíme! — Slyšel jsem, žes byl u Smečenského...“

Pan Pětipeský začal přitlumeným zvukem...

„Ovšem — byl... A co komu do toho?“

Zdejší rytíř teprve nyní upřel na hosta oči, jak dovedl nejostřeji.

„Slyšel-lis, pane Václave Šťastný Pětipeský? — Co komu do toho?“

Pan Vilím si zapřel nyní pravou ruku v bok.

„Nám — tvým sousedům —!“

„Mým sousedům? — Vám?“

Pan Vilím si i vstal — a dal se do hlasitého smíchu.

„Jak tomu dlouho, co se o mne tak tuze přátelsky starají dobří sousedé? — Dříve se starávali tajně...

zrovna jako kuny o slepičí vejce... a od nějakého času... nebude to ode dlouha... projevují péči svou i veřejně? . . . Pane Václave Šťastný Pětipeský, starej se nejdříve, jak by ti obilí hodně sypalo, aby ti luka dávala hojně otavy, aby ti na stromech rostlo nejpěknější ovoce, starej se, aby se ti krávy šťastně vždycky telily, abys měl z ovcí bohatou stříž, starej se, oč sám jen chceš a co ti přijde na mysl, ale mne nech na pokoji . . . se mnou si hlavu nelam a pro mne se netrap . . .!"

Pana Pětipeského tahle sousedova řeč z míry zarazila, ale ku podobné odpovědi se přece uchvátiti nedal.

„Smečenský tě chce zapříst do svých sítí . . . Střez se!"

„I beze tvého napomenutí se vystříhá . . ."

„Kdo ví, zdali nelační žaludek jeho po tvém statečku?"

„Co — statečku? — Měl-li tvůj otec více?"

„Jak tedy chceš — po tvém zboží?"

„Toho se nedočká ani on, ani ty!"

„A přece jsem již o tom slyšel z úst, kterým slušno věřiti. — Poslechni, pane Vilíme: Smečenskému velmi záleží, aby do nevelkých statků našich, jež dvory jeho jako by řetězem obepínají, vrazil klín... A za takový klín vyhlednuty nejdříve Kutrovice... Po Kutrovicích by přišla řada na jiné..."

„Podle toho, jak kde budou potřebovati peněz.... U mne jich dosud není nedostatek."

Pan Václav Šťastný Pětipeský se ještě nehýbal, ačkoliv si Ražický podruhé již nesedl.

„Jak jsem řekl: Na Kutrovicích není dosud peněz nedostatek... Snad někde jinde, kde by tak rádi hezky do vysoka a nemohou!"

„A dal prý jsi do jeho služeb i jediného syna?“

Návštěvník jako by opět předešlé narážky naprosto byl přeslechl.

„Ptal jsem se kdy tebe, kam míníš poslati děti své? — Kdybys je dal do služeb i třeba konstantinopolitánského sultána, věř, že k tobě nepůjdu a ani slovem se ti nezmíním.“

„Není s tebou rozumného slova... Jen abys pozdě nelitoval!“

Pan Pětipeský se zdvihl.

Zdejší rytíř se díval oknem do přiléhající zahrady.

„U mne lítosti neuvidíš!“

„Dej toho Bůh!“

Pan Pětipeský odcházel z Kutrovic nejvolnějším krokem, tak jako by věděl, že po dnešku tyhle jeho kroky zarostou nejhustší travou.

„Takhle odbudu každého! — Možno, že ledakomus ještě přijde do hlavy, aby mne — pokoušel! — Však se nedám zmásti, ať si mluví, jak chtějí... Co by také zmohl Smečenský mým dvorcem?... Aby si chtěl udělati do vašich statků klín?... Však si jej udělá, až jen uvidí čas — Vy mu jej sami nejlépe připravíte...“

Pan Václav Šťastný Pětipeský snad ještě ani do Neprobilic nedošel, když se blížil ke Kutrovicům jiný návštěvník, starý muž ve tmavém šatě s hlavou poněkud ke hrudi náchylenou a krok za krokem se opíraje o dosti silnou hůl...

Pan Vilím by se byl před tímhle hostem nejraději zapřel; ale už nebylo času... Silná dřinkovka klapala již odměřeným tempem na zápraží...

Pan Vilím Vchynský ze Vchynic a Tetova se prvním okamžikem zalekl, ale z hluboka si oddechnuv, vyšel příchozímu do síně vstříc.

„Vítám tě — vítám, důstojný otče... Nevím, koho bych se byl spíše nadál, než tvé návštěvy! — Rač jen dále — dále!“

Byla to nějaká upřímnost!

„Snad pochválí i zlého ducha spíše, nežli mne?... Synu můj — synu můj!“

Muž ve tmavém šatě, s hlavou poněkud k hrudi nachýlenou, stanul ještě přede prahem.

„Věř, pane Vilíme, jak rád do Kutrovic chodívám, jak tuze rád jsem pod tuhle střechu za nebožtíka otce tvého chodíval, tak nerad přicházím dnes, a jen se bojím, že již pozdě přijdu... Jsem starý člověk, jednou nohou ve hrobě a druhou — tou kolísavou — na této zemi, a proto jsem se odvážil ku dnešní své cestě... Kdyby nebylo mých šedin, a potom, že se co nevidět shledám s panem otcem tvým i dobrou mateří, kteří se mne budou ptáti zcela jistě, co a jak na Kutrovicích, nebyl bych se k těmhle krokům odhodlal... Jako by mne za vlasy tahal!“

„Nebude, důstojný otče, tak zle, doufám, že nebude... Jen se tvým slovům divím... Nerozumím jim.“

„Abych ti vše řekl krátce, poslyš tedy... Tys byl na Smečně...“

„V tom přece nic zlého nevidím!“

„Dej mi domluviti! Tys tam byl i se svým synem Radslavem...“

„Jako bych si nesměl, kam mi libo a kam mne až přes moc zvou...“

„Tys svého syna — svého jediného syna Radslava nechal na Smečně ve službách Martinicových...“

„Nesloužil-liž i Daniel s třemi mládenci králi Nabuchodonozorovi?“

„Nech písmo v pokoji...“

„Nechodil-li sám Kristus Pán k farizeům, aby za jejich stolem pojedl?“

„Nebeř jména Božího nadarmo...“

Starý muž se dívá panu Vilímovi do tváří nejpronikavějším pohledem a o berlu se opírá oběma rukama.

„Je pravda, co jsem tuto pověděl?... Odpověz mi! — Mám ku tvé odpovědi i ku své otázce právo... pro tvého pana otce, pro dobrou nebožku tvou matku, i proto, žes byl můj žák... že jsi z rodu Ražických ze Vchynic a Tetova...“

„Je...“

Panu Vilímovi se zakmitl kolem rtův úsměv.

„Proč jsi tak učinil?“

Starý muž nahnul bílou hlavu poněkud vpřed.

„Abych své pány sousedy pohněval...“

Panu Vilímovi se zase zakmitl kolem rtův úsměv.

„Tak lehké mysli přece snad nejsi... Nemohu si toho ani ku hlavě připustiti!“

„A přece-li, důstojný otče?“

„Pak nevím, jak bych nazval tvůj krok, jenž může býti z míry osudným pro tvůj rod... Rozumíš mi dobře, pane Vilíme? — Ražičtí ze Vchynic a Tetova mohou i zajíti... Cesty Boží nevyzpytatelny a mlýny Boží nikdy nestojí, byť se i kola točila nejzdlouhavěji.“

„Přišel jsi, abys mi vyhrožoval?“

„Předně, abych se pravdy dopídil, a za druhé, abych tě od kroků dalších, možno-li, odvrátil...“

Starému muži se za těchto slov krátil nějak i dech a na čele, na němž dříve nebylo vrásky, začaly se rýhy jedna za druhou jeviti a jak široké!

„Nemáš-li dosti kostelů? — Není-liž Kvílický chrám dosti prostranný? — Nevejde se do něho na sta hlav, které můžeš skárati podle nejlepší své vůle? — Musíš i do příbytků lidských, aby se tebou farníci řídili, jak snad i lžíci bráti do ruky?“

Pan Vilím se dal do hlasitého smíchu...

„Tebe nikoliv, ale tvého syna, hodného, příkladného Radslava mi z duše líto... Na tebe hněv Boží přijde, musí přijíti... A budou si o něm povídati dlouho... dlouho... A zapíšou jej i do pamětí...“

Starý muž, farář Kvílický, odcházel potom ze zdejšího dvorce ještě volnějším krokem, než přede chvílí pan Václav Šťastný Pětipeský. Podobal se tak zcela prorokům starozákonním, když opouštěli dvory judských králů s hlavami svěšenými a na rtech se slovy, jež jim na jazyk vložil sám Hospodin, Bůh Abrahamův, Izákův a Jakubův — a kteráž přitáhl vyplnit do jedné písmeny král Nabuchodonozor, jehož služebníkem byl i Daniel s třemi mládenci, ku kterým i pan Vilím syna svého Radslava přirovnal.

Šel z Kutrovic jen co noha nohu mine; cesta do Kvílic, již jen poněkud dobrý chodec přeběhne za deset minut, trvala mu přes hodinu, zrovna jako by se mu „červenky“, jež tu za deštivého počasí rozblácena až neuvěřitelno, na obuv celé centy lepily. Ani skorem nevěděl, že se již octl u své fary, — u toho starého stavení se zčernalou, šindelovou střechou, které bývalo tak rázovitým typem starodávných, českých far.

U pana Vilíma již opět návštěvou Adam Rorejs.

Tušil sice, jak asi Pětipeský s farářem Kvílickým pořídili; ale chtěl věděti všecko dopodrobna, aby mohl Smečenskému podati zprávu nejzevrubnější.

A pan Ražický, jenž tak rázem přetrhával staré svazky a troufal si smáti se i šedinám muže kmeta, jenž ho někdy křtil, jenž ho před lety i oddával, jenž byl rodu Vchynských ze Vchynic a Tetova přítel ode dávna nejdůvěrnější, — lnul den ode dne více ke člověku, jenž si uměl zakryti tváře škraboškou, jakou kdo kdy jen chtěl.

„Už jsem se tě chtěl ondyno zeptati, Adame, jakým darem bych se panu Bořitovi zavděčil...“

„Darem — darem?“

Adam Rorejs se začal lehtati za ušima, jako by chtěl říci: „Však bych věděl, ale jen zdali bys, pane, se mnou souhlasil.“

„Abych zrovna řekl: nebudu litovati ničeho... Jen abych mu ukázal, že ho ctím...“

„Směl-li bych tvé urozenosti...“

Kutrovický krčmář i svou zdvořilosť od některého času stupňoval.

„Směl-li bych tvé urozenosti poraditi, věděl bych o daru nejpřiměřenějším...“

„Proto se tě ptám...“

„Ani mi to nijak z hrdla nechce...“

„Nenuť mne, abych ti musil pomoci!“

Pan Vilím byl i žertovným.

„Máš, pane, čabraku... Je to arcif památka rodová... Ale Smečenskému učinil bys tímhle darem radosť, již si nedovedeš ani pomysliti!“

Kutrovický krčmář se nyní odmlčel a přimhouřil po svém zvyku obě oči, jak jen mohl nejvíce.

Pan Vilím také ani slova. Zdálo se, že krčmářova řeč přece se ho dotkla jen trochu nepříjemně. Že by se mohl téhle rodové památky zbaviti dobrovolně, nikdy si ani nepomyslil. Turecká čabraka byla v Kutrovické tvrzi jako by na štěstí.

„Nu — pane — já jen myslím... jen tak povídám... Mohl jsem raději mlčeti... opravdu... není vždycky radno... podruhé nebudu!“

Adam Rorejs pošilhával hnědýma očima, jak uměl nejpotměšileji.

„A víš jistě, že bych Martinicovi tímhle darem přišel vhod?“

„Nejen vhod, pane... Co mluvím: vhod? — Způsobil bys mu radosť, kterouž těžko pověděti...“

„A kdo ji na Smečno donese? — Nerad bych, aby se o tom kdo čeho dověděl... Bůh sám ví, co by v tom zase čenichali!“

„Mohl bych ti nabídnouti svých služeb já, tuze rád — tuze rád. — Jen poruč a Rorejs ochoten i o půlnoci vstáti za třeskutého mrazu a učiniti, jak vůle tvá...“

Kutrovický krčmář Adam Rorejs odcházel s jiskřícíma očima ze zdejší tvrze dnes sám jediný...

Čeledín Petr Kopřiva musil ku zítřku přichystati vůz, dobře jej dříve umyti, kola s dostatek namazati a koníka důkladně vyhřbílkovati. Mělť v srsti celé vrstvy žravého prachu. Čeledín Petr Kopřiva nebyl ještě stár, skorem ani ke dvaceti, ale šelma nejpodšitější. K Adamu Rorejsovi se hodil jako kukavice ke kukavici... Zabodl

do košin i vrbové oblouky a roztáhl jimi poloděravou plachtu...

„Kdyby se tě někdo ptal, kde jsme byli anebo kam zítra pojedeme, řekneš každému, že na Smečno... Rozumíš?"

„Na Smečno, pane Adame... Jak jinak, než kterak ty poručíš!"

Čeledín Petr Kopřiva upravoval, jak náleží, i nápravy.

„Tu máš na doušek!"

Petr Kopřiva byl by krčmáři ze samé přítulnosti i ruku políbil. Ale když byl sám, vzpřímil se, rozkročil se a zachechtal, až mlýnská kola přehlušil.

„Však mi dáš, křtěňátko, více, mnohem více — tohle si nech!"

Čeledín rozhodil několik haléřů do větru; ale sotva že krčmáře shlédl, už byl učiněné neviňátko.

„Rozumíš, Petře, na Smečno..."

„Ano, pane, na Smečno..."

„A kdyby z tebe nevím jak vyzvídali!"

„Kdyby mne, pane, pálili!"

„Nebudou..."

„Ale mohou..."

„Musil bys provésti něco jiného... A zlého skutku nejsi schopen!"

„Ani slepičí krev nemohu viděti... Když ondyno beránka zabíjeli, uši jsem si musil zacpati..."

Bylo již hezké šero, když se kradl krčmář Adam Rorejs ke tvrzi, kde ho pan Vilím očekával s tureckou čabrakou... Tentokráte mnoho nemluvili a neuplynulo ani čtvrť hodiny, když se zas ubíral ku své krčmě, jen

že nyní volnějším krokem, každou chvilku se zastavuje. Turecká čabraka byla na jediná bedra dosti těžká — a Rorejs zcela nepatrný človíček.

„Bloude... hlupáku...“

Adam Rorejs se ve své jizbici kolem opatrně rozhledl. Ale skuliny v okenici, kterou prozíralo krkavčí oko Kopřivovo, si nevšiml. A čeledín by byl rozuměl každému slovu, byť mezi oběma byla i zeď, natož slepené tabulky zašlého skla a vetchá okenice.

„Turecká čabraka mou... Či myslíš, že bych se s tebou zadarmo hrdloval? — Adam Rorejs ani kroku zadarmo neučiní; kde pak potom celých cest! — Syna jsem ti zaopatřil a ty jako bys o tom nevěděl... Kdo jiný než já... já Adam Rorejs, jehož dědům i otcům bývali dlužni sami arciknížata!... A nyní se musím plahočili po groši! — Jiní ošidili mne, proč bych nemohl tak udělati také já jako chudý krčmář v hospodě jeho milosti pana Jaroslava Bořity z Martinic? — Hi... hi... hi...“

„Hi... hi... hi...“ ozvalo se po Rorejsu zvenčí, jako by to byl jeho nejvlastnější hlas.

Krčmář se zachvěl, shasl světlo, přikročil k okenicím, pozorně naslouchal, vyšel po prstech i ven, otevřel zlehka závory a vyhledl na zápraží; ale nikde se nepohnulo ani stebélko...

Jen čeledín Petr Kopřiva si tichounce opakoval: „Jiní ošidili mne; proč bych nemohl tak udělati také já?“ A k téhle myšlénce jako by z černé noci k taškářskému čelu jeho jiná byla přiletěla. „Jiní mají všeho, já ničeho; proč bych nemohl také míti já?“ V slabé hlavě jeho spřádala se potom myšlénka s myšlénkou, jedna druhé smělejší, až splynuly v jedinou chmurnou spoustu, ze kteréž přicházívá nejhorší bouře...

Čeledín Petr Kopřiva opakoval si i ve snách: „Jedni mají všeho, já ničeho; proč bych nemohl míti také já?“ — Mimoděk měl výborného učitele... Adam Rorejs se však rána nemohl ani dočkati... Sotva že se kohouti ponejprv rozkokrhali, už chodil po dvoře... A pořád jiskřily oči jeho tak nejplnější spokojeností...

Když jeli kolem tvrze, bylo všecko ještě uzavřeno; ani slepička nezakrákorala, ani pes se neozval... Ticho, tichoučko... A Kopřiva také věšel nějak nezvykle hlavu ke hrudi a chvilkami se ohledl po krčmáři, jenž se uvelebil pode plachtou, jako by nad ním byla roztažena nebesa z nejdrahocennějšího damašku.

V.

Na Smečně chystal se zatím panic Radslav se syny páně Bořitovými na cesty. Měli zaměřeno daleko, nejdříve do Ingolstadtu... Nějaký čas pobudou na tamním vysokém učení, aby se ještě dotvrdili v umění, kterak živu býti, aby se člověk s konečným cílem svým neminul. Právě toto umění vykládají prý tam mistři nejvyhlášenější...

Panic Radslav věděl toho sice již dosti z Prahy; ale na škodu mu nové vědomosti býti nemohou. Tak aspoň se prohlásil jeho otec. Syn by byl nejraději ze Smečna uprchl, kdyby jen na nějakou poněkud slušnou výmluvu mohl připadnouti. Každým výdechem jako by mu zde na mladou hruď nová tíže odkudsi spadávala.

I když si dřímal a probudil se, nemohl nějak dechu popadnouti...

Mladí pánové se k němu chovali vlídně, mohlo by se mysliti, že až příliš přátelsky. Ale Radslav cítil přece jen každým pohledem a každičkým slovem, že tahle vlídnost, jež se někdy podobala i přátelství takměř důvěrnému, sotva z vnitra upřímného vychází. Snad se také mýlil. Mladý člověk prý se často klamává a mnohdy se ve svém klamu ukolébá, že potřebí důkladného vzrušení, aby jasně prohledl. Někdy se uchopí podávané pravice se vřelostí, jakéž mladá duše jen schopna, a jindy zas ostýchavě, se strachem, zdali se některý z těch čtyř prstů nepromění v jedovatou zmiji...

Mladí pánové se však nade zdrželivostí Radslavovou nezastavovali; pokládali ji za zcela přirozenou. Však jim navykne; jen třeba času. Nemůže ani jinak býti. Kutrovický dvůr a Smečenský zámek! Ještě méně než chata a selský statek! Ostatně by Radslavovi ani neslušelo, aby se k nim choval jako rovný k rovnému.

Poslední dobou syn Kutrovického rytíře pana Bořitu vídával málokdy. Dělo se v Praze asi cosi velmi důležitého. Každým dnem přijížděli a odjížděli schvální poslové. Koně měli spocené a uprášené, že těžko barvu na jejich srsti rozeznati. A Martinic psal referáty od rána do noci. Jednoho večera vsedl do krytého vozu sám a kolik dní se nevracel.

Radslav by se byl z duše rád po něčem pozeptal; ale mladí pánové byli hrobů mlčelivější. Možno, že také sami málo věděli. Martinic nemíval ve zvyku své věci svěřovati, byť i nejbližším pokrevencům...

A když konečně zahrčel na zámeckém nádvoří těžký vůz a sluhové se sběhli, aby pomohli pánovi dolů a nej

uctivěji ho přivítali, byli již mladí Martinicové přichystáni a za nedlouho se s otcem rozloučili. Opustili Smečno téhož dne, kdy Kutrovický krčmář Adam Rorejs odvážel panu Bořitovi od Vilíma Ražického ze Vchynic a Tetova darem tureckou čabraku.

Ale již druhého rána přicválal do zámku jezdec, že se mu dlažbou z podkov až jiskřilo. Pro první okamžik ho čeleď nemohla ani poznati. Sám pan Bořita, stoje u okna a bubnuje přitloustlými prsty na skleněné tabulky uměle olověnými proužky lemované, se utvářil mrzutě. Po včerejší cestě byl z míry unaven a potřebovalo klidu nejen tělo jeho, ale i hlava, — zvláště hlava. Vložili na ni tolik povinností a od jejího rozumu či důvtipu tolik se všech stran žádali, že by deset jiných nestačilo. Pan Jaroslav si chtěl aspoň den — aspoň jediný den odpočinouti.

A utvářil se ještě mrzutěji, když komorník ohlašoval: „Pan Vilím Vchynský z Kutrovic!"

„Co ten tu zase? — Jen s takovými si něco začíti! — Člověk je má na krku neustále!"

Pan Bořita div že za těchto slov skleněné tabulky nerozdrtil.

Stopy mrzutosti zbyly mu v přičervenalém obličeji proti všemu jeho zvyku. Sotva že se od okna zpola odvrátil.

„Nebyl u tebe, pane, krčmář Adam Rorejs?"

Pan Vilím se v předsíni ani neoprášil a hnedle by byl vrazil do komnaty s opeřeným širákem na hlavě. Ještě že se na prahu vzpamatoval v čas.

„Krčmář Adam Rorejs — u mne?"

Pan Jaroslav Bořita si sáhl ukazováčkem pravé ruky na prsa a couvl asi o krok zpět.

„Ano — u tebe, pane!“

Nepříliš vysoká postava páně Bořitova, zdálo se, že vzrostla o polovici.

„Musil bych se, pane Vilíme, domnívati, žes minul se s rozumem.“

„Netáži se nadarmo...“

„Krčmáře Adama Rorejsa znám sotva podle jména... Má v Kutrovicích mou hospodu... Možno, že bys se na něho doptal u důchodního.“

Pan Bořita se zlehka uklonil.

Ale panu Vilímovi se z komnaty nějak nechtělo.

„Poslal jsem ti po něm, co na mé tvrzi nejpamátnějšího...“

Nyní se Martinic nutil do smíchu.

„Po krčmáři — Adamu — Rorejsovi? — Ty žes mi poslal něčeho!“

„Po tureckém velvezíru čabraku...“

„Čabraku — mně?“

„Nevěděl jsem, jak bych se ti za tvou lásku jinak odvděčil...“

Pan Jaroslav Bořita vyhrkl opět mimo všecken svůj zvyk v kdákavý smích.

„Skutečně, pane Vilíme... Jako by ve tvé hlavě nebylo všecko v pořádku...“

„Ty žes mého daru nedostal?“

„Ani neviděl...“

„A o krčmáři nikde ani slechu... Včera s ní vyjel časně z rána na Smečno...“

„O krčmáři že ani slechu?“